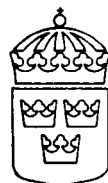

Riksdagens protokoll

1986/87:94

Protokoll
1986/87:94

25 mars 1987

Debatter m. m.

Onsdagen den 25 mars

Reviderad ärendeplan	3
Sanmanträdet fredagen den 3 april	3
Arbetsmarknadspolitiken, m. m.	4
Företagsbeskattningsfrågor m. m.	97
Åklagarverksamheten m. m.	119
Sotning	131
Anslag till centrala och regionala skolmyndigheter m. m.	132
Anslag till forskning och centralt utvecklingsarbete inom skol- väsendet, m. m.	147
Svensk undervisning i utlandet, specialskolorna m. m.	152
Anslag till trafiksäkerhet	157

Avgjorda ärenden

Onsdagen den 25 mars

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1986/87:11 Arbetsmarknadspolitiken	3
1986/87:10 Anslag till Arbetsmarknadsdepartementet m. m.	3

Skatteutskottets betänkanden

1986/87:27 Vissa företagsbeskattningsfrågor m. m.	97
1986/87:36 Godkännande av uppsägning av vissa dubbelbeskatt- ningsavtal	118

Onsdagen den 25 mars

Kl. 09.00

Reviderad ärendeplan

*Sammanträdet fredagen
den 3 april*

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 17 innevarande månad.

2 § Reviderad ärendeplan

Anf. 1 TREDJE VICE TALMANNEN:

En reviderad ärendeplan för behandling i kammaren av utskottsbetänkanden under tiden den 25 mars–den 5 juni 1987 kommer under dagen att utdelas till kammarens ledamöter.

3 § Sammanträdet fredagen den 3 april

Anf. 2 TREDJE VICE TALMANNEN:

Med ändring av den preliminära tidsplanen inställs det arbetsplenium som utsatts till kl. 09.00 fredagen den 3 april. I stället hålls ett bordläggningsplenium kl. 10.00, vid vilket eventuellt några interpellationssvar lämnas.

4 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1986/87:121 till kulturutskottet

5 § Föredrogs

arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1986/87:11 om arbetsmarknadspolitiken (prop. 1986/87:100 delvis) och

1986/87:10 om anslag till Arbetsmarknadsdepartementet m. m. (prop. 1986/87:100 delvis).

Tredje vice talmannen meddelade att arbetsmarknadsutskottets betänkanden 11 och 10 skulle debatteras i ett sammanhang.

Anf. 3 BENGT WITTBOM (m):

Herr talman! Kammaren debatterar i dag arbetsmarknadsutskottets årliga stora betänkande om arbetsmarknadspolitiken för kommande budgetår. Det är ett stort betänkande, och det är stora anslag som det handlar om. Det har varit tyst, herr talman, i debatten kring arbetsmarknadspolitiken under rätt lång tid. Det har det varit i ljuset av en viss förbättring av läget på arbetsmarknaden, och det har det också varit i ljuset av en rätt kraftfull revidering från socialdemokraternas och regeringens sida vad gäller inriktningen av den faktiska arbetsmarknadspolitiken.

Nu finns det skäl att försöka se litet grand bakom dessa relativt positiva siffror över utvecklingen på arbetsmarknaden som vi har sett under ett par år, eftersom den glättighet med vilken regeringen behandlar situationen på arbetsmarknaden och de faktiska problem som vi har inte stämmer jämfört med det läge som man ser om man går in och tittar på vad som finns bakom de siffror över situationen på arbetsmarknaden som är tillgängliga för alla.

Vi kan konstatera att vi har haft en viss ökning av industrisysselsättningen, herr talman. Men det faktum som påstås framstå av t. ex. AKU-undersökningarna är inte fullt så positivt om man går tillbaka och tittar i nationalräkenskaperna där det också redovisas siffror över utvecklingen vad gäller industrisysselsättningen. Enligt AKU har industrisysselsättningen sedan 1984 ökat med 4,3 % – ungefär 40 000 nya industrijobb. Och det är naturligtvis bra. Det är dessa siffror som vi normalt får höra när regeringen redovisar sitt fögderi.

Går vi däremot till nationalräkenskaperna och tittar, herr talman, ser läget helt annorlunda ut. Där kan vi konstatera att ökningen av antalet industrijobb bara har varit 0,4 % – 3 000 industrijobb. Då kan man fråga sig, herr talman: Vilka av dessa siffror är riktiga? Både AKU:s siffror och siffrorna i nationalräkenskaperna innehåller naturligtvis en viss grad av osäkerhet, eftersom AKU är en urvalsundersökning och givetvis har felmarginaler och eftersom nationalräkenskaperna inte till alla delar alltid ger en exakt bild av utvecklingen. Men vad de olika siffrorna ändå talar om för oss är att vi inte skall vara så säkra på att det är just AKU:s siffror som är riktiga. Vi skall inte vara så säkra på att vi de facto har haft en så stark utveckling när det gäller antalet industrijobb som vi kanske har trott. Och framför allt skall vi inte vara så säkra på att vi har en långsiktig styrka i den här utvecklingen framöver. Jag skall återkomma till denna problematik litet senare i mitt anförande.

Tittar vi på andra delar av arbetsmarknaden kan vi också konstatera att vi har stora kvarstående problem. Situationen för ungdomarna t. ex. har inte förbättrats särskilt mycket, trots en hygglig utveckling i ekonomin och trots mycket stora arbetsmarknadspolitiska ansträngningar. Ungdomar mellan 20 och 24 år har ett utomordentligt besvärande arbetsmarknadsläge, och ungdomar under 20 år befinner sig fortfarande i ungdomslagens grottekvarn.

Varför har då inte den förbättrade ekonomiska utvecklingen gett positiva effekter också för framför allt ungdomarna mellan 20 och 24 år? Det borde den ju faktiskt ha gjort. Det handlar ju om ungdomar i en ålder som borde vara attraktiva på arbetsmarknaden när industrin växer och när ekonomin

går bra. Jag tror, herr talman, att förklaringen till detta helt enkelt är att vi nu ser de litet mer långsiktiga effekterna av ungdomslagen och vad ungdomslagen och den filosofin för att ta hand om ungdomarna faktiskt för med sig. Nu ser vi den sista fasen i den process som vi, när vi som mest debatterade ungdomslagen här i kammaren, kallade för en terapikedja.

Herr talman! Detta har även regeringen insett, trots att den inte säger det. Regeringen försöker gradvis att minska betydelsen av ungdomslagen genom att t. ex. införa inskolningsplatser. Faktum kvarstår ändå, herr talman, nämligen att många ungdomar har fått betala ett utomordentligt högt pris för den arbetsmarknadspolitik som socialdemokraterna har fört sedan de återkom i regeringsställning.

Utöver detta, herr talman, ser vi också att växande grupper människor som är äldre än dessa ungdomar, fastnar i den arbetsmarknadspolitiska processen. Större och större andelar av de arbetslösa är arbetslösa längre och längre tid. Den regionala fördelningen av arbetslösheten är utomordentligt oroande. Och vi ser att den arsenal av arbetsmarknadspolitiska åtgärder som vi traditionellt använder i Sverige är praktiskt taget effektlös så fort situationen på arbetsmarknaden går utöver de problem och de ramar som arbetsmarknadspolitiken en gång i världen designades för att motarbeta. De olika arbetsmarknadspolitiska medlen fungerar säkert alldeles utmärkt i Stockholm och Göteborg eller i Malmö och Lund, dvs. i de expansiva områdena. Men hur fungerar den i Gävleborg, och hur fungerar den i Norrbotten, dvs. i de s. k. lågtrycksområdena? Jo, där är det fortfarande samma långsiktiga, men ändå för den enskilde individen, mycket osäkra och kortsiktiga omhändertagande som sker. Där är arbetsmarknadspolitiken fortfarande i stort sett effektlös när det gäller att föra människor från arbetslöshet ut på den öppna arbetsmarknaden till de riktiga jobben.

Det är i och för sig alldeles utmärkt, herr talman, att den enskilda människan har en försörjningstrygghet. Men för människor som ställs utanför arbetsmarknaden handlar det inte i första hand långsiktigt om att ha försörjningstrygghet, utan det handlar om att se en chans att komma tillbaka ut på den riktiga arbetsmarknaden.

För att möjliggöra detta, herr talman, skall vi förts och främst försöka se till att så få människor som möjligt drabbas av arbetslöshet. Vi måste gå till grunden och söka förklaringarna till att vi har ett besvärande arbetslöshetsproblem att hantera. I ljuset av denna problematik hamnar vi utanför den normala arbetsmarknadspolitiken och hamnar på områden som skattepolitik. Varför gör vi det? Jo, av det enkla skälet att en av huvudförklaringarna till att vi har en förhållandevis svag arbetsmarknad i Sverige är en skattepolitik, som driver fram en lönekostnadsutveckling som de facto direkt motverkar möjligheterna att skapa tillräcklig expansion på arbetsmarknaden. Så här kan vi naturligtvis inte ha det. Vi måste ändra på det, vilket också regeringen och socialdemokraterna har förstått. Det har tagit sig olika uttryck. Vi har fått t. ex. SAMAK-rapporten, där man pekar på problemen och pekar på en väg ur dem, som tyvärr fortfarande baseras på tron att man via centralstyrning och ännu mer politisk inblandning skulle få kontroll över utvecklingen.

Vi moderater tror inte att det är möjligt. Vi har tillräckligt lång erfarenhet

av vad en centraliserad och delvis kraftigt politiserad inblandning i avtalsmarknaden har inneburit. Det har inneburit att Sverige under lång tid haft en lönekostnadsutveckling som direkt har varit arbetslöshetsskapande.

Det råder brist på tillväxt på vår arbetsmarknad. Sverige var under lång tid – vi trodde det i alla fall – hjälpt av en kraftig expansion i den offentliga sektorn. Sysselsättningsexpansionen i den offentliga sektorn hjälpte till att hålla arbetslösheten låg i vårt land. Många trodde att det var frid och fröjd. Vad som i själva verket skedde, herr talman, var att den kraftiga expansionen, den skattefinansierade sysselsättningsökningen, dolde de faktiska problem vad gäller tillväxtkraft i den svenska arbetsmarknaden som vi hade redan i slutet av 60-talet och början av 70-talet.

I dag ser vi problemen öppret och tydligt. Vi har en monopoliserad tjänstearbetsmarknad, som inte förmår att finansiera sig till en tillväxt, som är så kraftig att vi kan tillfredsställa den växande efterfrågan på arbete. Vi ser att den monopoliserade tjänstearbetsmarknaden de facto direkt är ett hinder för den privata tjänstesektorns tillväxt. Det här kan vi inte fortsätta med. Vi måste skapa ett system med regler och ramar för tjänstesektorns utveckling, som gör det möjligt för den här sektorn på arbetsmarknaden att växa lika snabbt som tjänstearbetsmarknaden gjort i andra länder.

Vi har också utbildningens betydelse för utvecklingen på arbetsmarknaden. Vi moderater har under lång tid envist hängt fast vid att det första försvaret mot arbetslösheten är utbildning, investeringar i enskilda individers kunskaper och enskilda individers möjlighet och förmåga att ta sig in på arbetsmarknaden och hålla sig kvar där samt få ett arbete som faktiskt har betydelse för den enskilde individens utveckling.

Under senare år har vi främst koncentrerat oss på utvecklande av system för yrkesutbildning i Sverige. Det har lett fram till att även socialdemokraterna insett att det finns behov för det. Man tillsatte den s. k. ÖGY-utredningen. Man trodde, och vi trodde, att vi nu äntligen skulle kunna få ett system för praktisk yrkesutbildning, som faktiskt skulle kunna bidra till att hålla arbetslösheten på andra sidan tröskeln.

I takt med att utredningarna presenterat sina resultat och olika delar av samhällsapparaten har gett sina reaktioner är det med mycket stor oro som vi ser fram mot vad som faktiskt skall hända. För, herr talman, det som skulle bli ett ordentligt tillskott av arbetslivsanknuten och arbetsplatsbelagd utbildning för de unga människor som väljer att ägna sitt liv åt ett praktiskt yrke ser nu ut att bli ett utbildningssystem som är byggt på den gamla vanliga socialdemokratiska utbildningssynen, nämligen utjämning, mer likhet mellan olika typer av utbildning. Vad gäller den framtida praktiska yrkesutbildningen kan man konstatera i dag att den förlängning i tid, som den kommer att innebära, faktiskt kommer att ägnas mest åt ännu mer allmänteoretisk utbildning. Det kommer inte att lösa vare sig ungdomarnas möjligheter att lättare ta sig in på arbetsmarknaden eller industrins och arbetsgivarnas möjligheter att lättare rekrytera arbetskraft. Och nu kommer reaktionerna. Vi kan läsa i tidningar att industrin inte kan vänta längre. Industrin tror inte på den förändringen. Volvo i Göteborg satsar 4 milj. kr. på att få till stånd en utbildning som de facto är avpassad för industrins behov. Allan Larsson, chefen för AMS, säger att yrkesutbildningssystemet är en av huvudorsakerna

till den höga ungdomsarbetslösheten och att problemet måste lösas. Jag förstår att han inte har några synpunkter på hur det skall gå till. Ändå är det ett utomordentligt bra tecken på att förtroendet för den förändring som skall komma inte är särskilt stort.

Herr talman! Situationen just nu på arbetsmarknaden är enligt AKU-statistiken rätt så bra. Regeringen och Anna-Greta Leijon är nöjda, kanske litet missnöjda med att det inneburit att det inte blir så mycket arbetsmarknadspolitisk debatt. Men tittar vi något framåt, ser vi att grundproblemen, som vi fortfarande har kvar, riskerar att leda till att vi mycket snart kan få en utomordentligt svår situation på arbetsmarknaden. Om Anna-Greta Leijon och socialdemokraterna bara lyfte blickarna litet framåt, stängde av skrytvalsen och var beredda att diskutera de faktiska bekymmer och de potentiella problem som finns inbyggda i den nuvarande situationen, skulle Anna-Greta Leijon mycket lättare få den rejäla sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitiska debatt som det sägs mig att hon så gärna vill ha.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de moderata reservationerna i arbetsmarknadsutskottets betänkanden 10 och 11.

Anf. 4 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Bakom det stora anslaget på nära 20 miljarder kronor till arbetsmarknadspolitiken finns en bred uppslutning – detta sagt trots de många särmeningarna och ett stort antal reservationer. Svensk arbetsmarknadspolitik har under modern tid fått ett brett stöd i riksdagen. Särskiljande blir framför allt var de olika partierna lägger tyngdpunkten i den arbetsmarknadspolitiska arsenalen.

Ett genomgående drag i detta betänkande är att regeringspartiets företrädare ser de positiva sidorna i förtröstan att det skulle finnas något slags genomtänkt politisk filosofi från kanslihuset, medan oppositionen lyfter fram de svårigheter som uppenbart väntar runt hörnet.

För folkpartiets del hävdar vi att full sysselsättning måste vara det högst prioriterade målet för den ekonomiska politiken. Den offentliga sektorn, med expansion under 1970-talet, kan nu inte expandera i den takt som skulle krävas för att skapa de nya jobben. Därför måste tillskotten av ny sysselsättning skapas på den enskilda sektorn. Det krävs ett näringsvänligt klimat som stimulerar framtidstro och företagande, till förmån för både nyföretagande och expansion av redan existerande företag. Sannolikt kommer den framtida sysselsättningsökningen att finnas inom enskild tjänstesektor. Därför är det ett viktigt inslag i vår sysselsättningspolitik att stimulera konkurrens och nytänkande inom hela tjänsteproduktionen.

Först kan vi konstatera att någon full sysselsättning inte existerar. Trots den goda konjunkturen ligger vi konstant på långt över 100 000 öppet arbetslösa. Den ökade strukturella arbetslösheten märks tydligt när man studerar utvecklingen för olika delgrupper på arbetsmarknaden. Försämringen jämfört med 1979/80 är mest påtaglig för åldersgrupperna 20–24 år och 55–64 år. För 20–24-åringarna har arbetslösheten sedan 1979/80 ökat från ca 3 1/2 % till drygt 6 %. För 55–64-åringarna har den ökat från ca 1,6 % till 3,2 %. I båda fallen rör det sig om en fördubbling av arbetslösheten. Jämför vi då de båda konjunkturtopparna, å ena sidan 1979/80 och å andra sidan

1986, visar det sig att vi vid den första tidpunkten hade ungefär 1,9 % i öppen arbetslöshet, jämfört med 2,7 % under förra året. Det innebär alltså, herr talman, att den öppna arbetslösheten är en halv gång högre än i en tidigare motsvarande konjunktur. Därtill har arbetslösheten ändrat karaktär genom att långtidsarbetslösheten är mer påtaglig nu.

Socialdemokraterna i utskottet anför i sin majoritetsskrivning att arbetsmarknadspolitiken inte ensam kan svara för den fulla sysselsättningen, och så åberopar de de ekonomiska och politiska insatserna, en aktiv närings- och industripolitik, bostadspolitik m. m. Ja, i denna analys är vi i stort sett överens. Arbetsmarknadspolitiken kan inte bli annat än ett viktigt komplement till den förda politiken på främst ekonomins och näringspolitikens område.

Sedan kommer en socialdemokratisk applåd för den förda regeringspolitiken, och så säger man: "Som en följd av denna politik har läget på arbetsmarknaden successivt förbättrats." Det är fel. Arbetsmarknadsläget har under den socialdemokratiska regeringsperioden försämrats.

Så småningom kommer också utskottsmajoriteten med ett erkännande om en sådan tanke genom att tillstå att arbetslösheten enligt svenska mått är alltför hög. Det är helt rätt. Den har aldrig varit så hög i en liknande god konjunktur. Vidare säger man: "De regionala skillnaderna är också otillfredsställande." Även det är en korrekt iakttagelse. Men utskottsmajoriteten stannar med ett konstaterande, och vill man finna någon viljeyttring får man gå till reservation 1, där vi från oppositionens sida slår fast att det är viktigt att åstadkomma en regionalt balanserad utveckling inom landet. Det är angeläget med en mer decentraliserad samhällsstruktur där balans råder mellan olika regioner. Uppnås inte detta skapas stora problem, inte bara i glesbygderna utan också i storstadsområdena. Tillväxtens betydelse talas det alltför litet om i de socialdemokratiska texterna, men det är helt nödvändigt att göra det, herr talman, om vi skall undvika att arbetslösheten stiger ytterligare. Det krävs en bättre tillväxt om vi skall få ned den i dag alltför höga arbetslösheten.

Det är också viktigt att vi främjar en rörlighet på arbetsmarknaden och en förstärkt utbildning på flera nivåer. På dessa punkter finner man en helt annan framförhållning i de många reservationerna än i utskottets majoritetstext. Till yttermera visso kommer regeringens ekonomiska politik – när det gäller att redan nu inteckna en del av utrymmet i nästa års lönerörelse – att försvära arbetsmarknadssituationen. Samtidigt finns det en överdriven skepsis från socialdemokratiskt håll mot att man lokalt kan hitta nya framkomstvägar för att stimulera tillväxt och löntagarnas utbyte. Jag tänker då på andel-i-vinst-system, där regeringen gör allt för att stoppa en positiv utveckling som nu är på gång på så många håll i landet. Oviljan från socialdemokraterna att ta itu med marginalskatteproblemen är en annan sida av saken. Från folkpartiets sida är vi beredda att diskutera en partiell marginalskatteförändring redan kommande år. Tyvärr har vi inte fått gehör för det hos finansministern och hans parti.

Det finns en principiell skillnad mellan en liberal och en socialistisk syn på arbetsmarknaden. Vi tror inte att staten och några centrala byråkrater kan peka ut vad som är framtidsbranscher, säga med säkerhet vem som blir

vinnare eller förlorare i en framtida arbetsmarknad. I en decentraliserad marknadsekonomi handlar det om många människors intentioner och många företags och löntagares beslut. Detta är vida överlägset de enstaka och övergripande politiska centrala besluten. Därför tror vi att det ytterst handlar om enskilda människors initiativ, kreativitet och arbetsvilja. Det är bara där man kan vaska fram de goda framtidsprojekten. Men då gäller det att statsmakten inte är halsstarrig och hindrar experiment och nytänkande. Folkpartiets förslag om grundlagsskyddad näringsfrihet, slopande av etableringshinder, betoning av upphandling under konkurrens och slopande av formella och informella monopol inom t. ex. den sociala sektorn bygger på synsättet att det är de enskilda människorna i de många tusentals försöken som kan hitta bärkraftiga framkomstvägar.

En grundläggande syn på lönebildningen är att arbetsmarknadens parter avgör den i fria förhandlingar. Samtidigt är det uppenbart att avtalsförhandlingarnas utfall får effekter på sysselsättningen. Därför kan inte statsmakten avsvära sig ansvaret för den faktiska sysselsättningsutvecklingen, vare sig totalt eller för olika grupper av arbetssökande. Men det hindrar inte att vi borde få ett system som innebär att parterna på arbetsmarknaden tar ett större ansvar för löneutfallet. Om löneutvecklingen ledde till ett sämre sysselsättningsläge skulle kostnaden för att hålla de enskilda människorna skadeslösa också bäras av parterna. Det är en grundtanke i vårt förslag om en reformering av arbetslöshetsförsäkringen. Statsmakten för sin del har en viktig uppgift att införa löneförhandlingarna lägga fast rimliga och stabila förutsättningar genom den allmänna ekonomiska politiken, dvs. skapa fasta spelregler. Däremot avvisar vi tankarna på en förhandlad inkomstpolitik och tar avstånd från tankar som framfördes i den s. k. SAMAK-rapporten.

Rörligheten – eller bristen på rörlighet – på arbetsmarknaden beror på många faktorer. Förekomsten av eget hem, antalet barn i skolan samt makas eller makes förvärvsarbete spelar stor roll. Det innebär att den geografiska rörligheten har blivit mer komplicerad. Därför beklagar vi att regeringen vill slopa starthjälpen, och därför yrkar vi från folkpartiets sida på ett bibehållande av just starthjälpen. Det är faktiskt så att de som flyttar in till skogslänen och flyttar inom resp. län är betydligt fler än de som flyttar ut från länen. Förändringen för skogslänens del skulle alltså leda till ökade svårigheter att klara rekryteringen. Det finns en uppenbar risk att man går kvar en längre tid i arbetslöshet.

En av huvudpunkterna i folkpartiets arbetsmarknadspolitik är utbildningen. Charlotte Branting kommer i ett senare inlägg här att särskilt ta upp utbildningens betydelse, men jag vill här summariskt hänvisa till det faktum att det år 1980 krävdes yrkesutbildning och erfarenhet för drygt 55 % av de lediga platserna. I dag har denna andel ökat till närmare 77 %. Kompetenskraven på arbetsmarknaden har alltså ökat, och därför blir bristen på kvalificerade yrkesarbetare och tjänstemän inom inte minst tekniska yrken besvärande. Bristen på yrkesarbetare har tidigare alltid ansetts som ett säkert tecken på högkonjunktur. Under senare år har emellertid bristen på tekniska tjänstemän varit större än bristen på yrkesarbetare.

Utbildningens viktigaste uppgift är att ge grundläggande baskunskaper av hög kvalitet med stora möjligheter till återkommande påbyggnad genom

olika former av fort- och vidareutbildning. Det är ett av skälen till att vi föreslår en rejäl uppräknig med 5 000 utbildningsplatser inom AMU. En annan viktig punkt i utbildningskedjan är lärlingsutbildningen, som folkpartiet vill förstärka.

Ett område som vi genom åren kraftigt har markerat är statsmaktens ansvar för de handikappades sysselsättning. Cirka en tredjedel av utgifterna för arbetsmarknadspolitiken utgör i realiteten en central del av vår handikappolitik. Särskilt hårt drabbas de psykiskt utvecklingsstörda genom utestängning från jobb. Vi anser därför att de handikappade borde få särskilda kontaktpersoner som utses av länsarbetsnämnder och arbetsförmedlingar.

Herr talman! Förra året framförde vi önskemål om 500 nya platser inom Samhällsföretag. Då sade socialdemokraterna nej. Nu kommer regeringen med just dessa nya platser, och det ser vi som en framgång. Vi menar att det inte bara är samhällsekonomiskt motiverat utan också högst mänskligt att bereda människor arbete när förtidspensionering skulle vara alternativet. Vi vill att de s. k. inbyggda verkstäderna för handikappade inom industrin skall komma till stånd i större utsträckning än hittills. Vidare föreslår vi en rad förstärkningar inom lönebidragens olika områden.

Herr talman! Under arbetsmarknadsdepartementets titel ligger ett anslag om ekonomiskt stöd till handikappade som behöver egen bil till arbetet. Det har nu gått fem år sedan en statlig utredning presenterade ett enligt förslag beträffande bilstödet. Man föreslog ett utvidgat, förenklat och förbättrat stöd. Trots flera riksdagsuttalanden om att snabbt reformera bilstödet konstaterar regeringen i årets budgetproposition att man fortfarande bereder ärendet i kanslihuset. Denna viktiga fråga har förhållits av regeringen på ett anmärkningsvärt sätt. Jag har tidigare påstått att detta är en lång lidandets historia. Det uttrycket växer i styrka för varje månad som regeringen förhålls detta angelägna ärende.

Då huvudfrågan ligger under ett annat utskotts beredning har jag inget yrkande, men jag förutsätter att beredningsarbetet bedrivs, som vi säger i yttrande nr 15 i vårt betänkande, både skyndsamt och målmedvetet. Det är enligt folkpartiets mening mycket angeläget att riksdagen redan under detta riksmöte får ta ställning till en reform så att man kan starta från det nya budgetåret, 1 juli i år.

Det är generande att denna statsfinansiellt lilla fråga fortfarande är olöst. Jag vill vädja till arbetsmarknadsministern att redan vid nästa regeringslunch ta upp denna för de handikappade så väsentliga fråga så att den snabbt kan bli löst och så att man äntligen kan få en reform i hamn.

Herr talman! Jag har berört de allmänna förutsättningarna där vi från folkpartiets sida pekat på nödvändigheten av att få ett fungerande näringsliv och en stark samhällsekonomi. Vi har hävdats parternas frihet, men vi har också sagt att man skall ta ett växande ansvar för situationen på arbetsmarknaden. Statens roll är att ge ramarna, att skapa klara förutsättningar och att ge fasta spelregler. Lokala löntagarintressen som utvecklats andel-i-vinstsystem bör uppmuntras. De är klart överlägsna de centralistiska löntagarfonderna!

Folkpartiet har genom åren förordat en aktiv arbetsmarknadspolitik. Vi

har ställt upp för att främja det som ofta kallats "arbetslinjen". Men skall detta bli något värt namnet krävs det att rörligheten underlättas, att utbildningen på flera nivåer stärks och att den regionala balansen återupprättas. Insatserna för de arbetshandikappade är klart otillräckliga och bör stärkas. Ökad finansiering bör tas till vara genom utjämnings- och överföringar inom socialförsäkringssystemets ram.

Herr talman! Detta är en kort summering av vad folkpartiet har föreslagit. Ytterligare delar kommer att presenteras av andra utskottsföreträdare från folkpartiets sida.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till folkpartiets reservationer i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 11 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 5 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Den socialdemokratiska regeringen lider minst av allt av blygsamhet. Den tillskriver sig ofta resultaten av den internationella högkonjunkturen 1983–1987 och de positiva följderna av oljeprisrasen och andra internationella skeenden. Men sanningen är att sett i förhållande till den starka internationella draghjälp som ekonomin haft sedan 1982 så har regeringen redovisat förvånansvärt dåliga siffror för antalet öppet arbetslösa och för antalet personer i olika arbetsmarknadsåtgärder. Antalet förtidspensionerade har ökat i en takt utan motstycke. Regeringspolitiken orsakar framför allt svåra regionala obalanser med besvärande följder i avfolkningsområden och besvärande stockningsproblem i främst Stockholmsområdet.

När det gäller arbetsmarknadspolitiken har centerpartiet några övergripande målsättningar. Jag skall här kort nämna två. Den första är att alla skall kunna, eller bör kunna, hjälpa till i samhället – var och en efter sin förmåga. Den andra målsättningen är att politiken skall inriktas på regional balans.

Dessa två målsättningar kräver en politik som skapar framtidstro och ger småföretagen goda möjligheter. Det krävs en medveten politik i alla departement vilken syftar till att utveckla hela vårt land. Det krävs en politik som ger alla ungdomar en bra start på arbetsmarknaden. Ingvar Karlsson i Bengtsfors kommer senare i dag att återkomma till den frågan. Det krävs en politisk vilja att ta till vara de areella näringarnas utvecklingsmöjligheter. Det krävs en politik som syftar till att höja utbildningsnivån i hela landet, bl. a. genom en stark satsning på de mindre högskolorna. Det krävs en kommunal skatteutjämning som ger alla kommuner och landsting lika möjligheter. Det krävs en politik som för ut nya tekniker i hela landet. Det krävs basinvesteringar i vägar och kommunikationer, även i områden som i dag starkt eftersätts genom regeringens politik.

Herr talman! Jag skulle kunna fortsätta att lista sådana krav under hela mitt anförande, men jag sammanfattar med att säga att det är avsaknaden av dessa uppräknade inriktningar som gör regeringens politik så äventyrlig, så koncentrations- och centraliseringsinriktad och så litet lämpad för att möta en lågkonjunktur. Det är en politik som ger många ungdomar en dålig start, en politik som utarmar stora delar av vårt land.

Herr talman! Många gånger ser man en bristande konsekvens i regeringens handlande. Uttalanden i en riktning följs av åtgärder som går i motsatt

riktning. Särskilt tydlig är disharmonin i frågor som rör regional rättvisa och utveckling.

Låt mig ta ett talande exempel. Industriministern brukar i sina förvalsturnéer runt om i landet tala om vikten av att kvalificerade tekniker och ny teknik förs ut från Stockholm. Vad händer? Ja, i höstas fick vi ett strålande, eller rättare sagt mycket ledsamt exempel. Då gick arbetsmarknadsdepartementet, AMS och länsarbetsnämnden i Stockholm ut i en samordnad kampanj tillsammans med andra departement, bl. a. industridepartementet, för att dra kvalificerade tekniker och civilingenjörer från övriga landet till Stockholm.

Nu är det ju så att det är det övriga landet som har stor brist på kvalificerade tekniker, medan Stockholmsområdet har ganska gott om den varan. Det är det övriga landet som behöver få en stark positiv utveckling. I det läget går den socialdemokratiska regeringen, med bl. a. Anna-Greta Leijon, ut i en stor kampanj för att mer eller mindre avfolka övriga landet på kvalificerade tekniker. Det är ju i och för sig trevligt att industriministern är ute och i stora tal ger visioner i motsatt riktning, men den praktiska regeringspolitiken är tyvärr koncentrationsinriktad på det sätt som jag här kort har beskrivit.

Centerpartiet begär i sin motion om arbetsmarknadspolitiken att riksdagen skall ta avstånd från sådant här agerande och helt enkelt säga till: Detta får icke hända igen. Det är nämligen ett agerande som är förödande för i princip hela vårt land.

Men Lars Ulander, utskottets ordförande, vill icke förstå. Jag hoppas därför att arbetsmarknadsministern själv senare här i dag skall be de fyra femtedelar av vårt land som den här aktionen riktat sig emot om ursäkt. Det gäller en del av vårt land som den förre socialdemokratiska landshövdingen Hans Hagnell kallar det svarta Sverige.

Skall jobb och miljö klaras i vårt land måste regeringens koncentrations- och centraliseringspolitik avlösas av en medveten decentraliseringspolitik. De mindre företagen blir viktiga i en sådan politik. Skall jobben klaras, skall ekonomin komma i balans, skall vi uppnå en regional balans, då är det viktigt att vi får många nya småföretagare och tillväxt i flertalet av småföretagen.

Centerpartiet har föreslagit en rad åtgärder för att få i gång en sådan utveckling. Socialdemokratin däremot visar en förvånansvärd ensidighet i sin inriktning på enbart stora företag och de allra största orterna.

Herr talman! För några år sedan talade sig arbetsmarknadsministern varm för den s. k. arbetslinjen. Sedan har det allteftersom blivit allt tystare. Jag kan förstå det. De kronor – eller rättare sagt mångmiljardbelopp – som går till kontant arbetslöshetsersättning är tyvärr alldeles för många. Detta trots att en tredjedel av de arbetslösa under en period inte får en enda krona till sin arbetslöshet.

Centerpartiet förespråkar med kraft arbetslinjen. Denna linje bör enligt vår mening paras med en allmän arbetslöshetsförsäkring. Görel Thurdin kommer senare här i dag att utförligare gå in på den delen. Arbetslinjen och allmän arbetslöshetsförsäkring för dem som förlorat eller inte fått ordinarie jobb måste i den stora ekonomin bli en liten restpost, så liten som möjligt. Det som behövs är positiva framtidstroskapande åtgärder som en storsats-

ning på utbildning, som kraftfulla infrastrukturella satsningar, som stimulans av ny- och småföretagande, som en rättvis fördelning av välfärden. Detta är stommen i centerpartiets linje för arbete åt alla och en god miljö i hela vårt land. Ingvar Karlsson i Bengtsfors och Görel Thurdin kommer senare här i dag att mer i detalj beröra alla de reservationer som har blivit följden av dessa övergripande målsättningar.

Herr talman! Jag ber avslutningsvis att få yrka bifall till centerns reservationer, dem som vi har ensamma som parti och dem som vi har tillsammans med andra partier.

Anf. 6 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Vi har en förhållandevis hög öppen arbetslöshet i en högkonjunkturs förlängning. Också de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna och undersysselsättningen är betydande i vårt land. Arbetslösheten är ett gissel. Arbetslöshet är ju det värsta som kan drabba en människa. Ett samhälle som inte är organiserat så att det kan garantera människor ett arbete och utkomst har dömt sig självt till undergång. Därför krävs ett mänskligt samhälle, där människans intressen står i centrum. Först då har vi fria människor som kan utveckla sin individualitet och göra en samhällsin-sats.

Inte i något land har kapitalismen lyckats bemästra arbetslöshetsproblemet. Tvärtom, miljoner och åter miljoner är arbetslöshetens skara i dessa länder. Det är det systemet i sig självt som föder arbetslösheten. Vinstmaximering och åt det arbetande folket sysselsättning och utkomst är oförenliga krav.

I det kapitalistiska systemets historia är vi nu inne i den period som kännetecknas av svag tillväxt. Orsaken är främst den växande motsättningen och skillnaden mellan kapitalackumulation och möjligheten att realisera det ackumulerade kapitalet. Kapitalet vänder sig då inåt i sin strategi. Reducering av kostnader och utstötning av människor ur produktionen blir då framträdande drag. I västekonomierna, som vi är så beroende av, är arbetslöshetstalen – inte minst inom OECD-länderna – uppe i minst 31 miljoner personer. Samtidigt vet vi att det i tredje världens satellitekonomier genomförs regelrätta krig och utrotningskampanjer mot de fattiga befolkningsskikten. En starkt ökad produktivitet gör att en ökning av totalproduktionen kan upprätthållas även med en minskning av det arbetande folkets andel.

Dagens alltmer utpräglade spekulationsekonomi skärper lönsamhetskraven, vilket får som följd snabbare strukturomvandling med fler nedläggningar och färre nyinvesteringar. Följden är det som vi upplever i dag: en kronisk överkapacitet av en stor armé av arbetslösa och undersysselsatta som aldrig sugs upp av arbetsmarknaden. Högkonjunktur är högkonjunktur mätt enbart med försäljning och profit. Arbetslösheten kvarstår som ett grundelement.

I den svenska ekonomins ökade bundenhet vid de transnationella koncernerna och genom EG-anpassningen förstärks kapitalismens utvecklingstendenser. Den nationella självständigheten undergrävs alltmer. Möjligheten

att föra en egen och självständig industri- och arbetsmarknadspolitik reduceras i takt med det internationella beroendet.

Den tredje vägens politik med den extrema satsningen på kapitalets exportinriktning har ytterligare förstärkt dessa utvecklingstendenser. Kapitaltet har fört en framgångsrik klasskamp. Medan dess inriktning av politiken genomförs spelar SAF numera som organisation en ganska undanskymd roll. Dess idéer förverkligas nu främst genom regeringspolitik. Därmed har dess grepp över strukturomvandlingen ökat. Värderingar som den starkes rätt, att tro bara på sig själv och strunta i andra har vunnit insteg på bekostnad av arbetarrörelsens traditionella värderingar om rättvisa och jämlikhet, solidaritet och gemenskap. Fackföreningsrörelsens ledning och andra folkrörelser som styrt utifrån socialdemokratiens tredje väg har starkt bidragit till att den organiserade rörelsen mot de nyliberala idéerna har uteblivit.

När finansminister Feldt för 14 dagar sedan här i finansdebatten i sin iver att tysta den borgerliga oppositionen vältrade sig i lovord över svensk arbetsmarknadspolitik, att den hade fått beröm i en högtidskrift i London, var det samtidigt en utmärkt bekräftelse på svensk arbetsmarknadspolitikens inriktning. Den går i nyliberalismens ledband.

Den fulla sysselsättningen sägs vara ett mål för arbetsmarknadspolitiken, men detta är helt och hållet underordnat kapitalintresset. Det är en sanning. I sig själv har arbetsmarknadspolitiken inte något annat syfte än att anpassa arbetsmarknaden efter kapitalets behov. Det kännetecknar varje åtgärd: AMS inriktning, utbildningsinsatserna, handikappinriktningen, ungdomsåtgärderna, arbetsförmedlingens flyttlasspolitik m. m.

Arbetsmarknadspolitiken skulle däremot inriktas på målsättningen allas rätt till ett meningsfullt arbete. Det kräver en helt annan industripolitik och en helt annan ekonomisk politik.

Till skillnad mot målet full sysselsättning innehåller målet allas rätt till ett meningsfullt arbete en kvalitativ målsättning. Full sysselsättning däremot, i bakvattnet av kapitalets strukturomvandlingsprocess, skapar bara tillfällighetssysselsättning med allt sämre rättsställning och trygghet.

Det är helt klart att arbetslösheten numera är ett stående inslag i ekonomin. Full sysselsättning i klassisk mening är inte längre möjlig, med rådande ekonomiska och sociala strukturer. Regeringens arbetslöshetspolitik är ett resultat av att målet allas rätt till arbete är underordnat budgetunderskottet och åtgärder mot löneökningar och för stimulans till storfinans och exportinriktning.

Fortsatt hög strukturell arbetslöshet är uppenbarligen det pris vi får betala för den tredje vägens politik.

Kampen mot arbetslösheten måste göras till politikens huvudfråga inför 1990-talet. Det betyder att landets ekonomiska politik och statens insatser måste inriktas på att bekämpa arbetslösheten – statliga företag, löntagarfonder och regionalpolitik skall omvandlas till redskap för en arbetsskapande politik.

De viktigaste inslagen har vi presenterat i detta betänkande och i vår motion. De kan sammanfattas så här.

- Man måste bygga ut den gemensamma sektorn, socialt och samhällsekonomiskt, för att skapa arbete.

- Det behövs en förnyelse av industriproduktionen. Det behövs ett industrialiseringsprogram.
- Det behövs kraftiga insatser för att kvinnor och ungdomar skall få arbete och försörjning. För detta är en uppvärdering av de traditionella kvinnoyrkena nödvändig.
- Den regionala utarmningen måste brytas genom en medveten styrning av investeringarna.
- Transnationaliseringen på kapitalets villkor måste motarbetas, samtidigt som industrin utvecklas mot en inriktning på hemmamarknaden.
- Vi måste satsa på en arbetstidsförkortning som ger rättvis fördelning av landets produktionsresultat.
- De arbetshandikappades rätt till arbete måste bli en realitet.
- Arbetsmarknadsutbildningen måste främst inriktas mot fördelningspolitiska och sociala mål i stället för att vara underordnad de kortsiktiga och smala krav som det privata näringslivet ställer på utbildningen. Förnyelsefonderna kunde, rätt använda, vara en progressiv del i en sådan utveckling för arbete på rimliga villkor.
- Storfinsansens makt och ägande måste brytas, i första hand genom en nationalisering av affärsbanker, investmentbolag, kreditinstitut och privatägda försäkringsbolag.

En sådan politik skulle skapa förutsättningar för arbete åt alla. Utifrån de här riktlinjerna skall naturligtvis arbetsmarknadspolitiken ha sin inriktning. Den måste ha en särskild sysselsättningsbudget, så att man ser vad åtgärder på olika plan i statsapparaten ger i form av sysselsättningseffekter. Den måste bygga på flerårsbasis. Kommunerna måste erhålla ramanslag, som de friare kan disponera. Det underlättar att kombinera olika åtgärder efter behov som föreligger regionalt.

Vpk:s förslag i sysselsättningshänseende är att satsa 4 miljarder kronor på fasta jobb inom den offentliga sektorn. Finansieringen av detta får tas från den sektor i samhället som i dag inte investerar, framför allt från de likvida medel som för närvarande finns i överflöd men inte investeras för sysselsättning.

Arbetsmarknadsåtgärdernas innehåll bör förändras i betydande delar. De måste utveckla människors kunnande på ett helt annat sätt. De måste stärka de arbetandes rättsställning, så att man har rätt till stöd när man blir arbetslös, så att det inte finns tvångsmoment i arbetsmarknadspolitiken osv. Rättssituationen för den arbetande skall generellt vara mycket bättre.

Behovet av en förändring av arbetsmarknadspolitikens inriktning syns tydligt vad gäller ungdomen. Där krävs förändringar, där syns vad som kommer att hända med en fortsättning av den tredje vägens tillfällighetslösningar. Dessutom är arbetslösheten bland 20-24-åringar som störst. Här har vi bl. a. ungdomsplatser, ungdomslag och inskolningsplatser. De är de senaste inslag som har tillskapats för att, kan man säga, gömma undan ungdomar i sysselsättningar som inte är fasta arbeten. De är alltså särlösningar, som innebär en orättvis behandling av ungdomen, inte minst lönemässigt. Detta skiner igenom på många andra områden vad gäller ungdomar. De får hela tiden känna sig mindre värda. Myndighetsåldern är nu i realiteten 20 år i stället för 18, som den skulle vara.

En sådan här samhällsutveckling hotar ungdomens rätt och värdighet och alltså även vår framtid. Denna farliga, ungdomsfientliga tendens anser vi måste bekämpas med all kraft. Det finns ju stora behov i samhället som behöver täckas, och genom att tillfredsställa dem kan man skapa fasta jobb. Vi måste alltså vara optimistiska och satsa på nya jobb.

En del lösningar som föreslagits kan naturligtvis vara bra, men i grunden är problemet med ungdomsarbetslösheten mycket djupare och kräver en politik som syftar till fasta jobb med en lön att leva på. För att nå dit måste man faktiskt gå till attack med kraftåtgärder mot storkapitalets penningsspekulation, kapitalexport och, naturligtvis, för att skapa resurserna, en skärpt beskattning av storbolagsvinsterna.

Vpk föreslår därför att inskolningsplatserna, rekryteringsstödet och ungdomslagen skall upphöra 1988. Med en satsning på den offentliga sektorn om 4 miljarder kronor för fasta jobb kan ungdomen erbjudas jobb som ger försörjning, mening och människovärde. För övrigt finns det ingen som helst anledning att ha kvar former som ger det privata näringslivet direkta lönesubventioner.

Ungdomarna är ju utsatta i dagens samhälle. Arbetslöshetsersättning får man bara när man har kvalificerat sig genom att ha haft ett jobb, och inträdet på arbetsmarknaden försvåras för dem. Dessutom upplever ungdomarna arbetslivet som omänskligt när de möter det. Det stämmer inte med de vackra mål som ofta ställs upp för arbetslivet. Arbetsmiljön, framför allt den psykosociala arbetsmiljön, är i stor utsträckning direkt dålig.

Därför protesterar ungdomarna mot arbetslivets villkor och t. o. m. slutar sina anställningar, t. ex. i bilindustrin och andra liknande där människan genom arbetsorganisationen har underordnats maskinen och tekniken.

När de här ungdomarna slutar sina jobb får de naturligtvis, efter en längre avstängningsperiod, arbetslöshetsersättning. Detta ondgör sig nu borgerliga kretsar över. T. o. m. landets arbetsmarknadsminister har i ett uttalande visat att regeringen kan vara beredd att tafsa på de deltidsarbetslösas villkor och förlänga avstängningstiderna för dem som frivilligt slutat sin anställning. Detta är en skandal. Tankarna är komna från höger och bygger på nyliberala värderingar.

Nej, i stället för att sikta till försämringar för de redan utsatta grupperna bör en allmän arbetslöshetsförsäkring införas som har en sådan utformning att den är rättvis och så gynnsam som möjligt för dem som drabbas av arbetslöshet. Den bästa lösningen framstår som att alla typer av inkomstbortfall och oförmåga att skaffa inkomst täcks med en enda socialförsäkring med en enhetlig administration.

De borgerliga har nu förslag på en utredning om allmän arbetslöshetsförsäkring, men deras främsta strävan är att vältra över kostnaderna från försäkringen till medlemskollektivet – en helt felaktig utveckling.

En omedelbar förbättring av arbetslöshetsförsäkringen vore att karensdagarna direkt slopades. Utgångspunkten bör vara att skapa ett så gott försäkringsskydd mot inkomstbortfall vid arbetslöshet som möjligt. Redan några dagars fullständigt inkomstbortfall kan innebära en avsevärd ekonomisk påfrestning för den som är helt beroende av arbetsinkomsten för sin försörjning, vilket kan leda till att andra former av samhällsstöd måste

utnyttjas. De skäl som angivits mot att slopa karensdagarna har främst varit budgetmässiga och administrativa, men om den politiska viljan finns kan man naturligtvis genomföra denna rättvisereform och ta bort karensdagarna. Det behövs ingen utredning för detta ändamål.

Herr talman! Den svenska arbetsmarknadspolitiken är inte organiserad för att möta en massarbetslöshet. Den massarbetslöshet som vi har nu är långsiktig med kroniska problem, och den kan inte avhjälpas med små tillfälliga åtgärder, med primitiva medel. Arbetsmarknadspolitiken är en del av regeringens nyliberala ekonomiska politik. Den döljer det kapitalistiska systemets sönderfall, och den gynnar kapitalets strukturomvandling. Därmed blir också arbetsmarknadspolitiken ett verksamt medel för att effektivisera och bevara kapitalismen, med följder för hela utvecklingsmekanismen i landet.

I nästa stund kan man tala om regional balans – samtidigt som man följer den nyliberala tanken på en arbetsmarknadspolitik som skapar just dessa regionala obalanser. Kännetecknande är ju att man försöker gömma undan och förvalta de strukturarbetslösa i allehanda projekt, där det inte ställs några som helst krav när det gäller ett meningsfullt arbete åt alla, en försörjning och ett drägligt socialt liv, när det gäller att arbetet har en social mening, ger människovärde och får den rättsställning som det skall ha. Och det är AMS som har blivit utsedd att förvalta denna arbetsmarknadspolitik och denna serviceinriktning. Det innebär framför allt en service åt företagen, och man lämnar de arbetslösa i stort sett åt deras öde när det gäller framtiden.

I det här betänkandet är skillnaden mellan regeringspartiet och de borgerliga härfin. Det är samma bevekelsegrunder för arbetsmarknadspolitiken. Arbetarrörelsens traditionella rättvise-, jämlikhets- och solidaritetskrav, som innebär allas rätt till ett meningsfullt arbete, bärs bara upp av vpk här i riksdagen i dag. Glädjande nog växer opinionen i landet för denna linje. Protesterna mot nedläggningar och flyttlasspolitik, kravet på arbete i hemregionen, kravet att det skall investeras i Sverige i stället för i utlandet, är naturligtvis riktiga reaktioner på utvecklingen. De förslag som vpk lagt fram när det gäller arbetsmarknadspolitiken gäller ett samhälle där man fördelar landets tillgångar rättvist, där man bekämpar arbetslösheten och undersysselsättningen, samtidigt som de innebär vägen till allas rätt till ett meningsfullt arbete.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga vpk-reservationer till det här betänkandet.

Anf. 7 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Vpk brukar ju tala om ett så utopiskt samhälle att vi kanske ofta lämnar det talet därhän. Men när Lars-Ove Hagberg tar så liberala honnörsord i sin mun som strävan efter ett mänskligt samhälle, då undrar jag vad han egentligen avser.

Han gör ett häftigt utfall mot kapitalismen, och det må han göra. Men menar han den svenska blandekonomin och den låt vara i och för sig ofullständiga marknadsekonomi vi har, så vill jag ändå invända mot att det skulle vara samma sak. Jag vill tvärtom varna för både en socialistisk och en kommunistisk utveckling.

Sedan avslutar han med att säga att det egentligen bara är vpk här i riksdagen som har någonting att komma med. Ja, det får stå för Lars-Ove Hagbergs egen räkning. Men jag skulle vilja ställa en kort fråga: Kan Lars-Ove Hagberg nämna något kommunistiskt land där full sysselsättning och ett mänskligt samhälle har upprätthållits?

Anf. 8 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! I sitt försvar säger liberalen Elver Jonsson att det inte är kapitalism, utan någon form av blandekonomi som vi har här. Och så gör han det klassiska konststycket: När han skall försvara sitt eget fögderi, hamnar han i några andra system.

Nu tror jag, Elver Jonsson, att om man bygger ett samhälle, där man utgår från rättvisa, där man fördelar produktionsresultaten rättvist, så skall vi här i riksdagen kunna genomföra allas rätt till arbete, och ett arbete som är meningsfullt. Kan Elver Jonsson garantera detta?

Elver Jonsson förordar en ekonomisk politik som påskyndar strukturovandling, utflyttning av industri, kapitalexport, och samtidigt ondgör han sig över den regionala obalansen. Kan Elver Jonsson säga att han någonsin vill ha arbete åt alla och att detta arbete skall vara meningsfullt? Vad har han för system för det? Det måste väl vara mer adekvat att få svar på den frågan här i riksdagen! Hur kan det gå ihop – att i ena stunden understödja strukturovandlingen och avfolkningen av Sverige och i andra stunden säga att man hävdar allas rätt till arbete?

Anf. 9 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Det var som jag trodde: Vi får inget besked om vad Lars-Ove Hagberg förordar för system. Han kan inte ge ett enda exempel på att kommunism har kunnat förenas med full sysselsättning och ett mänskligt samhälle.

Så ställer han en retorisk fråga till mig: Vad vill då folkpartiet? Ja, kort sagt: Läs folkpartiets arbetsmarknadspolitiska motion! Det är det svar jag vill ge här i dag.

Jag tror alltså att vad vi behöver är ett decentralistiskt samhälle med ett stort löntagarinflytande, med en socialt styrd marknadsekonomi. Det är den mest framkomliga vägen till ett mänskligt samhälle, där man kan få en förhållandevis hög sysselsättning och där människor samtidigt kan komma till tals.

Jag skall inte frånkänna vpk ganska skickliga analytiker. Men när man kommer till åtgärdsdelen står man ofta tomhänt, för de kommunistiska exemplen är varnande exempel, både nu ute i världen och i historien.

Anf. 10 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill först säga att varken Elver Jonsson eller jag är försvarsadvokat för några andra system i andra länder. Även om principerna skulle vara mycket lika, tror jag inte att Elver Jonsson försvarar nyliberalismen i England, USA eller några andra länder. Därför behöver vi kanske inte svara på frågor om andra länder och ta ansvar för någonting där.

Men vi kan ta ansvar för det som händer i Sverige och den politik vi för.

Och då säger jag till Elver Jonsson: Först understödjer man kapitalets strukturomvandling, och man sätter inte någonting emot den kapitalexport som förekommer i dag; man tillåter att rikedomar som i dag skapas i svensk industri flyttas utomlands i stor utsträckning. Industriinvesteringarna är låga i det här landet. Man vill banta ned den offentliga sektorn. Och så säger man att man vill ha full sysselsättning. Det går bara inte ihop.

Jag tycker inte att jag står särskilt tomhänt när det gäller mina förslag. Om man vill styra investeringarna så att vi satsar på investeringar i detta land, konsumtion och en inhemsk produktion, då måste vi ta tag i dem som styr i landet. Och nog har väl Elver Jonsson i alla fall märkt att den svenska riksdagens – de folkvaldas – makt har minskat avsevärt på senare år, även om riksdagen aldrig har haft någon makt över den ekonomiska styrningen i samhället. Men den arbetsmarknadspolitik som Elver Jonsson och regeringen företräder är ju enbart anpassad för att underlätta för den ekonomiska maktfaktor som vi har här i landet, nämligen storfinsans, och dess utvecklingstendenser. Då kan det väl inte vara något skrämmande perspektiv att ställa upp andra mål: arbete åt alla och en demokratisk styrning i hela landet. Det måste väl vara mycket fina mål för en liberal. Men om man är liberal, då följer andra målsättningar. Vi kan egentligen säga att arbetsplatserna och styrelserummen i dag fortfarande präglas av den ekonomiska diktaturen.

Tredje vice talmannen anmälde att Elver Jonsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 11 LARS ULANDER (s):

Herr talman! Jag skall i mitt anförande ta upp frågor som rör förutsättningarna för arbetsmarknadspolitiken. Bo Nilsson och Lahja Exner kommer därefter att kommentera andra delar av betänkandet.

Vi kan konstatera att det till det här betänkandet har fogats 115 reservationer. Av reservationerna har vpk 27 och de borgerliga tillsammans 88. Av dessa 88 har de tre borgerliga partierna lyckats ena sig när det gäller 6. Bland dessa 6 reservationer finner man, förutom reservation 1 som jag skall återkomma till, reservation 7 där den nuvarande arbetsförmedlingen ifrågasätts och reservation 31 där det yrkas avslag på personalförstärkning med 250 arbetsförmedlare – med en följdreservation om minskning av anslaget till bestridande av arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader. Vidare har vi reservation 57, där det föreslås en utredning om en allmän arbetslöshetsersättning och reservation 69 där medlemskap i arbetslöshetskassa utan facklig anslutning behandlas.

De här reservationerna skall kommenteras av andra ledamöter i utskottet. Skälet till att jag gör den här genomgången är att jag vill peka på vilka frågor de partier som vill ge intryck av att ha ett alternativ till socialdemokratin kan enas om. Det är med förlov sagt inte speciellt mycket de borgerliga partierna kan enas om.

I reservation 1 vill man ge sken av något slags enad front, men denna är ack så svag. Som vanligt i de arbetsmarknadspolitiska betänkandena redogör man i reservation 1 för situationen på arbetsmarknaden. Man har lyckats att

Prot. 1986/87:94
25 mars 1987

Arbetsmarknadspolitiken, m. m.

med hjälp av statistiska uppgifter komma fram till 565 000 arbetslösa. Låt mig säga att detta sätt att lämna uppgifter närmast gränsar till lurendrejeri. Man har räknat ihop öppet arbetslösa, latent arbetslösa, deltidsarbetande och dem som omfattas av arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Jag tror, herr talman, att den debatt som behöver föras om sysselsättningen är ytterst viktig. Den skulle må bra av en något seriösare redovisning av problemen. Hela synsättet är ju i grunden felaktigt, och jag förstår inte resonemanget. I kategorin "arbetslös" räknar man alltså in personer som befinner sig under utbildning, handikappade på Samhällsföretag och ungdomar som direkt efter skolan får en plats i ungdomslag. Är det inte bra att t. ex. kvinnor, som tidigare stått vid det löpande bandet, för att kunna möta de nya kraven på arbetsmarknaden får utbildning vid AMU i ny teknik? Vilket är alternativet för de gravt handikappade vid Samhällsföretag?

Både Bengt Wittbom och Elver Jonsson har vid åtskilliga tillfällen besökt verkstäderna och imponerats av de möjligheter många handikappade får till en sysselsättning. Inte är väl den reguljära arbetsmarknaden något reellt alternativ för många av dessa handikappade. Vill kanske Elver Jonsson att vi skall dra in lönebidragsplatserna vid organisationerna, t. ex. Svenska missionsförbundet? Då blir ju statistiken bättre på arbetsmarknadssidan. Att det sedan sannolikt blir fler förtidspensionerade är ju en annan sak. På tal om lönebidragen förundras man också över logiken: att å ena sidan räkna in lönebidragsplatserna i arbetslöshetskategorin, å andra sidan föreslå fler lönebidragsplatser hos staten än vad regeringen föreslår. För att fylla på med ytterligare ett par uppgifter som reservanterna undvikit att lämna, kan jag nämna att under januari månad 512 000 människor arbetade övertid i Sverige. Vi vet också att 20 % av dem som i dag arbetar heltid skulle önska kortare arbetstid.

Herr talman! I reservationen om förutsättningar kommer reservanterna sedan med beskedet att den borgerliga ekonomiska politiken skulle vara lösningen på problemen på arbetsmarknaden. Bäva månede det svenska folket! Skall man dra några slutsatser av den ekonomiska debatt som hölls i denna kammare den 11 mars, kan man utan att vara speciellt lättskrämmd fråga sig vilken borgerlig "ekonomisk politik". Delar Elver Jonsson t. ex. moderaternas krav på stora skattesänkningar? Vilka effekter skulle det få när det gäller sysselsättningen? Tror verkligen Elver Jonsson på allvar att en regering med betydande konservativt inflytande kommer att kunna ställa upp för de svaga i samhället på ett bättre sätt än den nuvarande regeringen? Vi skall inte diskutera den ekonomiska politiken, men naturligtvis delar jag reservanternas uppfattning att den är grunden för en tillfredsställande sysselsättning. Vi borde då också gemensamt kunna konstatera att vi efter 1982 har haft framgång med sysselsättningspolitiken. Detta är naturligtvis en följd av en något annan politik än den som recenserades i Svenska Dagbladet den 11 mars. Där fastslogs att "lika lite som en företagsledning kan leda sitt företag effektivt utan en klar målsättning kan en regering driva ett land utan att veta vad som är själva målet för verksamheten". Inte minst därför – fortsätter man i Svenska Dagbladets ledare – att själva målet för maktutövningen var oklart 1976 utmynnade sex borgerliga regeringsår i ett budgetunderskott på 85 miljarder och en ökning av statsskulden med 400 miljarder.

Detta talar för sig självt.

Jag kan konstatera att man i fråga om förutsättningar för arbetsmarknadspolitiken har avgivit en reservation. Jag konstaterar också att de borgerliga partierna saknar förutsättningar att lyckas när det gäller arbetsmarknadspolitiken på grund av de borgerligas totala splittring när det gäller förutsättningarna för den ekonomiska politiken.

Jag vill i detta sammanhang också kommentera vpk:s reservation 2. Vpk hävdar i reservationen att regeringens arbetslöshetspolitik är underordnad budgetunderskott, åtgärder mot löneökningar och stimulans till storfinans och exportinriktning. Fortsatt hög strukturell arbetslöshet är uppenbarligen det pris som vi får betala för den tredje vägens politik, heter det vidare.

Jag vill, herr talman, påstå att vpk tecknar en nidsbild av läget. En sak som vi borde vara överens om är att vi måste föra en framgångsrik ekonomisk politik. En av svårigheterna efter 1982 har varit att vi samtidigt som vi försökt rätta till en kapsejsad ekonomi har försökt klara andra viktiga mål. Vi har lyckats upprätthålla den sociala standarden, vi har steg för steg fått en bättre arbetsmarknadssituation, samtidigt som ekonomin har stärkts. Låt mig säga till Lars-Ove Hagberg att jag tycker att det är ovärdigt vpk att använda uttryck som "regeringens arbetslöshetspolitik". Ni borde veta att socialdemokratins viktigaste fråga är arbete åt alla.

I förra årets debatt om arbetsmarknadspolitiken framfördes från borgerligheten profetior som det finns anledning att redovisa. Redovisningen är inte intressant av något annat skäl än om man vill se hur profetiorna slog in.

Bengt Wittbom spådde att vi skulle få en sämre arbetsmarknad och stödde sig då på en expertgrupps arbete. För att inte få problem på arbetsmarknaden skulle man bifalla de moderatreservationer som hade bifogats betänkanudet. Bengt Wittbom utropade att den bästa beskrivningen av den socialdemokratiska positionen i sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitiken var "att vilja men inte kunna". Att ungdomsarbetslösheten skulle klaras med lönesänkningar var en naturlig del av moderaternas förslag.

Elver Jonsson gjorde några intressanta konstateranden, som i och för sig inte behöver kommenteras. En av slutsatserna var detta: En av bristerna i budgetpropositionen är att regeringen utgår ifrån att arbetslösheten skall minska under nästa budgetår. Ett annat intressant konstaterande var detta: Vi är också kritiska till den kraftiga neddragning av de ekonomiska resurserna som såväl centern som moderaterna har föreslagit. – Trots detta är förutsättningarna desamma som för centern och moderaterna. Att Elver Jonsson förra året talade väl om resurser till platsförmedlingarna och i år yrkar avslag när det gäller 250 nya arbetsförmedlare är värt att notera.

Börje Hörnlund, centerns arbetsmarknadspolitiska expert, är värd en randanmärkning. Samtidigt som det lades fram en hel mängd förslag som kostade pengar, föreslog Börje Hörnlund att 1 miljard kronor skulle sparas på olika AMS-konton.

Om jag bortser från Börje Hörnlunds, och därmed centerns, vildsinta förslag om 1 miljard kronor i besparingar och samtidigt ökade kostnader, är det intressant att se hur det har gått när det gäller sysselsättningen sedan vi senast debatterade dessa frågor.

Vi kan konstatera att sysselsättningen har varit stabil under det budgetår

som nu avslutas. Antalet sysselsatta ökade under 1986 med 37 000 personer, varav kvinnornas antal ökade med 33 000. Antalet arbetslösa i januari i år var 93 000, vilket motsvarar 2,1 % av arbetskraften. Samma månad 1986 var antalet arbetslösa 107 000. Efterfrågan på arbetskraft eller lediga platser uppgick till 58 000 i januari i år. Antalet personer som var föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder var 165 000 i januari 1987, jämfört med 181 300 i januari 1986.

Dessa siffror visar att antalet sysselsatta har ökat, att arbetslösheten har minskat och att antalet människor som är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder är mindre.

Låt mig, herr talman, säga att socialdemokraterna inte förhåver sig över att sysselsättningen har ökat och att antalet arbetslösa har minskat. Det är helt naturligt att vi i vårt parti vid varje tillfälle gör vad som är möjligt för att hävda sysselsättningen. För oss är kampen om arbetena politikens viktigaste uppgift.

För att få litet perspektiv på vår situation är det av intresse att granska hur det ser ut i vissa andra länder. De ifrågasvarande länderna har borgerliga regeringar som använder sig av de metoder som Bengt Wittbom mycket energiskt hävdar bör användas här i Sverige. I England har man långt över 15 % arbetslöshet och en ungdomsarbetslöshet som är direkt skrämmande. Som bekant styrs England av en konservativ regering. I Västtyskland, som har en högerliberal regering, är arbetslösheten över 8 %. I hela OECD-området går i dag över 20 miljoner människor arbetslösa.

Skälet till att det har gått bättre i Sverige är helt enkelt att vi fört en bättre ekonomisk politik. Det är inte konstigt att vi får beröm internationellt. Vår avancerade arbetsmarknadspolitik och en industripolitik med socialt ansvar för vad som hänt med människorna under de nödvändiga strukturförändringarna är plusfaktorer för vår sysselsättning, liksom den starka fackföreningsrörelsen och den solidariska lönepolitiken. Detta är klara tillgångar när det gäller våra framsteg.

Av reservationer till utskottsbetänkandet framgår den borgerliga synen på ungdomslöner och A-kassenivåer. Reservationerna talar för sig själva, men de kommer att behandlas längre fram i debatten.

Herr talman! Sedan den socialdemokratiska regeringen tillträdde 1982 har situationen på arbetsmarknaden successivt förbättrats. En kraftfull ekonomisk politik har lagt grunden för framtidstro inom näringslivet. Investeringarna har ökat, liksom sysselsättningen. Inflationen har pressats ned, samtidigt som arbetslösheten kunnat hållas tillbaka.

I ett internationellt perspektiv är arbetslösheten i vårt land t. o. m. låg. Detta får inte tolkas så att vi är nöjda med situationen och vill slå oss till ro med uppnådda resultat. Situationen för de långtidsarbetslösa ungdomarna är fortfarande problematisk. De regionala skillnaderna är också otillfredsställande. Det krävs därför fortsatta målmedvetna ansträngningar för att ytterligare förbättra situationen. Den internationella konjunkturen kan relativt snabbt vändas nedåt, varför vår arbetsmarknadspolitiska beredskap måste vara hög. Vi socialdemokrater är inte nöjda förrän alla de som vill ha ett arbete också får ett arbete.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandena 10 och 11.

Anf. 12 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Jag vill bara berätta för Lars Ulander att vi som vanligt, när vi debatterar arbetsmarknadspolitik i kammaren, har med oss den lilla skriften "Arbetsmarknadspolitikens roll, inriktning och omfattning". Den är alldeles utmärkt, och jag tycker att även Lars Ulander i fortsättningen skall ta den med sig eller i alla fall läsa vissa utomordentligt intressanta konstateranden som görs där. Bl. a. heter det på s. 55:

En stor volym av efterfrågepåverkande åtgärder inom arbetsmarknadspolitiken i form av t. ex. beredskapsarbeten kan också medföra risk för intrång i ordinarie verksamhet med åtföljande utträngningseffekter.

Ja, det var ju ett komplicerat språk. Vad som i realiteten sägs är att en alltför omfattande arbetsmarknadspolitik även medför problem – problem som innebär att riktiga jobb trängs ut från den riktiga arbetsmarknaden. Detta är, Lars Ulander, skälet till att vi ägnar intresse åt utformningen och inriktningen av de mycket omfattande arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Vi gör det av omsorg om människornas möjligheter att få riktiga jobb.

Lars Ulander och hans partikamrater har ju i denna diskussion hamnat i en rätt knepig situation. T. o. m. ILO, som ju är en av socialdemokratin hyllad organisation, har ju ställt upp på vår sida, när man uttalar att människor i arbetsmarknadspolitiska åtgärder och människor som söker arbete skall också redovisas som arbetslösa. Socialdemokratin följer normalt ILO:s rekommendationer, och när någon har uppfattningen att Sverige kanske skulle söka en egen väg på något område där ILO har gjort ett uttalande, så brukar det heta: Nej, se det går inte – det är som att svära i kyrkan. Men den här gången, när socialdemokraterna själva inte vill följa ILO, då har Lars Ulander svurit i kyrkan, och vi andra har hört det.

Lars Ulanders position är alltså inte så särskilt stark. Som vanligt vägrar Lars Ulander envist att tala om de problem som finns. Och varför gör han det? Jo, herr talman, det beror på att den analys som socialdemokratin gjorde på 50- och 60-talet av hur arbetsmarknadsproblemen skulle lösas är fortfarande den som gäller. Därför har vi en arbetsmarknadspolitik som bygger på föråldrade värderingar. Lars Ulander har inte haft förmågan att se den nya verklighet som har vuxit fram. Därför, herr talman, har han inte heller förmågan att framåtsyftande diskutera hur en effektiv arbetsmarknadspolitik faktiskt skall se ut. Detta är anledningen till många av de 115 reservationerna.

Anf. 13 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Lars Ulander är tydligen fortfarande bländad av regerings-skiftet 1982, så att han inte ser hur det förhåller sig. Han säger att det har blivit mycket bättre. Då bortser han från att den långsiktiga trenden innebär en allvarlig försämring. Dessutom har vi i en konjunktur som är jämförbar med den som tidigare rådde mellan 30 000 och 40 000 fler öppet arbetslösa.

Utskottets ordförande ondgjorde sig över att vi använde oss av den officiella statistiken och lade samman de öppet arbetslösa och de som stod utanför den reguljära arbetsmarknaden. Ja, detta är inte så originellt. Det är inte ovanligt att de fackliga organisationerna och tidskrifterna – och särskilt då LO-tidningen – pekar på just det besvärande faktum att utöver de väldigt

många öppet arbetslösa har vi denna stora grupp som står utanför reguljär arbetsmarknad. Således är det inga nyheter vi kommer med i den delen.

Det skall ändå sägas att utskottets ordförande underströk att grundläggande är att vi har en god ekonomi. Därvidlag är vi långa stycken överens.

Det är viktigt att konstatera att vi i våra reservationer föreslår åtgärder för att underlätta förhållandena på en svår arbetsmarknad. Jag påstod i mitt inledningsanförande – och det står fast – att på socialdemokratiskt håll har man hängett sig åt att i vissa fall försvåra förhållandena.

Det gäller rörligheten, där ni vill ta bort starthjälpen.

Det gäller utbildningen – lärlingsutbildningen har inte fått sin chans.

Vi föreslår en utökning med 5 000 platser inom AMU i förhållande till regeringens förslag.

Det gäller det ungdomsavtalet, som inte är i hamn. Ni har också från regeringens sida varit med om att försvåra avtalsrörelsen genom att redan inteckna en del av löneutrymmet. Jag har nämnt detta med bromsandet av andel-i-vinst-system. Enligt vår mening ger ni även alldeles för litet åt handikappade. Och jag pekade på det besvärande faktum att regeringen sedan fyra och ett halvt år tillbaka sitter och bereder bilstödet.

Visst kan man hitta brister i regeringspolitiken när det gäller arbetsmarknaden. De förslag vi kommer med är inte uttryck för att vi skulle vara negativa till arbetsmarknadspolitiken – tvärtom. Utskottets ordförande slutade, herr talman, i ett ögonblick av klarsyn med att säga: Vi socialdemokrater är inte nöjda. Det är ett påstående som jag tycker att Lars Ulander skall hållas räkning för. Och jag vill säga: Låt oss göra något åt situationen eftersom den är allvarlig.

Anf. 14 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! När man hör utskottets ordförande måste man allvarligt fråga sig: Har Lars Ulander inte som målsättning att ungdomar, handikappade och andra utsatta grupper skall erhålla ordinarie jobb på ordinarie arbetsmarknad? Den målsättningen har vi inom centerpartiet.

Vi tror att det är bäst för handikappade människor om de får sina jobb inom ordinarie offentlig eller privat sektor. Vi vet att det är en hög målsättning, men som tidigare vice ordförande i Samhällsföretag hörde jag Bertil Olsson, som då var styrelseordförande, gång på gång betona att målsättningen för arbetet var att Samhällsföretag inte skulle behövas.

Det är första gången jag hör Lars Ulander framhålla Svenska Dagbladets ledarsida som det enda sanningsvittnet. Det är naturligtvis så att centerpartiet skiljer ut sig när det gäller att slå vakt om lägre inkomsttagare och om regional balans, men frågan är om vi inte skiljer ut oss mest som motståndare till nu sittande regering.

Lars Ulander tar också upp frågan om hur pengar skall användas i riket. Jag tror för min del att 1 miljard kronor satta till att utveckla småföretagsamhet ger fler jobb än 1 miljard kronor till AMS-jobb, och dessutom ger det klara långsiktiga effekter. Men regeringen har inte velat lyssna på detta, utan miljarderna har gått till Volvo och Saab och de andra verkligt rika företagen. Det är en felaktig politik.

Lars Ulander tog inte upp frågan om teknikerraggningen. Att den inte är

bra för den regionala utvecklingen vet vi, men tror Lars Ulander att teknikerragningen är bra för jobben och för arbetsmarknaden totalt sett? Det skulle vara intressant att få ett svar på den frågan.

Prot. 1986/87:94
25 mars 1987

Arbetsmarknadspolitiken, m. m.

Anf. 15 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Lars Ulander fick anstränga sig ordentligt för att hitta någon grundläggande skillnad gentemot de borgerliga i arbetsmarknadspolitiken. Han säger i stället att vpk tecknar en nidbild av utvecklingen. Ja, är det inte så att budgetunderskott har varit den främsta orsaken till satsningarna? Jag vet inte vilka hinder som finns mot att satsa 4 miljarder kronor på den offentliga sektorn. Varför har Lars Ulander avstyrkt det? Om jag har förstått finansdepartementet och finansministern rätt är detta det avgörande skälet för att satsa på *kommunerna*. Dessutom för *regeringen en politik som skall bekämpa löneökningar och i stället stimulera storfinansens och exportinriktningen*. Det är ju den tredje vägen – det är ingen särskild nidbild.

Det märkliga är egentligen att Lars Ulander inte vill ställa upp för detta. Det som enligt vad finansdepartementet och regeringen säger är den huvudsakliga politiken förnekar Lars Ulander i arbetsmarknadspolitiken. Jag tycker inte att man är hederlig när man inte vill ta konsekvenserna av sin politik. Har man en exportinriktning som i nästa steg gör en oerhört beroende av EG:s regler, då får man ta konsekvenserna av det. När mer kapital exporteras till utlandet än vad som investeras i Sverige får också regeringen ta ansvar för detta. Men det vill den tydligen inte göra.

När strukturomvandlingen i Sverige blir flyttlasspolitik och när serviceinriktningen hos AMS är att flytta arbetskraften och inte arbetet till människorna, får regeringen ta ansvar för det. Dessutom är det inte så många år sedan Kjell-Olof Feldt sade till de borgerliga, när de sparade på det kommunala området, att det var en medvetet arbetslöshetsskapande politik. Nu har regeringen kommit med sparpaket efter sparpaket. Det som i dagarna diskuteras i detta hus om skatteutjämningen handlar om att minska kommunernas budget med 1,2 miljarder kronor, och det är klart att detta går ut över sysselsättningen, Lars Ulander.

Därför kan man inte ta det särskilt högtidligt när socialdemokrater här i riksdagen och på olika nivåer säger att det viktigaste är arbete åt alla. Jag tycker det har lika stort värde som socialdemokraternas krav på republik i landet. Som jag har sagt förr har det kravet inget som helst praktiskt realpolitiskt värde. Lika litet betyder talet om arbete åt alla.

Anf. 16 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Jag börjar med Bengt Wittbom. Denne viftade med en skrift, men såvitt jag förstår använde han den inte speciellt mycket i sin argumentering vid detta tillfälle. Han gjorde detsamma förra året och drog slutsatsen att han med hjälp av den skriften skulle kunna bevisa att det skulle bli sämre i Sverige under det kommande året. Vi har nu sett motsatsen, och det borde vi kunna glädjas åt gemensamt.

Den statistik som åberopades var ganska magstark. När man använder statistik bör man se till att det blir begripligt för människorna och inte använda den bara för att den skall få en viss tänkt politisk följd. I den siffr

som ni nämner, 565 000 arbetslösa, innefattas hela raden av de kategorier som icke har några möjligheter på den vanliga arbetsmarknaden. Vi kan som exempel ta anställda med lönebidrag men kan också fortsätta med en hel rad av andra kategorier som behöver stöd. Detta bör sägas när man i en reservation talar om arbetslösheten.

Bengt Wittbom säger att beredskapsarbetena är för omfattande. Vi kan konstatera att vi i januari hade 20 000 personer i beredskapsarbete, och jag tror inte att den nivån är för hög. Jag kan dessutom påstå att detta inte spärrar möjligheterna för andra företag att få arbetskraft. Det är helt enkelt en nödvändig del i medelsarsenalen att det finns beredskapsarbeten att sätta in där de behövs. Den kritik vi får från andra håll i landet, och det vet Bengt Wittbom, är att det finns för få beredskapsarbetsplatser att fördela ut i länen.

Jag skall inte kommentera så mycket av Elver Jonssons anförande. Jag tycker att det är bra att Elver Jonsson säger att det finns mycket som är vi ense om. Att vi har problem på arbetsmarknaden är vi också överens om. Vad som är viktigt är att hitta vägar för att få en arbetsmarknad där alla människor som vill ha ett arbete också skall få ett arbete.

Till Börje Hörnlund vill jag bara säga att om man ena året går ut med ett besparingsförslag på 1 miljard kronor och nästa år inte har det förslaget med, då har man inte speciellt mycket i en arbetsmarknadspolitisk debatt att göra. Det krävs nog en något bättre grund om man vill påstå sig ha något att säga som är värt att lyssna på. Vad hade hänt om vi följt centerns förslag förra året och dränerat arbetsmarknadspolitiken på 1 miljard kronor? Ja, då hade naturligtvis ytterligare en mängd människor varit arbetslösa nu.

Till Lars-Ove Hagberg vill jag säga att vi väl inte skall hymla med det faktum att om vi inte har en bra ekonomi i landet så har vi heller ingen arbetsmarknad att erbjuda människorna. Vi kommer alltid att få slåss på två plan, nämligen att se till att vi har en bra ekonomi och därmed ge grunden för den sysselsättning vi vill ha.

Anf. 17 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Nu är det ju, Lars Ulander, inte främst jag som är bekymrad över t. ex. beredskapsarbetena, utan arbetsmarknadsministrerns experter i departementet, och då tycker jag att utskottets ordförande Lars Ulander borde ägna någon liten tid i den här debatten åt att föra en seriös diskussion om hur våra traditionellt sett mycket omfattande arbetsmarknadspolitiska insatser påverkar ekonomins möjligheter att skapa snabbt växande arbetsmarknader. Jag rekommenderar Lars Ulander att läsa skriften en gång till, om han har läst den tidigare. En del av de ganska kloka saker som står i den tycks Lars Ulander ha glömt bort.

Jag skulle också, med anledning av en annan fråga som Lars Ulander tog upp i sitt anförande, vilja rekommendera honom att skaffa sig en liten räknemaskin. Man kan använda den för att räkna fram vilka antaganden som ligger bakom regeringens anslagsgivning till inskolningsplatser för ungdomar. Anslagen skall täcka 50 % av lönekostnaderna för dessa inskolningsplatser under sex månader. Man kommer då fram till att utgångspunkten för anslagsgivningen är avtal träffade på arbetsmarknaden på en nivå som ligger

ca 10 kr. under avtalsenliga löner. Genom detta hamnar Lars Ulander plötsligt i en utomordentligt svag position när det gäller diskussionerna om ingångslöner för ungdomar. 10 kr. under avtalsenlig lön är det besked som vi ger till ordföranden i Byggettan, Lars Ulander. Det måste väl föranleda Lars Ulander att fundera över vad han skall säga när han går upp i sin nästa replik.

Det är inte bara vi som talar om problemen med för höga ingångslöner för ungdomar. Det är inte bara vi som föreslår metoder att komma till rätta med detta. Det är också Lars Ulanders partikamrat arbetsmarknadsministern, som lagt fram sådana förslag i Sveriges riksdag som Lars Ulander har röstat för. Dessutom har arbetsmarknadsministern inte bara lagt fram förslag. Hon har också tjatat, bett, bönat och hotat arbetsmarknadens parter för att få dem att träffa avtal som innebär lägre ingångslöner för ungdomar.

Det är bra, tycker vi. Det är alldeles utmärkt. Vi önskar arbetsmarknadsministern all framgång. Men för att ni skall lyckas att så att säga hålla ihop detta, i alla fall under dagens debatt, och för att inte allt skall rasa samman, tycker jag att ni skall tala med varandra om förutsättningarna för de förslag som Lars Ulander försvarar här i kammaren.

Anf. 18 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Utskottets ordförande pekade på att det finns rätt mycket som utskottet är överens om över partigränserna. Det är helt riktigt, och det har jag också försökt säga i mina inlägg. Jag vill påstå, nu som tidigare, att det också är en styrka. Men om den långsiktiga trenden hade Lars Ulander ingenting att säga. Det kan möjligen förklaras med att det är svårt att hinna i en kort replik. Jag förutsätter därför att arbetsmarknadsministern, som deltar i den här debatten, skulle kunna ge något av de visioner som gäller framöver. För dagen är det inte akuta problem. Bekymren ligger bortom och, som vi har sagt, "runt hörnet". Därför behöver vi diskutera dem mera än att studera dagens situation som är förhållandevis hygglig.

Jag påstod att det är angeläget att underlätta en positiv utveckling på arbetsmarknaden och att man från socialdemokratiskt håll faktiskt försvarar detta. Jag vidhåller det. Det stämmer till synes. Ni vill, när det gäller rörligheten, ta bort starthjälpen. När det gäller utbildningen har arbetsmarknadsutbildningen och lärlingsutbildningen inte fått det utrymme som vore rimligt. Avtalsrörelsen försvaras genom att finansministern redan in-tecknar löneutrymme. Och så denna negativism till andel-i-vinst-system. Det är helt obegripligt – tala med de lokala fackklubbarna, så får ni höra.

Jag hann inte i min förra replik säga det som Lars Ulander sedan anförde. Han framhöll att Elver Jonsson förra året minsann stod och talade väl om arbetsmarknadsverket. Det gör jag i år också. Där sker mycket positivt och en hel del som är berömvärt. Men det är inte detsamma som att man för den skull skall föreslå 250 nya tjänstemän till AMS-byråkratin. Folkpartiet vill i stället satsa på arbetsmarknadsutbildning, insatser för de handikappade, utökade lönebidrag och bibehållen starthjälp. Det är några exempel på de inslag i arbetsmarknadspolitiken vi förordar.

Vi vill slå vakt om arbetslinjen, som har blivit uttunnad och försvagad. Vi vill lägga tyngdpunkten på en socialt inriktad arbetsmarknadspolitik, där en större frihet för nytänkande och kreativitet råder.

Anf. 19 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Lars Ulander frågar vad som skulle ha hänt om 1 miljard kronor skulle ha satsats på småföretagsutveckling i stället för på AMS-åtgärder. Det skall jag tala om för utskottets ordförande. Vi hade fått många nya småföretag och många nya jobb i de redan i gång varande småföretagen. Vi skulle ha kunnat avsätta en del av summan till att utveckla de areella näringarna i Norrlandslänen. Det skulle sammantaget ha lett till mindre arbetslöshet och ett klart bättre läge redan i år och för åren framöver.

Lars Ulander visar inget större prov på alternativt tänkande när det gäller hur pengar skall användas. Vi vill använda pengar till offensiva åtgärder. Lars Ulander föredrar tydligen defensiva åtgärder. Det beklagar vi från centerpartiets sida. Det verkar som om utskottets ordförande blir allt nöjdare ju större summa han får ha på AMS konto. Vi ser gärna att den summan är så liten som möjligt.

Lars Ulander ville inte svara på frågan om han trodde att den s. k. teknikerraggningen från tekniksvaga områden till det teknikstarka Stockholm var bra för det samlade antalet jobb och för den regionala utvecklingen. Jag tycker faktiskt att utskottets ordförande bör redovisa en uppfattning i den frågan inför denna kammare.

Anf. 20 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Man skulle kunna ställa frågan till socialdemokratin: Vad händer när lågkonjunkturen kommer, Lars Ulander? Jag tror inte att vi i Sverige är befriade från den. Jag är ganska säker på att det kommer att bli ett enormt slag när lågkonjunkturen kommer. Arbetslösheten kommer hastigt att stiga. Vi är dåligt förberedda. Vi har fyllt alla hus som kan tänkas för tillfälliga arbetsuppgifter, för att – om man uttrycker det drastiskt – se till att dölja den öppna arbetslösheten, när man inte kan skapa fasta jobb.

Det är bra att Lars Ulander vill ta ansvar för socialdemokratins politik. Han säger att grunden är en bra ekonomi. Jag tycker att socialdemokratin skall ta ansvar för det. Men grunden för ekonomin är byggd på kapitalets villkor. Det kan inte vara på något annat sätt när man satsar på exporten så hämningslöst att man försummar den svenska hemmamarknaden. Man gynnar koncentration i stället för regional balans när det gäller strukturomvandlingen i landet. Man kan inte ta några som helst krafttag.

Vi har en lönedepressning i landet utifrån en felaktig inflationsteori hämtad från SAF. Det var Wallenberg som för några år sedan krävde en kraftig bantning av den offentliga sektorn. Den genomförs av borgerliga regeringar och av socialdemokratiska regeringar. Den offentliga sektorn är ett hinder för kapitalets utveckling.

Satsningen på duktigt folk ökar lönespridningen, och det blir flera orättvisor i landet. Marginalskattesänkningarna är för riket folk. De skapar ökade klyftor. Flexibla, konjunkturpassade arbetstider i stället för en förkortning av arbetsdagen är också en följd av den starka ekonomi som Lars Ulander nu äntligen vill försvara och tala klarspråk om. Det är därför som AMS för flyttlasspolitik. Ingen omfördelning sker. Naturligtvis finns det i den socialdemokratiska politiken inget utrymme för att klara målet om arbete åt alla. Man kan inte på något som helst sätt angripa dem som har makt

och kapital. I stället vill man bevara och understödja den egentligen djupt odemokratiska ekonomiska strukturen i landet. Jag vill bara påminna Lars Ulander om att vi kanske båda två i början av 1970-talet stod i spetsen för att kräva ekonomisk demokrati i landet. Den tredje vägens ekonomiska politik som nu förs är absolut ingen demokratisk ekonomisk politik.

Anf. 21 LARS ULANDER (s) replik:

Herr talman! Jag skall kommentera talarnas repliker i den ordning de har hållits. Bengt Wittbom säger att många människor traditionellt sett är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Jag är inte så säker på det. För närvarande rör det sig om 165 000 människor i landet. Nu har inte Bengt Wittbom någon replik kvar, men det vore ändå intressant att få veta vilka av dessa han anser inte skall vara föremål för sådana åtgärder. Skall man minska antalet lönebidragsanställda, skall man dra ned på AMU eller AMI? Beredskapsarbetena, som också har diskuterats mycket, uppgår till ca 20 000. Jag tror att Bengt Wittbom i grunden har fel i hela sitt resonemang.

Jag vet att det fortfarande pågår förhandlingar om inskolningsplatserna på stora delar av arbetsmarknaden. Vilka lönesättningar som blir aktuella kan väl knappast Bengt Wittbom eller jag ha någon klar uppfattning om i dag. Det får vi se när förhandlingsresultatet är klart.

Elver Jonsson talar om en långsiktig trend i sysselsättningen. Sysselsättningsfrågorna måste angripas både akut och långsiktigt. Den ekonomiska politiken kommer naturligtvis in i bilden vad gäller den långsiktiga trenden. Vi måste se till att vi i detta land har en ekonomi, som gör att det även på lång sikt kan skapas möjligheter till sysselsättning. Det måste sägas att vi är ganska duktiga på det, om man ser till den strukturomvandling som skett. Den är oerhört omfattande och internationellt uppmärksammat.

Jag förstår inte riktigt Börje Hörnlunds resonemang. Han startar plötsligt en stor debatt om att anslaget till arbetsmarknadsverkets olika åtgärder skall dras ned med 1 miljard kronor. Varför har man inte skrivit in det i en reservation? Förra året föreslog ni att åtgärderna skulle minskas, men det gör ni alltså inte i år. Nu nöjer ni er med att argumentera mycket hårt för det. Det är närmast obegripligt för vanligt folk att förstå vad Börje Hörnlund menar med det.

Lars-Ove Hagberg frågar vad som händer om det blir lågkonjunktur. Ja, vad skulle hända om vi hamnade i samma eländiga ekonomiska situation som 1982? Då skulle vi naturligtvis inte ha några möjligheter att sätta in nödvändiga arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Jag hävdar fortfarande att det är ytterst viktigt att vi har en bra ekonomi.

Jag förstår inte Lars-Ove Hagbergs angrepp på exporten. Hur skulle sysselsättningen i detta land se ut, om vi sade att exporten var oviktig och att det inte fanns någon anledning att satsa på utlandsmarknaden? Det är klart att arbetslösheten skulle bli mycket hög. Lars-Ove Hagbergs påstående att vi har gett upp kampen för den fulla sysselsättningen i ett läge när arbetslösheten minskar och sysselsättningen ökar är litet konstigt. Det vore begripligare om han uttryckte sig tvärtom.

Anf. 22 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Vi lever i en värld av ständiga förändringar. Det gäller i högsta grad arbetsmarknaden. För ett litet och starkt exportberoende land som Sverige blir förmågan att klara omstruktureringen av avgörande betydelse för vårt framtida välbefinnande och möjligheterna att uppnå arbete åt alla. Hittills har Sverige lyckats bättre än nästan alla andra länder med denna omstrukturering. Vi har en mycket hög nivå på sysselsättningen, och arbetslösheten är i en internationell jämförelse mycket låg.

Vår förmåga att ta till vara den nya tekniken är en förutsättning för att vi skall kunna behålla vår internationella konkurrenskraft. Att satsa på ny teknik och utnyttja den rätt i arbetslivet är att fortsätta på den väg som gjort Sverige till ett välfärdsland.

Den nya tekniken kommer att medföra genomgripande förändringar i arbetslivet, inom både varu- och tjänsteproduktion. Gamla arbetsuppgifter försvinner och nya tillkommer. Arbetsförhållanden ändras och kunskapskraven ökar. Det ställer i sin tur stora krav på omställningsförmåga i näringslivet och på arbetsmarknaden.

I Sverige finns inte samma starkt utbredda oro för arbetslöshet till följd av teknologiska förändringar som i andra länder. I stället uppfattas det som mer eller mindre självklart att samhället, bl. a. genom en aktiv arbetsmarknadspolitik, skall klara av att ge de människor som berörs av förändringar möjlighet att få eller behålla meningsfulla jobb.

Den aktiva arbetsmarknadspolitiken med den fulla sysselsättningen som mål är en grundförutsättning för att människor inte skall frukta förändringar.

Arbetsmarknadspolitiken är rustad att möta massarbetslöshet, sade Lars-Ove Hagberg nyss. Det är delvis rätt. Men om något som motsvarar den svenska arbetsmarknadspolitiken tillämpades ute i Europa, skulle man där kunna reducera arbetslösheten med flera miljoner människor – det är jag helt övertygad om. Men massarbetslösheten, av den omfattningen som finns ute i Europa, måste naturligtvis framför allt bekämpas med att den ekonomiska politiken inriktas på den frågan som ett huvudmål – precis som har skett i Sverige.

Det är inte heller bara arbetsmarknadspolitiken som har en stor betydelse för att människor skall ställa upp på förändringar, som de gör här i Sverige. Arbetsmiljöfrågor, arbetstidsfrågor, frågor om arbetsorganisation och ny teknik kan aldrig ses isolerade från varandra. Det blir enligt min mening mer och mer nödvändigt att tala om en samlad arbetslivspolitik.

I framtiden kommer ännu större krav att ställas på arbetsmarknadens sätt att fungera. Kraven på kunskap kommer att öka på alla nivåer. Därmed ökar trycket på individerna och risken för utslagning på arbetsmarknaden. Arbetsmarknadspolitiken har sin givna uppgift för att förebygga detta.

Arbetslösheten är ett av våra största samhällsproblem. Men trots att vi har en arbetslöshet, som enligt våra egna mått mätt är för hög, är det samtidigt svårt att rekrytera folk till vissa yrkesområden, och bristen på arbetskraft inom vissa områden blir ett allt större problem.

Industrin möter problem med att locka ungdomar främst till golvet. Sjukvården har också svårigheter att få personal. Varför kan inte arbetsmarknadspolitiken lösa det? frågar många. Kanske – och förmodligen – kan

arbetsmarknadspolitiken göra mer. Men vi måste också diskutera vad industrin och sjukvården gör för att locka till sig människor och få dem att stanna.

På många håll har industrin förbättrat sin arbetsmiljö. Men hur är det med utvecklingsmöjligheter, med växling i arbetsuppgifter, med vidareutbildning? Finns det något samband mellan rekryteringssvårigheter och den dåliga viljan från industrin att ställa upp med praov, pryv och inskolningsplatser?

Sjukvården borde vara det mest spännande, utvecklande och stimulerande arbetsområdet. Borde vara, men är det inte. Lönen kan vara en förklaring – men är det den enda? Den hierarkiska uppbyggnaden av vården, bristen på arbetsvariation, bristen på vidareutbildning av personalen och krångliga arbetstider – spelar det inte någon roll? Att så många inte får den arbetstid de önskar, har det ingen betydelse?

Till arbetsförmedlingen anmäls nu tusentals sommarvikariat på sjukhus och andra vårdinrättningar. Ofta efterfrågas erfaren, välutbildad personal. Arbetsförmedlarna får skäll för att de inte fyller platserna kvickt och lätt. Men felet ligger inte där utan i den organisation och planering som förutsätter att utbildad kvinnlig arbetskraft ständigt skall finnas i lager.

Herr talman! Ett av de viktigaste målen för regeringens ekonomiska politik är att öka sysselsättningen. Antalet sysselsatta har vuxit mycket snabbt under de senaste åren, samtidigt som arbetslösheten minskat. De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna har också minskat i omfattning.

Trots minskningen av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna och en fortsatt stark ökning av arbetskraftsutbudet har sysselsättningsökningen varit så kraftig att arbetslösheten kunnat begränsas ytterligare. Bland ungdomar i tonåren har arbetslösheten fortsatt att minska, och även bland de äldre ungdomarna i åldern 20–24 år har arbetslösheten sjunkit något mellan 1985 och 1986. Men jag vill gärna ha sagt att det är regeringens uppfattning att även om arbetslösheten vid internationell jämförelse är låg, så är den enligt våra egna mått för hög.

Jag har flera gånger uttalat min besvikelse över att inskolningsplatserna inte kommit i gång. Bengt Wittbom tog upp dem och påstod att jag har beräknat pengar på det sättet att vi därmed skulle ha slagit fast att ersättningen för ungdomar i inskolningsplatser skulle ligga 10 kr. under avtalsenlig lön. Det är totalt felaktigt.

Arbetsgivarna har i de många diskussioner som jag har haft med dem låtit förstå att de har precis motsatt uppfattning mot den som Bengt Wittbom företräder. Jag har fått höra att mina siffror skulle vara framräknade på vuxenlönerna.

Det är riktigt att jag har bråkat och tjatat på parterna. Jag har bråkat och tjatat för att *de* skall avtala om vilken lön det skall vara – inte jag, inte regeringen, inte riksdagen.

Glädjande nog kan jag säga att det tycks som om man har kommit i gång. Det tycks som om det har lossnat i diskussionerna om inskolningsplatser. Vi har nu avtal på bl. a. följande områden: byggnadsindustrin, delar av handelsområdet, livsmedelsindustrin, träindustrin, beklädnadsområdet, skogsindustrin.

Konstruktiva förhandlingar pågår på andra förbundsområden som bör kunna resultera i avtal före den 10 april. Till den 10 april har jag begärt uppgifter från parterna om hur det har gått med avtalen, uppgifter som jag måste ha för att i samband med kompletteringspropositionen för riksdagen kunna redovisa vad vi skall göra med inskolningsplatserna i framtiden.

Långtidsarbetslösheten har sjunkit betydligt under 1986. Men fortfarande är långtidsarbetslösheten ett av de stora problemen. Det är också tråkigt att behöva konstatera att arbetsgivarna – varken de privata eller offentliga – anställer de långtidsarbetslösa.

Även om läget på arbetsmarknaden har förbättrats för tredje året i rad, finns det orosmoln. Det är nödvändigt att fortsätta den aktiva arbetsmarknadspolitiken och planera insatser så att det finns hög beredskap att möta förändringar.

Regeringens budgetförslag när det gäller arbetsmarknadspolitiken har diskuterats ingående i debatten och kommer att göra det i fortsättningen också. Låt mig peka på några saker som jag tycker är särskilt viktiga.

För det första får arbetsförmedlingen ytterligare 250 nya tjänster. De nya arbetsförmedlarna skall i första hand sättas in för att bekämpa långtidsarbetslösheten. Tjänsterna i kombination med den redan beslutade utbyggnaden av ett databaserat platsförmedlingssystem bör ytterligare kunna förkorta vakanstiderna för lediga jobb och minska arbetslösheten.

Satsningen på arbetsförmedlingen ter sig naturlig. Arbetsförmedlingen är i dag det främsta medlet för att förverkliga målen i arbetsmarknadspolitiken. Så måste det vara också i framtiden.

Här i Sverige ser vi till skillnad från många andra länder inte arbetsförmedlingen som en passiv sluss, där lediga platser och arbetssökande passerar och i bästa fall förenas. Den svenska arbetsförmedlingen är unik i världen.

Trycket på arbetsförmedlingen har ökat. Våra arbetsförmedlare sköter trots det sin uppgift på ett bra sätt. Förmedlarna är kunniga och engagerade och deras arbete betyder mycket för att omsätta arbetsmarknadspolitikens mål i praktisk handling.

För det andra föreslås i budgeten att arbetsmarknadsutbildningen får resurser för 5 000 fler deltagare, jämfört med förra budgetpropositionen. Dessutom höjs utbildningsbidragen. Det högsta bidraget föreslås uppgå till 400 kr. per dag.

För det tredje fortsätter satsningen på östra Norrbotten. De hittillsvarande erfarenheterna av försöksverksamheten är mycket goda och de beräknas fram t. o. m. januari 1987 ha skapat 150 nya varaktiga arbetstillfällen i kommunerna i Tornedalen. Regeringen återkommer med närmare redovisning och förslag i kompletteringspropositionen.

För det fjärde höjs arbetslöshetsersättningens högsta nivå från 360 kr. till 400 kr. per dag fr. o. m. den 1 juli 1987. Det kontanta arbetsmarknadsstödet höjs samtidigt från 120 till 140 kr.

Herr talman! Det kommer att krävas stora insatser för att också i framtiden hävda sysselsättningen och skapa fler arbetstillfällen. En stor uppgift är också att skapa ett arbetsliv där ingen skall behöva riskera sin fysiska eller psykiska hälsa. På arbetet skall man kunna trivas och utvecklas. Vi strävar inte bara efter arbete åt alla. Lika viktigt är att skapa ett arbetsliv som verkligen är till för alla.

Anf. 23 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Arbetsmarknadsministern vill framstå som alla goda gåvorigivare och huvudansvarig för att det ser så bra ut. Låt mig då först ta upp frågan om det ser så bra ut.

Låt oss fundera litet grand kring varför det är en sådan skillnad, Anna-Greta Leijon, mellan den statistik över tillväxten i industrijobb som AKU visar och den som nationalräkenskapen visar. AKU visar 40 000, nationalräkenskapen 3 000. Hur många är det?

Kanske sanningen ligger någonstans mitt emellan. Kanske sysselsättningsökningen som vi har haft är en sysselsättningsökning på fel ställe.

Om vi tittar på det lilla diagrammet som jag har här, ser vi att nationalräkenskaperna och AKU följer varandra i stort sett fram till det tillfälle då man försämrade underlaget för AKU-mätningen. Då pep statistiken över industrissysselsättningsökningen upp, men nationalräkenskapen visar en annan utveckling. Systemet för nationalräkenskapen har mig veterligt inte ändrats, så det kanske inte är så bra som Anna-Greta Leijon tror att det är. Så var det med det.

Sedan har vi framtiden. Långtidsutredningen har just lagt fram sitt betänkande. Den säger att svenska lönekostnader inte får stiga mer än 3 % åren 1987–1990.

Lars Heikensten säger: Något måste ske snabbt när det gäller att få ner lönekostnaderna. Har vi inte anpassat oss till omvärlden redan år 1988, faller tillväxten rejält och arbetslösheten ökar. Hittills har oljeprisfallet räddat oss. Det är svårt att se att något liknande skulle kunna ske igen.

Så var det med den effektiva arbetsmarknadspolitik som Anna-Greta Leijon talar om att regeringen för och som har gett så goda resultat. Möjligen har den inte gett några resultat alls, utan förbättringarna som inte ens är säkra, när det gäller industrissysselsättningen kanske har skett på grund av oljeprisfallet.

I fråga om regeringens faktiska arbetsmarknadspolitik blir man minst sagt förvånad när man tar del av de förslag som läggs fram och försöker förstå tankarna bakom dem.

Regeringen avskaffar starthjälpen. Detta är en regering som normalt alltid talar om behovet av rörlighet och flexibilitet på arbetsmarknaden och menar att det i sig skapar förutsättningar för flera människor att komma i arbete. På det här sättet tar man bort ett av de viktigaste medlen för att skapa rörlighet. Vad blir konsekvensen? Den blir ökad öppen arbetslöshet, eftersom det efter den 1 juli i år inte längre är möjligt för människor att på lika goda villkor flytta från arbetslöshet till arbete.

Vart, Anna-Greta Leijon, har tanken bakom den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitiken tagit vägen?

Anf. 24 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker att arbetsmarknadsministern alltför mycket stannar vid den analytiska delen. När jag bad om regeringens syn på sikt blev det inte särskilt mycket. Kvar står att man på socialdemokratiskt håll har föreslagit riksdagen åtgärder som gör att man försävar en positiv utveckling på arbetsmarknaden.

Det enda Anna-Greta Leijon kan presentera ur budgetpropositionen här i kammaren som skulle vara lovvärt är att man föreslår 250 nya tjänster till AMS. Det är möjligt att de behövs, men jag tror att det är på fel ställe man sätter in dem. Vi får inte heller glömma bort att den stora satsning som sker t. ex. på datasidan och på nya rutiner när det gäller t. ex. stämplingen. Det skall väl ändå ge något extra arbetsutrymme.

Enligt min uppfattning kommer det här till uttryck samma brist på fantasi som det fanns väldigt mycket av i den gamla sysselsättningsutredningen. Dess nästan enda budskap var ju: "Fler tjänster till AMS, så har vi lösningen." Även Anna-Greta Leijon talade i sådana termer för några år sedan då hon uppträdde här i kammaren som oppositionspolitiker.

Jag skulle vilja ställa några frågor till arbetsmarknadsministern:

Vad är det huvudsakliga och avgörande skälet för att ta bort starthjälpen?

Att inteckna löneutrymme som finansministern har gjort genom arbetsgi-
varavgiftshöjningar – underlättar eller försvårar det avtalsrörelsen?

Ni vill bromsa andel-i-vinst-systemet. Vad ger arbetsmarknadsministern för besked till de lokala fackklubbarna, som inget hetare önskar än att få utveckla ett sådant system?

Sedan har vi den långsiktiga aspekten. Det handlar då om omstruktureringen. Det mesta skedde ju under en annan regering i slutet av 70-talet till glädje för oss alla, inte minst omstruktureringen på stålsidan. Därför förstår jag inte det försök till inteckning som gjordes.

Arbetsmarknadsministern sade att inte minst sjukvården borde vara en möjlighet som man skulle kunna utveckla. Jag tror att vi där har en stötesten som ligger i att regeringen och socialdemokraterna själva hindrar utvecklingen. Man är så negativ till alternativa verksamheter i former som skulle kunna utveckla kreativitet och ge pedagogiska och vårdpolitiska rön. Sådana insatser görs ofta i de små sammanhängen, och de skulle kunna komma till sin rätt om man vore litet mera generös mot alternativa verksamheter i arbetslivet. Det står inte i konflikt med en aktiv arbetsmarknadspolitik och inte heller med att vi för överskådlig tid behöver en stor offentlig men effektiv sjukvårdssektor.

Anf. 25 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Om vårt land har ett mycket stort exportberoende, måste det väl vara en sårbarhetsaspekt av stora mått. Att öka detta exportberoende och göra landet ännu mer sårbart, det är vad det handlar om i den ekonomiska politiken. Man försummar totalt den svenska arbetsmarknaden och uppväxandet av en stabil svensk hemmamarknad. Det är så det blir när man följer kapitalets rörelser.

Så några kommentarer om kunskap. Det är mycket bra med kunskap, men hur är det egentligen, ökar inte kunskapsskillnaderna i det här läget? Den kunskap som erbjuds när en omställningsprocess sker är ju mycket snävt företagsinriktad i dag och mycket litet framtidsytande som en beredskap för andra och större omställningar.

Förnyelsefonderna var en tanke som knappast har blivit någonting – det blev inte ens så mycket i fonderna som man tänkte. De skulle ha kunnat ge en bred grundutbildning åt de flesta som i dag har en låg kunskapsnivå. Men

verkligheten på arbetsplatserna är att kunskapsskillnaderna ökar, och man får göra akutinsatser.

Så funderar arbetsmarknadsministern över vad det är för problem i sjukvården och varför människor inte vill arbeta där. Hon berörde alla problem med lön och arbetstid men inte det som är A och O, nämligen personaltäteten. Det handlar om den kommunala ekonomin, som regeringens tillsammans med de borgerliga regeringarna har sparat på. Det är klart att landstingen i det läget har mycket svårt att klara en bra personaltätet.

Men nog är det väl så, arbetsmarknadsministern, att arbetsförmedlingarna – man förstärker ju nu deras serviceinriktning – om man inte har andra styrmedel kommer att vara oljan i det maskineri som ökar den regionala obalansen? Ett av regeringens mål är ju en form av regional balans. Ett annat mål är full sysselsättning. Men är det inte mängder av mål som direkt kolliderar med regeringens faktiska politik? Industripolitiken ger fritt fram för strukturomvandling, vilket innebär en koncentration som inte kan förenas med regional balans. Arbetsmarknadspolitikens serviceinriktning skjutsar ju folk till de överhettade områdena. Man styr ingenting.

Så funderar man över att kommunerna i det här läget inte kan ge sysselsättning på hemorten. Då går arbetsförmedlingarna in och ser till, att folk kommer någon annanstans, till överhettade områden.

Det är klart att vi skall ha ett arbetsliv utan fysiska och psykiska påfrestningar, men då krävs det faktiskt en annan fördelning mellan kapital och arbete, och det krävs makt åt de arbetande.

Anf. 26 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Jag anmälde mig medvetet rätt sent för att ytterligare en gång få höra Lars-Ove Hagberg. Jag ville nämligen ha ett litet grepp om det socialistiska alternativet, eftersom man har diskuterat det borgerliga. Jag hoppas att Anna-Greta Leijon redogör för det socialistiska alternativet.

Arbetsmarknadsministern tar upp sjukvården, som har svårt att få personal. Hon säger att det kanske beror på lönerna. Finns det ingen som helst samordning i regeringskretsen? När kommuner och landsting var kallade till finansministern för att diskutera kommunal ekonomi sades att indragningarna byggde på att lönerörelsen 1986 på det offentliga området skulle sluta på 0 %. Sjuksköterskor, sjukvårdsbiträden, läkare m. fl. skulle icke få en enda procent. Med det som underlag förelade man riksdagen förslag om omfattande indragningar.

Den socialdemokratiska regeringen har nu lagt fram förslag om indragningar inom hälso- och sjukvården på sammantaget närmare 10 miljarder kronor. Det sätter naturligtvis sina spår. Dessutom är de anställda inom hälso- och sjukvården utsatta för en mycket negativ debatt på alla håll. Samtidigt ser de hur äldreutvecklingen påverkar hälso- och sjukvården. Det kommer att finnas 70 % fler människor som är 85 år och äldre år 2000 än det finns i dag. Detta kommer att ställa stora krav, och det måste bli ett omtänkande. Det ger ett konstigt intryck när arbetsmarknadsministern talar om detta. Ta upp ett samtal i regeringen vid nästa lunchberedning, och se till att folk fattar vad som är på väg att hända genom regeringens indragningar just inom hälso- och sjukvården!

Anf. 27 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Bengt Wittbom talar om att regeringen egentligen har misslyckats med allt i sin ekonomiska politik, och han försöker använda statistik från olika källor för att bevisa detta. Jag tror att folk i allmänhet har upptäckt att det under åren med borgerligt styre i detta land, mellan 1976 och 1982, fanns en oro på många arbetsplatser, en oro som gick mycket djupt i det svenska samhället. Det var inte så konstigt, eftersom det under de borgerliga åren försvann ungefär 150 000 industrijobb.

Bengt Wittbom säger att det inte beror på regeringen att det har blivit bättre i Sverige, utan att det beror på att oljepriserna har fallit, att dollarkursen har förändrats osv. Och visst har de förändringarna bidragit väsentligt till den svenska ekonomins förbättring – det har vi från regeringens sida aldrig någonsin försökt dölja. Men det är inte bara fråga om tur, utan den ekonomiska politiken och politiken i övrigt i Sverige har inriktats på väsentliga samhällsfrågor, där kampen mot arbetslösheten och för sysselsättningen är en av de mest väsentliga. Det skulle annars, Bengt Wittbom, vara helt oförklarligt att Sverige framstår som en liten ö i världen, i stort sett det enda land i Europa som lyckats dra nytta av oljeprissänkningarna och de förändrade dollarkurserna, medan andra länder i Europa tydligen har levt i en annan värld.

Nederländerna är ett av de länder som har en mycket hög arbetslöshet, inte minst en oerhört hög ungdomsarbetslöshet. I Nederländerna har det under våren förts en intensiv debatt om varför Sverige har lyckats, men inte Nederländerna, med att bekämpa arbetslösheten. Det har varit många journalister här, och både jag och andra har intervjuats. Man blev oerhört förvånad när jag i nederländsk TV förklarade att det är en väldig skillnad mellan en arbetslöshet på 2 och på 3 %. I Sverige tycker vi att det är en stor, politiskt avgörande skillnad, men det resonemanget förstod man över huvud taget inte.

I nederländska tidningar har gjorts försök att beskriva varför Sverige har lyckats så pass bra, och en del av beskrivningarna är värda att lyssna till och fundera över, så att vi inte tappar bort det som är bra hos oss. Det står bl. a. följande:

Sverige bedriver en aktiv sysselsättningspolitik. Utbildningen upphör inte i unga år utan är fortlöpande. Stat, fackföreningsrörelse och arbetsgivare samverkar nära med varandra. Det råder också en annan mentalitet. I Nederländerna står inkomstgarantin för de arbetslösa i förgrunden – i Sverige är det slutstycket. Vad det där handlar om är individens utveckling i alla tänkbara avscenden, samhällets demokratisering och förstärkning av varje arbetstagares position på arbetsmarknaden. Kanhända är det inte en idealisk, men det är en väl fungerande modell för en omsorgsstat.

Denna sista mening är en ganska bra beskrivning. Det är inte idealiskt – det finns mycket vi vill ändra på. Därför driver vi från socialdemokratins sida ständigt på förändringar i samhället, men trots allt har vi en ganska väl fungerande modell för en omsorgsstat. Omsorg om människorna innebär att det inte räcker att erbjuda arbetslöshetsstöd, som man gör i många andra länder.

Det är inte, Bengt Wittbom, bara det låga oljepriset som har medverkat till

att Sverige har en helt annan nivå på arbetslösheten än andra länder. Det är bl. a. den svenska arbetsmarknadspolitiken.

Både Elver Jonsson och Bengt Wittbom frågar varför regeringen har velat dra in starthjälpen. Tycker regeringen inte längre att rörlighet är bra? Jo, rörlighet måste till – rörlighet har alltid funnits och kommer att finnas i framtiden också.

Regeringen gör en samlad bedömning av sin budget. Det är inte bara arbetsmarknadsdepartementets budget som är viktig för sysselsättningen – det vet vi som jobbar där mer än andra. Vi har i regeringen sagt att vi i år skall satsa mycket på regionalpolitik. Det gäller regionalpolitik i vid bemärkelse, inte bara den som industridepartementet står för. Det skall göras regionalpolitiska genomgångar i andra departement – framför allt inom kommunikationsdepartementet görs det stora satsningar.

Vi har sagt att vi skall satsa mycket av nya pengar på forskning och utveckling. Vi har sagt att vi vill genomföra vissa sociala reformer, som delpension, förbättringar av sjukförsäkring och annat. Detta kostar naturligtvis pengar. En regering är en enhet, och den regering som vi nu har tar också allvarligt på samhällsekonomin. Till skillnad från de borgerliga regeringarna, som lät underskottet löpa i höjden och för lång framtid skapade oerhörda problem för det svenska folket, anser vi i den socialdemokratiska regeringen att vi fortfarande måste ha den grundinställningen att vi omöjligen kan ha en ekonomi där vi inte tittar i plånboken och ser om det kan bli någorlunda balans mellan utgifter och inkomster. En sådan ekonomi befrämjar inte i det långa loppet sysselsättningen. Därför är det naturligt att vi även när vi vidtar åtgärder som kräver utgifter ser på vad vi har haft tidigare.

Minskningen av starthjälpen är en besparing. Det är klart att vi inom arbetsmarknadsdepartementet har diskuterat detta ganska mycket, för vi tycker att rörligheten är naturlig på arbetsmarknaden. Vi har ändå gjort den bedömningen att någon stor olycka inte kommer att drabba Sverige för att vi drar in denna hjälp. På en del av bedömningarna som gjordes strax efter det att budgetpropositionen hade presenterats lät det inte bara som om glesbygden skulle förfalla totalt om starthjälpen försvann, utan även som om Volvo skulle flytta utomlands. Jag tror faktiskt att varken det ena eller det andra händer.

Elver Jonsson förvånar mig oerhört mycket när han så energiskt argumenterar emot att arbetsförmedlingen skall få 250 nya tjänster. Jag har under hela det här året varit förvånad över att folkpartiet, som å ena sidan talar sig varm för en bra arbetsförmedling, å andra sidan kan komma med detta förslag. Arbetsförmedlarna behöver den här förstärkningen. Vad vi har gjort under de senaste åren är att omfattande förändra arbetsförmedlingarnas sätt att jobba. Det har varit nödvändigt. Under den processen har de i stort sett inte fått något tillskott på personal. Nu behöver de det verkligen.

Börje Hörnlund ondgjorde sig över att jag vågade säga något om sjukvården och sjukvårdens personalproblem. Jag tycker att det är en fråga som angår oss alla och som är oerhört angelägen. När man diskuterar lönesättningen är det naturligtvis inte fråga om ett enda års avtalsuppgörelse, när man diskuterar arbetstider och arbetsförhållanden inte fråga om det som

just nu händer. Men naturligtvis har det förhållandet att sjukvårdssektorn i så stor utsträckning har varit dominerad av kvinnlig arbetskraft gjort att arbetsgivarna – trots att det i stora stycken har varit fråga om den offentliga sektorns arbetsgivare – inte har ställts inför samma krav som man har blivit utsatt för inom andra delar av arbetsmarknaden. Kvinnorna har haft en underordnad roll, har varit diskriminerade. Det är en del av effekterna härav som vi ser nu.

Nu är tyvärr min taletid slut. Jag hann inte med alla repliker, men jag kanske får återkomma.

Anf. 28 BENGT WITTBOM (m) replik:

Herr talman! Det är faktiskt inte jag, Anna-Greta Leijon, som säger detta om oljepriserna. Det är departementsrådet Lars Heikensten, en av dem som arbetar nära regeringen och nära Anna-Greta Leijon. Tala med honom om detta, tycker jag. Han säger faktiskt: "Hittills har oljeprisfallet räddat oss". Från effekterna av en regeringspolitik som annars skulle ha skapat arbetslöshet, kunde han ha tillagt. Det säger han inte, men det är implicit. Så var det med den effektiva, framgångsrika politiken.

Nästa frågetecken: Jag säger inte att nationalräkenskapens statistik över antalet nya industrijobb gäller. Men nu finns det två olika uppgifter och de skiljer sig radikalt ifrån varandra. Då måste man ställa sig frågan: Vad är det som är rätt? Är det 40 000 nya industrijobb eller är det 3 000? Jag frågar arbetsmarknadsministern: Vilken uppgift är riktig? Det finns tecken som tyder på att vi kanske inte har varit så framgångsrika.

Att borttagandet av starthjälpen är en besparing vet vi. Bakgrunden till den står t. o. m. i propositionen, tror jag. Men det är en dålig besparing. Det är en jättedålig besparing, för den kommer att ätas upp av ökade kostnader för beredskapsarbeten, A-kassa och andra insatser. Jag har besökt ett antal länsarbetsnämnder och arbetsförmedlingar sedan budgetproposition lades fram. Detta är vad de tar upp, Anna-Greta Leijon:

1. Det här förslaget kommer att öka antalet arbetslösa och förhindra människor att gå från arbetslöshet till arbete.
2. Det är en fiktiv besparing, för kostnaderna faller ut på andra ställen.

Sedan skall vi ta upp tankarna om lönerna i samband med inskolningsplatserna. Lars Ulander får vänta ett tag på att låna räknaren, för arbetsmarknadsministern behöver den först. 25 000 kr. är bidraget för sex månaders sysselsättning. Det är bidraget för lönekostnader; lön inkl. sociala avgifter. Det ger ett utrymme, Anna-Greta Leijon, på drygt 18 000 kr. för bidrag till den direkta lönen. Räknar man då på normalt arbetade antal timmar på sex månader, kommer man fram till att det blir ungefär 8–10 kr. under avtalsenlig lön. Det har vi fått bekräftat. Allmänna gruppen har träffat avtal med sin fackliga motpart på en nivå som ligger 8 kr. under avtalsenlig lön. Man kommer inte ifrån att även arbetsmarknadsministern och regeringen faktiskt syftar till sänkta ungdomslöner. Det tycker jag är jättebra. Men säg det då! Säg samma sak som ni säger när ni kallar parterna till överläggningar, tjat eller hot i departementet.

Anf. 29 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag lyckades tydligen göra arbetsmarknadsministern förvånad genom att kommentera folkpartiets ståndpunkt att inte tillstyrka förslaget om ökat antal tjänster till AMS. Då uttryckte arbetsmarknadsministern sin förvåning.

Jag hävdar, precis som regeringen, att vi behöver en bra arbetsförmedling. Det står inte i något motsatsförhållande till att man kan säga nej till en sådan här påplussning. Vad regeringen gör är att rycka undan det kanske bästa instrumentet när det gäller förmedlingsverksamhet – starthjälpen. Anna-Greta Leijon talar om en samlad bedömning. Visst handlar det om det. Men det gäller också oppositionspartierna. Vi har gjort den bedömningen att viktigare än att öka antalet tjänster är att lägga mer på handikappade, mer på arbetsmarknadsutbildning och att göra en större insats beträffande lönebidraget. Det är vår samlade bedömning, och den vill vi hävda skulle kunna vara ett positivt inslag.

Anna-Greta Leijon säger att regeringen är en enhet och att man har så mycket att ta hänsyn till. Det tolkar jag ändå som att hon kanske hade en annan bedömning än finansministern när det gäller just starthjälpen. Men det är min högst egna gissning. Låt mig säga det, herr talman.

Jag fick inget svar på hur Anna-Greta Leijon ser på att regeringen har in-tecknat så stor del av det framtida löneutrymmet. Men det kanske kommer i nästa kommentar. Hon sade heller ingenting om varför regeringen så energiskt bromsar andel-i-vinst-system. Vad säger Anna-Greta Leijon till de lokala fackklubbarna som i detta fall tycker att man borde få stimulans i stället för att bromsas?

Arbetsmarknadsministern säger också att det var en väldig oro på arbetsmarknaden 1976–1982, då socialdemokraterna inte satt i regering. Oron bestod främst i att Anna-Greta Leijon här i kammaren drev en tes att vi hade en för hög toleranströskel. Det sade hon när vi hade hälften så stor arbetslöshet i genomsnitt. Jag skulle vilja fråga Anna-Greta Leijon: Är det tolererbart med denna långsiktiga ökning av arbetslösheten?

Påståendet att antalet sysselsatta skulle öka väldigt mycket stämmer inte heller. Mellan 1980 och 1986 har ökningen i genomsnitt varit 20 000 netto, samtidigt som arbetslösheten mellan 1980 och 1986 netto har ökat med 31 000. Det är sanningen om den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitiken.

Anf. 30 BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Jag ondgjorde mig inte över något. Jag sade till arbetsmarknadsministern: Tala med Feldt och Sigurdson innan arbetsmarknadsministern ondgör sig över situationen inom den svenska hälso- och sjukvården.

0 % i löneökning för 1986 för sjuksköterskor och sjukvårdsbiträden har inte varit någon bra grund att stå på, när regeringen säger att det skall ske en ökning med 3 % framöver – varav den själv in-tecknat hälften.

Vad det rör sig om är hederlig fördelningspolitik. Även sjukvårdsbiträden och sjuksköterskor skall behandlas på ett hederligt sätt. De gör ett mycket fint jobb. Det rör sig också om ett hederligt agerande mot gamla och sjuka. De som nu riskerar att komma i kläm är det snabbt växande antalet personer i

åldrarna 80–100 år, den generation som, oftast med tungt kroppsarbete, har byggt upp vårt välförhållande. I sak behövs alltså en sjukvårdspolitisk debatt, men den bör inte föras på det sätt som Anna-Greta Leijon dragit i gång den.

Med anslagen till regionalpolitik menar arbetsmarknadsministern de 400 miljoner som kommer skogslänen till del. Men i regeringens pressmeddelanden, där detta anslag kördes fram som en stor sak, finns inte ett ord om att regeringen samtidigt drar in 170 milj. kr. på Anna-Greta Leijons konto just till vägarna, pengar som i stor utsträckning har gått till skogslänen.

Om man beaktar att regeringen under ett antal år har dragit ned väganlagen just till skogslänen mycket kraftigt kan man konstatera att regeringen med den nu föreslagna satsningen ändå inte har uppnått den nivå som vi hade på 70- och i början på 80-talet. Regeringen är mästarelig i marknadsföring – men det blir inga vägar av dess marknadsföring!

Sammantaget kommer det tyvärr att bli ett sämre utfall för själva vägarna, eftersom en hel del av pengarna kommer att gå till broar.

Lägg fram ett förslag, Anna-Greta Leijon, som innebär att arbetskraftsö-kande arbetsgivare i koncentrationsorter får betala allt som har med flyttning av arbetskraft till dem att göra. Då får de kanske litet större lust än de nu har att lägga verksamheten på andra ställen. Se till att Volvo och Saab inte får ett enda öre till sin raggning av arbetskraft till koncentrationsorterna.

Anf. 31 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Jag kan bara konstatera att det inte är någon större skillnad mellan det som arbetsmarknadsministern och Börje Hörnlund säger om svårigheterna att få folk till sjukvården. Ni träter om variationer på samma tema. Ni förordar båda en kraftig neddragning av medel till kommunerna och en bantning av den kommunala sektorn, vilket måste drabba sjukvården.

När det sedan gäller trätan mellan arbetsmarknadsministern och Bengt Wittbom måste jag faktiskt hålla med arbetsmarknadsministern. Nog är den här regeringen överlägsen vad gäller att förvalta det kapitalistiska samhället – helt överlägsen!

Jag kan aldrig tänka mig att det skulle gå så lugnt till i vårt land, om vi under en borgerlig regering skulle få se antalet miljonärer, ja, även miljardärer, öka som nu. Hur skulle reaktionen vara om en borgerlig regering såsom den socialdemokratiska höll tillbaka lönerna och drog in pengar från kommunerna? Ja, jag skulle kunna dra upp område efter område där försämringar sker. Jag håller faktiskt med arbetsmarknadsministern – i det fallet är den nuvarande regeringen helt överlägsen.

Sedan talar arbetsmarknadsministern om de regionalpolitiska effekterna av att det nu har gjorts en helhetsbedömning i regeringen. Den intressanta frågan är då, och den måste arbetsmarknadsministern svara på: Hurudan är den arbetsmarknadspolitik som hon själv företräder? – Hon säger exempelvis att rörlighet är ett viktigt moment inom arbetsmarknadspolitiken. Ja visst, så till vida att man kanske måste byta yrke under sin livstid, eftersom utvecklingen går mycket snabbt. Vi kan diskutera villkoren härvidlag. Men vad betyder rörlighet i dag? Jo, det betyder koncentration till överhettade områden, arbetsmarknadsministern! Och hur stämmer det med den totala regionalpolitiska synen inom regeringen att ingenting styrs från överhettade

områden till utarmade områden? Regeringens arbetsförmedlingspolitik spelar, genom arbetsförmedlingarnas medverkan, en mycket negativ roll i regionalpolitiskt hänseende. Många arbetsförmedlare som jag känner och som tillhör mitt parti är förtvivlade över att de i sitt arbete är tvungna – för att fullgöra detta arbete – att skicka i väg människor från deras hemorter till överhettade områden.

Jag måste ställa frågan: Råder det inte en kraftig motsättning mellan regeringens praktiska handlande och ibland mycket högtidliga mål? Den frågan kan gälla alla andra områden. Den praktiska verkligheten är i stort sett underordnad den stora kraft som inte kan ordna full sysselsättning, bra arbetsmiljö eller tillgodose andra krav som arbetarrörelsen genom tiderna har ställt.

Anf. 32 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Börje Hörnlund vill gärna diskutera sjukvården, men den får inte diskuteras på det sätt som jag vill. Om Börje Hörnlund har som utgångspunkt för debatter och diskussioner att bara hans diskussionsinlägg är värda någonting, tror jag att ganska få vill prata med honom.

Jag har tagit upp sjukvården ur kvinnoperspektiv. Jag tror att det är helt riktigt att göra det, och jag tänker fortsätta med det. Kanske en del av de kvinnor som jobbar i sjukvården exempelvis tycker att ordningen när det gäller inflytande över verksamheten inte är den bästa. Vi vet att det finns en hierarki inom sjukvården. Vi vet att många sjukvårdsbiträden inte får den arbetstid som de vill ha. Glöm inte kvinnoperspektivet i sjukvården, Börje Hörnlund, om det skall vara en seriös debatt om de här problemen.

Elver Jonsson gissar – och jag kan tala om att han gissar fel. Det är faktiskt inte den grymme finansministern utan jag som har föreslagit att vi skall göra besparingar på starthjälpen i det besparingsalternativ som vi från arbetsmarknadsdepartementet måste ställa upp med. Jag har gjort det trots att jag nästan är uppvuxen med rörlighetsfilosofin, eftersom också jag har arbetat så länge på arbetsmarknadsdepartementet.

Precis som Bengt Wittbom är jag ofta ute och träffar arbetsförmedlare och har mött precis den här motreaktionen från dem. Jag förstår att det för dem i deras arbete naturligtvis har varit bra med starthjälpen. Men det är trots allt bara en liten del av dem som flyttar här i landet som gör det med hjälp av starthjälpen.

Dessutom tror jag faktiskt att den här flyttningen av människor i vissa fall skulle behöva analyseras också utifrån andra perspektiv. Vi har problem även i storstäderna med utslagning, långtidsarbetslöshet, med vissa grupper av människor som har sociala problem och handikapp. När jag har varit ute och diskuterat frågan om starthjälpen har jag faktiskt fått de här problemen belysta ur en helt annan vinkel av folk i Göteborg, som har sagt: Vi kommer aldrig att kunna lösa arbetsmarknadsproblemen för de utslagna människorna om vi ständigt tillförs nya friska. Våra Göteborgs ungdomar med ett och annat problem måste få en chans på arbetsmarknaden.

Det finns alltså många sätt att se på dessa frågor. Jag tror inte att det blir någon katastrof när vi avskaffar starthjälpen. Bengt Wittbom. Jag tror att en mycket stor del av den besparingskvot som vi skall uppnå kommer att täckas

genom borttagandet av starthjälpen. Men vi har också från arbetsmarknadsdepartementet för säkerhets skull sagt, vilket framgår av budgeten, att det ur vår synpunkt är mycket viktigt att följa effekterna av indragningen av starthjälpen. Vi kan inte helt bortse från att den kan få vissa negativa följder, och därför skall vi mycket noga följa vad som händer.

Varje besparing inom arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde medför naturligtvis negativa effekter. Det är självklart, eftersom vi inte har några pengar som ligger och skvalpar i onödan. Men vi har gjort den samlade bedömningen att effekterna blir marginella.

Sedan är det faktiskt inte så, Bengt Wittbom, att jag säger en sak här och en annan när jag träffar parterna för att diskutera inskolningsavtalen. Jag har sagt att det är deras skyldighet att avgöra hur hög lönen skall vara. Varken genom beräkningar eller på annat sätt har vi angett vilken lönen skall vara. De siffror som Bengt Wittbom anförde i sina räkneexempel skulle kunna räknas fram på många olika sätt: När beräknar man att si och så många platser skall komma till och inom vilka avtalsområden skall tyngdpunkten ligga? Det går inte att genom beräkningar bakvägen få fram de resultat som Bengt Wittbom här redovisade. Andra – speciellt på arbetsgivarsidan – har gjort sina beräkningar och kommit fram till precis motsatta resultat.

För mig har det hela tiden i dessa diskussioner med arbetsmarknadens parter, både nu och tidigare, varit viktigt att säga att för ungdomarnas skull behöver vi utnyttja hela arbetsmarknaden. Ungdomslagen har många fördelar och har varit mycket bra. Men den har omfattat bara en del av arbetsmarknaden. Det var från början min uppfattning att vi måste bredda insatserna. Vi måste använda den privata arbetsmarknaden, och de privata företagen måste ställa upp och göra sin insats för ungdomarna. Därför blev jag mycket glad – och jag tror att många blev det med mig – när vi förra året ändå fick signaler från parterna att man var beredd att ställa upp på dessa inskolningsplatser.

Jag har varit besviken, och jag har talat om det på många sätt. Jag har nu ställt kravet till parterna att de före den 10 april skall redovisa om de lyckats komma fram till dessa avtal. Annars får vi använda pengarna på annat sätt.

Som jag sade nyss är det intryck jag nu fått att det börjat lossna. Det har under den senaste tiden kommit fram en rad avtal. Det är min förhoppning att vi i varje fall skall kunna få avtal på så många delar av den privata arbetsmarknaden att ungdomarna kommer att känna att detta faktiskt är en praktisk möjlighet för dem. Men jag vill erinra om att arbetslösheten bland ungdomar under 20 år skulle ha kunnat vara betydligt lägre än den nu är, om dessa inskolningsplatser hade kommit till när riksdagen ville ha dem.

Elver Jonsson tog i en bisats upp ett problem som naturligtvis behöver diskuteras ganska ingående, nämligen löneutvecklingen. Han frågade om det inte blir stora problem när vi redan har intecknat 1,3 % av löneutrymmet för nästa år. Jo, det är självklart att det kommer att påverka avtalsrörelsen. Det måste göra det. Men bakom dessa förändringar av arbetsgivaravgiften döljer sig sociala reformer, som LO-kollektivet har kämpat länge för att uppnå: rättvisa när det gäller sjukförsäkringen, borttagande av den gamla klassklyftan, och höjning av arbetslöshetsersättningen. Det har alltid varit så när det gäller samarbetet mellan socialdemokratin och fackföreningsrörelsen att vi

gemensamt måst genomföra denna typ av reformer, under motstånd från de borgerliga och ofta under motstånd från arbetsgivarna. Det kommer vi förmodligen att fortsätta att göra. Inom LO, som skall förhandla, är man naturligtvis medveten om att detta kommer att påverka utrymmet för lönehöjningar. Självfallet är det så, men man har inte på annat sätt kunnat avskaffa gamla klassorättvisor, och då väljer man denna väg, medveten om vad den innebär.

Det har diskuterats mycket om vad som hänt på arbetsmarknaden nu och vad som hände under tidigare konjunkturuppgångar. Inte minst Elver Jonsson har anfört olika siffror. Man kan naturligtvis beskriva vad som händer på arbetsmarknaden på många olika sätt. Det vanligaste i dessa diskussioner är att man anför siffrorna för arbetslösheten. Men dessa speglar ändå bara en del av utvecklingen på arbetsmarknaden. För att få en riktigt bra bild av vad som händer på arbetsmarknaden måste man titta även på andra saker. Hur många är sysselsatta, hur många är i arbete, hur stor är frånvaron, hur ser arbetstiderna ut och vilken är fördelningen mellan heltids- och deltidsarbetande? Om man gör sådana jämförelser upptäcker man ganska intressanta saker. Antalet sysselsatta har ökat mycket snabbt under de senaste åren. Om man jämför denna konjunkturuppgång med den som Elver Jonsson så gärna talar om, nämligen den som vi hade 1978–1980, finner man att sysselsättningsökningen nu varit mycket kraftig. I arbetstimmar räknat har sysselsättningsökningen under den här konjunkturuppgången varit nio gånger så stor som under konjunkturuppgången i slutet av 70-talet. Man kan säga att den kvalitativa förbättringen av läget på arbetsmarknaden speglas i detta tal.

Tredje vice talmannen anmälde att Börje Hörnlund, Bengt Wittbom och Elver Jonsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 33 ANDERS G HÖGMARK (m):

Herr talman! Med den uppdelning som vi gjort inför denna debatt har det ankommit på mig att ta upp frågorna kring ungdomar och utbildningen inom arbetsmarknaden. En hel del av dessa frågor har ju redan diskuterats, men det kan kanske finnas anledning att ytterligare beröra ungdomssidan.

Herr talman! Det är egentligen paradoxalt att man å ena sidan kan beskåda hur den yngre generationen i dag allt tidigare gör sin entré i vuxenvärlden. De unga är kunskapsmässigt betydligt bättre rustade och har fått intryck från främmande länder och kulturer i betydligt större utsträckning än tidigare generationer. Formellt gör man också sin entré i vuxenvärlden tidigare på grund av lägre myndighetsålder, valbarhetsålder m. m. Å andra sidan får man uppleva att inträdet på arbetsmarknaden – en annan del av vuxenvärldens viktiga scen – för allt större grupper sker allt högre upp i åldrarna. Det finns anledning att fundera något över varför det är så, vilka effekter det framöver kan få och vad man eventuellt kan göra åt detta, om man tycker att denna utveckling inte är särskilt önskvärd.

Att säga att det är en tragedi vore kanske att ta i för mycket, men det är olyckligt att man å ena sidan möter barn- och ungdomsvärlden med dess

entusiasm att lära. upptäcka och med sin fantasi vilja skapa någonting men att å andra sidan, när man närmar sig tiden för inträdet på arbetsmarknaden, håglösheten blir allt större hos en till antalet icke helt obetydlig grupp.

Man kan fundera över om det utbildningssystem som de unga går igenom på något sätt har misslyckats med att utveckla den fantasi, den talang, den nyfikenhet och den skaparglädje som finns hos de flesta människor. På något sätt är det uppenbarligen så att en hel del ungdomar upplever utbildningstiden – förberedelserna inför arbetslivet – som ganska meningslös. Den ger i alla fall inte så mycket som man hade anledning att förvänta sig och ställa krav på.

Det har alltså blivit allt större svårigheter för ungdomarna att ta sig in på arbetsmarknaden. Man kan här peka på några områden.

Vi har till att börja med naturligt nog ett problem på grund av den s. k. sextonårs puckel som vi har haft inom utbildningsväsendet. De ungdomar som tillhör denna puckel skall nu slussas vidare ut på arbetsmarknaden. Detta problem är av övergående karaktär, men denna puckel kommer naturligtvis hela tiden att påverka ålderspyramiden.

Vi kommer att få en annan struktur på näringslivet framöver, vilket ingående har diskuterats i inledningsrundan. Det är alldeles uppenbart att den förändring av näringslivet som nu sker och kommer att ske framöver kommer att innebära att många arbetstillfällen och många arbetstyper försvinner. Vidare kommer kvalifikationströskeln att höjas. Det innebär också att en hel del enkla arbetsuppgifter, om jag får använda det uttrycket, gradvis kommer att försvinna, vilket ställer en grupp inträdande på arbetsmarknaden inför allt större problem. Samtidigt minskar den traditionella tillverkande industrisektorn, och servicesektorn ökar. Den traditionella servicesektorn i Sverige i dag domineras av den offentliga tjänstesektorn, framför allt gentemot hushållen, där det snart sagt är omöjligt för olika ungdomar att ta sig in utan att passera den offentliga sektorns ansöknings- och meriteringssystem. Detta system innebär i stort sett att den som inte har ett otal meriter icke gör sig besvär. Man har alltså en kraftig tröskeeffekt just inom denna sektor.

Det finns ett område som vi från moderat sida upplever som det allvarligaste hindret och som vi vid flera debatter har pekat på, nämligen den bristfälliga yrkesutbildningen. Det är inget tvivel om att svensk yrkesutbildning i dag på vissa punkter är utomordentligt bra. Men det finns alltför stora brister. Utbildningen är för dåligt anpassad till dagens och framför allt till morgondagens krav. Det kommunala skolsystemet – det offentliga skolsystemet – har inte resurser att göra de investeringar som behöver göras i dag och framöver för att tillgodose morgondagens arbetsmarknad. Det sker en för dålig samordning mellan den enskilda och den offentliga sektorn när det gäller utbildningssatsningar, även om det, herr talman, finns lysande exempel på att man har lyckats väl. I dessa fall finns det ett stort intresse från ungdomarna att skaffa sig den praktiska yrkesutbildningen. Ett exempel är den inbyggda yrkesutbildning som finns exempelvis i Skövde på Volvoverken. Det finns många andra exempel som man kan peka på.

Vi har tidigare från moderat sida pekat på att den arbetsrättsliga lagstiftningen innebär problem. Dessa problem skall inte överdrivas. Men

det är inget tvivel om att den nuvarande arbetsrättsliga lagstiftningen innebär problem för ungdomar att komma in på arbetsmarknaden på samma sätt som nivån på ungdomslönerna är ett problem, vilka det tidigare har förts diskussioner om. Det är inte heller något tvivel om att arbetsgivarna i dag föredrar att anställa människor med större yrkeserfarenhet, med större kompetens och med högre lön än ungdomar med lägre. Skillnaden mellan äldrelöner och ungdomslöner är ju mycket liten.

Allteftersom dessa problem har blivit tydligare har politikerna på känt manér försökt vidta åtgärder. Socialdemokraterna har inte, som vi uppfattar det från moderat sida, velat angripa orsakerna till ungdomsarbetslösheten. De har friserat symtomen litet grand, men de fundamentala orsakerna har de på något sätt gått runt och inte velat angripa. Detta kommer självfallet att förnekas, och har förnekats, av företrädare för socialdemokraterna. Det kunde vara intressant att exempelvis från Bo Nilsson, som skall företräda regeringspartiet, få veta på vilket sätt socialdemokraterna har angripit de fundamentala orsakerna och bristerna när det gäller ungdomarnas möjligheter att få ett fast fotfäste på den reguljära arbetsmarknaden.

Bristerna i ungdomslagen framträder nu allt tydligare. En alltför liten andel av ungdomarna har slussats in på den privata sidan. Alltför få platser inom ungdomslagen har funnits i den privata sektorn. De platser som där har funnits har kanske varit relativt framgångsrika. Där har inslussningseffekterna på den reguljära arbetsmarknaden varit förhållandevis goda. På den offentliga sidan verkar det mer som om ungdomarna när de kommer in i ungdomslagen börjar nedräkningen och konstaterar att det bara är ett par månader kvar tills de skall sluta sina tjänster. Om ungdomarna däremot kommer in på den privata sidan i ett ungdomslag uppfattar de det som ganska naturligt att de efter de fem sex månader de är inne i ungdomslaget har chans att få komma vidare och få fast tjänst. Det finns alltså en fundamental skillnad, fru talman, mellan de två sektorerna: Det är därför som vi moderater tillsammans med de andra icke-socialistiska partierna så hårt har drivit linjen att man skall ge ungdomarna plats inom den enskilda sektorn.

Vi menar att det är alldeles nödvändigt att man får en bättre fungerande yrkesutbildning. Det är klart att ungdomsarbetslösheten är värst för dem som saknar gymnasial utbildning. Men även de som har gymnasial utbildning börjar få problem. Framför allt gäller detta flickor som av tradition, nedärvda mönster, slentrian och bristande förståelse ute i samhället för jämställdheten väljer vissa ganska konventionella linjer. Vi ser ju genomgående att unga flickor och kvinnor är överrepresenterade i ungdomslag och bland de grupper som är föremål för speciella insatser från samhället. Och vi ser det i ett rumsligt perspektiv speciellt i glesbygderna inom stodområdet.

Arbetsmarknadsutskottet hade, fru talman, i går och i förrgår förmånen att besöka Jämtlands län. På samma sätt som i andra skogslän ser man där hur denna skeva fördelning mellan pojkar och flickor slår obarmhärtigt i ungdomslagen. Det finns mycket litet av framtidshopp när det gäller att bryta detta skeva könsrollsmönster om vi fortsätter att ha ungdomslagen organiserade på samma sätt som under de gångna åren. Det är därför som vi från moderata samlingspartiets sida vill få en annan tingens ordning. Vi menar helt enkelt att ungdomslagen måste slopas från den 1 januari 1988.

Ungdomslagen har i stort sett, kan man säga, konserverat många olägenheter som har funnits på arbetsmarknaden. Nästan alla farhågor som vi varnade för när det gäller ungdomslagen har besannats. Man har fått inläsningseffekter, och ungdomarna har allt svårare att få kontakt med den reguljära arbetsmarknaden, dock med undantag för de ungdomar som har haft förmånen att få vara i ungdomslag inom den enskilda sektorn och framför allt inom den enskilda sektorn i småföretag, där utslussningen har varit mycket bra. Hade man då, det är en tanke av efterklokhet, hårdare drivit det som de icke-socialistiska partierna drev hårt, nämligen att en större del av platserna skulle ha funnits inom den enskilda sektorn, hade man kanske fått ett bättre resultat av denna verksamhet.

Nu vill vi alltså ändra på detta. Vi måste öka mötena mellan ungdomar och arbetsgivare. Strävan måste vara, som vi från moderat sida ser det, att ungdomar på egen hand och med hjälp från skola och arbetsförmedling själva aktivt skall söka ett arbete. Insatserna för att hjälpa ungdomarna skall i första hand vara inriktade på att hjälpa dem att söka arbete och i andra hand på att förbättra deras kunskaper. Först i sista hand skall olika former av arbetsmarknadspolitiska insatser övervägas.

Vi föreslår därför att man inför ett nytt system. Vi skissar helt enkelt ett system med ett uppföljningsansvar för 15–19-åringar. Det skulle innebära att eleverna hade möjlighet att först och främst komplettera vissa ämnen som de av någon anledning har valt bort eller har haft för dåliga kunskaper i. De skulle också kunna få komplettera sina kunskaper och höja sina betyg i ämnen där det har visat sig att deras betyg är för dåliga för att de skall kunna komma in på någon vidareutbildning eller någon annan yrkesutbildning. Vi menar också att det finns elever som inte vet, vilket är ganska naturligt i deras ålder, vad de skall syssla med. Det måste därför finnas en bättre vägledning för att de skall få reda på vad de skall läsa i gymnasieskolan.

Det finns också en grupp av elever som tydligen har blivit så förstörda, om man får använda det uttrycket, av utbildningen att de är studietrötta och vill ut i praktiskt arbetsliv. Det bör ges ökade möjligheter att få hjälp med detta. Vi föreslår därför att ungdomarna också ges möjlighet till arbetspraktik – allt inom skolans ram.

Skolstyrelserna skall liksom nu ha det utvidgade uppföljningsansvaret. Det ankommer på skolorna att via syokonsultorganisationen ha det praktiska ansvaret för att varje elev som inte kan komma in på önskad gymnasielinje får det individuella program som hon eller han behöver. Det innebär kanske i och för sig att man måste utöka antalet syokonsulenter, men vi tror att det kan vara en mycket bra investering, i stället för de speciella ungdomsplatser som nu finns för eleverna att genom praktik pröva olika typer av arbeten. På det här sättet skulle man kunna få ungdomarna att i betydligt mindre utsträckning stå utanför den reguljära arbetsmarknaden och hjälpa dem att få kontakt med normala arbetsgivare och lära sig aktivt umgås i relationen arbetssökande-arbetsgivare.

Självfallet menar vi att dessa platser i första hand bör finnas på den enskilda sektorn. Vidare anser vi att statens bidrag till kommunerna bör utformas på liknande sätt som nu gäller för statsbidrag till det kommunala uppföljningsansvaret. Det finns problem med det här systemet, bl. a. därför

att det finns arbetslösa ungdomar som är under 16 år. Man får speciellt uppmärksamma dessa och se hur man kan klara deras situation.

Vi föreslår också, fru talman, att man gör insatser för gruppen 20–24-åringar. Antalet ungdomar i denna grupp som står utanför den reguljära arbetsmarknaden ökar. Det bör finnas möjligheter att tillsammans med AMU göra speciella insatser för dessa.

En fungerande arbetsmarknad för ungdomarna bör innehålla en rätt till provanställning. Den bör också innehålla en förbättrad lärlingsutbildning, som vi under flera år har argumenterat för i denna kammar. Den skall vara effektiv och ha anknytning till det praktiska arbetslivet. Den ger också möjlighet, fru talman, till en mera spridd yrkesutbildning. Denna bör speciellt gynna glesbygderna.

Får jag, fru talman, avslutningsvis säga en liten sak om den andra delen av arbetsmarknaden, nämligen om dem som är något äldre. Det är faktiskt så – det kanske inte många vet – att 75 % av de människor som är 40 år och över – jag tillhör den gruppen själv – endast har folkskoleutbildning. Det innebär att 75 % av dem som i dag är ute i praktiskt förvärvsliv, och som i många fall har 20–25 år kvar där, endast har folkskoleutbildning. Det säger sig självt att det med tanke på stora krav på vidareutbildning, fortbildning osv. som framöver kommer att ställas i samband med förändringar i arbetslivet med företagsnedläggningar är nödvändigt att man sätter in betydande insatser för utbildning av denna grupp av människor. Där bör den nya omorganisationen kunna spela en viktig roll. Den bör också i denna situation kunna ge goda möjligheter att stimulera och utveckla enskilda utbildningsgivare, så att olika former av utbildning kan ges ute i företagen på ett spritt sätt, i närhet till företag och anställda och utan att utbildningen koncentreras till ett fåtal orter, vilket gör det ännu svårare för företagen ute i våra bygder att verka.

Fru talman! Sammanfattningsvis: En fungerande arbetsmarknad för de unga, där trösklarna sänks, där yrkesutbildning sätts i förgrunden och där stor vaksamhet och uppmärksamhet fästs vid att 75 % av alla människor ute i arbetslivet i dag faktiskt endast har folkskoleutbildning och framöver förmodligen måste öka sina kunskaper och sin kompetens utomordentligt mycket, ställer stora krav på en aktiv och varierad organisation för morgondagens yrkesutbildning för de äldre.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till de moderata reservationer som finns fogade till utskottets betänkande.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 34 CHARLOTTE BRANTING (fp):

Fru talman! Studerar man de senaste månadernas rubriker angående ungdomsarbetslösheten finner man att de till stor del handlar om debatten kring den artikel i LO-tidningen där Fabriks och Kommunals arbetslöshetskassor i Älvsborgs län rapporterade att 80–90 % av de arbetslösa ungdomarna blivit arbetslösa därför att de själva sagt upp sig. Vid närmare studium finner man att verkligheten är långt mer komplicerad än så. Det handlar om svårigheter att finna jobb som motsvarar ens utbildning, om bristande

rörlighet, om svårigheter att få bostad, om trakasserier på arbetsplatser, om nya och konstiga attityder till arbete, om orealistiska förväntningar, om industriarbetets låga status, om alltför många självdödande och kroppsskadande arbeten, om en alltför könssegregerad arbetsmarknad, osv. Och kanske framför allt: många ungdomar kommer inte in på arbetsmarknaden och blir alltså inte medlemmar i någon A-kassa. Jag tycker i alla fall att debatten alldeles klart visade att den stora gruppen ungdomsarbetslösa inte i varje fall har själv förvållat sin arbetslöshet.

Två undersökningar som rör ungdomsarbetslöshet och dess följder har nyligen presenterats: en gjord i Luleå, en i Olofström. Några nya sensationella resultat gav de väl knappast. Det räcker att notera att, som väntat, såväl psykiska som rent kroppsliga besvär uppstår genom stress, olika grader av alkoholmissbruk, osv. Den enda långsiktigt acceptabla lösningen på problematiken är att förverkliga idén om arbete åt alla, få fasta arbeten och en konsekvent arbetslinje på det arbetsmarknadspolitiska området.

Av de senaste prognoserna, som AMS redovisat i mars 1987, framgår att arbetslösheten under 1987 kommer att öka i viss utsträckning, vilket i första hand kommer att drabba ungdomar och andra nytillträdande på arbetsmarknaden, främst troligen kvinnor. Samtidigt befarar man att svårigheterna för grupper som i dag har långa arbetslöshetsperioder kommer att öka. Det är mycket allvarligt – utslagningen tilltar.

Av socialdemokratiska företrädare har vi i dag hört att man är ganska nöjd med sysselsättningspolitiken. Men rekord i arbetslöshet inträffade under 1983, med en socialdemokratisk regering, då vi hade 179 000 arbetslösa. Faktum kvarstår – tyvärr – att 35 000–40 000 fler är nu öppet arbetslösa jämfört med konjunkturtoppen 1980. Var femte arbetslös, alltså 20 % av de arbetslösa, har varit utan arbete mer än sex månader. Motsvarande andel 1979/80 var 17 %. Arbetslösheten bland ungdomar i 20–24-årsåldern är alldeles för hög. Särskilt de unga flickornas situation är bekymmersam. Till den totala arbetslösheten kommer den ofta, dolda, ofrivilliga deltidsarbetslösheten, som ju nästan enbart drabbar kvinnorna.

I det stora hela är vi överens om hur vi skall försöka komma till rätta med problemen. Jag skall ta upp några frågor där vi skiljer oss åt.

1. Folkpartiet vill satsa mer än regeringen på arbetsmarknadsutbildningen. Den kanske allra största tillgång Sverige har är en kunnig och välutbildad arbetskraft. Allt större krav ställs också inför övergången till det s.k. informationssamhället. Genom att vi anser att statsbidraget till beredskapsarbeten inte skall uppgå till mer än 50 %, förutom i stödområdena A och B, får vi i folkpartiet råd att satsa på 5 000 platser fler än regeringen inom arbetsmarknadsutbildning.

Det är en viktig prioritering som vi gör. Vi satsar på utbildning, som kan ge fasta jobb inom sektorer där det verkligen finns efterfrågan. Man skall notera att det verkligen är fråga om 5 000 platser fler. Det finns en något kryptisk formulering i betänkandet som kan få läsaren att tro att regeringens förslag ger en ökning i AMU på 5 000 platser. Men så är det inte – socialdemokraternas ökning beslöts redan i samband med kompletteringspropositionen i fjol. Folkpartiet menar att det är nu som det behövs ytterligare 5 000 platser.

2. Det är för dålig samordning mellan de olika arbetsmarknadspolitiska

åtgärderna. Folkpartiet vill ha en utvärdering av de olika insatserna, en översyn av utformningen och subventionsgraden, fördelningen på olika arbetsgivare, arbetstiderna, ersättningsvillkoren och den organisatoriska uppbyggnaden. Först efter en sådan utvärdering kan vi vara riktigt säkra på att vi har funnit de viktigaste åtgärderna och gör det bästa. Det räcker inte att som utskottsmajoriteten hänvisa till propositionens förslag på grundval av ÖGY:s förslag. Vi vet inte ett dugg i dag om vad det blir av det förslaget.

3. Folkpartiet vill behålla ungdomslagen, men det finns anledning att på alla sätt försöka se till att den åtgärden inte kommer i första hand utan snarare kommer i sista hand, efter det att alla andra tänkbara alternativ verkligen har prövats. Vi menar också att tillräckliga ansträngningar inte alls har gjorts för att försöka få ungdomsplatser på den privata sidan. Det tog väldigt lång tid innan regeringen över huvud taget insåg att det var viktigt att försöka bredda möjligheterna till ungdomslag. På den privata sidan tror vi att det finns större möjligheter till fasta jobb framöver.

4. Folkpartiet anser att arbetsmarknadens parter måste ta ett större ansvar. Det är bra att regeringspartiet äntligen har gett upp sitt motstånd mot inskolningsplatser och att Anna-Greta Leijon nu avsatt 210 miljoner för detta. Men mycket tid har gått förlorad på grund av regeringens tidigare tveksamhet.

Det är sorgligt att SAF och LO inte har kunnat komma överens om lönerna. Tusentals ungdomar väntar, arbetsförmedlingarna väntar, och jobben väntar, men tyvärr väntar också branschorganisationerna med att komma till skott. Med folkpartiets förslag om en sänkning av arbetsgivaravgifterna med 10 % för ungdomarna under en övergångsperiod skulle det säkert vara enklare. Vi har räknat ut att det skulle kosta ungefär 1,5 miljarder – men de pengarna skulle man få in genom minskat behov av andra sysselsättningsskapande åtgärder. Det är uppenbart att regeringen inte bara kan sitta och vänta på att avtal skall träffas. Här fordras stort engagemang och intresse. Folkpartiet har länge krävt att regeringen skall ta initiativ till partsöverläggningar om särskilda ungdomsavtal.

5. Låt folkhögskolorna få sin särskilda ram för kurser till arbetslös ungdom. De kurserna har varit uppskattade, och eleverna har i hög utsträckning fått jobb efter genomgången utbildning. Dessutom blev det faktiskt som vi befarade när den här ramen togs bort från folkhögskolorna: kurserna halverades. För att kunna planera den här utbildningen måste dessa särskilda anslag finnas, så att de här 10 000 bidragsveckorna kommer till stånd – annars riskerar vi att de inte blir av.

Skall man överlämna detta till länsarbetsnämnderna är det sannolikt att de vid upphandlingen av utbildningen går förbi folkhögskolorna, eftersom den utbildningen kanske på kort sikt kan verka något dyrare. Men på lång sikt är den bättre och har god kvalitet.

6. Vi menar att det är viktigt att det s. k. starta-eget-bidraget skall kunna förlängas från att som i dag utges i högst sex månader till att utges i högst tolv månader. Detta har man också i den utvärdering av starta-eget-bidraget som gjorts vid högskolan i Växjö kommit fram till. Sex månader är alldeles för kort tid för att få ett företag lönsamt. Regeringen bör få i uppdrag att återkomma med förslag om detta till nästa budgetproposition.

7. Till sist en fråga som känns särskilt angelägen: de handikappades sysselsättning. Sigge Godin kommer senare att närmare gå in på folkpartiets förslag om att öka antalet lönebidragsanställda, så att fler handikappade kan beredas arbete. Jag vill ta upp ett annat förslag som majoriteten tyvärr har lämnat utan åtgärd, nämligen kravet på att det skall finnas särskilda kontaktpersoner på länsarbetsnämnder och arbetsförmedlingar för psykiskt utvecklingsstörda. Det är visserligen bra att majoriteten förespråkar att den här möjligheten kan finnas, men någon garanti ges inte alls enligt utskottets skrivning. Det tycker jag är svagt. Det fordras speciella kunskaper och erfarenheter för att kunna hjälpa psykiskt utvecklingsstörda att tillgodogöra sig arbetsförmedlingarnas service.

Fru talman! Folkpartiets prioriteringar för en bättre sysselsättningspolitik för ungdomar skulle alltså kunna sammanfattas så här:

1. Satsa på arbetsmarknadsutbildning – 5 000 platser mer än vad regeringen föreslår.
2. Inrätta snabbt särskilda ungdomsavtal. Gör det enklare genom att sänka arbetsgivaravgiften med 10 % vid anställning av ungdomar.
3. Behåll ungdomslagen, men gör det som en sista åtgärd. Bredda ungdomslagen, så att vi får fler ungdomar i sådana inom den privata sektorn.
4. Underlätta för de arbetslösa ungdomarna att få utbildning på folkhögskolorna.
5. Förläng starta-eget-bidraget till högst tolv månader.
6. Inför kontaktpersoner för psykiskt utvecklingsstörda.
7. Förbättra lärlingsutbildningen. Jag har inte talat om det i mitt anförande här, för vi skriver mycket om det i vår utbildningspolitiska motion, men detta är ett viktigt inslag i vår kamp mot ungdomsarbetslösheten.
8. Det är viktigt att samordna alla de olika arbetsmarknadspolitiska åtgärderna till ett brett paket som verkligen kan innebära en offensiv politik för att fler ungdomar skall få jobb.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till folkpartiets reservationer i betänkandet.

Anf. 35 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Fru talman! När vi i dag debatterar arbetsmarknadspolitiken gör vi det i en tid som domineras av en högkonjunktur. Under denna högkonjunktur har antalet sysselsatta helt naturligt ökat. Varje högkonjunktursperiod har visat en sådan utveckling. Men trots ett gynnsamt läge har vi fortfarande en alltför hög öppen arbetslöshet i vårt land. Detta är således utgångsläget när vi nu skall fatta beslut om arbetsmarknadspolitiken.

Utskottets ordförande Lars Ulander talade ifrån den här talarstolen tidigare i dag. Han beskrev utvecklingen på sitt sätt. Det var den gamla vanliga skrytvalsen som han drog. Man kan stillsamt fråga sig om inte Lars Ulander sovit en törnrosasömn under 70-talet och helt plötsligt vaknat upp hösten 1982.

Arbetsmarknadsministern började sitt anförande här i dag med att säga att Sverige är ett litet och exportberoende land. Ja, det är vi. Det var just därför vi fick svårigheter 1976. De höga löneavtalen i mitten av 70-talet gjorde att vi

tappade många stora marknadsandelar ute på världsmarknaden. Det var ett faktum som alla i efterhand har erkänt. Oljenotan steg kraftigt med ungefär 700 % under denna period. Det satte djupa spår i bytesbalansen. Nu har emellertid oljepriset sjunkit. Arbetsmarknadsministern försökte här tidigare säga att det inte har någon betydelse. Men det är just därför som vi har plus i bytesbalansen i dag. I och med att vi har ett plus i bytesbalansen, har vi en större politisk handlingsfrihet i detta land. Det är ett faktum och utgångspunkten i dag.

Fru talman! Alla politikerområden står i beroendeställning till varandra. Det kan gälla regional- och näringspolitiken som skall fördela och ge förutsättningar och möjligheter till arbete i hela landet. Övergripande är den ekonomiska politiken som skall ge de resurser som är nödvändiga i ett samhällsbyggande. Vi kan konstatera att resurserna i stor omfattning har fördelats orättvist under senare år. När finansministern får beröm för den ekonomiska politiken, är det inte i första hand från de regioner i landet som utarmas genom befolkningsomflyttning och som dessutom får dras med hög arbetslöshet. Och det borde inte komma beröm från koncentrationsområden där bostadsbristen och miljöproblemen hopar sig. Det är ett faktum att den regionala obalansen har ökat under senare år. Regionalpolitiskt har socialdemokraterna misslyckats.

Den höga arbetslösheten tar en alltför stor del av arbetsmarknadsverkets resurser. Kontantutbetalningarna har ökat kraftigt, trots att en tredjedel av de arbetssökande, främst kvinnor och ungdomar, inte har någon ersättning alls. Trots den tredje vägens politik går ca 5 % av ungdomarna i åldrarna 16–24 år arbetslösa. Det är i stort sett samma antal som för ett år sedan. Sysselsatta personer som arbetat mindre än de skulle vilja göra på grund av arbetsmarknadsskäl uppgick till 255 000 i februari 1987. Antalet arbetssökande med nedsatt arbetskapacitet uppgår till ca 30 000 personer. Detta tyder på att vi har en arbetsmarknad fylld av problem.

Att var ung och inte ha något arbete måste vara svårt. Just nu går drygt 30 000 ungdomar utan arbete, och 24 000 är placerade i ungdomslag. När ungdomslagen infördes förutsatte vi att det var en temporär åtgärd i avvaktan på offensivare insatser. Tyvärr har socialdemokraterna onödigt länge klamrat sig fast i ungdomslagen, men deras förkärlek till den offentliga sektorn är väl en bidragande orsak.

Efter all kritik som regeringen fått utstå infördes inskolningsplatserna förra året. Arbetsmarknadens parter skulle genom speciella avtal underlätta arbetslösa ungdomars inträde i näringslivet. Den tröghet som parterna visat i detta avseende är under all kritik. Det är ingångslönernas storlek som är det stora hindret. Stillsamt kan man fråga sig: Är det inte bättre att arbetslösa ungdomar får möjlighet till fast anställning till en lägre ingångslön när alternativet är arbetslöshet?

Nu hotar arbetsmarknadsministern och kräver besked av parterna före den 10 april i år. Då skall avtalen vara träffade annars faller de avtalsområden utanför systemet som inte ingått avtal. Det hade varit bra om arbetsmarknadsministern i detta sammanhang haft någon uppfattning om ingångslönerna. Arbetsmarknadsministern hade inte behövt slå näven i bordet och se hotfull ut, men en uppfattning kan man ju ha. Arbetsmarknadsministern

brukar ha en uppfattning i så många andra frågor. Nu är Bo Nilsson utskottets talesman i den här omgången och han har nu chansen att uttrycka sin uppfattning.

Fru talman! Centerpartiet har förordat en parlamentarisk utredning med uppdrag att analysera och lägga fram förslag till lösningar för att underlätta ungdomars inträde på arbetsmarknaden och ett mer sammanhållet ansvar i kommunal regi. I dag har vi flera olika åtgärds paket för ungdomar – ungdomsplatser, ungdomslag och inskolningsplatser. Slutligen har vi åldersgruppen 20–24 år som har den största arbetslösheten. Vi anser att det skall finnas ett samlat uppföljningsansvar för hela denna ungdomsgrupp. Det måste vila på samhällets ansvar att erbjuda alla arbetslösa ungdomar en möjlighet till yrkespraktik.

Huvuddragen i en utredning bör ta fasta på följande: Insatserna bör utformas så att de utgör ett led i ungdomars utbildning, val av yrke och yrkespraktik. Statsbidragsreglerna bör utformas så att det är möjligt för arbetsmarknadens parter att träffa avtal för ungdomar i yrkespraktik på samma villkor som gäller i nuvarande avtal för ungdomar i ungdomsplatser. Vi är medvetna om att en utredning och efterföljande åtgärder tar sin tid. I avvaktan på att reformen genomförs förordar vi heltidsarbete i ungdomslag och en ökad satsning på inskolningsplatser.

Fru talman! Alla har rätt till den sociala trygghet som ett arbete innebär. Det gäller inte minst de människor som drabbats av olika former av arbetshandikapp. Målsättningen måste vara att dessa grupper i så stor utsträckning som möjligt skall beredas arbete inom det ordinarie arbetslivet. För grupper som har det svårt att göra sig gällande på arbetsmarknaden krävs särskilda insatser av samhället. Det är mot denna bakgrund oroande att antalet arbetslösa med någon form av arbetshandikapp ökat under 1986. Centerpartiet anser att det är nödvändigt att öka ansträngningarna för att underlätta för arbetshandikappade att komma in på arbetsmarknaden.

Vi förespråkar ett generösare lönebidrag inom näringslivet, vilket skulle underlätta utslussningen från Samhällsföretag och när arbetshandikappade söker ett arbete. Det bör även finnas möjligheter att efter särskild prövning för svårplacerad arbetskraft medge en bidragsnivå, som motsvarar de regler för lönebidragsanställda som gäller inom statliga myndigheter och allmännyttiga organisationer. Vidare vill vi pröva de flexibla bidragsnivåer mellan 25 och 90 % som AMS har hemställt om. Den minskning med 300 lönebidragsplatser vid statliga myndigheter som arbetsmarknadsministern förordar och som utskottsmajoriteten anammar motsätter vi oss. Det kan inte vara trovärdigt att dels säga sig värna om de arbetshandikappade, dels sänka ambitionsnivån.

Fru talman! Samhällsföretagsgruppens verksamhetsidé är att breda arbetshandikappade meningsfullt och utvecklande arbete där inga andra alternativ finns. Samhällsföretagsutveckling från tillkomsten 1980 fram till 1986 kännetecknas av ett ökande antal sysselsatta arbetshandikappade, och därmed bättre utnyttjande av fasta kostnader och till följd därav en minskad kostnad per arbetstillfälle.

Enligt en rapport från riksrevisionsverket beräknas de sammanlagda statsfinansiella besparingarna under verksamhetsåret 1985/86 till drygt 600

milj. kr. Samhällsföretag redovisade i en rapport 1986, utförd av en utomstående forskargrupp, att en nyanställning inom företagsgruppen innebär en samhällsekonomisk vinst på 16 000 kr. per anställd.

Det är mot denna bakgrund av ett ökat antal arbetslösa arbetshandikappade samt en positiv utveckling inom Samhällsföretag som centerpartiet nu förordar en utökning av antalet timmar med 1,2 miljoner till totalt 31,5 miljoner. En sådan utökning underlättar bl. a. möjligheten att bereda förståndshandikappade arbete. *Vårt förslag kommer att leda till minskad påfrestning på statens budget, speciellt på sikt. Vi föreslår att regeringen senast i samband med kompletteringspropositionen återkommer med förslag till omfördelning mellan olika kostnadsställen på arbetsmarknadens område för att ge ekonomiskt utrymme för insatser i syfte att bereda flera arbetshandikappade ett meningsfullt arbete.*

Fru talman! Arbetsförmedlingens uppgift är att underlätta den nödvändiga anpassningen mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft. Det är en självklarhet att arbetsförmedlingen hjälper och stödjer de arbetsökande som har svårt att erhålla en varaktig anställning. Det måste också vara en uppgift för arbetsförmedlingen att aktivt undersöka vilka arbeten som kan finnas att tillgå. Arbetsförmedlingen har i dag en monopolställning där effektiviteten och servicen kan eftersättas. Vi anser därför att en översyn av arbetsförmedlingslagen bör komma till stånd med syfte att lägga fram förslag om alternativ till de offentliga arbetsförmedlingarna.

Den decentralisering som nu pågår inom arbetsmarknadsverkets område är positiv. Man beräknar att 350 tjänster kommer att placeras ut på arbetsförmedlingarna. Vi vill understryka vikten av att man går vidare på den inslagna vägen och fortsätter decentraliseringsarbetet. Ett sätt att ytterligare rationalisera är att ändra lagbestämmelserna om allmän platsanmälan. I dag åtgår onödig tid både för arbetsgivare och arbetsförmedlare när kortvariga arbeten måste anmälas. Vi föreslår att arbete som varar kortare tid än 30 dagar inte skall behöva anmälas till arbetsförmedlingen.

Fru talman! Som ett led i vår strävan att effektivisera arbetsförmedlingsarbetet och med den förstärkning som sker genom decentraliseringen anser vi att regeringens förslag om ytterligare 250 nya tjänster skall avvisas.

Anf. 36 KARL-ERIK PERSSON (vpk):

Fru talman! Rätten till arbete kan aldrig förverkligas hand i hand med storfinsans. Svensk arbetsmarknadspolitik fortsätter att utvecklas på kapitalets villkor. Det hotar att undergräva samhällets utveckling och framtid. Jag vill här nämna några utvecklingsdrag som förstärker arbetslöshet och undersysselsättning.

Kapitalets exportinriktning innebär utlandsinvesteringar och kapitalexport med stora förluster av jobb i Sverige. Storfinsans alltmer tilltagande internationalisering hotar Sveriges självständighet.

Otillräckliga investeringar i svenskt näringsliv undergräver sysselsättning och en effektiv hemmamarknad. Sverige blir alltmer utlandsberoende. Importen av insatsvaror skapar balansproblem. Regeringen har anpassat Statsföretag och löntagarfondernas roll till kapitalets exportinriktning.

Den nya tekniken slår ut mängder av arbeten, när den utformas på

grundval av nuvarande marknadsförhållanden.

Den offentliga sektorn stryps. Den underordnas storfinansens ideologiska inriktning mot privatisering och skjuter tillbaka en utveckling av den offentliga sektorn, där servicebehov, sociala och kollektiva behov är grunden för en arbetsskapande politik.

Sextimmarsdagen används inte som ett medel att förhindra arbetslöshet. I stället föder dagens arbetstidspolitik nya arbetslösa och utslagna.

Regioner och miljö utarmas i brist på investeringar och en arbetsskapande politik.

Regeringens ekonomiska politik skapar arbetslöshet och undersysselsättning, och målsättningen arbete åt alla syns alltmer främmande.

Utvecklingen på kapitalets villkor innebär kraftiga regionala obalanser. Äldre arbetskraft slås ut från arbetsmarknaden. Ungdomen får allt svårare att få ett fast jobb. Kvinnorna har de sämst värderade jobben, lägsta lönen samt de sämsta arbetstiderna. De arbetshandikappades plats på arbetsmarknaden minskar.

Kvar på arbetsmarknaden blir dels de välutbildade och s. k. duktigt folk med hög lön och förmåner, dels de med begränsade kunskaper och låg lön.

Ungdomsarbetslösheten är i grunden en del av den övriga arbetslösheten. Den är alltså inget problem för sig utan en del av allt det övriga. Men arbetslösheten bland unga människor är ändå särskilt allvarlig, eftersom det handlar om deras första möte med arbetsmarknaden. På sikt kan därför unga människor som tvingas till arbetslöshet få betydligt större problem än äldre.

Detta konstaterande innebär dock inte att det finns några genvägar i kampen mot ungdomsarbetslösheten. Fasta jobb till de unga kan skapas endast med en politik som avser att tillfredsställa en rad mänskliga behov vad gäller vård, omsorg och utbildning och vad gäller utveckling av samhällsägda förädlingsindustri. Såväl socialdemokratiska som borgerliga regeringar har i vårt land försökt göra kampen mot ungdomsarbetslösheten till en fråga om att komma på nya typer av sårlosningar, vilkas främsta syfte tycks ha varit att dölja de besvärande ungdomsarbetslöshetssiffrorna.

Oavsett om namnet varit yrkesintroduktion, ungdomsslussar, ungdomsplatser eller ungdomslag så har de ett gemensamt: det handlar om sårlosningar som gör att de unga försvinner ur den officiella arbetslöshetsstatistiken och att alla dessa sysselsättningar är lågt eller mycket lågt betalda, vilket gör det omöjligt att leva på dem.

Nu har det också kommit frontalangrepp på ungdomen som hellre tar bidrag från arbetslöshetskassan än arbetar. Detta är rent nonsens, och jag hoppas verkligen att socialdemokraterna här hjälper till att försvara ungdomarnas demokratiska rätt att välja arbete.

Inskolningsplatser är det senaste draget för att dölja arbetslösheten. Våren 1986 röstades förslaget igenom, och i höstas slöt LO-PTK och SAF avtal om inskolningsplatserna. Förslaget påstås ge de unga en chans att få en plats i industriarbete. Det låter vackert, men närmare studerat handlar det inte om annat än statssubventionerade provanställningar. Faktum är att för den sexmånaders anställning som inskolningsplatserna handlar om har arbetsköparen trumf på hand. Arbetsköparen avgör vem som skall anställas.

Dessutom får han halva lönen betald av staten för arbetsuppgifter som ändå skulle varit nödvändiga att utföra. När de sex månaderna gått avgör arbetsköparen hur det blir i fortsättningen. Med andra ord gäller det en provanställning som är statssubventionerad. De 250 miljoner som regeringen lägger ned på projektet skulle komma till mycket bättre användning, om de satsades på nya jobb inom sjuk- och hälsovård, barnomsorg, fritid och kultur, där de unga skulle kunna ges nya fasta jobb med riktiga löner.

I många av de specialåtgärder och särlösningar som finns i dag döljer sig också en mycket orättvis behandling av ungdomen, inte minst då lönemätsigt. Det är en orättvisa mot de unga, vilken skiner igenom också på andra områden, exempelvis när det gäller studiestöd och studielån. I hela samhället kan en otäck tendens märkas, där ungdomarna anses som "mindre värda" och tillåtna att angripa. Det har inneburit att myndighetsåldern i vårt land snart bara i teorin är 18 år men på allt fler ställen i praktiken är 20 år. Detta gäller inte minst på arbetsmarknaden. Denna samhällsutveckling hotar redan i dag ungdomens rätt och värdighet.

Det är för att bryta denna tendens och farliga ungdomsfientliga utveckling som vpk med all kraft kämpar för ungdomens rätt till fasta jobb med lön att leva på. Vi vet att stora behov finns i samhället. Genom att tillfredsställa dessa behov skapas också fasta och nya jobb. Denna syn är den verkligt optimistiska och offensiva. Vi tror i och för sig att ungdomskooperativ, rättvisa lärlingssystem och rejäla yrkesutbildningar kan spela en positiv roll för ungdomen. Men i grunden är problemet med ungdomsarbetslöshet mycket djupare och måste därför också bekämpas med en politik som syftar till fasta jobb med lön att leva på. För att nå dit krävs utöver åtgärder för att tillfredsställa en rad samhälleliga behov också kraftåtgärder mot storkapitalets penningpekulation och kapitalexport och för skärpt beskattning av storbolagens vinster.

För ungdomen, som för alla andra, gäller att arbetslösheten kan bekämpas effektivt bara om kapitalets makt och inflytande bryts och ersätts med en långsiktig planering av landets ekonomi, näringsliv, offentlig sektor och arbetsmarknadspolitik.

Fru talman! I en länsstyrelseprognos inför år 2000 kan man läsa att Norrland kommer att förlora ca 25 000 sysselsatta och att Bergslagen kommer att förlora mellan 25 000 och 40 000 invånare. Prognoserna när det gäller sysselsättningen pekar på att Stockholm kommer att öka med ca 105 000 invånare fram till år 2000.

Det som är oroande med prognosen från länsstyrelserna är att man har gjort sådana prognoser förut och att dessa på ett skrämmande sätt har slagit in.

Då kan man fråga vad socialdemokraterna tänker göra för att prognosen inte skall förverkligas. Det skulle vara intressant att veta. Det har en avgörande betydelse för arbetsmarknadspolitiken i Bergslagen, i Norrland och i andra sysselsättningssvaga regioner.

I arbetsmarknadsutskottets betänkande talar man om en uppbromsning av den offentliga sektorns expansion med minskat utbud av nya arbetstillfällen. Det är snällt sagt. I stället för uppbromsning borde man kanske ha skrivit tvärstopp.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till alla de reservationer i det föreliggande betänkandet som är undertecknade av vpk:s företrädare.

Anf. 37 BO NILSSON (s):

Fru talman! Låt mig börja med några citat:

”Den höga arbetslösheten, minskad internationell konkurrenskraft, en tilltagande förslumning är tecken på att Storbritannien inte längre befinner sig bland Europas ledande industrinationer.

I själva verket torde dock mer än 4 miljoner briter vara arbetslösa, eller att ca 17–18 % av den yrkesverksamma befolkningen saknar arbete.

I vissa stadsdelar av Liverpool kan arbetslösheten uppgå till hela 70 % och i ungdomsgrupperna på sina håll 90 %.”

Detta är uppgifter hämtade från en reseberättelse om en studieresa som några skånska socialdemokratiska riksdagsledamöter gjort i England. För oss i Sverige har dessa uppgifter intresse av flera skäl. Dels är de bevis för hur det ser ut i länder runt om i Europa, dels visar de hur det ser ut i länder som styrs med andra mål än våra, t. ex. om arbete åt allt fler. Men det kanske viktigaste är hur hårt en konservativ borgerlig politik drabbar unga människor. Dessa uppgifter kan alltså tjäna som en varning för oss svenskar, och då inte minst för våra ungdomar.

Mycket har redan sagts om ungdomsfrågorna i dagens debatt, men jag har fått i uppdrag att beröra ungdoms- och arbetsmarknadsutbildningsfrågor i årets betänkande 11 från arbetsmarknadsutskottet, och det tänker jag göra från mina och utskottsmajoritetens utgångspunkter. Låt mig dock börja med att något kort redovisa siffror avseende arbetsmarknadsituationen i vårt land – sådana har ju också varit uppe.

Sedan vi socialdemokrater tog över majoriteten 1982 har det skapats ca 130 000 nya jobb i landet. Antalet arbetslösa har sjunkit från 176 000 den sista månaden med borgerligt styre till 94 000 eller 2,2 % i februari i år. Antalet sysselsatta i vårt land var i februari 4 266 000. Om man till detta lägger att antalet personer i arbetsmarknadsåtgärder sjunkit med över 15 000 från förra året till ca 168 000 i februari i år, så kan man med fog säga att det finns många ljuspunkter på den svenska arbetsmarknaden. Man kan också med fog säga att aldrig har så många svenskar haft arbete som just nu.

Detta får absolut inte tolkas som att vi är nöjda. Så länge någon som vill och kan arbeta inte har fått jobb är vi socialdemokrater inte färdiga med vårt arbete.

Också när det gäller ungdomarna på arbetsmarknaden finns det trots den allvarliga situationen en del ljuspunkter. 1982 fanns i genomsnitt 52 000 arbetslösa ungdomar, mot 39 000 under 1986. Läger man ihop antalet arbetslösa ungdomar med antalet i åtgärder finner man att siffran 1982 var 90 100 men har nu sjunkit till 81 200. Och antalet sysselsatta ungdomar har ökat från 633 000 till 653 000, alltså en ökning med 20 000.

Det finns alltså, inte minst tack vare vår arbetsmarknadspolitik, en del resultat som blivit betydligt bättre sedan det här landet återigen fick en kraftfull ledning efter 1982 års val.

Men nu vill vi arbeta vidare. I årets budgetproposition redovisas nya satsningar för att ytterligare minska arbetslösheten. När det gäller ”mina”

områden, ungdomsätgärder och utbildning, är det framför allt tre frågor på ungdomsområdet som jag vill beröra, varav den första är den kraftiga satsning på förstärkningen av arbetsförmedlingen som Lahja Exner kommer att ta upp men som jag tror har mycket stor betydelse för de unga arbetslösa.

Den andra frågan är att handikappade ungdomar med varaktigt funktionshinder bör få rätt till arbete i ungdomslag upp till 25 års ålder. Detta är en mycket viktig förbättring för dessa ungdomar, som har svårt att få fäste på arbetsmarknaden. Den tredje frågan gäller åtgärderna för ungdomarna under 20 år, där inskolningsplatserna i det enskilda näringslivet är det senaste tillskottet. Arbetsmarknadens parter har nu träffat överenskommelser inom ett antal avtalsområden om villkoren för inskolningsplatser. På de stora avtalsområdena har man dock tyvärr inte hittills lyckats åstadkomma något avtal, och jag vill från denna talarstol framföra ett önskemål – ett krav, om ni så vill – att parterna anstränger sig ytterligare för att bli överens. Denna fråga har utomordentligt stor betydelse för våra ungdomar. Jag vill i likhet med vad som står i propositionen understryka att inskolningsplatserna inte skall vara den normala vägen ut i arbetslivet utan bör utnyttjas med urskilning för dem som verkligen behöver dem. Budgeten ger möjlighet till 10 000 inskolningsplatser, och jag tror att alla behövs för att minska arbetslösheten ordentligt för våra ungdomar.

De borgerliga partierna har i ett stort antal motioner och reservationer till betänkandet redovisat sina avvikande meningar i förhållande till vår politik. Jag vill härmed yrka avslag på samtliga dessa. Också på vpk:s alternativ yrkas avslag. Låt mig kort beröra alternativen, som jag tycker är betydligt sämre än våra, dvs. de socialdemokratiska.

Låt mig börja med moderaterna. De börjar med att i vanlig ordning litet lättsinnigt påstå att om vi bara fick ett nytt skattesystem så skulle också ungdomsarbetslösheten, precis som alla andra problem, minska. Jag tvivlar på att ens moderaterna i sin egen kammare tror på detta längre.

Här vill jag kommentera något av vad som sagts i debatten hittills. Moderaterna har sagt att de vill slopa ungdomslagen så snart som möjligt. Behåll ungdomslagen, utropade Charlotte Branting. Centerpartiet var någonstans mittemellan. Detta är ett exempel på enigheten i det borgerliga alternativet.

Innan jag går in på att behandla de moderata förslagen måste man ställa sig frågan vad som har hänt. Moderaterna har i flera år krävt att det skall ordnas fler ungdomsplatser i det privata näringslivet. När det nu kommer ett alldeles utomordentligt förslag från oss, yrkar moderaterna avslag, efter att så sent som i kompletteringspropositionen i våras ha sagt ja. Det vore nyttigare, tror jag, för er moderater att ta ett samtal med era vänner på SAF än att både yrka avslag på vårt goda förslag och just nu komma med ett eget, nytt förslag.

Så har moderaterna i motion 260 faktiskt ambitiöst försökt att göra ett eget alternativ med arbetspraktikplatser efter tre månader. En arbetspraktikplats skulle vara i sex månader, för att ungdomen sedan skulle påbörja en ny period utan arbete och utbildning. Några frågor till Anders G Högmark är befogade: Hur skulle ungdomarna klara sig de långa perioderna med eller utan lön – inte bara ekonomiskt utan även socialt? Hur är det med inläsnings- eller kanske utelåsnings-effekterna i ert förslag?

När det gäller ert förslag till yrkesutbildning tycker jag att vi tar diskussionen härom när förslaget till ÖGY kommer. Också jag tycker för övrigt att det finns en del brister, men jag menar att förhållandena kommer att bli bättre enligt de förslag som kommer i den nya propositionen.

Till sist vill jag när det gäller de moderata förslagen ta upp ekonomin. Här vill moderaterna "spara" 150 miljoner på åtgärder för ungdomarna. En misstanke slår en omedelbart: Är detta det verkliga skälet till de stora förändringarna i era förslag, eller kommer besparingarna också på detta område före det viktiga och nödvändiga arbetet att skapa jobb till våra ungdomar och se till att de kommer in på arbetsmarknaden? Också i dag har moderaterna presenterat litet fler uppgifter om hur man vill underlätta för ungdomarna att komma in på arbetsmarknaden. Det är försämringar för ungdomarna och folket på arbetsplatserna som man tror är receptet. Jag delar inte den uppfattningen.

Så över till folkpartiet. De vill sänka arbetsgivaravgiften med 10 %, 7,5 %, 5 % och 2,5 % för den som har anställda eller anställer ungdomar för resp. år 1-4. Detta skulle kosta mellan 1 1/2 och 4 miljarder kronor, har det sagts – det finns litet olika uppgifter. Om alla 650 000 skulle få del av bidragen skulle detta bli en både dyr och ineffektiv reform. Det måste vara betydligt bättre att, som vi gör, satsa på selektiva åtgärder, dvs. på de ungdomar som verkligen behöver hjälp med att komma in på arbetsmarknaden. Detta folkpartiförslag, som såvitt jag förstår bl. a. skulle vara en relativt generös gåva till arbetsgivarna, skulle om man i stället fördelar summan på de 39 000 arbetslösa ungdomarna ge ca 80 000 kr. till var och en av de arbetslösa. Här vill man erinra om vitsen att den förste folkpartisten var Kristofer Columbus – när han åkte hemifrån visste han inte vart han skulle hän, när han kom fram visste han inte var han var, när han kom hem visste han naturligtvis inte var han hade varit, och alltihop förmodligen för lånade pengar.

Ett annat förslag som folkpartiet har, tyvärr tillsammans med moderaterna, är att sänka lönerna för de unga. Detta förslag är inte bra. För det första visar det engelska exemplet att företagen inte anställer fler ungdomar av detta skäl, för det andra är det ju kutym i vårt land att parterna på arbetsmarknaden förhandlar och blir överens om lönerna utan politisk inblandning. Jag tror att det vore en fördel om vi gav dessa parter ett fortsatt förtroende. Och jag vill gärna hemställa om att ni tar tillbaka dessa förslag eller åtminstone erkänner att de är fel – eller att de inte har någon verkan. Det kan kort tilläggas att våra ungdomar, som i dag har svårt att klara hyra och andra levnadskostnader, skulle få det än svårare med borgerlig politik, och det är väl ingen överraskning.

Jag vill gärna fråga centerns och folkpartiets företrädare om de verkligen ställer upp på alla dessa moderata förslag till försämringar för ungdomar – och på arbetsmarknaden – för att få in ungdomarna i jobb, om det inte är bättre att göra arbetsmarknaden attraktiv och därmed öka ungdomarnas intresse för att komma in i näringslivet.

Till centern och folkpartiet vill jag säga att jag inte tror på några nya stora utredningar om ungdomsfrågorna. Under er regeringsperiod höll ni på mycket med utredningar och diskussioner. Det längsta ni kom till var, om jag minns rätt, ett förslag till uttalande om att ungdomarna skulle få arbete,

utbildning eller praktik. Men detta var ju inte värt någonting i verkligheten, utan det var först när vi tog över som det blev konkreta åtgärder för att det skulle bli lättare för ungdomarna att få jobb.

I dag vill centern inte tala så mycket om arbetsmarknadspolitik utan mera om regionalpolitik. Till det kan man kort säga, att när ni tidigare pratade om arbetsmarknadspolitik blev det inte så mycket av, när ni skulle göra det tillsammans med moderaterna. Jag tror att detsamma gäller i fråga om regionalpolitiken. Jag tror inte att ni kommer så långt tillsammans med era kompisar.

Centern har också sagt att man vill öka antalet inskolningsplatser från 10 000 till 15 000. Det är naturligtvis bra i och för sig att ha höga ambitioner. Men det gäller ju också att vara realist. Om det nu skulle visa sig att vi kan träffa dessa avtal och att vi behöver fler platser, så är jag ganska säker på att vi är beredda att ta upp det förslaget – men först då avtal har träffats och behovet föreligger.

Centern har också ett förslag om ett kommunalt uppföljningsansvar för alla ungdomar mellan 16 och 24 år. Detta uppföljningsansvar kommer bl. a. att beröras i den ÖGY-proposition som jag har nämnt. Men jag vill också understryka att det finns ett statligt huvudansvar för arbetsmarknadspolitiken. När vi i fjol diskuterade Örebroförsöket – när Örebro hade ett uppföljningsansvar till 24 år – var centern överens med oss om att det skulle avvecklas. Och i dag ställer man krav som innebär att kommunerna skall ha detta uppföljningsansvar.

Till vpk vill jag säga att när man hörde Karl-Erik Persson tala var det elände och åter elände. Jag undrar faktiskt om han lever i verkligheten, när han talar om hur dåligt det var för alla grupper på den svenska arbetsmarknaden. Jag har försökt redovisa hur det ser ut enligt statistiken, och jag tycker inte att det stämmer med vad Karl-Erik Persson säger. Därmed är inte sagt att vi inte har mycket kvar att göra. Men jag tror att det är rätt bra om man i en sådan här debatt försöker hålla sig till verkligheten.

Det sades här också i debatten från vpk att vpk:s åtgärder syftade till fasta jobb för ungdomarna. Jag vill påstå att våra åtgärder också syftar till fasta jobb för våra ungdomar.

Sedan yrkar vpk avslag på förslaget om inskolningsplatserna. Det tycker jag är olyckligt. Det är viktigt att ungdomarna i stor utsträckning kommer ut i näringslivet, ty det är där som förhoppningsvis många skall finna sin framtid. Men det är enligt min mening också viktigt att göra allt för att ett arbete i industrin skall få högre status, och därmed finns anledning till besvikelse över vpk-förslaget. Jag vill alltså ännu en gång yrka bifall till förslaget om inskolningsplatserna.

Vpk:s ensidiga satsning på den offentliga sektorn är varken realistisk eller kanske ens önskvärd. Dessutom är det knappast möjligt att finansiera de 4 miljarderna. Hade jag nu inte utnämnt Kristofer Columbus till folkpartist, så hade han legat väl till för att bli vpk-are.

Fru talman! Med hänvisning till vad jag här sagt och till vad utskottet skrivit om åtgärder mot ungdomsarbetslösheten vill jag yrka bifall till utskottets hemställan i betänkande 11 i ungdomsavsnittet och avslag på samtliga motioner och reservationer.

Låt mig så gå över till arbetsmarknadsutbildningen, som är ett högt prioriterat område i den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitiken. Vi föreslår 5 000 nya platser i förhållande till förra årets budgetproposition. Detta innebär ett medelsanslag om hela 2 350 milj. kr. Moderaterna tar i denna fråga, precis som i alla andra, upp privatiseringens välsignelse. Jag måste säga att jag inte tror mycket på det moderata receptet. När det gäller förslaget om datautbildning för korttidsutbildade så går moderaterna emot – som vanligt, höll jag på att säga. När det gäller åtgärder för dem som har det sämst ställt är moderaterna som alltid säkra motståndare.

Folkpartiet vill anvisa ytterligare 5 000 platser i förhållande till vårt förslag. Det är möjligt att vi under året – om det behövs – kommer tillbaka och är beredda att anvisa ytterligare medel till AMU. Om det finns ett sådant behov, kan det vara lämpligt att återkomma i kompletteringspropositionen. Finansieringen är vi däremot inte med på. Folkpartiet vill skära ner ytterligare på medlen för beredskapsarbete, till 50 %, och det anser vi vara ett dåligt finansieringsalternativ.

Sedan vill jag upplysa folkpartiet om att det inte är 110 milj. kr. som är anvisade till inskolningsplatserna, utan 250 milj. kr. Men en skillnad på några miljoner kan ju inte ha så stor betydelse, utan det viktigaste är att vi är överens om inskolningsplatserna.

Till vpk vill jag säga att det inte är sant – och att det dessutom är försåtligt – då ni säger att arbetsmarknadsutbildningens fördelningspolitiska mål skjuts åt sidan för tillväxtpolitiska. Nu mer än någonsin behövs AMU för att stärka dem som har svårigheter på arbetsmarknaden. Därför vill vi satsa ytterligare medel, dels för dem som har arbete men riskerar att förlora detta, dels för dem som behöver mer utbildning för att få fäste på arbetsmarknaden.

Så över till två mera avgränsade krav, nämligen dels folkhögskolekurser för arbetslösa ungdomar, dels kurser för avbytare inom jordbruket. Utskotet delar uppfattningen att folkhögskolorna vid behov skall kunna genomföra kurser för dessa ungdomar. Det får emellertid ankomma på länsarbetsnämnderna att dels bedöma behovet av en sådan utbildning, dels göra erforderlig upphandling av denna utbildning. Vid upphandlingen har länsarbetsnämnderna bl. a. att beakta såväl kostnads- som kvalitetsaspekterna. Charlotte Branting säger sig veta att kurserna inom folkhögskolorna har halverats. Det kan ju bero på att länsarbetsnämnderna vid sin prövning har ansett att de bör skäras ned. Jag tror att det är viktigt, om vi nu skall decentralisera, att länsarbetsnämnderna får denna möjlighet att avgöra beställningen.

När det gäller kurser för avbytare inom jordbruket kan sägas att sådana kurser finns på fem orter, nämligen Hörby, Växjö, Lidköping, Töreboda och Eskilstuna. Också här bör det, menar jag, ankomma på länsarbetsnämnderna att bedöma – om det finns behov av ytterligare utbildningskapacitet för utbildning av avbytare inom jordbruket. Det finns också här möjlighet att inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen tillgodose de i motionerna och reservationerna framförda kraven på utbildning.

Både centerpartiet och folkpartiet har tagit upp frågor som bl. a. gäller sysselsättningen för handikappade. Lahja Exner kommer att ta upp de frågorna för vår del. Men låt mig här säga, att centerpartiet för två år sedan framförde krav på att Samhällsföretag skulle sänka sin kapacitet med 10 %. I

år kommer krav på utökning, utöver de 600 platser som vi socialdemokrater föreslår. Om man till det lägger att vi vill öka lönebidragsanställningarna med 500 i allmännyttiga företag och organisationer, så kan man ju inte säga som Ingvar Karlsson i Bengtsfors, att det är fråga om sänkta ambitioner.

Till sist kan man beträffande arbetsmarknadsutbildningen konstatera att moderaterna även här vill skära ned anslaget. De vill spara 23 milj. kr. Annars kan man notera stor enighet om att denna arbetsmarknadsutbildning är ett mycket viktigt instrument inom arbetsmarknadspolitiken och att den sannolikt kommer att bli än viktigare i framtiden.

Fru talman! Med dessa argument och med dem som finns redovisade i betänkandet nr 11 vill jag yrka avslag på reservationerna 12–26, 44–56 och 84–89 samt på de motioner som berör dessa avsnitt. Samtidigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan och därmed till proposition 1986/87:100 i dessa avsnitt.

Anf. 38 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Bo Nilsson gjorde bitvis ett mycket inspirerat inlägg. Han var ute på många världshav. Egentligen kritiserade han de icke-socialistiska partierna för nästan allting. Han gick emot nästan alla förslag från deras sida, om de avvek från de egna förslagen. Han hade själv mycket litet att komma med.

Först skulle jag, Bo Nilsson, vilja säga: Låt oss diskutera och debattera med förutsättningen att var och en, från sina utgångspunkter, har ett gott uppsåt. Det är klädsamt och skapar en trevligare debattatmosfär här i kammaren. Det är ju inte första gången vi framför sådana önskemål. I och för sig tror jag att Bo Nilsson delar vår synpunkt.

Det var intressant att höra arbetsmarknadsministerns inlägg. Nu återkommer Bo Nilsson till vad hon anförde. Arbetsmarknadsministern sade ungefär detta: Hade vi bara haft inskolningsplatserna, hade betydligt färre ungdomar varit arbetslösa, och andemeningen i vad Bo Nilsson sade var densamma. Om man får anknyta till Columbus irrfärder är det ungefär som om regeringen på något sätt famlar efter Columbi ägg, hård- eller löskokt. Det är tydligen svårt att få det färdigt. Men när det nu förhoppningsvis blir klart före den 10 april, lyder min fråga till Bo Nilsson, som lär få svara: Vad är det för någonting i dessa avtal – i konstruktionen, anställningsformen, lönenivåer eller någonting annat – som kommer att innebära att avtalen blir så utomordentligt betydelsefulla för ungdomarna? Om man får tro arbetsmarknadsministern skulle det komma att betyda att kanske tusentals ungdomar som i dag går arbetslösa söker sig till industrin, återigen den enskilda industri som skall rädda den socialdemokratiska sysselsättningspolitiken. Är det lönenivån som är så låg att den blir intressant, eller vad är det, Bo Nilsson? Det skulle vara utomordentligt intressant att få veta hur man, innan man vet hur avtalen skall se ut, kan stå och tala som statsrådet: Hade vi bara haft avtalen, skulle så många fler ungdomar ha haft arbete. Vad är det för fel på ungdomslagen, på ungdomsplatserna och allt det andra som gör att man inte har nått det resultat som inskolningsplatserna skall möjliggöra? Det vore, fru talman, utomordentligt intressant om Bo Nilsson här i kammaren gläntade på förlåten. Med de goda kontakter till fackföreningsrörelsen som Bo

Nilsson och självfallet Anna-Greta Leijon har – det var kanske för mycket sagt – anar man kanske litet grand vad avtalen kommer att innebära. Då kommer kanske också moderaterna – vilket framgår av vår motion – att tänka att det tydligen har träffats avtal som är så intressanta att de är värda att diskuteras. Vårt uppsåt är gott, och vårt intresse av att lösa problemen är. Bo Nilsson, minst lika stort som regeringens.

Anf. 39 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Fru talman! Bo Nilsson började sitt anförande med en våldsam sifferexercis i vilken han försökte bevisa hur mycket bättre det är i dag än 1982. Det är alltså fråga om den gamla valsen.

Jag vill bara ställa två frågor till Bo Nilsson, som han borde kunna besvara mycket enkelt. Var det en lågkonjunktur 1982? Är det en högkonjunktur i dag?

I dag är det ett faktum att ungefär 170 000 personer är föremål för åtgärder. 255 000 personer är delvis arbetslösa. 30 000 ungdomar är arbetslösa, och 24 000 ingår i ungdomslag. Vidare är 60 000 personer över 25 år arbetslösa. Detta är alltså fakta, Bo Nilsson.

Centern står inte mitt emellan på något sätt när det gäller ungdomslagen. Vi inom centerpartiet har en mycket klar uppfattning om hur de här frågorna bör lösas. Vi har sagt, att så länge ungdomslagen är kvar, bör man arbeta på heltid där. Vi har tillfälligt accepterat inskolningsplatserna, eftersom vi tycker att det är bra att man inriktar sig på det enskilda näringslivet. Men problemet är ju att man aldrig kommer i gång. Därför frågar jag Bo Nilsson om hans uppfattning om ingångslönerna, om man inte skulle kunna ha en uppfattning om dessa. När det gäller ungdomsplatserna har man ju speciella avtal. Varför skulle man inte kunna ha detsamma när det gäller inskolningsplatserna?

Centerpartiet har ett klart alternativ i fråga om synen på hur vi bör hantera yrkespraktiken för ungdomarna. Vi vill alltså ha ett samlat ansvar för alla ungdomar mellan 16 och 24 år. 20–24-åringarna har ju i dag de största problemen. Ungefär 5 % av dem är arbetslösa. Men den gruppen glömmer socialdemokraterna bort. Socialdemokraterna struntar i dem och tycker att man inte skall besvära sig med några utredningar. Låt oss tuta och köra i högkonjunkturen, så får vi se hur länge det går, tycks man resonera. När lågkonjunkturen kommer blir det en ökning, men då talas det inte om den framsynta socialdemokratiska politiken, om att socialdemokraterna har varit så sällsynt kompetenta, utan då talas det om att utlandet inte köper så mycket varor, då hänger det ihop med att vi är så exportberoende. Då är valsen en helt annan än i dag.

Jag motsätter mig, fru talman, sådana resonemang. Man bör vara ärligare i de här frågorna. Man skall satsa på utbildning för ungdomarna. Ungdomarna bör lättare komma in i speciellt näringslivet. Och då är ingångslönerna en viktig faktor.

Anf. 40 KARL-ERIK PERSSON (vpk) replik:

Fru talman! Utbildningsdelen kommer Alexander Chrisopoulos att tala om varför jag inte berör den saken.

Jag fick en direkt fråga av Bo Nilsson om var jag lever. Nu kan jag tala om för honom att jag bor i Bergslagen, något som jag är både stolt och glad över. Jag lever inte i statistikens värld.

Bristen inom den offentliga sektorn är ju överhängande. När vi varit ute och åkt i landet tycker jag att Bo Nilsson borde ha tagit fasta på att man i alla län talar om detta. Men det verkar förhålla sig med socialdemokraterna som med de tre aporna: ingenting hör de, ingenting ser de och ingenting säger de. Allt görs med lånade pengar.

Bo Nilsson diskuterade Englands problem, och det är ju intressant. Men frågan är, fru talman, om vi då inte hamnat i fel betänkande. I dag diskuterar vi den svenska arbetsmarknadspolitiken. Man säger ingenting om att ge regionerna möjligheter att utvecklas och expandera.

Sedan till socialdemokraternas förslag att rädda jobben för ungdomarna. Man menar att lösningen är en låg lön eller ingen lön alls. Det är ju det som det handlar om: ingen lön att leva på. Rätten till lika lön för lika arbete – var finns den i detta betänkande? Socialdemokraternas undfallenhet efter hetspropagandan beträffande lönedelen är egentligen skrämmande. Bo Nilsson talade om 10 000 inskolningsplatser, men hur många finns det i verkligheten? Det är ju det som det gäller. Att ha visioner om antalet går ju bra. Då kan man skriva 20 000. Man kan ta bort arbetslösheten, om det bara gäller att sätta en siffra på papperet. Men här gäller verkligheten, och den ser helt annorlunda ut. Nu kan man skylla på att avtalet inte har kommit till stånd, men tankegångarna har ju funnits länge. Hade man hållit sig till realiteter, hade det hela fungerat något så när. Sanningen är ju den att det här inte kommer att fungera. Det rör sig om en önskedröm. Om socialdemokraternas politik skulle man nästan kunna använda Bibelns ord: Herrens vägar är outgrundliga. Så är det med den socialdemokratiska politiken så som den framträder i arbetsmarknadsutskottets betänkande.

Anf. 41 CHARLOTTE BRANTING (fp) replik:

Fru talman! Bo Nilsson började med att tala om situationen i England. Jag tycker att problemen här i Sverige är tillräckliga och att vi kan hålla oss till dem. Också i socialistiska länder finns det ju hög arbetslöshet, även om man inte talar om saken så som vi gör här.

Vi skall i och för sig vara glada för att vi kan ha en öppen debatt. Men faktum kvarstår, Bo Nilsson, att arbetslösheten under de borgerliga sex åren översteg 3 % bara under sju månader, medan arbetslösheten under de fyra socialdemokratiska åren efter 1982 har överstigit 3 % under 27 månader.

Nu skall vi emellertid tala om dagens situation. Det är väldigt bra att socialdemokraterna har gått in för detta med inskolningsplatser. Men man kan fråga sig varför det dröjde så länge. Det är dock bra att ni har lyssnat på oss, och jag tycker det är övermaga av Bo Nilsson att säga att de olika åtgärderna började vidtas i och med att socialdemokraterna kom till makten efter 1982 års val. Det var faktiskt så, Bo Nilsson, att systemet med ungdomsplatser infördes under Ingemar Eliassons tid i regeringen. Det tror jag inte att Bo Nilsson kan förneka.

Det talas om de sänkta arbetsgivaravgifter som folkpartiet föreslår vad gäller ungdomsanställningarna. Över huvud taget är vi i folkpartiet mycket

oroade över att regeringspartiet vill *höja* arbetsgivaravgifterna. Det bådar verkligen inte gott för den tillväxt som vårt land behöver för att det skall bli en god sysselsättning.

Vad ungdomarna beträffar har vi räknat ut att våra förslag skulle kosta 1.5 miljarder. Men vi är helt övertygade om att dessa pengar sparas in genom att vi slipper motsvarande arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder för dessa ungdomar.

Vidare fick jag ju höra att socialdemokraterna nu erkänner att vi föreslår 5 000 nya platser inom AMU. Det är bra. Man säger emellertid att man kan komma tillbaka i kompletteringspropositionen. Men varför inte ta chansen nu, Bo Nilsson? Vi vet att de här platserna behövs. Folkpartiet föredrar att komma med aktiva åtgärder och satsa på utbildning i stället för på administration.

Anf. 42 BO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Får jag börja med att till Anders G Högmark säga att jag självfallet skall erkänna att även ni moderater har ett gott uppsåt.

Sedan några frågor när det gäller den moderata sidan. Jag tror att Anders G Högmark undrade: Vad är det för fel på ungdomslagen? Varför fungerar inte den metoden när det gäller att få ut ungdomar i näringslivet? Till det kan jag säga att resultaten visar att det finns brister då det gäller att få ungdomslagen att fungera så att ungdomarna kommer ut i näringslivet. Det är därför vi framlägger förslaget om inskolningsplatser – detta är direkt riktat till näringslivet – och det är därför jag än en gång väddar till Anders G Högmark: Gå till era vänner i SAF och tala om för dem att det är otroligt viktigt för oss att vi får ut ungdomarna i det privata näringslivet. Jag tror att om vi hade hjälpts åt med detta i stället för att stå här och konstruera motsättningar, så hade resultatet blivit bättre än det som nu uppnåtts.

Charlotte Branting säger att vi skall inte diskutera England. Likadant säger vpk. Jag tycker för min del att det är ganska viktigt att jämföra situationen i vårt land med situationen i andra länder. Men jag förstår att det inte direkt attraherar er, för sådana jämförelser visar att situationen på arbetsmarknaden är betydligt bättre i Sverige än vad situationen är i andra länder. Men det innebär, säger jag en gång till, inte att vi är nöjda, utan vi måste fortsätta att kämpa, så att vi når vårt mål. Det är emellertid viktigt att konstatera att om man gör jämförelser med andra länder finner man att vi ligger väldigt väl till.

När det gäller AMU och de 5 000 platserna vill jag säga till Charlotte Branting att det är ändå på det sättet att vi föreslår en ökning med 5 000 platser nu i förhållande till förra årets budgetproposition. Om det skulle visa sig att det finns ytterligare behov av utbildning under året, så tror jag mig våga påstå att vi kommer tillbaka för att försöka tillgodose det behovet.

Till Ingvar Karlsson i Bengtsfors vill jag säga att frågan är vem som valsar omkring. Jag har en känsla av att det ofta är Ingvar Karlsson som står turerna, om jag nu skall vara litet vitsig. Jag har med mig – men jag hinner inte redovisa detta – siffermaterial angående det län som Ingvar Karlsson kommer ifrån. Det materialet visar att siffrorna för arbetslösheten är betydligt bättre där än på många, många år. Jag tror också jag kan säga att

siffrorna är bättre än de var under de borgerliga åren.

Karl-Erik Persson försöker uppamma elände och återigen elände. Jag vill då till vpk än en gång säga att det är inte fråga om statistik, utan det är en verklighet att vi har det betydligt bättre i vårt land än vad man har det i alla andra länder. Därmed är inte sagt att vi är nöjda.

Anf. 43 ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! Bo Nilsson konstaterade inledningsvis att det har funnits och finns brister i ungdomslagen. Han pekar – som vi moderater länge har gjort – på att den mest allvarliga bristen är att det finns för få platser inom den privata sektorn. Detta är ett senkommet erkännande. Det borde, efter det riksdagsbeslut vi tog, ha varit möjligt att på ett tidigare stadium få en bättre tingens ordning till stånd. Men man konstaterar alltså återigen att det är den enskilda sektorn som skall rädda situationen när det gäller ungdomsarbetslösheten. Det är inte speciellt överraskande för oss moderater.

Bo Nilsson framför en vädjan att jag skall utnyttja mina kontakter med SAF – han talar om mina goda vänner inom SAF. Jag har goda vänner både på SAF-sidan och på LO-sidan, och om kontakterna på något sätt skulle kunna underlätta det hela, så må det vara hänt. Däremot är jag tveksam till om regeringssidans och Anna-Greta Leijons sätt att böna och be och hota när det gäller LO är den bästa varianten för att åstadkomma praktisk politik. Kanske har socialdemokraterna sådana relationer till den fackliga och den politiska grenen att man skall hota på det viset. Jag förstår arbetsmarknadsministerns otålighet.

Men jag skulle vilja ställa en fråga till Bo Nilsson, eftersom han fäster en sådan otrolig vikt vid inskolningsplatserna och ser detta nästan som en frälsarkrans: Vilket innehåll, vilken speciell kvalitet skulle Bo Nilsson vilja ha i dessa inskolningsplatser, förutom att de helt klart finns inom den enskilda sektorn? Vad är det som skall tillföras avtalet, när man kan säga som arbetsmarknadsministern gör: Hade vi bara haft dessa platser skulle kanske tusentals ungdomar inte ha varit arbetslösa? Genom att hota LO och att gå ut i den offentliga debatten som Anna-Greta Leijon gjort har man kanske skrämt fackföreningsrörelsen. Man får måhända inte dessa platser.

När det gäller moderata samlingspartiets engagemang för de korttidsutbildade och för dem som behöver utbildning framöver hoppas jag att Bo Nilsson uppmärksammade den del i början av mitt tidigare inlägg där jag noterade att 75 % av de människor över 40 år som i dag är ute på den svenska arbetsmarknaden faktiskt inte har mer än folkskola som utbildning. Många har gått den långa vägen och lärt sig mycket av livet. Jag noterade att detta kanske är en uppseendeväckande siffra, men den lär innebära att var och en av oss på sitt håll får fundera över hur vi skall lösa hithörande frågor. Jag ser ingenting i det moderata agerandet som på något sätt försvårar möjligheterna att framöver inom AMU:s ram och på andra sätt få till stånd ett slagkraftigt handlande. Jag tycker det är väl magstarkt att säga att det är typiskt att moderaterna inte tänker på detta, när jag t. o. m. i inledningsanförandet tog upp saken.

Anf. 44 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Fru talman! Jag ställde två frågor till Bo Nilsson som han borde ha svarat på – han kunde ha gjort det mycket kort. Var det lågkonjunktur 1982 och är det högkonjunktur nu? Han avstod från att svara, och jag fattar detta så att om jag säger att det var lågkonjunktur 1982 och högkonjunktur i dag, så är det rätt. Därav får man en del förklaringar till de siffror som Bo Nilsson läste upp.

Bo Nilsson säger att siffrorna från mitt hemlän är bra, och jag är stolt över att de är det. De skall vara bra och de borde vara bra över hela landet. Men tyvärr har regionalpolitiken skötts på ett sådant sätt att det råder mycket stor ojämlikhet på detta område. Älvsborgs län har klarat sig ganska bra, men det finns regionala skillnader också inom Älvsborgs län. I min hemkommun har vi ett annat problem, som Bo Nilsson kanske inte är så van vid. Vi har en stor befolkningsminskning, och det gäller hela Dalsland. Man kan säga att när folk flyttar ut minskar arbetslösheten. Det kan vara en förklaring.

Hur skall regeringen nu klara detta med regionalpolitiken som snart skall behandlas? Jo, industriministern tänker ta bort sysselsättningsstödet, som har haft stor betydelse för vår landsända. Tar man bort sysselsättningsstödet, som 1986 kostade samhället 10,2 milj. kr, vilket företagen i regionen fick, kan det innebära att utflyttningen kommer att öka. Då kan man inte skydda sig bakom talet om låga arbetslöshetstal i dag. Jag hoppas att Bo Nilsson kommer att stödja mig i utskottet, när jag föreslår att sysselsättningsstödet skall vara kvar i Älvsborgs län. Då har Bo Nilsson verkligen gjort en insats.

Anf. 45 KARL-ERIK PERSSON (vpk) replik:

Fru talman! Bo Nilsson får ursäkta mig om jag beskriver den verklighet som jag kommer ifrån. Det kommer jag att göra också fortsättningsvis.

Troligtvis kommer det alltid att finnas andra länder som har det sämre än vi. Det vore fruktansvärt om vi alltid måste leta fram sådana länder och utifrån detta bygga upp vår arbetsmarknadspolitik, vår ekonomiska politik eller skolpolitik. Jag kan inte drömma om att det är den verkligheten vi skall utgå ifrån. De som har det bäst i landet är ju kapitalägare och miljonärer, inte arbetslös ungdom. Det har heller aldrig tidigare fötts så många miljonärer i vårt land som just nu. Det är bara att konstatera detta.

Anf. 46 CHARLOTTE BRANTING (fp) replik:

Fru talman! Jag beklagar att socialdemokraterna inte inser hur viktigt det är att ha en ram för planeringen av en utbildning. I detta fall gäller det utbildningen för de arbetslösa på folkhögskolorna. Socialdemokraterna säger nej till en sådan planering, vilket fått till följd att hälften av dem som tidigare kunnat få en sådan utbildning inte längre har denna möjlighet. Utbildningen har halverats sedan ramen fastställdes.

Det är också synd att Bo Nilsson inte sagt någonting om situationen för kvinnorna. Utskottet har faktiskt gått emot folkpartiets förslag om att göra en extra satsning på datautbildning för kvinnor. Vi har begärt att regeringen skall lämna ett speciellt förslag till riksdagen för nästa budgetår, och det skulle vara intressant att höra vad Bo Nilsson tycker om det.

Det vore också bra om jag kunde få ett svar på min fråga varför man inte

kan tänka sig att fortsättningsvis ge möjlighet till starta-eget-bidrag upp till tolv månader. Man kan inte så snabbt som på sex månader klara av att starta ett företag.

Till sist: Tycker verkligen inte Bo Nilsson att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna är en aning komplicerade och att det finns väl många olika system? Skulle det ändå inte vara av värde att se över dessa för att komma fram till det absolut bästa sättet?

Prot. 1986/87:94
25 mars 1987

Arbetsmarknadspolitiken, m. m.

Anf. 47 BO NILSSON (s) replik:

Fru talman! Låt mig börja med att säga att jag inte hinner besvara alla de frågor som ställts till mig. Jag har samma tid till mitt förfogande som de som frågar, och de är ändå fyra stycken. Men jag skall försöka besvara några av frågorna.

Först frågar Anders Högmark om inskolningsplatserna och sedan talar han med entusiasm om dem och tror att de är bra. Så undrar han vad det är vi tycker är bra och vilka problem som kommer att lösas med dessa inskolningsplatser. Ja, för er del är det ju inga problem. Ni har ju yrkat avslag, men här talar ni vackert om inskolningsplatserna, och det är ganska intressant.

Vad är det som vi tycker är attraktivt med inskolningsplatserna? Jo, jag tror att med en kombination av viss utbildning i företaget, praktik i näringslivet med god handledning – vilket jag utgår från att det kommer att bli – och inga moderata försämringar kommer inskolningsplatserna att bli ett fint tillskott i arbetsmarknadspolitiken. Framför allt blir det en stor förbättring för våra ungdomar.

Så frågade Anders Högmark vad den moderata politiken skulle innebära för svårigheter på utbildningssidan, och det försökte jag beskriva. Ni vill pruta eller spara in 23 milj. kr., och vi vill utbilda för dessa pengar. Därför är er politik försvarande.

Till folkpartiet vill jag säga om folkhögsköleramen att vi inte säger nej till utbildning i folkhögskolorna, utan vi säger nej till en särskild ram. Det finns alltså möjlighet för länsarbetsnämnderna att beställa denna utbildning om man tycker att den är bra och riktig. Jag vill understryka att möjligheten finns till precis lika stor andel utbildning i folkhögskolan, om länsarbetsnämnderna anser det vara riktigt.

Ingvar Karlsson frågade i sitt tidigare inlägg om det var rätt att det var lågkonjunktur under de borgerliga regeringsåren och högkonjunktur nu. På denna fråga liksom på andra frågor går det inte att svara ja eller nej. Åren 1978–1980 hade vi en relativt god utveckling under den borgerliga regeringsperioden, medan jag kan erkänna att det fanns några år med lågkonjunktur. Men skillnaden mellan er politik och vår politik är att vi har kraften och förmågan att utnyttja en högkonjunktur och därmed förbättra siffrorna. Den förmågan hade inte ni.

Till vpk blir svaret mycket kort eftersom tiden snart är ute. Karl-Erik Persson sade att vi hade visionerna när det gäller inskolningsplatser. Det gläder mig att höra att visionerna är socialdemokratiska och att det har erkänts här.

Till sist: När det gäller dessa viktiga frågor inom arbetsmarknadspolitiken finns det inte en enda gemensam borgerlig reservation. Det är alltså det alternativ vi har att slåss emot, dvs. det finns inget alternativ.

Förste vice talmannen anmälde att Anders G Högmark, Ingvar Karlsson i Bengtsfors och Karl-Erik Persson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 48 SONJA REMBO (m):

Fru talman! Jag kommer i den här delen av debatten att uppehålla mig vid det kontanta stödet vid arbetslöshet, äldrestödet till teko och stödsinsatserna för arbetshandikappade.

Debatten hittills i dag visar de svårigheter som socialdemokraterna har att frigöra sig från de låsningar till den arbetsmarknadspolitik som i sina huvuddrag formades på 1950-talet och byggde på efterkrigstidens erfarenheter och förhållanden. Åtgärderna skiftar, men genomgående är att man undviker att diskutera de underliggande faktorer som påverkar arbetsmarknaden.

Den departementspromemoria som har refererats här tidigare i dag liksom den alldeles färska långtidsutredningen tar upp de här frågeställningarna, och det är det debatten egentligen borde handla om. I departementspromemorian diskuteras bl. a. de ekonomiska incitamentens betydelse för en fungerande arbetsmarknad. I rapporten konstateras att den minskade lönespridningen i kombination med skatte- och bidragssystemens marginal-effekter innebär att vi "hamnat i en situation där utbildning, flyttning och yrkesbyten ligger på en inoptimal nivå från samhällsekonomisk synpunkt". Eller med andra ord: Folk tycker inte att det är mödan värt att skaffa sig en utbildning och ta de arbeten som finns, där de finns. Detta i sin tur leder till flaskhalsproblem inom de sektorer där tillväxten sker och där arbetena finns.

Likaså diskuteras i rapporten de kontanta stödets utformning och risken för att arbetsmarknadspolitiken, när de ekonomiska incitamenten blir alltför svaga, utsätts för kompensationskrav som inte kan uppfyllas.

Faktum är att det kontanta stödets andel av arbetsmarknadspolitiken ökat mycket kraftigt och nu ligger på ca 30 %. Det är samma nivå som för ett år sedan, och det är en mycket hög nivå.

Runt om i landet kan vi se hur svårigheterna att tillsätta lediga tjänster ökar samtidigt som många, framför allt ungdomar, tackar nej till de arbeten som finns.

På senare tid har det förts en allt öppnare diskussion om arbetslöshetsförsäkringen och dess utnyttjande. För en tid sedan hade självaste LO-tidningen en redogörelse för ungdomars tendenser att tacka nej till erbjudna arbeten och i stället uppbära kontantstöd. Kommentarer från representanter för olika A-kassor är i LO-tidningen oförblommerade. Chefen för Kommunals A-kassa har den personliga uppfattningen att uppemot 90 % av ungdomarna är frivilligt arbetslösa. Fabriks i Älvsborgs län förutser att 80 % av medlemmarna kommer att säga upp sig på egen begäran. Främst är det ungdomar som slutar. "De bara lägger av." Genomgående för de tillfrågade kassorna tycks vara att cirka hälften av de arbetslösa medlemmarna har lämnat sina anställningar på egen begäran.

Fabriks ombudsman i Viskafors anser att varken AMS eller politikerna känner till sanningen och att de är väldigt godtrogna och aningslösa.

Larmrapporter har inte saknats tidigare. År 1983 genomförde Metall en

undersökning i Södertälje som visade att åtta av tio arbetslösa ungdomar hellre stämplars än stannar kvar på tråkiga jobb. Liknande siffror har redovisats från Göteborg.

Ett annat problem är deltidsarbetslösa som fyllnadsstämplar. Detta har uppmärksammats av arbetsmarknadsministern. De regeländringar som infördes 1984 har lett till att arbetslöshetsförsäkringen utnyttjas som en permanent sidoinkomst. Efter vad jag har inhämtat tycks det vara så mycket som 50 % av de arbetslösa inom vissa yrkesgrupper som deltidsstämplar. Och det gäller ändå Stockholm, med dess expansiva arbetsmarknad.

Fabriksarbetareförbundet har nu tillsatt en utredning, för vilken också flera andra förbund anmält sitt intresse.

I senaste numret av Tidskrift för Rättssociologi redovisas en kartläggning av läget inom Fabriks. Den visar att tendensen för den självförvållade arbetslösheten är stadigt stigande och att detta är en företeelse som under 1980-talet ökat i omfattning, räknat såväl i antalet individer som i antal veckor varje individ står utan arbete.

Denna attitydförändring bekräftas också av olika talesmän för de fackliga organisationerna. Ungdomar tar inte längre vilka jobb som helst. De har inte tålmodet att börja på en arbetsplats och sedan förkovra sig eller efter hand förkovra sig genom att söka andra anställningar. De accepterar inte tråkiga arbeten eller i deras tycke mindre bra arbetsmiljöer.

Detta är *en* del av verkligheten. En helt *annan* verklighet redovisas i senaste numret av SIF-tidningen.

En undersökning av de SIF-medlemmar i Göteborg som sagt upp sig på egen begäran under en sexmånadersperiod visar att drygt 60 % gjort det på grund av vantrivsel och trakasserier. Efter sex månader är merparten av dessa människor fortfarande arbetslösa trots den expansiva arbetsmarknaden i Göteborg.

Den utfrågning utskottet haft med representanter för A-kassorna visade framför allt att något konkret underlag för att bedöma hur A-kassan i verkligheten utnyttjas inte existerar.

Arbetslöshetsförsäkringen är utformad efter industrisamhällets förhållanden med heltidsarbetande industriarbetare. Arbetsmarknaden ser nu ut på ett helt annat sätt. Arbetslösheten ser också ut på ett annat sätt än den gjorde då. I dag har nykomlingarna på arbetsmarknaden liksom många etablerade problem. Arbetslösheten omfattar inte enbart industriarbetare utan också högavlönade tjänstemän, deltidsarbetande och ungdomar.

Arbetslöshetsförsäkringen ger en kompensation av 91,7 % av lönen åt dem som tjänat upp till 9 600 kr. per månad. Vid högre inkomst sjunker kompensationsnivån givetvis. Kostnaderna budgeteras till ca 7 miljarder kronor. Räknar vi in också de andra formerna av kontantstöd närmar vi oss 10 miljarder kronor. Finansieringen sker till 65 % av arbetsgivaravgifter och till 35 % med skattemedel. Ca 95 % av kostnaderna täcks med uttaxerade medel. Egenfinansieringen är försumbar. Man kan alltså knappast längre tala om någon försäkring i egentlig bemärkelse.

Trots att arbetslöshetsförsäkringen således är i princip skattefinansierad, är det endast ca 60 % av de arbetslösa som äger rätt att uppbära ersättning från en A-kassa. Resten får klara sig med KAS och socialbidrag. Det är

naturligtvis inte tillfredsställande att det som i realiteten är ett av alla arbetande finansierat och över statskassan utbetalat bidrag inte kommer alla arbetslösa till del på samma villkor.

Arbetslöshetsersättningen är bara en av de olika stödformer som finns vid arbetslöshet. Den som t. ex. förlorar sitt arbete på grund av driftsinskränkningar kan dessutom få såväl avgångsbidrag från avtalsförsäkringen som lönegaranti vid konkurs.

Bilden av såväl de arbetslösa som bidragsformerna och -nivåerna är alltså mycket komplex. Det enda vi med säkerhet vet är att den nuvarande arbetslöshetsförsäkringen inte fungerar på något riktigt bra sätt.

Det är denna verklighet som ligger bakom de tre borgerliga partiernas krav på en ny parlamentarisk utredning om arbetslöshetsförsäkringen. För att möta den komplexa situationen på arbetsmarknaden och olika yrkesgruppers och individers behov av ekonomisk trygghet vid arbetslöshet anser vi att en allmän försäkring, som ger grundtrygghet och som kan kompletteras med tilläggförsäkringar, skulle kunna erbjuda många fördelar. Därmed åstadkommer vi också en direkt koppling mellan utvecklingen på arbetsmarknaden och arbetsmarknadsparternas förhandlingsbord.

I avvaktan på en sådan lösning vill vi att nivån för statsbidraget till kassorna sänks – från moderaternas och folkpartiets håll till 80 % – och därmed påbörja en utveckling mot större egenfinansiering.

Vi moderater vill också göra halt vid den nuvarande dagpenningnivån på 360 kr. men däremot öka ersättningarna från KAS. Därmed vinner vi bl. a. att arbetsmarknadsavgiften inte behöver höjas med av utskottsmajoriteten föreslagna 0,154 %. Därigenom undviker vi att inskränka parternas förhandlingsutrymme. Enligt budgetpropositionen kommer det i alla fall att inskränkas genom höjningar av arbetsgivaravgifterna med 1,1 procentenheter. Det löneutrymme som långtidsutredningens balansalternativ förutsätter är således redan nu in-tecknat till i det närmaste 50 %. Då vet vi ännu inte vad som eventuellt kan komma att föreslås i höst i form av höjda ATP-avgifter. Inte heller vet vi vilka krav på höjda avgifter som ligger i avtalsförsäkringarna.

Utskottsmajoriteten avvisar emellertid varje tanke på en parlamentarisk utredning, liksom en mer genomgripande anpassning av försäkringen till dagens förhållanden.

Socialdemokraterna med arbetsmarknadsministern i spetsen väljer dess värre att sticka huvudet i busken i stället för att se och erkänna verkligheten sådan den är. Socialdemokratin är dess värre slav under de högljudda kraven från olika intresseorganisationer och de system som har byggts upp för en annan tids förhållanden. Detta är konservatism i dålig mening, och den är på sikt förödande för Sverige, därför att den anpassning som är nödvändig för att vi skall kunna upprätthålla och förbättra vårt västånd fördröjs eller inte alls kommer till stånd.

Arbetsmarknadsministern har under årens lopp gjort en del försök att bryta de här bindningarna. Hon har försökt vara återhållsam med att höja dagpenningen. Hon har försökt börja diskutera en högre egenfinansiering. Varje gång har hon fått bakläxa av organisationerna. Senast fick organisationerna dessutom hjälp av finansministern, som inte orkade stå emot utan höjde dagpenningen i arbetsmarknadsministerns frånvaro.

Dessa förhållanden leder till att vi inte får den genomgripande utredning av arbetslöshetsförsäkringen och den förändring som vi så väl behöver och som de tre borgerliga partierna kräver. Den enmansutredning som nu arbetar saknar förutsättningar att göra en grundlig översyn av systemet. Den har inte heller fått sådana direktiv.

Jag frågar arbetsmarknadsministern – hon är inte närvarande i kammaren, varför tydligen Lahja Exner får svara – varför ni är så rädda för att ta itu med dessa frågor. Är det inte på tiden att vi får en grundlig utredning av arbetslöshetsförsäkringen baserad på dagens verklighet?

Fru talman! Arbetsmarknadsutskottets betänkande innehåller fler exempel på regeringens motvilja mot att tänka i nya banor.

För ett år sedan beslöt en enig riksdag att en omvandling av det s. k. äldrestödet till tekoindustrin till en annan och kanske bättre stödform skulle utredas. En övergång till avskrivningslån skulle kunna ge branschen en mer konstruktiv övergång till ett läge där den är oberoende av statliga stöd. Det är i alla fall branschens egen uppfattning.

Först under hösten gav regeringen SPK i uppdrag att utföra utredningen. Propositionen kan inte väntas förrän kommande höst. Här har alltså tiden runnit i väg utan att någonting skett. Skulle utredningen visa att den föreslagna stödformen är lämpligare än det nuvarande tekostödet, kan ändringen inte genomföras förrän från årsskiftet, ett halvår senare än som hade varit möjligt.

Nu utgår vi ifrån att regeringen återkommer till riksdagen i så god tid att branschen vet vilka spelregler som gäller från nästa årsskifte.

Fru talman! Det finns människor på arbetsmarknaden som förtjänar alldeles speciell uppmärksamhet och beträffande vilka kraven på vår solidaritet är högre än i andra fall. Jag talar om de arbetshandikappade. Vi är alla eniga om att de kräver vår speciella omsorg och omtanke. För dem är det viktigare än för kanske någon annan att de olika stödåtgärderna är så utformade att de verkligen ger bästa möjliga resultat.

Utskottet redovisar att det finns totalt 400 000 à 500 000 personer som har nedsatt arbetsförmåga. En stor del av dessa har inte större problem än att de klarar av ett arbete utan särskilda insatser, bara de får ett lämpligt arbete. Andra är så svårt handikappade att arbete över huvud taget inte är att tänka på, möjligen olika former av terapeutisk sysselsättning. Men det finns också en betydande del som kan klara en arbetsuppgift om lämpliga stödåtgärder sätts in.

Under de allra senaste åren har kraven på åtgärder för arbetshandikappade ökat. Den vårdfilosofi som leder till att institutionerna inom den psykiatriska vården nu i snabb takt läggs ner och övergår i öppna former innebär också ett ökat tryck på arbetsplatserna för den patientgruppen.

Det är väsentligt att också arbetshandikappade ses som individer och att stödformerna utformas så att varje individ i största möjliga utsträckning kan få den hjälp som i hans eller hennes fall är mest effektiv. Det lyckligaste är naturligtvis att också arbetshandikappade kan få arbete på helt vanliga arbetsplatser. Det kan ske med utnyttjande av olika tekniska hjälpmedel eller personlig assistans. Det kan också ske genom att med lönebidrag kompensera skillnaden mellan en 100-procentig arbetsinsats och den lägre

arbetsinsats som kan presteras. Där sådana stödformer inte räcker kan en anställning vid Samhällsföretag vara ett bra alternativ.

Enligt moderat uppfattning är lönebidraget att föredra framför en plats inom Samhällsföretag. Handikappade tycker lika litet som andra människor om att buntas ihop och särbehandlas. De vill så långt som möjligt kunna välja arbetsplats och arbetsgivare. För att göra det möjligt vidhåller vi det förslag vi nu har framfört i många år, att lönebidraget skall knytas till den handikappade i stället för till en arbetsgivare. Man kan då uppnå en betydligt större flexibilitet än nu genom att lönebidraget kompenserar för det verkliga bortfallet av arbetsförmåga.

Det är beklagligt att arbetsmarknadsministern inte vill medge AMS möjligheter att genomföra det försök med flexibla bidragsnivåer som AMS föreslår. Frikommunförsöket i all ära, men nog hade det varit värdefullt att just AMS hade fått denna möjlighet. Varför denna rädsla, Lahja Exner?

Det är mot den bakgrunden vi säger nej till regeringens förslag att minska antalet statliga lönebidragsanställningar med 300. Vi har redan tidigare varit kritiska mot att antalet lönebidragsanställningar hos staten har varit så få. Staten borde i stället föregå med gott exempel. Därav följer att vi inte kan öka antalet platser hos Samhällsföretag.

Låt mig då det gäller Samhällsföretag konstatera att den bidragsprocent som nu föreslås av regeringen i det närmaste är identisk med den målsättning för det nu aktuella budgetåret, som vi moderater föreslog för ett antal år sedan och då fick uppbara en våldsam kritik för. Utvecklingen visar att vårt krav den gången var fullt realistiskt.

De utredningar som nyligen har gjorts av dels riksrevisionsverket, dels AMS och Samhällsföretag visar att det finns ytterligare möjligheter att effektivisera verksamheten. Dessutom torde det bli nödvändigt att genomföra en omorganisation som bl. a. innebär en indelning i färre regioner. Vi väntar på ett nytt förslag i den riktningen från arbetsmarknadsministern. Det ligger i de arbetshandikappades intresse att insatserna för dem ger så stor effekt som möjligt.

Fru talman! Jag yrkar bifall till de reservationer till utskottets betänkanden, nr 10 och 11, som de moderata ledamöterna har ställt sig bakom.

Anf. 49 SIGGE GODIN (fp):

Fru talman! I regeringens förslag angående sysselsättningspolitiken säger arbetsmarknadsministern att det övergripande målet för sysselsättningspolitiken är full sysselsättning och arbete åt alla. Man kan av den deklARATIONEN få uppfattningen att orden "arbete åt alla" också skall gälla alla – ungdomar, långtidsarbetslösa, nytillträdande på arbetsmarknaden, kvinnor och samtliga handikappade. De åtgärder som regeringen föreslagit i årets budgetproposition har också arbetsmarknadsutskottets majoritet ställt sig bakom till 100 %. Men verkligheten är en helt annan.

Charlotte Branting har redovisat folkpartiets syn på de insatser som görs för ungdomar och utbildningsinsatser. Jag skall nu ge folkpartiets syn på de insatser som måste till för att ge framför allt de svagaste på arbetsmarknaden en rimlig chans till arbete.

Folkpartiet har anvisat en serie åtgärder för att främja handikappades

möjligheter till arbete. Ingen i arbetsmarknadsutskottet är omedveten om att just de gravt handikappade är de som har det allra svårast på arbetsmarknaden.

Utskottsmajoriteten säger i betänkandet, något som också Sonja Rembo var inne på, att det i arbetskraften finns ett förhållandevis stort antal personer med nedsatt arbetsförmåga. Man säger vidare att det inte går att utläsa ur arbetskraftsundersökningarna hur stort detta antal är. Utskottsmajoriteten uppskattar att bortemot 200 000 personer har en kraftigt nedsatt arbetsförmåga och att uppemot 500 000 personer har någon form av nedsatt arbetsförmåga.

Vad man klart vet är att i den bedömningen – eller rättare sagt bland de anmälda på arbetsförmedlingarna – innefattas bara en del av de handikappade. Somliga handikappade är förtidspensionärer och är därför inte anmälda på någon förmedling. Bland de sistnämnda finns många som gärna vill ha ett arbete men som inte anser det mödan värt att anmäla sig på förmedlingarna.

Att i detta läge vara så njuget vid behandlingen av de handikappade som regeringen och utskottsmajoriteten är kan inte folkpartiet acceptera. Folkpartiet tycker inte att det räcker med vad majoriteten säger: "Utskottet vill nu liksom då uttrycka sympati för det behjärtansvärda ändamål det här gäller." Det uttalandet ger inte exempelvis de psykiskt utvecklingsstörda någon möjlighet till eget arbete. Endast reella insatser kan skapa förutsättningar för arbete åt alla, inkl. de psykiskt utvecklingsstörda.

Folkpartiet har i reservation 32 föreslagit att särskilda kontaktpersoner för psykiskt utvecklingsstörda skall inrättas på förmedlingarna. Förmodligen är de psykiskt utvecklingsstörda allra hårdast drabbade av utestängningen från arbetsmarknaden. Därför finns det goda skäl att permanenta den försöksverksamhet som tidigare gett så goda resultat.

I reservation 93 anser folkpartiet att regeringen skall återkomma med förslag till riksdagen om en omfördelning av resurser från socialförsäkringssektorn till arbetsmarknadspolitiska insatser för rehabilitering av arbetshandikappade. En sådan omfördelning skulle ge samhällsekonomiska fördelar och dessutom förbättra möjligheterna för handikappade att få ett arbete.

Folkpartiet anser också att resurserna för att bereda handikappade arbete är starkt begränsade. Resurserna för att bereda handikappade arbete med hjälp av lönebidrag bör därmed kunna öka. Folkpartiet motsätter sig därför regeringens besparingsförslag, som innebär en minskning med 300 lönebidragsplatser inom de statliga myndigheterna.

Just inom de statliga myndigheterna finns goda möjligheter att ge gravt handikappade ett lämpligt arbete. De statliga myndigheterna har också visat mycket god vilja att bereda de handikappade denna möjlighet. Låt oss inte minska på den ambitionen.

I reservation 96 vill folkpartiet också peka på att man bör överväga om det särskilda lönebidraget kan utgå permanent på en högre nivå än vad som i dag är möjligt. Lönebidragets nedtrappning medför svårigheter för vissa grupper med mycket svåra handikapp att få arbete trots att särskilt lönebidrag utgår. Ett handikapp utvecklas tyvärr alltför ofta negativt. Därför behövs i många fall en högre nivå snarare än en avtrappning.

Det finns även andra grupper på den svenska arbetsmarknaden som har

uppenbara svårigheter att få en varaktig anställning. Det kan vara invandrare och flyktingar, som på grund av tidigare omständigheter behöver en skyddad anställning. De allmännyttiga organisationerna bör kunna vara en synnerligen lämplig arbetsplats för dessa människor. Folkpartiet anser därför att lönebidrag för dessa grupper bör kunna utgå vid anställning i allmännyttiga organisationer. De svenska ideella organisationerna kan ge dessa drabbade människor en ny start i livet.

Utskottet ser positivt på Samhällsföretags försök med inbyggda verkstäder. I försöket har man kommit fram till att verksamheten med inbyggda verkstäder sannolikt måste byggas ut, om man skall ge handikappade möjligheter till skyddat arbete på den ort där de bor.

Folkpartiet anser att utskottets positiva syn på inbyggda verkstäder måste innebära att sådana bör kunna etableras även om de omfattar färre anställda än fem personer. Arbetsmiljön i små företag är enligt folkpartiets uppfattning som regel så god att någon ytterligare arbetsledning från Samhällsföretag inte behövs. Däremot kan en komplettering med kurativa insatser fylla en viktig uppgift.

Det är ytterst förvånande att regeringen och utskottsmajoriteten inte vill tillvarata det utomordentligt positiva hjälpmedel som småföretagen innebär. Hos småföretagen finns bra miljö, positiv gemenskap och gott kamratskap. Varför vill ni förvägra de handikappade denna positiva miljö, Lajla Exner?

Fru talman! Folkpartiet har tidigare tillsammans med centern och moderata samlingspartiet krävt en vidgad utredning för att på sikt få till stånd en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring för alla. I dag saknar många ekonomiskt stöd vid arbetslöshet. Det gäller främst ungdomar och kvinnor, som i mycket stor utsträckning är hänvisade till kontant arbetsmarknadsstöd eller inget stöd alls. Det är otillfredsställande att en socialförsäkring som i stort sett i sin helhet finansieras över statsbudgeten inte kommer alla till del på likvärdiga villkor.

Vi anser att utredningsarbetet skall utvidgas till att gälla en allmän arbetslöshetsförsäkring. Utredningen bör också behandla ersättningsrätten för företagare och huruvida vård av barn i hemmet skall kvalificera för ersättning. En så viktig reform som en allmän arbetslöshetsförsäkring bör också utredas av en parlamentariskt sammansatt grupp och inte av en enmansutredare, som regeringen anser.

Folkpartiet anser det också skäligt att återgå till den fördelning av avgiftsfinansieringen som gällde 1974. Då fastställdes att 80 % av kassornas kostnader skulle utgå av allmänna medel och att 20 % skulle erläggas i egenavgifter. Vad är det för fel på den fördelningen, som ni socialdemokrater införde 1974, när löntagarnas betalningsförmåga var betydligt mer begränsad än den är i dag?

Det är väl rimligt att vi som har förmånen att ha ett arbete bidrar till arbetslöshetsersättning åt dem som inte har förmånen att ha arbete. Det är rimligare att spara på detta sätt än att spara på insatserna för de allra svagaste på arbetsmarknaden – jag menar då psykiskt utvecklingsstörda, andra gravt handikappade, ungdomar och långtidsarbetslösa.

Jag vill också poängtera att detta förslag från folkpartiet inte har att göra med dagpenningens storlek. Folkpartiet har år efter år medverkat till ökning

av dagpenningen. Det är alltså helt fel, som Anna-Greta Leijon påstod här tidigare, att folkpartiet är emot en höjning av dagpenningen från arbetslöshetskassorna.

Fru talman! Regeringens förslag att slopa starthjälpen är återigen ett exempel på att de svaga skall drabbas hårdare än andra. Förslaget rimmar dåligt med de arbetsmarknadspolitiska ambitionerna att underlätta för arbetslösa att få ett arbete, att upprätthålla rörligheten på arbetsmarknaden, mellan branscher och mellan orter, inte bara från glesbygder till tätorter. Det är förvånande att enligt uppgift regeringen inte har samrått med AMS i denna principiellt viktiga fråga.

I det nyhetsblad som AMS ger ut, nr 1 för 1987, står att läsa:

”Allan Larsson, AMS-chefen, uttrycker oro för konsekvenserna av regeringens förslag att dra in starthjälpen. Förslaget kan leda till att fler stannar längre i arbetslöshet. Regeringen lägger mindre vikt än AMS-styrelsen vid de ekonomiska incitamenten för den enskilde att ta ett arbete eller påbörja en utbildning i stället för passiv arbetslöshet med kontantstöd.

Allan Larsson tog ett exempel från Norrbotten. Under förra året flyttade ca 3 000 norrbottningar från arbetslöshet till ett ledigt arbete med starthjälp, en del inom länet, merparten till andra län. Länsarbetsnämnden bedömer att utan starthjälp skulle två av tre stannat kvar i väntan på ett arbete på hemorten. Detta skulle ha medfört kostnader för kontantstöd, krav på ytterligare beredskapsarbeten samt svårigheter på andra håll att tillsätta lediga platser.

Starthjälpen har ofta setts som ett medel som enbart varit till nackdel för skogslänen och till fördel för storstadslänen. Men så är det inte. Om man ser till dem som flyttar in till skogslänen och flyttar inom resp. län så motsvarar dessa ca 35–40 % av dem som flyttar ut från länen med starthjälp.”

Min fråga blir till utskottsmajoriteten och regeringen: Varför lyssnar ni inte på de experter som ni har tillsatt för att administrera sysselsättningsfrågorna? Är det så, Lahja Exner, att Allan Larsson, AMS-personalen i övrigt och förmedlarna ute i landet har fel i denna fråga?

Jag kan återigen konstatera att de som är sämst ställda drabbas. Vilka är det som behöver starthjälpen? Jo, de som nyss har lämnat en yrkesutbildning och skall tillträda sitt första fasta arbete, de som avslutat sin grundutbildning. De med god yrkesutbildning och lång arbetslivserfarenhet får säkert sina kostnader betalda av arbetsgivaren. Den som kommer i kläm är den svage, den nytillträdande på arbetsmarknaden. Det är återigen ett exempel på socialdemokratisk solidaritet med de svaga.

Folkpartiet ställer inte upp på en sådan politik, och därför säger vi nej till slopande av starthjälpen.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag ta upp den ytterst viktiga frågan om teknikerbristen i Norrland.

I Norrbottens län har det varit möjligt att bidra med utbildnings- och lönekostnader för studerande vid tekniska högskolan i Luleå i samband med praktik hos företag i länet. Detta positiva redskap har visat sig vara effektivt för att rekrytera tekniker till företagen men också för att ge arbetslivserfarenhet för nyutbildade högskoletekniker. Folkpartiet anser att denna verksam-

het bör utökas att gälla även för stödområdena i Västernorrlands, Västerbotens och Jämtlands län.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till de reservationer som folkpartiet fogat till betänkande 11.

Anf. 50 GÖREL THURDIN (c):

Fru talman! Att regeringen har lyckats i sin ekonomiska strategi, det kan vi från centerns sida på sätt och vis hålla med om. Regeringens ekonomisk-politiska strategi har stimulerat den snabba folkomflyttningen i vårt land. Den har t. ex. med flyttningsbidragen uppmuntrat till ökad rörlighet på arbetsmarknaden och därmed kraftigt bidragit till de stora koncentrationsproblem vi har i dag.

Det behövs ingen hjälp för att öka rörligheten till de orter som i dag expanderar mest. Länsarbetsnämnden i Stockholm säger att inflyttningen är stor. Vi vet att bostäder saknas. Man kan fråga sig: Var skall alla bo? Vad är det för mening med ett arbete, om man ändå inte har råd med hyran eller om man ingenstans har att bo?

Från centerns sida har vi ansett att flyttningsbidrag endast skall utgå till människor som flyttar ut till avfolkningsregionerna. På så vis främjar dessa bidrag en bättre regional balans och minskar samtidigt belastningen på budgeten, eftersom det då blir fråga om en ytterligare begränsning av flyttningsbidraget jämfört med regeringens förslag. Centerpartiet anser att de arbetskraftssökande arbetsgivarna i expansionsorterna bör svara för kostnaderna för rekrytering av arbetskraft från utflyttningsorter.

Det framkommer t. ex. att den statliga förvaltningen konkurrerar om utbildad arbetskraft med den privata sektorn här i storstadsregionen. Det är till nackdel för båda parter och trissar upp lönenivåerna för vissa yrkesgrupper. En bra lösning vore väl ändå att utlokalisera delar av den statliga förvaltningen och ge flyttningsbidrag till dem som flyttar med. Det skulle definitivt minska överhettningen i Stockholm. Vi tycker också att medflyttandebidragen skall förstärkas i detta sammanhang.

Vi begär att regeringen återkommer till riksdagen i samband med kompletteringspropositionen med förslag till riktlinjer och regler för ett system med flyttningsbidrag och stimulans åt andra hållet och därmed anvisar 25 milj. kr. för just återflyttningsbidrag, vilket är en förstärkning.

Fru talman! Ett av de viktigaste målen för en social grundtrygghet är möjligheten att ha ett eget arbete på den ort där man vill bo och där man kanske har den största förankringen. Där det finns arbetslöshet finns inte den tryggheten för alla. I vårt samhälle har vi därför byggt upp ett skyddsnät som skall aktiveras när inte den normala tryggheten finns, t. ex. när man blir arbetslös. Skyddsnätet på arbetsmarknaden består av arbetslöshetsförsäkring som utgår i form av dels en arbetslöshetsersättning, dels ett kontant arbetsmarknadsstöd.

Nu är det emellertid så i vårt trygga land, att cirka en tredjedel av de arbetslösa inte kommer i åtnjutande av vare sig arbetslöshetsersättning eller kontant arbetsmarknadsstöd. Det betyder att nyssnämnda grundtrygghet inte gäller för alla, särskilt inte för kvinnor och ungdomar. Vid uppkommen arbetslöshet är dessa i många fall hänvisade till att söka socialhjälp; det har vi

hört tidigare talare ta upp. Efter viss karenstid kan de komma i åtnjutande av det begränsade skydd som kontant arbetsmarknadsstöd kan ge.

I och med att inte alla finns med i det här försäkringssystemet får inte alla möjlighet till den hjälp som vuxenstudiestöd och starta-eget-bidrag kan ge. Så länge inte vårdnadsersättningen är ett faktum, så länge står kvinnor utanför den här grundtryggheten och får inte heller hjälp när de vill utbilda sig på arbetsmarknaden. Att så dåligt värdera vissa arbetsuppgifter i samhället är inte att behandla alla lika.

I en motion till föregående års riksmöte framhöll vi från centerns sida att tanken på en allmän arbetslöshetsförsäkring borde ha aktualiserats i samband med att A-kassekommittén tillkallades. Vi underströk i motionen att en allmän arbetslöshetsförsäkring skulle ge ett grundskydd på en rimlig nivå med möjlighet att bygga på med avtalsenliga eller enskilt tecknade försäkringar. Vi erinrade också om den möjlighet till frivillig påbyggnad av den nuvarande arbetslöshetsförsäkringen som temporärt gällde under 1982.

Vi konstaterade att en allmän arbetslöshetsförsäkring även skulle lösa några av de frågor som aktualiserats av centerpartiet, bl. a. ersättning för företagare och den olösta frågan om vård av egna barn i hemmet. Regeringen valde att tillkalla en enmansutredning. Vi tycker att det är synd att man inte på parlamentarisk väg kan arbeta fram lösningar. Tyvärr väljer regeringen att avvika från den parlamentariska vägen litet för ofta.

Den höga arbetslösheten under senare år har inneburit att kostnaderna för de kontanta ersättningarna har stigit kraftigt. För innevarande budgetår uppgår de till nära 30 % av utgifterna för arbetsmarknadspolitiken.

Då regeringen åberopar att det blir för dyrt med allmän försäkring kan det vara av intresse att se på finansieringsmönstret. Det nuvarande ersättnings-systemet bygger på inkomstbortfallsprincipen och ger ett stöd som motsvarar 90 % av inkomstbortfallet. Genom den höga arbetslösheten har dock statens andelar av de totala kostnaderna för arbetslöshetsersättningen ökat till 95 %.

I budgetpropositionen föreslås bl. a. att utbetalningsnivån höjs från 360 kr. till 400 kr. per dag. Det innebär ett påslag med ca 10 %, vilket är betydligt mer än pris- och kostnadsutvecklingen under den senaste 12-månadersperioden. Höjningen skall finansieras genom en arbetsmarknadsavgift. AMS har i sin anslagsframställning inte föreslagit någon nivåförändring. Vi anser att en rimligare höjning i förhållande till pris- och kostnadsutvecklingen är den vi har förordat, nämligen 380 kr. per dag.

Enligt vår mening bör staten vidare enligt gällande riksdagsbeslut svara för 90 % av kostnaderna för arbetslöshetsersättningen. De resterande 10 % bör i stället bekostas med ökade egna avgifter för medlemmarna i A-kassorna. Det är inte rimligt att kalla systemet något slags privat försäkring, då staten i så stor utsträckning täcker kostnaderna. Det är då heller inte rimligt att inte alla är med i systemet.

Vi förordar att regeringen sätter sig ner i överläggningar med fackliga organisationer m. fl. inblandade för att se över och diskutera frågan. Utgångspunkten bör då vara att en höjning av arbetslöshetsförsäkringen skall finansieras genom en omfördelning från dem som har arbete till dem som är arbetslösa. Det ökade uttaget av egna avgifter måste också fördelas på

ett sådant sätt att det verkar utjämnande mellan kassamedlemmar som har låg resp. hög avgift.

Fru talman! Jag yrkar bifall till samtliga reservationer som centerpartiet står bakom när det gäller detta arbetsmarknadspolitiska dokument, bl. a. den reservation där vi tar upp kravet på en parlamentarisk utredning om allmän arbetslöshetsförsäkring.

Fru talman! Jag tycker inte det är förenat med ett rättvist tänkande att ge dem som redan har högsta dagpenning mer, medan så många inte omfattas av skyddsnetet. Tyvärr är det så i socialdemokraternas samhälle, att den som inte anpassar sig till deras system inte heller får del av deras skyddsnet. Anna-Greta Leijon talade om en omsorgsstat, men det är alltså inte fråga om omsorg för alla.

Jag har lyssnat på den tidigare debatten. Lars Ulander sade att sysselsättningen är stabil. Ja visst, den är stabil om man ser till genomsnittet och verkar då också hög i jämförelse med andra länders. Sanningen är den att lika stabil som sysselsättningen är i landet, lika stabil är arbetslösheten i de områden där stora svårigheter finns i dag på grund av regeringens koncentrationspolitik.

Socialdemokraterna säger sig inte vara nöjda förrän alla som vill ha ett arbete också får det. Vi kan hålla med om det från centern; man skall ha det målet. Men från centerpartiets sida kommer vi inte att vara nöjda alls, förrän vi har kommit till ett läge där alla får del av den uppbyggda grundtryggheten i samhället, t. ex. genom en allmän arbetslöshetsförsäkring.

Det har inte varit min uppgift att tala om Samhällsföretag, men jag kan säga att också det är ett system som innebär grundtrygghet för människor som är arbetshandikappade och har svårigheter att komma ut på arbetsmarknaden. Den borde ges åt dem som behöver den. Det talas ofta om grundtrygghet från denna talarstol, och därför måste jag be att få ställa frågan: Skall vi i detta land ha en grundtrygghet för alla eller inte?

Anf. 51 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 52 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Fru talman! Dagens arbetsmarknadspolitik genomgår omfattande liksom kvalitativa förändringar som kommer att få vittgående konsekvenser för den framtida samhällsutvecklingen. Det enda syftet med dagens arbetsmarknadspolitik tycks ha blivit att minska eller förebygga strukturella obalanser genom olika åtgärder som underlättar industrins rekrytering och individens omställning till nya arbetsuppgifter.

Den s. k. näringslivsanpassningen eller serviceinriktningen av AMS verksamhet, som har mottagits med förtjusning av de borgerliga partierna, är en nödvändig åtgärd för de privata företagens lönsamhet och det kapitalistiska systemets fortlevnad, och inte i första hand en service åt de arbetslösa eller en åtgärd för att skapa arbete åt alla.

Borta är arbetsmarknadsutbildningens högtidligt proklamerade fördelingspolitiska mål, som innebär stöd till dem som har den svagaste

ställningen på arbetsmarknaden. De målen har skjutits i bakgrunden till förmån för de tillväxtpolitiska målen.

Förlängningen av hela utbildningar eller delar av utbildningar till reguljära arbetsplatser innebär visserligen en skraddarsydd utbildning för just det företag där utbildningen sker, anpassad till företagets ensidiga produktion, maskinpark, tekniska utveckling osv., men just därför blir utbildningen mycket smal och ensidig. Dessutom utsuddas stegvis gränserna mellan arbetsgivarnas och samhällets ansvar för fort- och vidareutbildning av de anställda.

Fru talman! En gång i tiden – då socialdemokratin fortfarande hade råd att ha visioner på arbetsmarknadspolitikens område, då socialdemokraterna inte var tvungna att avslöja visionernas ihåliga luftighet när visionerna kom i motsättning till kapitalismens lönsamhet – sade socialdemokraterna att arbetsmarknadsutbildningen var en del av samhällets vuxenutbildning och att den borde verka för att stödja den som har den svagaste ställningen på arbetsmarknaden. Det borde ske genom åtgärder som syftar till att överbrygga utbildningsklyftorna och därigenom verka för ökad jämlikhet och social rättvisa. Därför borde utbildningen vara allsidig och bred, och den borde hållas på en så hög nivå som möjligt. Det var då det.

Nu går generaldirektören i arbetsmarknadsstyrelsen Allan Larsson till attack mot hela utbildningsväsendet. Den kommunala vuxenutbildningen håller redan på att förvandlas till något slags serviceorgan åt näringslivet, och nu går Allan Larsson till attack mot gymnasieskolan: Gymnasieskolan måste anpassas till arbetsmarknaden, säger han. Det är bara några få som genomgår teknisk linje, och gymnasieskolan måste lösa detta problem genom att bättre anpassa sig till arbetsmarknaden.

Allan Larsson är, fru talman, relativt blygsam. Varför nöja sig med bara gymnasieskolan? Varför kan han inte klämma till med grundskolan också? Varför inte kräva att företagsanpassningen skall ske redan i späd ålder och att den bör vara både värdemässig och attitydmässig. Dessutom kan vi av företagen begära en mer utförlig kravlista på vad för slags människor de önskar att skolväsendet skall skapa och skraddarsy åt dem. Det skulle vara mycket mer effektivt.

Jag bara undrar, fru talman, vad de tusentals lärarna i gymnasieskolan skulle säga om Allan Larssons framtidsvisioner och vad för slags effekt sådana här tankar har på exempelvis Elver Jonssons liberala hjärterötter.

Det första man måste lära ut är att ta vara på arbetstillfällena, även om de inte finns på hemmaplan. Man måste alltså vara beredd att röra på sig. Det får ungdomarna lära sig i tid.

Tidigare i debatten har moderaten Bengt Wittbom och folkpartiets Elver Jonsson – liksom AMS generaldirektör Allan Larsson på sitt håll – ondgjort sig över borttagandet av startbidraget. Men då skyndade sig arbetsmarknadsministern att försäkra att det inte alls berodde på att regeringen har något emot flyttlasspolitiken, visst inte. Borttagandet av startbidraget genomförs bara av budgetmässiga skäl, inte på grund av något slags ideologisk svaghet från socialdemokraternas sida. Självklart ingår flyttningsspolitiken i regeringens arbetsmarknadssträvanden.

De ungdomar som till äventyrs är så pass otacksamma att de slutar en

anställning på egen begäran straffas omedelbart genom att förlora mellan 6 000 och 7 000 kr. från A-kassan. Det går inte att tacka nej till ett erbjudet jobb. 80 % av dem som tackar nej till ett sådant jobb blir faktiskt avstängda och förlorar ersättningen. Detta, fru talman, är de obegränsade möjligheternas och den stora personliga valfrihetens värld. Eller, som arbetsmarknadsministern uttryckte det i sitt inlägg, individens utveckling får alla tänkbara möjligheter och förutsättningar genom den förda arbetsmarknadspolitiken.

Detta är alltså innehållet i arbetsmarknadspolitiken näringslivsanpassning. Den erbjuds i första hand arbetarklassens barn. För överklassens och maktavarnas barn går inte på de tekniska linjerna i gymnasieskolan som Allan Larsson så varmt förespråkar.

Vänsterpartiet kommunisterna ser förändringarna av AMU:s verksamhet som ett led i raden av åtgärder för intimare samarbete mellan staten och kapitalet. Vi ser det också som ett led i en djupgående, accelererande och oroväckande korporativistisk process, där samhället spelar en alltmer aktiv roll när det gäller att stödja det privata näringslivets förändringar. Det privata näringslivets egna villkor och kalkyler får vara bestämmande för förändringarna, oavsett vilka sociala konsekvenser dessa förändringar får. Staten fungerar numera som ett instrument som garanterar individens fullständiga och oreserverade anpassning till industrins lönsamhetskrav. Därför skjuts arbetsmarknadsutbildningens fördelningspolitiska och sociala mål åt sidan, och arbetsmarknadsutbildningen omvandlas till ett serviceorgan för det privata näringslivet.

Vpk anser att arbetsmarknadsutbildningen bör frigöras från den markanta företagsanpassning den har i dag. Den bör som en del av vuxenutbildningen verka för uppfyllelsen av fördelningspolitiska och sociala mål genom en allsidig och bred utbildning, som syftar till att överbrygga utbildningsklyftorna. Följaktligen bör målgrupperna för verksamheten i första hand vara de arbetslösa eller de som riskerar att bli det.

En sådan grupp är de handikappade. Trots att ganska många olika slag av åtgärder har vidtagits genom åren för att stärka de handikappades ställning på arbetsmarknaden, har något egentligt genombrott i frågan ännu inte åstadkommit. Arbetsmarknadsstyrelsens statistik visar att antalet handikappade sökande ligger ganska konstant kring 30 000 och att det bara är ett par procent som får arbete. Arbetslösheten bland handikappade är mycket stor, och alltjämt förtidspensioneras unga människor.

Åtgärderna för att stärka handikappades ställning på arbetsmarknaden har inte utvecklats på flera år. Regeringen har gömt sig bakom budgetunderskottet och vägrar göra något. För handikappade handlar det vanligtvis om arbete eller pension. Det sambandet innebär att det inte kostar samhället särskilt mycket, om ens något, att skapa arbetstillfällen för denna grupp. Från vpk:s sida har vi också tidigare hävdat, och upprepar i dag, att regeringen bör använda socialförsäkringsmedel för att skapa jobb åt funktionshindrade. Detta bör ingå i en arbetsmarknadsplan för handikappade, som bör utarbetas av regeringen.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till samtliga vpk-reservationer.

Anf. 53 LAIJA EXNER (s):

Fru talman! De övergripande frågorna, ungdomars arbetsmarknad och arbetsmarknadsutbildning, har för vår del debatterats av mina partikamrater Lars Ulander och Bo Nilsson samt av arbetsmarknadsminister Anna-Greta Leijon. Min uppgift i denna debatt är att ta upp frågorna om arbetsmarknads- politikens medelsarsenal inkl. arbetslöshetsförsäkringen.

Denna del av betänkandet har resulterat i 75 reservationer, och jag vill till att börja med yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer som fogats till arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 11. Det är värt att notera att endast 5 av dessa 75 reservationer har samlat alla de borgerliga partierna.

Med hänsyn till kammarens arbetssituation hänvisar jag till de utförliga skrivningar och utlåtanden över inlämnade motioner som finns i detta betänkande gällande medelsarsenalen och arbetslöshetsförsäkringen och tar i mitt anförande upp endast några principiellt viktiga frågor.

Arbetsförmedlingarnas arbetsformer och resurser samt frågor som berör platsanmälan, liksom frågan om arbetsmarknadsverkets organisation, har under de senaste åren stått i debattens centrum.

Det är naturligtvis viktigt att arbetsförmedlingarnas arbetsformer förnyas i ett i övrigt föränderligt samhälle. Detta har också skett i betydande grad, och arbetet med förnyelsen pågår för fullt. Förnyade arbetsformer och en ny organisation är bra, men inte nog. För att arbetsförmedlingarna skall kunna motsvara våra förväntningar, som förhoppningsvis också är människornas krav på en effektiv arbetsförmedling, så måste arbetsförmedlarna vara tillräckligt många, och de måste ha kännedom om alla lediga jobb och ha god kännedom om de förhållanden som råder ute på arbetsplatserna. De måste med andra ord stå med båda fötterna på jorden.

Arbetsmarknadsverkets decentralisering av resurser till länen och kedje- reaktionen på den regionala nivån skall kunna frigöra ca 400 tjänster för användning inom den platsförmedlande verksamheten. Utskottet tillstyrker dessutom regeringens förslag i budgetpropositionen om 250 nya förmedlings- tjänster. Den föreslagna personalförstärkningen ger arbetsförmedlingen större möjligheter till ett mer aktivt, utåtriktat förmedlingsarbete mot både företag och de sökande. Utskottsmajoriteten ser det som en mycket viktig uppgift för arbetsförmedlingarna att de ledigamälda platserna kan tillsättas snabbt. Denna ståndpunkt borde ha delats av hela utskottet, men så är tyvärr inte fallet.

Jag yrkar härmed avslag på reservationerna 7–12 och 27–33.

Starthjälpen har i år gett bränsle till en debatt ute i samhället och även i utskottet. Regeringens förslag om partiellt slopande av startbidrag ses av centerns representanter som en otillräcklig åtgärd, och de andra borgerliga partierna motsätter sig slopandet av starthjälp.

Utskottsmajoriteten har ställt sig bakom regeringens förslag, eftersom åtgärden vidtas av besparingsskäl och för att möjliggöra en prioritering av regionalpolitiska insatser i samma budget. Det bör också betonas att det även i fortsättningen finns kvar flyttningsbidrag som ersätter faktiska kostnader för bohagstransport, sökande-, tillträdes- och hemresor, kostnader för återflyttning samt traktamenten och starthjälp för nyckelpersoner i stödom-

råde. Faktiska kostnader i samband med flyttning kommer således även fortsättningsvis att ersättas. Sålunda yrkar jag med hänvisning till utskottets skrivning avslag på reservationerna 34–40.

Arbetslöshetsförsäkringen, det kontanta arbetsmarknadsstödet och utbildningsbidrag berörs både i regeringens budgetproposition och i ett antal motioner.

Regeringens förslag om höjning av dagpenningen inom arbetslöshetsförsäkringen har resulterat i tre olika motförslag från de borgerliga oppositionspartierna. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i detta avsnitt, som innebär en högsta ersättning på 400 kr. per dag. Utskottet biträder också regeringens förslag om höjning av KAS till 140 kr. per dag och förslagen om höjning av utbildningsbidrag.

I ett antal motioner har oppositionspartierna på nytt tagit upp frågan om reformering av arbetslöshetsförsäkringen. Samma eller liknande förslag debatterades så sent som i höstas här i kammaren. Jag hänvisar till utskottets skrivningar. Vi får anledning att återkomma till dessa frågor när den pågående utredningen har kommit med sina förslag. Utskottsmajoriteten vill inte heller medverka till de betydande nedskärningar av statsbidragen till kassorna och de kraftiga avgiftshöjningar för medlemmarna som vissa av motionsförslagen innebär. Jag yrkar därför avslag på reservationerna 57–72.

De sysselsättningsskapande åtgärderna – beredskapsarbeten, rekryteringsstöd, anställningar med lönebidrag, anställningar i Samhällsföretag, starta-eget-bidrag, arbetshjälpmedel åt handikappade och statsbidrag till skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare – är de instrument som vi har inom arbetsmarknadspolitiken för de allra mest utsatta grupperna, precis som Sigge Godin noterade. Tiden medger tyvärr inte att jag fördjupar mig i vart och ett av dessa instrument.

Utskottsmajoriteten har tolkat situationen så att det råder en bred politisk enighet kring kraven på fortlöpande och kraftfulla arbetsmarknadspolitiska insatser till dem som till följd av arbetshandikapp har svårigheter att få en anställning. Det faktum att drygt 40 % av de arbetsmarknadspolitiska medlen för närvarande avser insatser för de arbetshandikappade talar för att uppslutningen finns där trots påståenden om något annat.

Utskottsmajoriteten vill också betona vikten av tillräckliga personalresurser på våra arbetsförmedlingar när det gäller att finna lämpliga vägar till varaktiga arbeten även för de mest resurskrävande grupperna. Det är – vägar vi påstå – samhällsekonomiskt riktigt att arbeta på ett sådant sätt, för att inte tala om betydelsen för den enskilda individen.

Herr talman! I övrigt rekommenderar jag arbetsmarknadsutskottets betänkande 1986/87:11 som handbok i det arbetsmarknadspolitiska vardagsarbetet och yrkar bifall till hemställan i betänkandet samt avslag på samtliga reservationer.

Eftersom jag har någon minut kvar av min taletid vill jag ta tillfället i akt att något kommentera mina meddebattörers anföranden.

Till Sonja Rembo vill jag säga att det enligt vår uppfattning är riktigt att samhället i sin helhet tar på sig bördan av arbetslösheten och inte bara den halvan av befolkningen som betalar till arbetslöshetsförsäkringen. Vi menar att detta skall gälla alla inkomstagare oavsett inkomstslag.

Sonja Rembo ställde frågan om vi är rädda för en utredning om allmän arbetslöshetsförsäkring. På det vill jag svara att vi i våra skrivningar har hänvisat till att en sådan utredning har skett. Denna utredning har emellertid inte resulterat i några förslag. Därför får vi avvakta den pågående utredningen och ta ställning med utgångspunkt i de förslag som denna utredning utmynnar i.

Jag vill också nämna att det budgetförslag som vi behandlar i dag innebär en ökning av lönebidragsanställningarna totalt, dvs. utrymmet för lönebidragsanställningar blir större än tidigare.

Jag vill instämma i det som Sigge Godin sade, nämligen att det inte räcker att enbart visa sympati för de förståndshandikappade för att förbättra deras situation. Det är därför som vi anser det vara så viktigt att satsa på en utökning av antalet arbetsförmedlare. Det är på detta sätt man också kan lösa frågorna praktiskt ut på fältet.

Vi har dessutom föreslagit en utökning av antalet lönebidragsanställningar och en utökning av antalet platser i Samhällsföretag. Jag inbillar mig att båda dessa åtgärder även kan komma denna grupp till godo.

Sedan säger Sigge Godin att småföretagen har en positiv miljö. Det lät mycket kategoriskt. Jag är så pass bevandrad inom den svenska industrin, i både små och stora företag av olika typer, att jag kan säga att det är litet farligt att påstå att allt är helt svart eller helt vitt.

Typiskt för dagens debatt på dessa punkter har varit att Sigge Godin menar att socialdemokratin lämnar ut de svagaste genom att slopa starthjälpen. Görel Thurdin säger att det inte behövs någon starthjälp. Då har väl socialdemokraterna hamnat någonstans mitt emellan. Jag tror att detta kan vara en ganska lyckad väg att gå.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 54 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Lahja Exner för ett något märkligt resonemang när det gäller lönebidragsanställningarna. Hon menar att man genom att plocka bort 300 tjänster från de statliga lönebidragsanställningarna och föra över medel till Samhällsföretag skapar större utrymme för lönebidragsanställningar. Om Lahja Exner för detta resonemang fullt ut skulle det betyda att alla arbetshandikappade egentligen borde arbeta inom Samhällsföretag. Men det är ju ingen bra lösning. Jag tror inte att Lahja Exner menar att det skall vara på det sättet. Vi anser därför att man måste ha ett lönebidragssystem som knyts till den enskilde handikappade och inte till den arbetsgivare vederbörande har. På detta sätt kan det skapas lönebidragsanställningar inom hela arbetsmarknaden på de handikappades egna villkor.

Lahja Exner säger att arbetslöshetsförsäkringen är hela samhällets ansvar. Men då borde ju Lahja Exner dra precis samma slutsats som de borgerliga partierna gör, nämligen att arbetslöshetsförsäkringen bör vara en allmän, obligatorisk försäkring. Då skall man inte ge sken av att det är en enskild privat försäkring som tecknas via de fackliga organisationerna. Det är faktiskt så det går till i dag.

Den enmansutredning som är tillsatt har mycket riktigt, som Lahja Exner säger, inte kommit fram till något resultat. Denna utredning har en mycket svår uppgift, och den har fått begränsade direktiv. Den behöver sannerligen byggas ut med en parlamentarisk utredning om vi skall få ett riktigt grepp om hur vi skall klara den ekonomiska grundtryggheten vid arbetslöshet.

I mitt tidigare inlägg kommenterade jag inte frågan om arbetsförmedlingarna, men jag tycker inte att Lahja Exner gav en helt riktig bild av det alternativ som vi moderater står för. Vi säger visserligen nej till ytterligare 250 tjänster, men det gör vi på mycket goda grunder. Det har nämligen lösgjorts så många tjänster i AMS till arbetsförmedlingen genom en decentraliserad verksamhet och genom den tekniska utvecklingen. Man bör därför ha mycket goda förutsättningar för att klara de arbetsuppgifter som finns.

Vi har även alternativa förslag. Vi vill öppna möjligheterna för andra typer av arbetsförmedling – arbetsförmedlingar i privat regi, i kommunal regi, i organisationers regi, etc. Då kommer vi att få en effektivare arbetsförmedling. Det är detta som de moderata förslagen innehåller.

Anf. 55 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Beträffande den utökning av arbetsförmedlingspersonalen som regeringen vill ha talar Lahja Exner om 400 tjänster. Enligt AMS redovisning är det fråga om 200 tjänster, som man har flyttat ut i dag. Vi tycker det är väldigt positivt att man gjort denna utflyttning. Vi vill dessutom ha en snabbare utflyttning av tjänster från länsarbetsnämnder till arbetsförmedlingar, därför att det är där det praktiska arbetet utförs, och det är där det är viktigt att det finns många som arbetar.

Sedan vill jag litet beröra ADB-stödet, som Sonja Rembo också var inne på. Man kan inte dra frågan i långbänk, utan man måste se till att arbetsförmedlingarna får den utrustning som de behöver. I betänkandet behandlas en folkpartimotion i vilken det talas om ombytessökande och hur man rationellt kan serva dessa. Varför har majoriteten i utskottet sagt nej till en effektiv metod, som inte speciellt mycket belastar personalen på förmedlingen?

Enligt AMS ger slopandet av A-kassestämpling 50 tjänster. Alla på arbetsförmedlingarna vet att det sannolikt ger minst 100 tjänster. Vi tycker att arbetsförmedlingarna har fått betydande tillskott, varför vi inte behöver ge dem ytterligare 250 tjänster. Det är viktigare att sätta konkreta redskap i händerna på förmedlarna.

Jag vill fråga: Varför avskaffar ni starthjälpen? Varför drar ni ner på lönebidragen hos de statliga myndigheterna? Varför drar ni bilstödet i långbänk? Varför säger ni nej till förslaget att föra över socialförsäkringspengar till förmedlingarna? Varför säger ni nej till vårt förslag om inbyggda verkstäder i Samhällsföretag? Varför säger ni nej till dessa åtgärder, när ni t. ex. vill öka resurserna på Samhällsföretagssidan? Det föreslog vi i fjol. Anta våra förslag i dag i stället, så att förmedlingarna får åtgärder att komma med. Det är detta som är det viktiga, inte att det sitter tjänstemän där. Arbetsförmedlarna måste få förutsättningar att arbeta. Det är verkligen det viktiga.

När det gäller A-kassor vill jag ställa en fråga till Lahja Exner, och den gäller fördelningen av avgifterna. Varför sade ni 1974 att det gick bra att betala 20 % i egenavgifter, när människorna hade det sämre ställt än i dag? Varför var det socialdemokratiska beslutet fel? Förklara för mig varför vi inte kan ha samma fördelning i dag.

Anf. 56 GÖREL THURDIN (c) replik:

Herr talman! Jag skall först och främst tala om arbetsförmedlingarnas resurser. Socialdemokraterna vill decentralisera resurserna till de olika arbetsförmedlingarna. Jag kan i och för sig förstå att ni måste göra det, eftersom det är en sådan snärskog av regler som arbetsförmedlingarna har att hantera, att de naturligtvis måste ha fler människor för att klara det. Vi från centerpartiet anser att man inte kan decentralisera bara resurser. Man måste också decentralisera ansvar och befogenheter. Skulle man göra det, skulle man inte behöva ha så många tjänster, för då skulle bedömningarna kunna göras ögonblickligen på arbetsförmedlingarna.

Jag hävdar bestämt att grundtryggheten i det här trygga landet inte gäller alla. En tredjedel av de arbetslösa står utanför en arbetslöshetsersättning, som till största delen betalas med statliga medel. Avgifterna är dessutom inte lika höga för alla. Det borde de egentligen vara, när systemet mest betalas med statliga medel. Vi har föreslagit ett system, där man så att säga anpassar A-kasseavgifterna så att de blir ungefär lika stora. Det är rimligt, om man nu anser att systemet skall betalas med statliga medel. Då blir det en större rättvisa även för dem som omfattas av systemet.

Jag anser inte heller att det finns någon grundtrygghet för de arbetshandikappade, eftersom de inte får del av Samhällsföretags sysselsättning. Vi vet att antalet arbetshandikappade ökar i detta land i dag. Lika många är utanför den sociala tryggheten i Samhällsföretag som det finns människor inom Samhällsföretags väggar. Så länge det är på det viset har vi alltså inte grundtrygghet för alla i det socialdemokratiska samhället.

Anf. 57 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Jag tänker i denna replik beröra två frågor. Den första gäller inskolningsplatserna. Nu kommer regeringen med förslag om inskolningsplatser, som kommer att kosta 250 milj. kr., för att skapa jobb åt arbetslösa ungdomar. Vad innebär detta förslaget? Det förutsätter att arbetsgivare får en viss ekonomisk stimulans för att anställa dessa ungdomar. Det innebär att arbetsgivare inte har tillräckligt med kapital eller ekonomiska resurser för att av egen kraft anställa folk. Regeringen känner sig tvungen att betala 250 milj. kr. till arbetsgivare för att de anställer arbetslösa ungdomar. Detta föranleder mig att ställa två frågor – egentligen tre, men jag kan aldrig tänka mig att socialdemokraterna ens i sin mest socialistiska stund via lagstiftning vill ålägga arbetsgivare att anställa arbetslösa ungdomar. Anser ni att privatkapitalet i dag ger alldeles för litet av vinster och alldeles för litet av ackumulerat kapital, så att företagen inte har råd att av egen kraft anställa dessa ungdomar? Om ni tycker, liksom moderaterna tyckt i alla tider och salufört sin ståndpunkt, att anställning i ett företag är beroende av lön – ju lägre lön man vill ha, desto lättare blir man anställd i företag – vill jag fråga er: Hur låga

borde lönerna vara för dessa ungdomar? Vad finns det för gränser när det gäller att avskaffa arbetslösheten bland ungdomarna? Hur mycket borde de i så fall få i lön? Det måste ni kunna ge svar på.

I motsats härtill kan man fråga sig: Om kapitalets vinster inte är tillräckligt stora i dag, hur stora borde de vara för att företagen inte skulle behöva några statliga subventioner på lönesidan för att kunna anställa folk? Så länge ni som enda lösning på arbetslöshetsproblemet har kapitalets effektiva utveckling måste ni kunna ge svar på dessa frågor.

Anf. 58 LAHJA EXNER (s) replik:

Herr talman! Det blir mycket på en gång. Jag vill påminna Görel Thurdin om den nya, aktiva roll som arbetsförmedlarna har i den nya organisationen med det nya sättet att arbeta. Görel Thurdin säger att antalet arbetslösa handikappade ökar. Vi vet att antalet varit ganska oförändrat under den senaste tiden. Men det kan också vara fråga om samma fenomen som på sin tid uppe i norra Sverige, när det öppnades arbetsplatser för kvinnor i trakterna. Så länge det inte fanns några jobb för kvinnorna anmälde sig kvinnorna inte på arbetsförmedlingen. Så fort ryktena spreds att arbete var på gång, uppstod det plötsligt en kö av kvinnliga arbetssökande. Det dröjde ganska länge innan man började skönja en minskning. Jag kan tänka mig att handikappade har ett förtroende för den politik som förs på detta område och som får en ganska bred uppslutning också i riksdagen. Därför söker man sig till arbetsmarknaden. Många av dem som tidigare inte ens vågat drömma om ett arbete gör det i dag.

Till Alexander Chrisopoulos vill jag säga: Visst har vi inom socialdemokratien fortfarande drömmar – drömmar om en bättre framtid för både de unga, de medelålders och de äldre. Det har vi fått många bevis för under den senaste tiden i vår offensiv för rättvisa, där människor verkligen har kommit fram med sina synpunkter på hur de vill se framtidens arbetsmarknad.

Men erfarenheterna har också visat att när ungdomar i 20–24-årsåldern haft svårt att få varaktiga jobb på arbetsmarknaden, har det berott på brister i ungdomsutbildningen. Jag anser att möjligheten till inskolningsplatser kan öppna en dörr, så att de kan få in åtminstone ena foten på arbetsmarknaden, och förhoppningsvis kan detta också resultera i fasta anställningar.

Anf. 59 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Vi har ägnat sex timmar i dag åt att debattera arbetsmarknadspolitiken. Ingen gång under de sex timmarna har det gått att få de socialdemokratiska taleskvinnorna och talesmännen att ta upp de långsiktiga problemen på arbetsmarknaden.

Vi har från moderat håll hänvisat till den departementspromemoria som kom förra året och där man bl. a. redovisar utvecklingen under 1970-talet och drar slutsatser av sina rön. Man säger att vi tappade marknadsandelar till ca 25 % under ett decennium. Det berodde på de höga prisökningarna 1974–1975, lönekostnadsökningarna 1975–1976 och de stora strukturproblemen. Och vi vet ju att strukturproblemen i stor utsträckning berodde på oljekriserna. Industriinvesteringarna minskade och arbetslösheten ökade.

I förra veckan fick vi en ny långtidsutredning. Den visar att vi är på väg i

precis samma riktning. Fortsätter vi med lönekostnadsökningar på 5-6 % per år, kan vi se framför oss ökande inflation, minskande tillväxt och ökande arbetslöshet. Vi behöver ha ett läge där lönekostnaderna inte ökar mer än 3 % om året, om vi skall lyckas få balans på arbetsmarknaden. Och vi kan inte räkna med att oljeprisutvecklingen skall hjälpa oss på det sätt som den har gjort de allra senaste åren.

Samtidigt måste det ske besparingar i den statliga budgeten. Som långtidsutredningen slår fast kommer det i fortsättningen att bli ett underskott i socialförsäkringssystemet som måste betalas på något sätt. Men mot den bakgrunden lägger socialdemokraterna fortfarande fram förslag, som innebär ökade lönekostnader genom höjda arbetsgivaravgifter.

Skall man se på en arbetsmarknadspolitik som är anpassad för den verklighet som vi lever i och kommer att leva i under mycket lång tid, då måste man läsa de moderata reservationerna till arbetsmarknadsutskottets betänkande. Där ligger en lång rad konstruktiva förslag, alltifrån en resultatriktad målstyrning av arbetsmarknadsverket till en väl fungerande arbetslöshetsförsäkring för alla.

Men socialdemokraterna har över huvud taget inte velat diskutera dessa svåra, övergripande frågor, utan de nöjer sig med att slå sig för bröstet och säga nej till alla konstruktiva förslag. De är bara nöjda med sina egna, mycket förlegade åtgärder.

Nu har Lahja Exner en replik kvar i debatten. Hon har då en chans att rehabilitera socialdemokratin och visa att även ni förmår att tänka långsiktigt.

Anf. 60 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Lahja Exner sade i sitt inledningsanförande att vi hade endast fem gemensamma reservationer på den borgerliga sidan. Jag vill fråga Lahja Exner: Vem skall ni luta er emot för att få igenom era förslag, när ni är så konsekventa att ni inte kan ställa upp på ett enda av våra förslag utan skall spara till kommande år som vanligt? Detta drabbar de svagaste på arbetsmarknaden. Ni vill inte lösa några frågor här i riksdagen.

Jag vill också ställa en annan fråga. 20 % i egenavgift år 1974 när det gäller A-kassan; vad var det för fel på det beslutet som socialdemokraterna tog, Lahja Exner? Kan vi inte vara eniga på den här punkten i varje fall?

En annan fråga gäller arbetslöshetskassan. Det är människornas rätt att vara med i A-kassan utan att vara anslutna till någon facklig organisation. Men exemplen är många på hur enskilda människor har trakasserats och haft avsevärda svårigheter att få bli medlemmar i A-kassan. Att servicen till dessa människor – när de omsider kanske blir medlemmar – är bristfällig är inte heller någon hemlighet. Den servicen måste förbättras. Ni går med skyggglappar för detta problem år efter år. Är det inte dags att ta itu med det nu? Ställer ni upp på allas frihet och rätt att bli medlem i A-kassan, även om man inte vill vara medlem i facket? Jag skulle vilja ha ett svar på den frågan.

Vidare: Kan Lahja Exner ta avstånd från arbetsmarknadsministerns påstående att folkpartiet inte vill höja dagpenningen till 400 kr. per dag? Vi har faktiskt ställt upp på det, och det borde ni kunna bekräfta här i kammaren.

Till sist beträffande de inbyggda verkstäderna: Det är en mycket positiv miljö i småföretagen i de allra flesta fall. Det finns en närhet till arbetsledningen. Det finns som regel en positiv människa, en arbetskamrat eller arbetsledningen, som står väldigt nära de anställda. De jobbar tillsammans på golvet, och det finns en god personlig omvårdnad i småföretagen. Har de handikappade inte rätt att få chansen att jobba även i ett småföretag? Ni borde kunna ställa upp åtminstone på den här punkten.

Ge mig ett svar i sista omgången på de här frågorna, Lahja Exner, så har vi kommit en liten bit på väg.

Anf. 61 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! I min sista replik tänker jag beröra frågan om de handikappades situation på arbetsplatserna. Valet för de handikappade står faktiskt mellan arbete och pension. Det ekonomiska förhållande som finns mellan försäkringskassa och arbete gör att ca 30 000 handikappade står som sökande på arbetsmarknaden i dag. Men det kostar inte någonting – eller åtminstone mycket litet – för regeringen att se till att de kan få ett jobb i stället för att pensioneras. Många av dessa handikappade är unga människor, med vad det innebär att gå i förtidspension för en ung människa.

Jag ser inte detta som en partipolitisk fråga, utan jag anser bara att det är märkligt att regeringen inte kan lösa det här problemet. Det finns inte heller några budgetmässiga skäl att hänvisa till för att inte skaffa jobb till de här personerna. Det är faktiskt litet svårförståeligt att regeringen inte tar nödvändiga initiativ för att göra livet bättre och meningsfullare för dessa människor.

Anf. 62 GÖREL THURDIN (c) replik:

Herr talman! Jag tycker det är väldigt fint med den humanistiska syn på utbildningen som Alexander Chrisopolous förde fram i sitt inledningsanförande.

Anf. 63 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna om att repliken gäller Lahja Exner.

Anf. 64 GÖREL THURDIN (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är nödvändigt med en humanistisk grundsyn över huvud taget i samhället. Jag undrar om regeringen har samma syn som vpk på arbetsmarknadspolitiken. Det handlar om ett socialistiskt alternativ i arbetsmarknadspolitiken, och då blir man litet förvånad när man ser alla vpk-reservationer.

Anf. 65 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill på nytt påminna om att Görel Thurdins replik gäller Lahja Exners anförande.

Anf. 66 GÖREL THURDIN (c) replik:

Herr talman! Lahja Exner har tidigare talat om att det inte finns något icke-socialistiskt regleringsalternativ när det gäller denna politik. Man

avkräver oss en sådan samstämmighet. Den socialdemokratiska regeringen kan på många punkter inte visa upp ett eget socialistiskt alternativ. Jag tycker att man kastar sten i glashus. Det är nödvändigt att regeringen härnäst presenterar ett socialistiskt alternativ i alla frågor, eftersom man avkräver andra ett borgerligt.

Anf. 67 LAHJA EXNER (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är litet beklagansvärt att vår moderate talesman här i kammaren har fastnat i den gamla diskussionen om att det är lönebildningen som är det allvarliga. Hon efterlyser våra långtidsvisioner, och erbjuder mig mycket generöst en chans att rehabilitera socialdemokratin i min slutreplik. Jag vill påminna om att lönebildningen bara är *en* del i kostnadsutvecklingen. Det gäller på detta område och på alla andra områden.

I min slutreplik till Sigge Godin vill jag säga att jag visst tycker att det är bra att även de mindre företagen bereder plats för de arbetshandikappade. Men jag räknar även företag med tio eller tjugo anställda som småföretag. Bland sådana företag finns säkert exempel på anställda arbetshandikappade som mår mycket bra. De trivs där, och de får det stöd som behövs. Därmed vill jag inte generalisera.

När det gäller arbetslöshetsförsäkringen vill jag bara citera en artikel av Alf-Gunnar Svahn. Rubriken lyder: "SAP-regering bra för A-kassorna". Därmed måste han också mena att den är bra för alla som söker medlemskap i A-kassorna. Man har räknat ut att det skulle ha kostat 400 milj. kr. bara under ett enda år, alltså under 1985, om de borgerliga partierna hade kommit till regeringsmakten vid det senaste valet och deras alternativ till finansiering skulle ha fått gälla. Han skriver: "Det skulle ha inneburit att Byggnads hade varit tvunget att höja avgiften med 23 kronor per månad och Bleck- och Plåt med 19 kronor per månad." Detta är bara två exempel.

Andre vice talmannen anmälde att Sonja Rembo och Sigge Godin anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 68 INGEGERD ANDERLUND (s):

Herr talman! Utskottet avstyrker vår motion Ub229 med hänvisning till ett handlingsprogram som har antagits av AMS i februari månad. Jag har tyvärr inte haft möjlighet att ta del av vad som sägs i programmet om utbildningen av vårdbiträden i den sociala hemtjänsten, eftersom programmet precis har kommit ut.

Med vår motion har vi velat belysa det stora utbildningsbehov som finns hos vårdbiträden inom den sociala hemtjänsten och vilka utbildningsinsatser som måste göras. Vi har höga ambitioner och önskningar om att vi skall få vistas i vårt hem så länge som möjligt, oavsett sjukdom och handikapp. Vårdbiträdena är den viktigaste delen i den öppna vården för att vi skall kunna förverkliga denna önskan. Därför måste vi ge vårdbiträdena möjligheten att få den kompetens jobbet kräver.

Många kommuner har stora problem med att rekrytera personal till den sociala hemtjänsten. Framför allt gäller detta utbildad personal. Av den

anledningen är det viktigt att stora utbildningsinsatser sätts in för redan anställda vårdbiträden.

Det är bara att konstatera att ju längre vi väntar med att ge vårdbiträdena en utbildning som komplettering till deras erfarenhetsbaserade kunskaper, desto fler vårdbiträden lämnar sina anställningar och söker andra arbeten. Vi kan inte fortsätta med att föra över uppgifter som tidigare har utförts av välutbildad personal till en yrkesgrupp som alltför länge har undervärderats, bl. a. genom att man inte tillfört de resurser som behövs för deras nya arbetsuppgifter.

I dag har vi 60 000 vårdbiträden i hemtjänsten. Vi behöver rekrytera 120 000 vårdbiträden fram till år 2000. Bara 30 % av vårdbiträdena har i dag någon form av utbildning. Siffrorna talar sitt tydliga språk.

Nivån på en framtida utbildning bör ligga på en lägsta nivå motsvarande tvåårig gymnasieutbildning, exempelvis den sociala servicelinjen. För att tillgodose behovet av utbildning hos de redan yrkesverksamma vårdbiträdena måste tillgängliga yrkesutbildningar omsättas till utbildningsalternativ där man tar hänsyn till vårdbiträdenas arbetslivserfarenhet. Ett bra exempel på detta är den blockindelning av sociala servicelinjen som tillämpas inom komvux.

Det kan vara svårt att kombinera utbildning med ansvar för hem och familj, och den anställde måste också på något sätt kompenseras för sitt inkomstbortfall. Ett bra exempel är AMU i företag för kommunala arbetsgivare. Där kan kommunen erhålla statsbidrag om de anställda är i utbildning med löneförmåner. Det är ett bra exempel på hur staten kan stimulera kommunerna till att öka sina utbildningsinsatser för redan anställd personal. I de flesta kommuner är utbildningen för personalen starkt eftersatt, och några långsiktiga utbildningsplaner är dessutom mycket sällsynta.

Herr talman! Vi måste värna om att vårdbiträdena stannar kvar i hemtjänsten. Vi har ställt upp ett mål inom äldreomsorgen, att vi skall få vistas i vår hemmiljö så länge vi önskar, trots sjukdom och handikapp. För att klara detta mål måste vi ge vårdbiträdena förutsättningar att klara av sin nya roll. Här har utbildningen en mycket stor betydelse.

Herr talman! Det är min förhoppning att det handlingsprogram som nu är utformat av AMS verkligen innehåller förslag till åtgärder som vi i vår motion pekat på.

Anf. 69 OVE KARLSSON (s):

Herr talman! I motion 1986/87:A265, som behandlas i arbetsmarknadsutskottets betänkande AU 1986/87:11, aktualiseras körkortsutbildningen för utvecklingsstörda. Orsaken till att vi motionerat är att vi menar att det krävs särskilt stöd och upplysningar till utvecklingsstörda som har för avsikt genomgå körkortsutbildning.

Jag menar att det krävs särskilt stöd av både pedagogiska och praktiska skäl, liksom av ekonomiska orsaker. Den kostnad som en utvecklingsstörd har för att skaffa körkort kan bli både två och tre gånger så hög som för en normal körkortstagare.

Eftersom det tidigare under många år samlats stora kunskaper vid AMU i

Hedemora vad gäller körkortsutbildning av utvecklingsstörda, tycker jag att det borde vara angeläget att samla upp den erfarenhet och den kunskap som där finns för att utnyttja den i vidare bemärkelse. Jag menar att de utvecklingsstördas situation måste uppmärksammas särskilt vad gäller möjligheterna till körkortsutbildning. Erfarenheter och praktiska och pedagogiska kunskaper bör samlas på något eller några ställen i landet. Jag tror inte på det lämpliga i att det skall ankomma på varje länsarbetsnämnd att bedöma behovet av körkortsutbildning för utvecklingsstörda. Det måste ske en mer övergripande bedömning inom de ramar som den samlade AMU-utbildningen har.

Jag är inte alls nöjd med den behandling vår motion fått i utskottet, men att mot ett enig utskott yrka bifall till motionen inser jag är lönlöst.

Min förhoppning är ändå den att man från AMU:s sida kan ta ett samlat grepp för att på bästa sätt hjälpa till att lösa frågan om körkortsutbildning för utvecklingsstörda.

Överläggningen var härmed avslutad.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 11

Mom. 1 (förutsättningarna för arbetsmarknadspolitiken)

Först biträdades reservation 1 av Elver Jonsson m. fl. med 144 röster mot 19 för reservation 2 av Lars-Ove Hagberg. 147 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 163 röster mot 151 för reservation 1 av Elver Jonsson m. fl.

Mom. 4 (inriktningen av arbetsmarknadspolitiken 1987/88)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 3 av Bengt Wittbom m. fl., *dels* reservation 4 av Elver Jonsson och Charlotte Branting, *dels* reservation 5 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors, *dels* reservation 6 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (arbetsförmedling i alternativa former)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Elver Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (ett upphävande av lagen om allmän platsanmälan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Bengt Wittbom m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (en ändring i lagen om allmän platsanmälan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (obligatorisk platsförmedling m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (allmänna förutsättningar för en växande arbetsmarknad för ungdomar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Bengt Wittbom m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (uppföljningsansvar för ungdomar m. m.)

Hemställan

Först biträdades hemställan i reservation 13 av Bengt Wittbom m. fl. med 73 röster mot 39 för hemställan i reservation 14 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors. 201 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 13 av Bengt Wittbom m. fl. – genom uppresning.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 15 av Lars-Ove Hagberg anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 13 (särskild yrkesutbildning för långtidsarbetslösa ungdomar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Bengt Wittbom m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (översyn av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna för ungdomar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (insatser för fasta jobb åt ungdomar)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 18 för reservation 18 av Lars-Ove Hagberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 18 (verksamheten med inskolningsplatser)

Först biträdades reservation 23 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors med 41 röster mot 17 för reservation 24 av Lars-Ove Hagberg. 255 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 22 av Bengt Wittbom m. fl. med 70 röster mot 38 för reservation 23 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors. 204 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Bengt Wittbom m. fl. – genom uppresning.

Mom. 19 (ungdomars ingångslöner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 25 av Bengt Wittbom m. fl., *dels* reservation 26 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (arbetsmarknadsverkets organisation m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 27 av Bengt Wittbom m. fl., *dels* reservation 28 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (sammansättningen av AMS styrelse m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 29 av Bengt Wittbom m. fl., *dels* reservation 30 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (en förstärkning av förmedlingspersonalen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 31 av Elver Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (kontaktpersoner för psykiskt utvecklingsstörda)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 32 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (ett slopande av starthjälpen m. m.)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 199 röster mot 114 för hemställan i reservation 34 av Elver Jonsson m. fl.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 35 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 31 (flyttningsbidragen avseende studerande och kulturarbetare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 36 av Bengt Wittbom m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 33 (ytterligare begränsningar av flyttningsbidragen m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 38 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors – bifölls med acklamation.

Mom. 34 (bidraget för anställning av medflyttande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 39 av Bengt Wittbom m. fl., *dels* reservation 40 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors – bifölls med acklamation.

Mom. 37 (arbetsmarknadsutbildningens inriktning m. m.)

Först biträdades reservation 45 av Elver Jonsson och Charlotte Branting med 40 röster mot 17 för reservation 46 av Lars-Ove Hagberg. 255 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 44 av Bengt Wittbom m. fl. med 72 röster mot 40 för reservation 45 av Elver Jonsson och Charlotte Branting. 202 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 44 av Bengt Wittbom m. fl. – genom uppresning.

Mom. 38 (orienterande datautbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 47 av Bengt Wittbom m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 39 (en utvidgning av kapaciteten inom arbetsmarknadsutbildningen)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 48 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 40 (särskilda utbildningsinsatser inom dataområdet för kvinnor)
Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 42 för reservation 49 av Elver Jonsson och Charlotte Branting. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 44 (kurser för arbetslös ungdom vid folkhögskolor)
Först biträdde reservation 50 av Elver Jonsson m. fl. med 86 röster mot 17 för reservation 51 av Lars-Ove Hagberg. 209 ledamöter avstod från att rösta.
Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 50 av Elver Jonsson m. fl. – genom uppresning.

Mom. 45 (särskilda informationsinsatser till arbetslösa ungdomar)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 52 av Bengt Wittbom m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 50 (utbildning av vårdbiträden inom hemtjänsten)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 53 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 55 (utredning om allmän arbetslöshetsförsäkring)
Hemställan
Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 147 för hemställan i reservation 57 av Elver Jonsson m. fl.

Motivering
Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 58 av Lars-Ove Hagberg anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 56 (ökad egenavgiftsfinansiering av arbetslöshetsförsäkringen)
Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 59 av Elver Jonsson m. fl., *dels* reservation 60 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors – bifölls med acklamation.

Mom. 57 (dagpenningen inom arbetslöshetsförsäkringen)
Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 61 av Bengt Wittbom m. fl., *dels* reservation 62 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors – bifölls med acklamation.

Mom. 58 (kontant arbetsmarknadsstöd)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 63 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 59 (utbildningsbidragen)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 64 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 60 (översyn av utbildningsbidragens konstruktion)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 67 av Bengt Wittbom m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 61 (avskaffande av karensdagarna m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 68 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 65 (medlemskap i arbetslöshetskassa utan facklig anslutning)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 148 för reservation 69 av Elver Jonsson m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 66 (jämställande av värnpliktstjänstgöring med arbetad tid vid ansökan om kontant arbetsmarknadsstöd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 70 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 68 (ny anslagsteknik för anslaget Sysselsättningsskapande åtgärder m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 73 av Bengt Wittbom m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 71 (statsbidraget vid beredskapsarbeten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 74 av Elver Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 72 (volymen beredskapsarbeten och rekryteringsstöd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 75 av Bengt Wittbom m. fl., *dels* reservation 76 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 74 (åtgärder för att rekrytera tekniker till Norrlands inland)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 77 av Elver Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 75 (formerna för rekryteringsstödet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 78 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors – bifölls med acklamation.

Mom. 76 (översyn av starta-eget-bidragets konstruktion)

Utskottets hemställan bifölls med 267 röster mot 42 för reservation 80 av Elver Jonsson och Charlotte Branting. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 87 (allmänna synpunkter om åtgärder för arbetshandikappade)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* hemställan i reservation 91 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors, *dels* hemställan i reservation 92 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 90 av Bengt Wittbom m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 88 (ett överförande av resurser från socialförsäkringssektorn till arbetsmarknadspolitiska åtgärder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 93 av Elver Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 97 (bil som tekniskt hjälpmedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 94 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 98 (den allmänna utformningen av lönebidraget)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 95 av Börje Hörnlund m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 99 (det särskilda lönebidraget)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 96 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 100 (lönebidrag i kombination med bidrag till arbetsbiträde)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 97 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 101 (lönebidrag hos statliga myndigheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 98 av Bengt Wittbom m. fl., *dels* reservation 100 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors, *dels* reservation 101 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 102 (lönebidrag till allmännyttiga organisationer för icke arbetshandikappade)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 102 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 103 (den övre gränsen för antalet nytillkommande lönebidragsanställningar i allmännyttiga organisationer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 103 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 105 (ökad utslussning av anställda från Samhällsföretag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 106 av Bengt Wittbom m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 106 (inbyggda verkstäder)

Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 43 för reservation 107 av Elver Jonsson och Charlotte Branting. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 107 (sysselsättningsvolymen vid Samhällsföretag)

Först biträdades reservation 109 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors med 43 röster mot 17 för reservation 110 av Lars-Ove Hagberg. 252 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 108 av Bengt Wittbom m. fl. med 74 röster mot 38 för reservation 109 av Börje Hörnlund och Ingvar Karlsson i Bengtsfors. 200 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 108 av Bengt Wittbom m. fl. – genom uppresning.

Mom. 110 (effektivering av Samhällsföretagsgruppens organisation och styrning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 111 av Bengt Wittbom m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 113 (anslag till Statsbidrag till skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 115 av Bengt Wittbom m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 10

Punkt A 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt A 2 (anslag till Arbetsmarknadsråd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Bengt Wittbom m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt B

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Föredrogs

skatteutskottets betänkande

1986/87:27 om vissa företagsbeskattningsfrågor m. m.

Företagsbeskattningsfrågor m. m.

Anf. 70 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Skatteutskottets betänkande 1986/87:27 behandlar en rad olika frågor inom företagsbeskattningsområdet.

De skatteproblem som har aktualiserats genom ett stort antal motioner är inte nya. De har varit kända under lång tid. Men mycket litet har gjorts för att åstadkomma förbättringar.

Utskottets majoritet gör det lätt för sig. Man hänvisar till 1980 års företagskattekommitté och den år 1985 tillsatta utredningen om reformerad företagsbeskattning.

1980 års företagsbeskattningskommitté har lagt fram två betänkanden om den s. k. staketmetoden, dels för enskilda firmor, dels för handelsbolag. Vid den första remissomgången framkom betydande tveksamhet. När remissvaren kommer in på det senare betänkandet kan man förvänta sig att kritiken blir hårdare. Staketmetoden skapar nya problem och lämnar gamla olösta.

1980 års företagsbeskattningskommitté skulle också penetrera de svårigheter som företagsbeskattningsens speciella fåmansregler skapar.

Först nu – efter fyra år – har detta utredningsarbete börjat. Detta visar under vilka förhållanden framför allt den mindre och medelstora företagsamheten får arbeta. Rättvisa skatteregler och regler som inte missgynnar de mindre företagen är inte ett intresse endast för företagen och deras ägare utan för hela det svenska näringslivets utveckling.

Ända sedan andra världskriget har man i Sverige gynnat de större företagen, medan de mindre, inte minst skattemässigt, fått leva i ett betydligt kärvare klimat. Sverige har också, i förhållande till sin storlek, ett stort antal framgångsrika multinationella företag, företag som ofta grundades i början av 1900-talet eller under mellankrigsåren.

The Economist utropade för några nummer sedan Sverige till en ekonomisk paradox. Världens högsta skatter och världens största offentliga sektor hade inte skadat industrin, konstaterade tidskriften. Industrin hade, skrev The Economist, anpassat sig till externa chocker lika bra som i andra mer flexibla ekonomier.

Visst. Men den engelska tidningen beaktade inte att det i första hand har varit de exportinriktade multinationella företagen som stått för anpassningen. Och det är inte så konstigt som det kan tyckas. Multinationella företag kännetecknas just av att de arbetar utomlands, i andra länder med annan och betydligt förmånligare skattelagstiftning m. m.

Nej, den svenska företagsbeskattningen har framför allt varit oförmånlig för de mindre företagen och de företag som borde växa fram och bli nästa generation av storföretag.

Koncentrationen inom det svenska samhället, som i mycket är en följd av högskattesystemet, har bidragit till att skapa våra regionala problem.

De många motionerna till skatteutskottet visar att det finns många i riksdagen som inser vidden av de skadeverkningar som vår snåriga företagsbeskattning leder till för framför allt den mindre företagsamheten. Dess värre är inte den socialistiska majoriteten lika insiktsfull.

I motionerna krävs lösningar på bl. a. följande typer av problem:

- Man önskar bättre och mera flexibla periodiseringsmetoder och större möjligheter till resultatutjämning över tiden.
- Man önskar rättvisare regler vad gäller pensionering för egenföretagare och iakttagande av att överlåtelse av rörelse och jordbruk innehåller betydande moment av pensionering.
- Man önskar rättvisare regler vid beskattning av fåmansföretag i förhållande till andra företag eller löntagare.

– Man önskar bättre beaktande av särskilda branschers och företags speciella problem; det gäller dels sjöfartsnäringen, dels forskningsintensiv industri.

Innan jag behandlar de aktuella reservationerna ber jag, herr talman, att få yrka bifall till följande reservationer: nr 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 och 17.

Som jag redan inledningvis påpekat behöver vi i Sverige gynnsamma förutsättningar för en fortlöpande förnyelse av näringslivet. Kort sagt, vi behöver nyföretagare och nya entreprenörer. Med den höga beskattningen av fysiska personer är det svårt att spara ihop till ett startkapital. En företagare som riskerar sitt kapital och kanske förlorar 100 000 kr. av eget beskattat kapital har utomordentligt svårt att tjäna in samma beskattade belopp igen. Därför måste den enskildes satsning på riskkapital gynnas.

År 1981 behandlades också första gången en motion om nyetableringskonto för egenföretagare. Motionen överlämnades till företagsbeskattningskommittén. Förslaget om nyetableringskonton har dröjt. Staketmetoden ger inga lösningar på det här problemet. Vi anser från moderat håll att riksdagen hos regeringen bör begära förslag om nyetableringskonton.

Enligt gällande rätt får avdrag ske för framtida utgifter om dessa enligt god bokföringssed skall bokföras när de faktiskt uppkommer och betalas.

Enligt bostadskommitténs utredning SOU 1983:47 skall "framtida utgifter" få avdras skattemässigt, om dessa tagits upp i räkenskaperna och om den skattskyldige kan göra troligt att förpliktelser mot tredje man kommer att uppstå. Tyvärr har detta förslag inte gett upphov till en klar praxis – det har inte heller blivit någon lag – om vad som skall avses som "framtida utgifter". Enklaste sättet att lösa detta problem är att lagfästa bostadskommitténs förslag. Vi moderater beklagar att utskottets majoritet inte kunnat tillstyrka denna begäran i motion 1986/87:Sk384.

Renägare har på grund av kärnkraftskatastrofen i Tjernobyl åsamkats betydande svårigheter och tvingats till en onormal utslaktning av renstammen. Detta leder till onormalt höga inkomster och skatter för 1986/87. I en rad motioner har motionärerna begärt införande av renkonton för att ge renägarna möjligheter att sprida – och normalisera – sina inkomster på ett antal beskattningsår. Vi beklagar från moderat håll att utskottets majoritet av socialdemokrater och vpk-are inte kunde visa den generositet som en liten, utsatt grupp – de renskötande samerna – så väl behöver.

Skulle man lägga samman ett företags vinster över företagets hela livstid skulle man säkert alltför ofta finna att företagandet gått med förlust totalt sett, särskilt om man räknar in beskattningseffekter.

I många länder har man försökt rätta till nackdelen med beskattningsårets slutenhet på två sätt: dels genom att tidigare redovisade förluster får dras av från framtida vinster inom en viss given tidsperiod, dels genom att tidigare redovisade vinster får användas för att täcka senare års förluster.

I Sverige är den första metoden tillåten, den s. k. carry forward-metoden. Den senare metoden, carry back-metoden, tillåts däremot inte enligt svensk skattelagstiftning. Detta är beklagligt. Carry back-metoden skulle öka företagets stabilitet mot förluster och konjunktursvängningar. Carry back-metoden skulle också utgöra ett neutralt och praktiskt instrument för

resultatutjämning, inte minst i företag inom servicebranscherna.

Från moderat håll beklagar vi utskottsmajoritetens negativism när det gäller att ge den mindre företagsamheten spelregler som främjar företagens stabilitet. Detsamma gäller utskottsmajoritetens negativa inställning till en i och för sig relativt obetydlig regeländring om överförande av investeringsreserv och resultatutjämningsfond från enskild firma till aktiebolag.

Krångliga skatteregler skapar en god jordmån för kringgående av skatteregler. Staten gör i sin tur allt för att hindra sådana åtgärder från företagens sida. Tyvärr brukar alltmer detaljerade regler och allt fler särregler leda till att de lojala skadas. Så har också fallet varit med de gällande reglerna för förlustavdrag i fåmansföretag. Nu gällande regler stadgar att om aktiemajoriteten i ett fåmansföretag överlåts förloras rätten till förlustavdrag i bolaget. Denna regel återfinns i förlustavdragslagen och kom till för att stävja ett visst missbruk i s. k. skalbolag.

De särregler som fåmansbolagen får leva under är skadliga. Förlustavdragslagen leder i inte så få fall till att rationaliseringar och rekonstruktioner av fåmansföretag försvåras eller omintetgörs. En sanering av ett företag fordrar nästan alltid ny ledning, i fåmansföretag då också nya ägare.

Tidpunkten för ianspråktagande av allmän investeringsreserv samt tidpunkten för inbetalning av sådan reserv skapar en rad praktiska problem, som riksdagen bör undanröja. Så vill inte majoriteten. Även det är att beklaga. Man skulle här kunna ta bort vissa krångligheter.

De små företagens pensionsproblem ger klara antydningar om diskriminering mot den mindre företagsamheten. När en egenföretagare betalar premier för en pensionsförsäkring får premieavdraget endast ske under rubriken Allmänna avdrag. Detta innebär att egenföretagaren måste betala arbetsgivareavgifter på sina pensionsförsäkringspremier. Detta står i strid med vad som gäller för andra löntagare och även för aktiva fåmansdelägare i aktiebolag.

Denna orättvisa har påtalats under ett flertal riksmöten. Regeringen har dessutom trots krav från riksdagens sida inte lagt fram något förslag som skall undanröja den orättvisa som drabbar egenföretagarna. Regeringens handlande är förvånansvärt och klandervärt.

Som jag redan i annat sammanhang påpekat skapar vårt skattesystem incitament för kringgående av skatteregler. Skärpta skatteregler skadar merendels de lojala skattebetalarna. Detta gäller inte minst de regler som blev följden av en av skatteutskottet tillstyrkt motion 1981 om egendomslivränta. Utskottet ville endast rätta till missbruksfallen. Resultatet blev att alla egendomslivräntor drabbades.

Egendomslivräntan är en bra form för att garantera en mjuk generationsväxling och underlätta finansieringen för den som övertar ett företag. Det är faktiskt så att småföretagare många gånger har svårt att betala pensionspremier samtidigt som de har ett betydande kapital bundet i sitt företag. Detta kapital önskar man ju frigöra när det yrkesverksamma livet är över och pensionsåldern inträder.

I utskottets skrivning sägs att företagare i dag har andra möjligheter för pensionering. Men företagarnas villkor är ofta sådana att de inte orkar med att betala pensionspremier under lång tid. Dessutom bör i sammanhanget

kanske också beaktas att hustru som arbetat i familjens rörelse faktiskt var sambeskattad ända till 1977 och därför inte har kunnat sörja för sin pension. Att slå till med en generell regel för att komma åt ett mycket begränsat missbruk vid överlåtelse i samband med utlandsbosättning är både märkligt och skadligt.

Vi moderater kräver i reservation 9 tillsammans med övriga borgerliga partier att egendomsivräntor skattemässigt skall behandlas efter de regler som gällde före lagändringen 1984.

Ytterligare diskriminering mot småföretag finns i de särskilda reglerna om medhjälpande make och lön till barn i egen rörelse. Återigen träffar vi på en regel som drabbar kvinnorna värst. Det krävs att de skall arbeta minst 400 timmar per år, och det är 25 % av full arbetstid. Det är en vanlig deltidstjänstgöring. Många kvinnor råkar ut för att inte få egen A-inkomst, vilket påverkar familjens beskattning men också kvinnornas ATP-poäng och ATP-år. Här kräver vi en ändring.

En annan diskriminering är att hyresersättning från fåmansföretag till närstående skall beskattas, i vad gäller fritidshus, oavsett att motsvarande och liknande uthyrningar upp till 8 000 kr. är skattefria. En sådan regel vittnar om misstro mot företagarna och ett avsteg från principen att regler skall gälla lika för alla.

Sjöfartsnäringen i Sverige har det svårt, och svårare kommer den att få det i och med att norrmännen inför ett öppet sjöfartsregister. Detta innebär att de ombordanställda beskattas efter sitt hemlands skatteregler. Norrmännen vidtar denna åtgärd för att rädda norsk sjöfart och stoppa utflaggningen. I Sverige görs ingenting. Sjöfartsnäringen kläms åt allt hårdare. Den sjöfart som bedrivs i form av partrederier har ytterligt svårt att klara sig på grund av trubbiga och dåligt anpassade skatteregler. Detta har påpekats under lång tid. Det har sagts att staketmodellen skulle lösa problemen, men det kommer den sannolikt inte att göra. Det är på tiden att 1980 års företagsbeskattningskommitté får tilläggsdirektiv om att snabbt utreda den här frågan.

En annan sak som bör göras för partrederierna är att göra investeringsfonderna tillgängliga för dem. Vidare bör andelar i olika partrederier anses vara en och samma förvärvskälla. Förluster och vinster skall kunna kvittas mot varandra. För närvarande råder inte samma praxis hos olika taxeringsmyndigheter. Det leder till mycket skilda bedömningar i olika delar av landet. Det vore bra om det skapades klara regler. Det är beklagligt att utskottets socialistiska majoritet inte kan vidta en så enkel åtgärd för att förbättra partredarnas förhållanden. Det räcker inte att hänvisa till att vissa förändringar har gjorts. Sjöfartsnäringen och dess anställda behöver all den hjälp och all den lättnad i skattebördan den kan få för att kunna överleva i Sverige.

Den formella bolagsskatten är i vårt land 52 % av den beskattningsbara vinsten. Den reella beskattningen är dock ofta betydligt lägre. Enligt undersökningar gjorda av familjeföretagens skattedelegation är den betydligt lägre för våra storföretag än den är för den mindre företagsamheten, inte minst inom servicesektorn.

I en partimotion från moderata samlingspartiet föreslås att bolagsskatten successivt skall läggas om så att framför allt möjligheter till fondavsättningar begränsas samt att skatten sänks. Detta skulle skapa två fördelar, nämligen

att kapitalet blev rörligare och att de stora företagen inte gynnades på det sätt som sker och har skett inom bl. a. bilbranschen under senare år. Man har av regeringen fått tillåtelse att under fem år använda sig av framtida investeringsfonder, innan de ens har hunnit avsättas. Det är helt enligt reglerna och naturligtvis ett mycket stort stöd för en viss bransch.

Olikheterna i den reella beskattningen tillsammans med selektiviteten i frisläppandet av investeringsmedlen skapar med all sannolikhet en felaktig investeringsstruktur i vårt land. Lägre bolagsskatt och mindre möjligheter till fondavsättningar skulle nog skapa bättre underlag för investeringsbedömningar och därmed bättre framtidsinvesteringar. Det är marknaden och inte politikerna i kanslihuset som skall avgöra vad företagets pengar skall satsas i.

Skatteutskottets majoritet bestående av socialdemokrater och vpk inser naturligtvis inte faran med den selektiva näringspolitik som investeringsfonderna leder till. Att det finns problem har vi hört under dagens debatt. Skadeverkningsarna ser vi redan i dagens låga tillväxt i Sverige. Den var enligt SCB:s i går publicerade siffror betydligt sämre än vad regeringen hoppats på. Dessa siffror borde faktiskt leda till eftertanke, inte minst med tanke på alla de detaljer i företagsbeskattningen som vi har att behandla i skatteutskottet. Att dessa frågor behandlats tidigare är ingen ursäkt för den senfärdighet som vi möter. Det brådskar faktiskt med att få en mer småföretagsvänlig beskattning.

I detta anförande instämde Gullan Lindblad (m).

Anf. 71 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! I det betänkande som vi nu debatterar behandlas fyrtiotalet motioner på företagsbeskattningens område. Det överväldigande flertalet av dessa motioner behandlar problem främst för de mindre företagen. I några av motionerna tas också upp grundläggande frågeställningar på företagsbeskattningens område. Innan jag går in på sakbehandling av de reservationer som är fogade vid betänkandet, vill jag gärna framföra några allmänna reflexioner kring ämnet.

Den svenska företagsbeskattningen har ibland framhållits som ett mönster för vår omvärld. Sant är också att företagsbeskattningens uppbyggnad historiskt på ett verksamt sätt har bidragit till att hålla uppe investeringsnivån och därmed till att bygga ut svensk industri.

När utskottsmajoriteten i betänkandets första mening nu skriver att det under det senaste decenniet har genomförts mycket betydande reformer inom företagsbeskattningen, skulle man lätt kunna förledas att tro att den svenska företagsbeskattningen i dag är helt up to date. Så är emellertid inte fallet. Tvärtom har bristerna under senare år kommit att framstå allt tydligare. Inledningsvis vill jag hävda att företagsbeskattningen i dag är i mycket stort behov av modernisering.

Den formella bolagsskattesatsen på 52 % är vid en internationell jämförelse mycket hög. Vore det fråga om en effektiv skattesats skulle verkningarna bli mycket allvarliga. Genom att begagna det batteri av avskrivnings- och nedskrivningsmöjligheter som finns håller emellertid bolagen nere den effektiva skattebelastningen. Den formellt höga skattesatsen får därmed inte

den allvarliga verkan den annars skulle ha fått för konkurrenskraften. Däremot uppstår andra, allvarliga snedvridningar, bl. a. i konjunkturbilden.

Erfarenheterna har nämligen visat att skatteuttaget relativt sett är högt under dåliga år. dvs. under lågkonjunkturår, och lågt eller lägre under högkonjunkturår. Detta förklaras av att företagen under goda år begagnar de möjligheter till lagerupbyggnad och annat som står till buds och därmed håller nere skatten.

Överhettningen under en högkonjunktur förstärks, och lågkonjunkturer-na kommer också i sin tur att fördjupas till men för sysselsättningen.

Dagens system bidrar också till en inlåsning av kapitalet i företag med historiskt god vinstutveckling. Skall Sverige hänga med som industrination, är det väsentligt att vi snarast får till stånd en ändring på denna punkt. Kapitalet måste bli mycket rörligare för att inte hindra den produktförnyelse och förändring utav företagets inriktning som marknaden kräver. De negativa konsekvenserna förstärks också utav dubbelbeskattningen på utdelningar.

Till den formella skattesatsen om 52 % skall vinstdelningsskatten läggas. För aktuella företag ökar då skattesatsen till 58 à 59 %.

Jag tänker inte närmare gå in på vinstdelningsskatten, som egentligen innebär att vi för vissa företag har en trippelbeskattning av vinsterna. Från folkpartiets sida räknar vi självfallet med att statsministerns löfte till Bengt Westerberg vid debatten i Eskilstuna i onsdags kommer att innebära att en proposition med det snaraste läggs, med förslag att avskaffa vinstdelnings-skatten för företag som inte uppvisar någon rörelsevinst.

För enskilda firmor och handelsbolag är slutligen det nuvarande systemet närmast förödande genom att den vinst som sparas i företaget marginalbeskattas. En beskattning enligt staketmetodens princip måste därför snarast införas.

Herr talman! Jag kommer därmed in på beskattningen av mindre och medelstora företag som drivs som handelsbolag eller egen firma. Det krävs inget djupare studium i ämnet för att konstatera att dessa i beskattnings-hänseende närmast konsekvent är missgynnade jämfört med de större företagen. Flertalet av de motioner som vi i dag behandlar har också sitt ursprung i detta förhållande. Orättvisorna är många.

För oss inom folkpartiet framstår den socialdemokratiska attityden mot de mindre företagen som närmast obegriplig. Även i de mest hårdnackat socialistiska länderna har man under senare år omvärderat de mindre företagens betydelse. Som en följd av denna omvärdering har man, i stället för att förbjuda, snarare övergått till att stimulera bildandet av mindre företag.

I Sverige gör socialdemokraterna tvärt emot. Här har man konsekvent hårdare regler för mindre företag än för större. Den yrkesman som vill pröva sin lycka genom att starta något eget kommer snart underfund med att han plötsligt betraktas som en suspekt skattefuskare eller skattesmitare, som måste omfattas utav en betydande kontroll. Allt enligt den socialdemokratis-ka inställningen. Reservationerna och motionerna utgör en illustration på detta. Låt mig ta några exempel.

I reservation 11 behandlas lön till barn. Företagares barn som inte har fyllt

Prot. 1986/87:94
25 mars 1987

Företagsbeskattnings-
frågor m. m.

16 år får inte uppbära och själva skatta för sin egen lön, utan deras lön skall läggas ovanpå lönen för föräldern. Det innebär att man får något underliga effekter.

Om hårfrisörskans dotter får anställning hos specierhandlaren, är det inga problem. Då får dottern själv skatta för sin lön. Men vill hon arbeta hos sin mor och tillägna sig den kunskap som behövs för att en gång överta rörelsen: då går det inte längre.

I reservation 10 behandlar vi medhjälpande make. Här finns en spärr, i form av en minimitid på 400 arbetade timmar, för att maken själv skall få tillgodogöra sig lön. I annat fall läggs denna lön ovanpå den andra makens inkomst och marginalbeskattas där.

På samma sätt är det om verkstadsägarens fru tar anställning som snabbköpskassörskan någonstans – då går det alldeles utmärkt att jobba hur många och hur få timmar som helst och själv skatta för lönen. Men i makens företag går det inte.

Det är egentligen helt obegripligt varför man inte i makens företag skulle kunna skaffa sig den erfarenhet som naturligtvis är speciellt viktig i händelse av företagarens frånfälle.

Då det gäller egenföretagarnas pensionsförsäkringspremier råder samma orättvisa. Här handlar det om en sådan petitess som att ändra lagstiftningen och låta företagaren göra avdraget på rörelsebilagan. Men inte ens denna mycket enkla lagstiftningsåtgärd kan man vidta, trots att man säger år efter år att den nuvarande ordningen är orättvis.

Slutligen blir det kanske för den nystartande företagaren en överraskning, när han finner att han helt plötsligt, då han inte förmår att tillämpa hela den djungel av lagstiftning som finns, blir dömd till ett arbetsrättsligt skadestånd. Det skall då betalas med beskattade pengar, och han skall också betala socialavgifter på detta.

I själva verket förföljer de här diskriminerande reglerna den som vill pröva lyckan in till det han har avvecklat företaget eller vill överlåta det till sina barn. Tidigare var det möjligt att göra överlåtelser utan några större bekymmer för dem som inte haft stora likvider att ta till genom egendomslivräntor. Det förbjöds våren 1984, och det är ofattbart att man måste ta till lagstiftning även i de fall där det faktiskt har en social betydelse.

Från barnens introduktion i företaget t. o. m. att företagaren drar sig tillbaka har vi med andra ord diskriminerande lagstiftning.

Erfarenheter från utlandet och även här hemma visar tydligt att det är i de mindre företagen som ny sysselsättning skall komma till. Jag skulle därför, herr talman, vilja fråga skatteutskottets företrädare i denna debatt: När skall ni överge den misstänksamma inställning mot svenska småföretagare som ni hittills har deklarerat?

Att det inte kommer att ske här och nu framgår helt klart av det betänkande som vi har framför oss, trots att det på punkt efter punkt rör sig om rena rättvisekrav. Det skulle verkligen vara bra om vi kunde få besked om när ni tänker ta bort de här diskriminerande bestämmelserna.

Herr talman! I reservation 1 begär de tre borgerliga partierna en utredning och ett förslag om rätt att vid inkomsttaxeringen sätta av medel till särskilt nyetableringskonto.

Det är litet svårt att förstå att utskottsmajoriteten även på denna punkt måste gå emot. Om man inför en staketmetod, och det vill ju ni socialdemokrater, kommer det att innebära att den som driver företag får möjlighet att lågbeskattat eller obeskattat – hur man nu bestämmer sig – sätta av vinstmedel till kommande investeringar. Mot den bakgrunden är det väl ganska naturligt att man bereder även dem som inte driver företag samma möjlighet att lågbeskattat eller obeskattat sätta av medel för att starta företag.

Alla svenskar borde väl ha samma villkor. Mot denna bakgrund är kravet på utredning och förslag ganska naturligt – eller hur, Bruno Poromaa?

Herr talman! Folkpartiets ställningstagande i höstas att inte förorda ett omedelbart införande av ett renkonto var betingat av omtanke om samekulturen. Vi tvekade inför att införa en skatteregel, som skulle ha kunnat medföra oöverlagda neddragningar inom rennäringen.

När frågan var uppe rädde en rätt uppjagad stämning, beroende på den osäkerhet som alla kände efter Tjernobyl. I dag tror jag att alla inblandade parter tänker klarare. Självfallet anser vi inom folkpartiet att det i dag är lika viktigt att slå vakt om samekulturen och rennäringen – ett inslag som, om det försvann, skulle göra vårt land fattigare.

Redan i höstas påpekade utskottet möjligheten av att införa ett renkonto. När i dag bilden kring konsekvenserna av olyckan i Tjernobyl har klarnat, stöder vi från folkpartiets sida införandet av ett särskilt renkonto vid beräkning av inkomst av renskötsel.

Herr talman! Svensk sjöfartsnäring brottas sedan många år tillbaka med allvarliga problem. Internationell överkapacitet och låga bemanningskostnader i vår omvärld, ofta med hjälp av statliga subsidier, har gjort konkurrensen mördande. Från folkpartiets sida ropar vi självfallet inte på statsstöd, men situationen är nu sådan att kraftfulla åtgärder måste till, och de måste komma snabbt.

Som påpekats i folkpartimotionen, måste andelar i flera partredrier betraktas som *en* förvärvskälla, så att kvittning av över- och underskott kan ske. Även vid försäljningar måste, som vi har sagt i motionen, kvittning tillåtas.

Den snabba tekniska utvecklingen, bl. a. datoriseringen, har inneburit att man nu talar om en utrustningskris i högskolan, en kris som också sprider sig till gymnasiet. Åtskilliga krav ställs i dag på att det svenska näringslivet skall bidra med medel till modern utrustning. Men så länge den gällande lagstiftningen inte gör det möjligt för företagen att få avdrag för bidrag till utbildning tvekar svensk industri att ge bidrag till en modern utrustning. Därför är det nu dags att utvidga förordningen om avdragsgilla bidrag till forsknings- och utvecklingsarbete till att även gälla utrustning för utbildningsändamål.

Forskning och utveckling är nyckeln till våra framtida framgångar på industriområdet. Därför menar vi att man vid sidan av stödet till högskola, universitet och gymnasier också skall införa det tidigare forsknings- och utvecklingsavdraget. Nu säger utskottsmajoriteten att stöd i den formen kan utgå först lång tid efter det att ett beslut om forskningsinsatser fattats, men så är det inte i praktiken utan precis tvärtom. Om man har ett FoU-avdrag vet

man ju att man får avdrag redan när man står beredd att starta en forskning, vilket man däremot inte vet om man i stället skall ansöka hos statsmakten om att få ett bidrag. Det är ju ute i företagen som man vet vilken forskning som behövs. Inte blir väl forskningen bättre därför att man lägger beslutet hos politikerna, Bruno Poromaa?

Herr talman! Det finns flera reservationer, men jag tänker inte gå in på dem alla utan nöjer mig med att här yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16 och 17.

Anf. 72 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 27 behandlas ett stort antal motioner som berör företagsbeskattningen. Till betänkandet har fogats 18 reservationer, varav centern står bakom 10. Jag skall i huvudsak understryka motiveringen för dessa.

Innan jag går in på reservationerna vill jag emellertid varna något för den kritik som riktas mot företagens nuvarande konsolideringsmöjligheter. Utan tvivel hade situationen för svenskt näringsliv varit än värre, om inte nuvarande avsättningsmöjligheter hade funnits när krisen inträffade på 70-talet. Visst kan det behöva göras förändringar – framför allt kanske man beklagar att inte mer av det som har konsoliderats i företagen har använts för investeringar – men förkasta inte ett system som har betytt och betyder så mycket för flertalet företag, inte minst för småföretagen! Jag tror att man skall vara försiktig när man dömer ut ett system, som vi har varit överens om tidigare och som – det är vi ändå i grunden helt medvetna om – har haft och har stor betydelse för svenskt näringsliv.

I reservation nr 1 berörs frågan om nyetableringskonto. Centern har i flera år framställt krav på att möjligheter borde ges för ett sparande i nyetableringskonto eller, som det också kallas, privat investeringskonto. Genom att medge avsättning till ett sådant konto av obeskattade medel skulle man underlätta ett sparande för framtida investeringar. Systemet är egentligen ett inslag av utgiftsskatt, eftersom inkomsten inte beskattas förrän den konsumeras. Vid investering – som är avsikten – sker beskattning när det berörda projektet avyttras. För sparat och för att stimulera ett nyskapande skulle etableringskonto eller privat investeringskonto ha stor betydelse. När vi nu har ett så stort behov av ökat sparande och av nya investeringar, är det ganska märkligt att inte regeringen kan medverka till ett sådant system. Trots positiva uttalanden av riksdagen år efter år görs ingenting från regeringens sida. Vad vi nu behöver är inte bara vänliga ord utan åtgärder, och det är åtgärder vi yrkar på i reservation nr 1.

I reservation 3 ställer vi reseranter krav på införande av ett särskilt renkonto vid beräkning av inkomst av renkötsel. Genom den omfattande utslaktning av renar som sker på grund av Tjernobylolyckan drabbas en del renägare av onormalt höga skattesatser, och det finns starka motiv för att under dessa mycket extrema förhållanden skapa en bättre möjlighet till resultatutjämning.

I reservation 6 berörs tidpunkten för inbetalning till investeringsreservkonto. Enligt nu gällande bestämmelser skall handelsbolag göra inbetalningen till allmän investeringsreserv senast den 31 mars, medan den som

deklarerar sitt företag som fysisk person får anstånd tills han lämnar sin deklARATION. Jag kan inte förstå att det finns något sakligt skäl att motsätta sig vårt krav på att samma regler skall gälla som nu gäller för fåmansföretag som drivs som enskild firma. Vi reserverar begär därför att regeringen skall framlägga förslag om en sådan ändring.

I reservation 4 berörs partrederiernas ekonomi. Partrederinäringens ekonomiska läge är besvärligt, och något måste göras för att förbättra dess situation. Regeringen har aviserat en sjöfartspolitisk proposition, och vi förväntar att denna fråga tas upp i samband härmed.

I reservation 8 berörs egendomslivräntan. Ett enigt skatteutskott begärde 1981 en lagstiftning i syfte att förhindra icke avsedda skattelättnader i samband med överlåtelse mot vederlag i livränta. Syftet bör, framhöll utskottet, uteslutande vara att söka komma till rätta med missbruksfallen och inte att hindra eller försvåra överlåtelseformer som varit avsedda att underlätta generationsväxlingar eller att bereda en tidigare innehavare av ett företag en rättmätig pension.

Nuvarande regler om egendomslivräntor är så utformade att de i praktiken innebär att egendomslivränta som finansiering i samband med företagsöverlåtelser kommit att helt upphöra. Vad skatteutskottet 1981 begärde var inte generella utan särskilda regler som skulle hindra missbruk av de dåvarande bestämmelserna för egendomslivräntor.

I reservation 11 berörs frågan om lön till barn. Enligt nu gällande regler skall barn ha fyllt 16 år för att inte sambeskattnings skall äga rum av lön för utfört arbete i föräldrars företag. Vi reserverar anser att åldersgränsen bör sänkas till 15 år.

I reservation 14 berörs ett område där, enligt vad riksdagen i flera år uttalat, en ändring är önskvärd. Trots detta har ingenting skett. Vad frågan gäller är huruvida egenföretagares pensionsförsäkringspremier skall få dras av i förvärvskällan. Som det nu är ingår premier för egenförtagares pensionering i underlaget för beräkning av egenavgifterna. Vad vi reserverar nu begär är att förslag framläggs om rätt för egenföretagare att i förvärvskällan göra avdrag för premier för egen pensionsförsäkring. Jag förstår inte socialdemokraternas svekfulla handlande i denna fråga. Efter att tidigare ha varit med om att försöka få till stånd en ändring skjuter man nu frågan på framtiden. Anser verkligen socialdemokraterna att företagsformen skall avgöra om man skall få göra ett avdrag eller inte? I ett företag som drivs som aktiebolag får pensionsförsäkringspremie för företagsägaren dras av i förvärvskällan. Varför inte låta samma regel tillämpas för småföretagare som redovisar sitt företag som enskild firma? Kan ni från socialdemokraterna redovisa något enda sakskäl för att bibehålla nuvarande regler? Nog borde även ni i det socialdemokratiska partiet ha en känsla för att rättvisa och lika behandling skall vara normgivande i skattesystemet, och det tror jag att ni har.

Jag har i denna riksdag och i skatteutskottet många gånger varit med om att man kunnat respektera ett förslag också från oppositionen. I denna fråga har skatteutskottet i flera år varit enigt om att nuvarande regler är otillfredsställande från likformighets- och rättvisesynpunkt och att en ändring därför är önskvärd.

Samma majoritet som nu i skatteutskottet uttalade förra året:

”I samband med att skatteutskottet tidigare prövat frågan om egenföretagares pensionsförsäkringspremier har utskottet vid upprepade tillfällen pekat på att den övre gränsen vid beräkning av ATP-avgift numera slopats och att frågan om rätten till avdrag för premierna därigenom får anses ha kommit i ett annat läge än tidigare. Utskottet har också framhållit att den nuvarande ordningen, som innebär att premierna för egenföretagares pensionering ingår i underlaget för beräkning av egenavgifter, är otillfredsställande från likformighets- och rättvisesynpunkt och att en ändring av bestämmelserna därför är önskvärd. Utskottet vidhåller denna uppfattning.”

Utskottet fortsätter: ”Som framgår av den inledningsvis lämnade redogörelsen har företagsskattekommittén presenterat en principskiss för beskattning av egenföretagare enligt en s. k. staketmodell innebärande bl. a. att egenföretagaren i princip jämställs med en löntagare. En staketmodell vid beskattningen skulle kunna lösa den i motionerna aktualiserade frågan om egenföretagares avdrag för pensionsförsäkringspremier. Införandet av en staketmodell är emellertid en fråga som måste ses på lång sikt, och den olikformighet i fråga om pensionsförsäkringspremierens behandling i avdrags hänseende som för närvarande råder bör enligt utskottets mening lösas utan onödigt dröjsmål. Enligt utskottet bör det vara möjligt att åstadkomma åtminstone en provisorisk lösning i avvaktan på den omläggning av beskattningen av enskild näringsverksamhet som kan bli resultatet av företagsskattekommitténs arbete.”

Efter detta mycket bestämda uttalande förra året hade jag förväntat mig att regeringen skulle göra någonting. När så inte skett är det naturligt att vi motionärer återkommer för att på nytt aktualisera frågan. Vad gör då socialdemokraterna i utskottet? Jo, de avger ett mycket ljumt och ointresserat uttalande när det gäller att rätta till en lagstiftning, som de ett år tidigare sagt är otillfredsställande från likformighets- och rättvisesynpunkt.

Tar verkligen socialdemokraterna avstånd från kravet på rättvisa och likformighet i dagens skattesystem? Tidigare har vi i utskottet kunnat enas om att rätta till direkta orättvisor i skattelagstiftningen. Jag beklagar socialdemokraternas bristande respekt för det som jag hittills trott vara grunden för arbetet i skatteutskottet, nämligen att skapa skatteregler som innebär rättvisa och lika behandling av de skattskyldiga. Att först erkänna att reglerna är orättvisa och sedan inte vilja vara med och rätta till dem är verkligen – jag ber om ursäkt för att jag tar i – både hänsynslöst och skrämmande.

I reservation 15 tas frågan upp om rätt till avdrag för arbetsrättsligt skadestånd. Arbetsrättsliga regler återfinns i dag i en mängd olika lagar, däribland semesterlagen och MBL. Bestämmelserna är krångliga och svårtolkade, och en arbetsgivare kan lätt, helt omedvetet, bryta mot någon bestämmelse. Framför allt av detta skäl bör ett skadestånd vara avdragsgill kostnad i arbetsgivarens rörelse. Ett annat skäl är att huvudprincipen i skattesystemet hitintills har varit att det belopp som är skattepliktigt för mottagaren också skall vara avdragsgillt för utgivaren av beloppet. Genom förbudet mot avdrag har man brutit mot denna tidigare självklara regel.

I reservation 17 berörs aktiebolags beskattningsår. Enligt min uppfattning

bör aktiebolagens samtliga inkomstslag följa räkenskapsåret, och det är detta som vi reservanter begär att regeringen skall lägga fram förslag om.

I reservation 18 tas på nytt upp frågan om ett mindre fribelopp vid beräkning av egenföretagares arbetsgivaravgift. Under en tidigare period medgavs ett sådant avdrag. Trots att andra grupper nu får göra betydande schablonavdrag och trots att orättvisan fortfarande finns kvar beträffande underlaget för beräkning av arbetsgivaravgiften, nämligen den att i underlaget ingår även avkastning på i företaget investerat kapital, har den socialistiska majoriteten i utskottet inte heller här kunnat respektera kravet på rättvisa och likformighetsprincipen.

Herr talman! Med vad jag nu har anfört vill jag yrka bifall till samtliga de reservationer där mitt namn förekommer.

Anf. 73 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Mycket har hänt under de senaste åren inom företagsbeskattningen. Sedan regeringsskiftet 1982 har lagernedskrivningarna begränsats och forskningsavdraget slopats. Faktum är också att bolagsskatten har sänkts från tidigare 58 % till i dag 52 % – trots att socialdemokraterna på vissa håll många gånger betraktas som ett skattehöjparti.

I viss omfattning har även förenklingar genomförts, och en sådan förenkling är avskaffandet av den kommunala beskattningen av aktiebolag fr. o. m. inkomståret 1985.

När vi tidigare år i kammaren har debatterat beskattningen av företag har framförts krav på kraftigt sänkta skatter från de borgerliga och krav på kraftigt höjda skatter för företagen från vpk. I dag finns det inte ett så stort svängrum i debatten, då det enbart är de borgerliga partierna som återkommer med sina krav och också svarar för samtliga reservationer som är fogade till detta betänkande, som vi nu har att ta ställning till.

Vpk har ej några reservationer, och jag tolkar det på ett sådant sätt att vpk vill, i motsats till de borgerliga, avvakta resultatet av det utredningsarbete som har pågått och pågår inom detta område. Det är ett moderniseringsarbete som pågår – ett arbete som Kjell Johansson efterlyser. Jag medger att det finns ofullkomligheter i företagsbeskattningen, men vid en internationell jämförelse står den sig väl.

Vad händer då inom detta område? Utredningen om reformerad företagsbeskattning, som tillkallades för drygt ett år sedan, har enligt sina direktiv att pröva möjligheterna att uppnå en mer likformig beskattning av arbete och kapital, att analysera underlag för vinstbeskattning och uttag av arbetsgivaravgifter samt att pröva frågan om ett bredare skatteunderlag och sänkta skattesatser.

Inom regeringskansliet är därutöver 1980 års företagsstatkommittés förslag till en s. k. staketmetod för beskattning av enskild näringsverksamhet och handelsbolag föremål för överväganden.

I sitt fortsatta arbete kommer också företagsstatkommittén att ta upp frågor som reservanterna på nytt har aktualiserat, trots att dessa frågor så gott som samtliga under de senaste åren har prövats av riksdagen. Detta visas också genom det register som tagits med som bilaga till detta betänkande.

Enligt utskottsmajoritetens uppfattning har vid behandlingen av reservan-

ternas yrkanden inget nytt av betydelse framkommit som skulle föranleda utskottet att inta en annan ståndpunkt än vid de senaste tillfällena som dessa yrkanden behandlades. Det gäller exempelvis de olika yrkanden om resultatutjämnings genom skattefria avsättningar av medel till nyetableringskonto, sänkning av åldersgräns för rätt till avdrag för lön till barn, uppdelning mellan makar av inkomster från fåmansägda företag m. fl. yrkanden som återges på s. 6 i betänkandet och som de flesta reservationerna berör.

Den fråga som snabbast av alla har återkommit på riksdagens bord i detta betänkande är yrkandet om införande av det s. k. renkontot. Så sent som i december avtog riksdagen detta yrkande.

Till följd av Tjernobylolyckan och den därmed sammanhängande höga utslaktningen av ren ville de borgerliga införa detta konto för att åstadkomma en utjämnings av resultaten över flera år. Med litet distans till denna olycka kan i dag konstateras, att med de möjligheter till resultatutjämnings som redan i dag finns var det ett riktigt ställningstagande från riksdagens sida att avslå förslaget om renkonto. Motiven för att nu införa ett permanent konto för renägare är i dag ännu svagare än det var för några månader sedan – detta också av andra skäl.

Jag skall helt kort, herr talman, kommentera ytterligare några av de 18 reservationerna i betänkandet, av vilka moderaterna ensamma svarar för tre.

Fr. o. m. 1985 års taxering har i lagen intagits vissa spärregler för fåmansföretag i syfte att undvika handel med s. k. förlustbolag. Moderaterna vill i en reservation luckra upp dessa regler. De vill även ge rätt att kvitta ett års förluster mot tidigare års vinster samt att en utredning tillsätts i syfte att möjliggöra överförande av investeringsreserv och resultatutjämningsfond från enskild firma till aktieföretag.

En bred majoritet av utskottet avstyrker förslagen, då bl. a. reglerna om förlustavdrag kommer att aktualiseras i det nu pågående utredningsarbetet. I övrigt vill utskottsmajoriteten hänvisa till vad som sagts om att ytterligare utvidga möjligheterna till resultatutjämnings genom olika former av kontoavsättningar.

Moderaterna yrkar i en annan reservation att spärregeln för ianspråktagande av investeringsreserv skall slopas. Även om den regeln kan vara svår att praktiskt tillämpa och svår att förstå för många skattskyldiga, vill inte utskottsmajoriteten biträda detta yrkande, då det omfattande översynsarbetet som för närvarande pågår troligtvis också omfattar detta område.

I en gemensam reservation yrkar de borgerliga att tidsgränsen för avsättning till investeringsreserv, som är den 31 mars taxeringsåret, slopas för handelsbolag. Den särskilda regeln om handelsbolag har tillkommit av praktiska skäl, eftersom de olika delägarna kan ha anstånd till olika tidpunkter eller även i övrigt ha olika sista dag för avlämnande av självdeklaration. En ändring är inte okomplicerad, varför allting talar för att den nuvarande ordningen bibehålls. Det pågående översynsarbetet kommer också i detta fall att omfatta investeringsreserverna, varför ej heller detta yrkande kan biträdas av utskottsmajoriteten.

I en gemensam borgerlig reservation yrkas också att olikheterna i beskattning undanröjs mellan egenföretagare och anställd i aktieföretag,

genom att det medges att pensionsförsäkringspremie utgör avdragsgill kostnad i förvärvskälla. Margit Gennser uttrycker stor besvikelse över att ingenting har hänt. Jag kan dock trösta henne med att utskottsmajoriteten förutsätter att regeringen uppmärksammar problemet i sitt fortsatta arbete och framlägger förslag som innebär att man undanröjer den nuvarande olikformigheten. Den starka skrivningen i betänkandet verifierar att utskottet vill att frågan skall bringas till sin lösning, men eftersom frågan är mycket komplicerad vill jag uppmana er: Ha tålamod!

I en gemensam folkparti- och moderatreservation yrkas att regeringen bör framlägga förslag om att delägarskap i två eller flera partredier skall anses utgöra en förvärvskälla. Utskottet har understrukit att partrediernas ekonomiska problem är allvarliga. Vissa förbättringar har skett, bl. a. i den kommunala beskattningen. Den i reservationen aktualiserade frågan om tillämpningen av förvärvskällereglerna för verksamhet som bedrivs i partrederiform har också uppmärksamrats av riksskatteverket. Arbetet med den sjöfartspolitiska propositionen pågår, och utskottet förutsätter att partredarnas ekonomiska situation kommer att beaktas i detta arbete.

Som jag nämnde inledningsvis har vi efter regeringsskiftet avvecklat det s. k. forskningsavdraget. Anledningen till detta var att det avdraget fungerade mer som en skattesubvention till vissa företag än som en stimulans för ökade insatser för forskning och utveckling. Det är svaret till Kjell Johansson. Nu vill ni och moderaterna återinföra detta avdrag. Utskottsmajoriteten vidhåller sin principiella uppfattning i denna fråga och menar att riksdagen ej bör frånträda sin ståndpunkt.

En återgång till de regler som gällde före den 1 juli 1984 i fråga om egendomslivräntors skattemässiga behandling krävs av samtliga borgerliga partier. Tidigare kunde den som sålde egendom mot vederlag i livränta beskattas i takt med att livräntan inflöt. Köparen erhöll då avdrag med utgivna belopp. Att behandla egendomslivräntorna annorlunda i beskattningshänseende än en vanlig köpeskilling är fortfarande, enligt utskottsmajoritetens uppfattning, ett vägande skäl för att även detta yrkande bör avfärdas.

Den sista av de tre reservationer som jag inte har behandlat, där moderaterna är ensamma, gäller hyresersättning till närstående i familjeföretag. Vid ett liknande yrkande förra våren anförde utskottet att de regler som för närvarande gäller om ersättningar från fåmansföretag har tillkommit i syfte att begränsa dessa företagares möjligheter till skattelättnader för sig själva och andra närstående. Reservationen bör därför avslås.

Den allra sista reservation som jag har för avsikt att helt kort kommentera är den som återfinns under rubriken Räkenskapsår. Som framförs i reservationen är den frågan redan föremål för överväganden inom regeringkansliet. Det finns heller ingen anledning för utskottsmajoriteten att vidta några ytterligare åtgärder i den frågan.

Med det sagda, herr talman, yrkar jag avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 74 MARGIT GENNSER (m) replik:

Herr talman! Jag skall kommentera Bruno Poromaas anförande och inte ställa nya frågor, för att inte onödigtvis förlänga debatten.

Det konstaterades att vänsterpartiet kommunisterna är mycket nöjt. Det har inte en enda reservation till detta utskottsbetänkande. Det visar just hur frågan om företagsbeskattningen har drivits sedan 1982, nämligen på det viset att man missgynnat de små och medelstora företagen och gärna gett favörer till de stora. Det gör alltid socialister och socialistiska företrädare. Det är så väldigt mycket enklare att styra stora företag. Vi har sett hur lätt det var att komma överens med banker, t. ex. när man skulle få fram forskningspengar, sälja optioner etc.

Sedan får vi höra att vi skall ha tålmod. Den egenföretagare som måste kosta på sig betydligt högre premier än alla andra i vårt land, för att få den pensionstrygghet som alla skall kunna spara sig fram till, han skall ha tålmod. Vart har egentligen socialdemokraternas rättspatos tagit vägen? Det är väl rättvisa vi skall ha och en rättvis beskattning?

Jag har noterat några ord som sades i debatten. Själv använde jag ordet klandervärt. Men andra hade ännu hårdare ord: hänsynslöst, skrämmande, orättvist osv. Vi har visat en rad exempel. Hur kan dessa åtgärder försvaras? Lagen skall väl ändå gälla lika för alla.

Beträffande förlustbolagen kan jag ta ett exempel från min hemstad Malmö. Där har Saab fått en tomt för en billig penning, möjligtvis nästan gratis. Vad har Saab fått mer? Jo, företaget har fått Kockums förlustavdrag, och det är inte småsmulor att få med i boet. När man skall rekonstruera ett fåmansföretag har man inte ens möjlighet att överlåta aktiemajoriteten. Komma åt "skalbolag" kan man göra på andra och mycket enklare sätt.

Vi har också egendomsivräntorna. Det gäller verkligen för egenföretagare och för jordbrukare att kunna sörja för sin pensionering och kunna överlåta sin rörelse. Detta försöker man lägga hinder i vägen för. Är detta rättvisa, har vi verkligen ett rättvist skattesystem? Är verkligen det enda vi kan säga till dem som drabbas av orättvisan: Ha tålmod!?

Anf. 75 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Bruno Poromaa svarade mycket litet på de frågor jag har ställt. Det han sade var bl. a. att man har sänkt bolagsskatten. Det berör inte den stora andel av företag som går under begreppet småföretag och som deklarerar som enskild firma.

Har socialdemokraterna så stort intresse för storföretagen att man har glömt bort småföretagarna? Man kan inte ens tillmötesgå det allra minsta lilla krav från småföretagarnas sida. Det gäller krav som har sin grund i orättvisa i skattesystemet. Dessa krav är man inte beredd att tillmötesgå. Jag måste säga att jag faktiskt känner det som upprörande att man inte har kunnat ta ställning för en så pass liten fråga som ändå för många har stor betydelse.

Nu säger Bruno Poromaa att utskottet har gjort en stark skrivning. Jag har tittat i utskottsbetänkanden för flera år tillbaka. Då är det mycket lätt att konstatera att något så utslätat uttalande som det som gjorts i år från socialdemokraternas sida inte har gjorts på många år. Jag måste ställa frågan: Varför kunde man inte stå fast vid det ställningstagande och det uttalande

som gjordes förra året? Då hade man ett klart uttalande om att det var ett felaktigt system som tillämpades, och att man var angelägen om att en rättelse kom till stånd så snart som möjligt. Den nu aktuella skrivningen innebär som jag har tolkat den – jag har faktiskt fått det verifierat av dem som är mer insatta i vad som är avsikten än vad jag är – att man skall avvakta en ny utredning. Då är det sannolikt att frågan skjuts fram två tre kanske fyra år utan att någonting görs. Är det verkligen det man vill? Kan man inte rätta till en sådan här sak, utan låter man en för småföretagarna klar orättvisa stå kvar?

När det gäller storföretagen var det inte så farligt. Då kunde man gå in och mycket snabbt göra en ändring som inte gav någon fördel för småföretagen.

Bruno Poromaa sade inte någonting om kravet på fribelopp. Jag förstår att han inte berörde de reservationer särskilt mycket som har haft centermotioner till grund. Det är, tycker jag, frågor av liten omfattning men som rör direkta rättvisekrav för en grupp i samhället som vi alla måste erkänna har gjort och gör en betydande insats. Men statsmakten är mycket negativ till att ge dem lika behandling när det gäller skatter och avgifter.

Anf. 76 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! För att medge votering före middagspausen skall min replik bli kort.

Bruno Poromaa hänvisade till det utredningsarbete som pågår om företagsbeskattningen. Men, Bruno Poromaa, det behövs ingen utredning för att medge avdrag av pensionspremier på rörelsebilagan i stället för att medge det som ett allmänt avdrag. Det behövs ingen utredning för att sänka åldersgränsen för lön till barn från 16 till 15 år. Det behövs bara att man ändrar en siffra i en lagparagraf. Det behövs ingen utredning för att medge avdragsrätt för ideella skadestånd. Det behövs bara att man går tillbaka till tidigare lagstiftning.

Vi har sänkt bolagsskatten, sade Bruno Poromaa, från 58 % till 52 %, trots att vi från visst håll betraktas som ett skattehöjarparti. Från vilket håll skulle det vara som man inte betraktar er som ett skattehöjarparti? Det skulle vara roligt att få reda på. Samtidigt höjde ni faktiskt skatten för de minsta företagen. Just det exempel som Bruno Poromaa själv tog upp visar att det innebär en skattehöjning för de minsta företagen. Därför frågar jag Bruno Poromaa: När tänker ni sluta med att konsekvent och systematiskt missgynna de minsta företagen?

Anf. 77 BRUNO POROMAA (s) replik:

Herr talman! Jag tänkte först vända mig till Margit Gennser. Jag har inte gjort mig till talesman för vpk. Då lyssnade verkligen inte Margit Gennser på vad jag sade. Jag sade att jag tolkade detta på ett sådant sätt att man vill avvakta det omfattande utredningsarbete som pågår.

Sedan höjde Kjell Johansson rösten och upprepade fyra gånger att det behövs ingen utredning för att göra det och det. Men varför gjorde inte ni något under de sex år ni satt i regeringsställning, eftersom det inte behövs någon utredning? Varför vidtog inte ni de här åtgärderna, eftersom det är så enkelt på många olika områden.

Jag vill inte förlänga den här diskussionen, utan vill kort och gott hänvisa till det omfattande arbete som pågår på område efter område. Jag är övertygad om att vi snart kan skönja resultaten av det arbetet. Jag tror att vi inom loppet av ett år säkerligen har diskuterat företagsbeskattningen många gånger, så energiska som ni är när det gäller att diskutera den frågan.

Anf. 78 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Svaret är ganska enkelt och det gäller flertalet av de exempel jag nämnde. Det enkla svaret är att den lagstiftningen inte fanns under den tiden. Den har ni infört, till men för småföretagen. Det fanns alltså ingen anledning att ändra den lagen då. Den kom först när ni trädde till.

Anf. 79 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är egendomligt att man från socialdemokratiskt håll gång på gång kommer tillbaka och frågar: Varför gjorde inte ni det när ni satt i regeringsställning?

Är socialdemokraterna så totalt handlingsförlamade att de inte kan ta ställning till en sådan enkel sak som att flytta avdraget för egenföretagares pensionsförsäkringar till rörelsebilagan? Kan man verkligen inte ta ställning till den frågan?

Vad är skälet till att man slår till reträtt från förra årets uttalande, då man var klart positiv till att så snabbt som möjligt få en rättelse till stånd? Vad är motiveringen till detta?

Jag förstår att Bruno Poromaa inte skall ta upp fler frågor. Det är klart att det inte finns några argument för att försvara många av de ställningstaganden som gjorts från er sida i utskottet.

Anf. 80 MARGIT GENNSER (m) replik:

Herr talman! Att vpk är nöjt syns av utskottsskrivningen – ingen reservation. Det finns också diskreta former för att falla varandra om halsen.

Anf. 81 BRUNO POROMAA (s) replik:

Herr talman! Får jag åter en gång vända mig till Stig Josefson. Om det var så enkelt som han gör gällande beträffande pensionsförsäkringen, vill jag fråga: Vad gjorde Stig Josefson under de borgerliga åren?

Om företagens rent allmänna situation får ni besked, om ni tittar på resultaten i företagens bokslut. Oavsett om det är ett litet företag, som centern har värnat om i den här debatten, ett medelstort, som folkpartiet har värnat om, eller ett stort, som moderaterna har värnat om, är ju resultaten i dag helt andra än de var under de borgerliga åren.

Anf. 82 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande som nu behandlas avstyrks en lång rad motioner. I betänkandet behandlas och avstyrks bl. a. en motion som Bertil Danielsson och jag har väckt. Där finns ett yrkande om trädgårdskonto inom trädgårdsnäringen. Ett annat yrkande i motionen behandlas av jordbruksutskottet och avser behovet av ett skördeskadestydd inom trädgårdsnäringen.

Vi motionärer har konstaterat att just ett trädgårdskonto skulle kunna bli ett bra skydd när det gäller skördeskador, skador som numera ofta kan innebära ekonomisk katastrof för en företagare.

Inom trädgårdsnäringen föreligger i princip ett lika stort behov som inom jordbruket av att skydda sig mot de ekonomiska konsekvenserna av skördeskador. Det är därför förvånansvärt att myndigheterna, trots olika utredningar, år efter år har låtit bli att ta ställning till dessa problem. Nu har problemet emellertid lösts inom jordbruket, men för trädgårdsnäringens vidkommande är det fortfarande olöst.

Behovet av ett skydd är alltså påtalat i många utredningar, men det har ändå inte gjorts något konstruktivt. Under vissa år har bl. a. omfattande skador inträffat, t. ex. utvintringsskador på jordgubbsplantor, stora frostska-
dor i fruktodlingar och översvämningsskador som har drabbat många andra produkter. Påfrestningarna i ekonomiskt hänseende för de enskilda odlarna har i vissa fall varit mycket allvarliga.

Genom naturkatastrofanslaget har vissa odlare kunnat få bidrag. Fr. o. m. 1984 har emellertid riksdagen tagit bort det anslaget. Det finns dock en möjlighet, nämligen att vända sig direkt till regeringen, men genom den praxis som har utbildats bl. a. när det gäller inkomstgränser är det i praktiken nästan omöjligt att få hjälp. Det finns därför ett mycket stort behov av att en gång för alla lösa dessa problem.

I många fall kan det ta mycket lång tid efter en skada innan inkomster kan påräknas av odlingen. Under tiden har företagaren utgifter för löpande driftskostnader m. m. Då trädgårdsnäringen har en starkt varierande intäktsbild på grund av variationer i väder, köldskador, olika växtsjukdomar och skadedjur, borde det problemet kunna lösas genom införande av en möjlighet till resultatutjämning mellan åren.

Herr talman! Vi anser att en bra lösning på problemet skulle vara att införa just ett trädgårdskonto. Det borde kunna få en uppbyggnad liknande det konto som redan finns inom skogsbruket. Det skulle gå att komma undan de stora problem, både administrativa och praktiska, som numera uppstår då skador inträffar. Jag vill därför fråga utskottets företrädare: Varför är det så svårt att gå dessa önskemål till mötes? Vi har arbetat för detta krav i sju år, och vi kommer att fortsätta om jag inte får något svar.

Anf. 83 BRUNO POROMAA (s) replik:

Herr talman! Eftersom jag fick en fråga skall jag försöka besvara den. Jag tycker att Ingvar Eriksson skulle börja med att övertyga sin egen partigrupp. Om jag inte missminner mig hade vi ett likartat yrkande förra året. Då sade ett enigt utskott, att den gällande skattelagstiftningen redan nu erbjuder betydande möjligheter till resultatutjämning. Ett enigt utskott förklarade sig då inte vara berett att medverka till ytterligare nya regler om inkomstutjä-
mning genom en fondavsättning. Utskottet sade att man ville eftersträva en förenkling av taxerings- och deklarationsarbetet.

Vi måste således åstadkomma en förenkling även av reglerna för företagsbeskattnings. Att ytterligare späda på med olika former av komplicerade regler är ett steg i fel riktning.

Anf. 84 INGVAR ERIKSSON (m) replik:

Herr talman! Bruno Poromaa säger att man inte, för att klara de här problemen, skall införa nya regler som skapar mer komplicerade förhållanden.

Men verkligheten är den, att om en sådan här katastrof inträffar blir det mycket stora problem. De regler som man då temporärt finge införa skulle innebära stora administrativa kostnader och svåra avgöranden när det gäller att skapa rättvisa. Av det skälet hoppas vi att det skall vara möjligt att i varje fall så småningom komma fram till en lösning som en gång för alla klarar dessa problem. Näringen behöver och önskar det.

Anf. 85 BRUNO POROMAA (s) replik:

Herr talman! Jag vill än en gång rekommendera Ingvar Eriksson att försöka övertyga sin egen partigrupp, innan han försöker övertyga utskotts-majoriteten.

Anf. 86 ANNA WOHLIN-ANDERSSON (c):

Herr talman! Partrederi som verksamhetsform berör de mindre företagen i kust- och närsjöfart. Den svenska handelsflottan har drastiskt minskat under de senaste tio åren. Mätt i dödviktston har drygt 80 % försvunnit.

Medan vi motionerar och pratar och skriver och röstar, får kustsjöfarten det allt svårare att överleva – den kustsjöfart som vi är så beroende av inte minst av beredskapshänsyn. Nu när vi äntligen har sluppit problemet med fast driftsställe, dyker problemet upp huruvida delägarskap i två eller flera partrederier skall räknas som en eller flera förvärvskällor.

För att olika förvärvsgrenar skall anses utgöra ett enhetligt företag krävs enligt 18 § kommunalskattelagen att de förutom gemensam ledning skall ha gemensamhet i verksamhetsart. Det är vanligt att partredare har andelar i olika partrederier. I dessa fall är det brukligt att fartygen, som vart och ett utgör ett partrederi, seglar under gemensam beteckning, drivs av gemensamt managementbolag, har gemensam personal osv. Jag menar alltså att det finns täckning för att hävda att en partredares andelar i olika partrederier skall betraktas som en verksamhet.

Varför skall vi sätta så många och onödiga krokben för dem som sliter i den här näringen? "Sverige behöver en handelsflotta" är inte bara en dekal utan en viktig sanning. Den åtgärd som föreslås i reservation 8 behöver inte utredas mer. Det är en enkel åtgärd, som skulle stärka partrederierna som driftsform till gagn för svensk närsjöfart. Det finns all anledning att slå vakt om dem som finns kvar – både båtar och personal.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 8.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (nyetableringskonto m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 149 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 3 (framtida utgifter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (renkonto)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 och 7 (förlustavdrag och aktiebolags övertagande av enskild firma m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 228 röster mot 76 för reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 8 (tidpunkt för ianspråktagande av allmän investeringsreserv)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (tidpunkt för inbetalning på investeringsreserv)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (partrederiernas ekonomi m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 148 för reservation 7 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 13 (delägarskap i två eller flera partrederier)

Utskottets hemställan bifölls med 187 röster mot 116 för reservation 8 av Knut Wachtmeister m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 14 (egendomslivränta)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (medhjälpare make)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (lön till barn)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (hyresersättning till närstående i familjeföretag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (forskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (egenföretagares pensionsförsäkringspremier)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 149 för reservation 14 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 22 (arbetsrättsligt skadestånd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (bolagsskatten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (aktiebolags beskattningsår)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (partiell befrielse från löneavgift)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Stig Josefson och Karl-Anders Petersson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

7 § På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang vid kammarens arbetsplenium onsdagen den 1 april.

8 § Föredrogs

skatteutskottets betänkande

1986/87:36 om godkännande av uppsägning av vissa dubbelbeskattningsavtal (prop. 1986/87:85).

Utskottets hemställan bifölls.

9 § Kammarerna beslöt kl. 17.55 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

10 § Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av tredje vice talmannen.

Tredje vice talmannen meddelade att debatten i fråga om detta betänkande skulle vara gemensam för punkterna 1 och 2.

Åklagarverksamheten m. m.

Anf. 87 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Det ärende som vi nu behandlar gäller i vilken utsträckning som åklagare skall låta bli eller underlåta, som det heter på juristsvenska, att åtala någon som har begått ett brott som hör under allmänt åtal. Jag skall först säga några ord om åtalet som sådant.

I Sverige, liksom i flertalet andra västliga rättsstater, gäller principen om absolut eller obligatorisk åtalsplikt. Det innebär att åklagaren skall vara skyldig att tala å brott som hör under allmänt åtal. I östländerna är man betydligt strängare. I många av dessa länder vet man inte vad det betyder att låta bli att åtala.

Bakgrunden till detta synsätt kan man finna i tankarna om rättsstatens legalitetsprincip, som successivt växte fram under 1700- och 1800-talet, då man satte sig till motvärn mot godtycke och rättsosäkerhet i det då rådande systemet. Bit för bit trängdes detta godtycke tillbaka.

Legalitetsprincipen innebär att staten inte får straffa någon utan att denne gjort sig skyldig till ett i lag beskrivet brott. Men principen innebär också – och det är precis lika viktigt – att staten utan undantag också skall straffa den som har gjort sig skyldig till brott. I annat fall råder inte likhet inför lagen. Åklagarnas åtalsplikt är därför ett nödvändigt element i legaliteten – alla skall behandlas lika.

Man kan se åtalsplikten från ytterligare en rättssäkerhetssynpunkt. Att bli misstänkt för ett brott – kanske gripen och anhållen och utsatt för polisförhör – och sedan bli fri, inte därför att det har konstaterats att man är skuldfri utan därför att åklagaren underlåter att åtala är naturligtvis en situation som för den enskilde blir orimlig. Misstanken kvarstår, och vill den enskilde bli helt friad måste han eller hon driva ett enskilt åtal, inte i syfte att bli fälld utan för att bli helt friad från skuld.

Vi har i vårt land sedan lång tid tillbaka regler om åtalsunderlåtelse, regler som alltså bryter igenom huvudprincipen. Men sedan 1985 har vi regler, genomförda av den socialdemokratiska regeringen, som är mycket långtgående vad gäller möjligheterna att underlåta åtal.

De borgerliga partierna har inte kunnat ställa sig bakom de regeländringar som då genomfördes. Motiven härför har redan berörts. Låt mig bara innan jag kommenterar vår reservation säga något om bakgrunden kriminalpolitiskt.

Sedan 1950 har brotten mer än femfaldigats. År 1986 uppgick antalet anmälda brott mot brottsbalken till omkring 927 000 enligt preliminära uppgifter. Detta innebär att vi sedan 1982 har fått 125 000 fler brott. Till

dessa brott skall läggas överträdelse av specialstraffrättsliga lagar, exempelvis narkotikastrafflagen. Då tillkommer ytterligare drygt 100 000 brott. Därmed är vi uppe i över 1 miljon brott per år.

Det är ingen överdrift att konstatera att utvecklingen är mycket oroande. Samtidigt förhåller det sig så att det verkliga antalet brott i själva verket är väsentligt större. Detta beror på att många brott inte anmäls till polisen. De som blir utsatta för brott anser att det är meningslöst eftersom det ändå inte leder någonstans.

Då ett brott har begåtts kan, som jag nämnde tidigare, åtalsunderlåtelse ges. Följden är att den som har begått brottet helt slipper påföljd. Antalet åtalsunderlåtelser uppgick år 1985 till ca 23 000, vilket var 2 000 fler än föregående år.

En typisk situation då en åklagare kan avstå från att åtala någon är när denne redan står under åtal för annat brott och påföljden beräknas bli oförändrad. Nära hälften av alla åtalsunderlåtelser gäller denna kategori, som för övrigt har visat en snabb ökning de senaste åren. Vad det egentligen här är fråga om är att den som avvaktar rättegången för något brott kan, innan han har dömts, "gratis" begå nya brott. Det är de brottsaktiva som kommer i åtnjutande av denna favör.

Reglerna måste ändras så att åtalsunderlåtelse inte ges så ofta som nu. Utgångspunkten bör vara att på brott skall följa straff. I alla fall skall någon sanktion följa från samhällets sida.

Sedan flera år tillbaka arbetar det samlade rättsmaskineriet under trycket av alltmer ansträngda och svårbemästrade förhållanden. Vad särskilt gäller kampen mot den växande brottsligheten har utvecklingen nu nått därhän att man på goda grunder kan tala om en kriminalpolitik i kris.

Principen om hög frekvens och snabbhet i samhällsreaktionen, parad med den förutsebarhet och rättssäkerhet som ligger i domstolsprocessen, har successivt urholkats på olika områden. Samhället har på olika sätt sökt möta den kraftiga tillströmningen av upptäckta brott genom att del för del avlägsna olika brottskategorier och individer från att dras genom hela det straffrättsliga systemet. Ordningsbot, strafföreläggande, åtalsunderlåtelse är exempel härpå. Nu gallras med hjälp av dessa institut över 300 000 individer bort från straffprocessen på ett mycket tidigt stadium. Därtill kommer det stora antal brott som begås av barn under 15 år, vilka sedan överlämnas till de sociala myndigheterna.

Åtalsunderlåtelse är ett exempel på en bortsortering av brottmål från den ordinarie processen. De enskilda fallen rör ofta mindre allvarliga beteenden av ungdomar, men det är oroväckande att behöva konstatera att någon annan reaktion från samhällets sida oftast inte kommer till stånd.

Socialdemokraterna vidhåller sin uppfattning att gällande regelsystem är bra. Den överslätande toleransen och låt-gå-mentaliteten upplevs av allt fler med förtvivlan och vanmakt. Det framstår som allt viktigare att vi bryter den tvehägsenhet och det motstridiga handlingsmönster från myndigheternas sida som utvecklas, att vi bestämmer oss för vad vi som samhällsmedlemmar tycker är rätt och fel i olika handlingar och vad vi tycker är allvarligt samt att vi reagerar därefter.

Det måste erkännas att en svårhanterlig frågeställning uppkommer när

rättsväsendet, liksom övriga samhällsområden, i ekonomiskt knappa tider måste finna vägar till ökad och bättre hushållning med resurserna. Mot kraven på besparingar och rationaliseringar står emellertid grundläggande förpliktelser i ett demokratiskt rättssamhälle att slå vakt om de fundament som bär upp medborgarnas tilltro och respekt för rättsordningens funktioner. Inom straff- och processrättsordningen gör sig dessa förpliktelser gällande med särskild styrka. Ser man på andra länders hantering av brottsligheten finner man att den väsentligt skiljer sig från den svenska liberala hanteringen.

Herr talman! Reglerna om åtalsunderlåtelse kan inte accepteras. De utgör ett led i regeringens kriminalpolitik vilket vi med allt större oro reagerar mot. Man väljer strafförelägganden i ökad utsträckning. Man väljer åtalsunderlåtelser. Man väljer villkorlig frigivning. I stället för att möta brottslighetsvågen med en familjepolitik som återupprättar familjens styrka och integritet, med en skolpolitik som återger respekt för kunskap, ordning och reda, med en politik mot narkotikabrottslighet som verkligen bryter det mönster som vi har levit med ända sedan 1960-talet, väljer regeringen nu att söka få så många som möjligt som begår brott bortgallrade från rättssystemet. Vi kan inte acceptera det synsättet och den politiken.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den borgerliga trepartireservationen nr 3 i utskottsbetänkandet.

Anf. 88 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Redan på hösten 1984, när utskottet behandlade propositionen om utvidgningar av åklagarnas möjligheter att låta bli att åtala, reserverade sig folkpartiets representant tillsammans med de övriga borgerliga ledamöterna i utskottet mot förslaget. Invändningarna mot förslaget från den gången står sig enligt folkpartiets mening fortfarande. Möjligheterna till åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning har utvidgats alltför mycket. De utvidgades då avsevärt, som det mycket riktigt står i dagens betänkande. Den absoluta åtalsplikten blev därmed åtskilligt urholkad – enligt vår mening alltför mycket. Tilltron till rättskipningen kräver att brott utreds och att brott beivras.

Vi i folkpartiet kritiserar de gällande reglerna därför att de kan skada rättssäkerheten och den allmänna laglydnaden. Reglerna infördes för ett par år sedan eftersom rättsväsendets resurser då var hårt ansträngda till följd av en ständigt ökad brottslighet. Det gällde både den allvarigare och den mindre allvarliga brottsligheten. I det läget ville man från socialdemokratiskt håll dirigera resurserna mot särskilt samhällsfarlig brottslighet som narkotikabrottsligheter, den ekonomiska brottsligheten och den tilltagande våldsbrottsligheten.

Men enligt vår mening får inte ekonomiska hänsyn väga tyngre än omsorgen om rättssäkerheten. Det ligger en fara i att möjligheterna att låta bli att åtala har utvidgats alltför mycket. Principen om likhet inför lagen måste upprätthållas. Det är ett viktigt liberalt krav. Men tyvärr leder den vidgade rätten för åklagare att underlåta åtal rimligen till en mer slumpmässig och godtycklig straffrättskipning. Inte heller principen om förutsebarhet i rättskipningen är tryggad i det nuvarande systemet. Vidare har det enligt vår

mening en både allmänpreventivt och individualpreventivt negativ effekt när alltför många av dem som begår ett brott inte drabbas av tillräcklig reaktion från samhällets sida. Visst är för en del människor förundersökning och beslut om åtal eftergift något obchagligt och uppfattas säkert av dem som en varning från samhällets sida. Men alltför många nonchalerar dessa samhällets beslut och tolkar dem helt felaktigt. En sådan utveckling kan vi inte godta. Den är särskilt betänkelig när det gäller ungdomar. För dem är det nödvändigt att samhället ger normer och konsekventa handlingsmönster, och en åtalsunderlåtelse kan för dem vara en helt felaktig signal från samhällets sida.

Herr talman! Det kan inte heller vara riktigt att till åklagarna överföra alltmer renodlade domstolsuppgifter. Det innebär bl. a. att rollfördelningen mellan åklagare och domare blir grumlig och oklar. Det innebär också att lekmannainflytandet över straffrättskipningen minskar och därmed den offentliga insynen. Domstolsförandet är offentligt, och lekmän medverkar där i stor omfattning.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till reservation 3 i betänkandet.

Vi folkpartister har också tillsammans med utskottets moderater till betänkandet fogat ett särskilt yttrande som gäller den regionala åklagarorganisationen. Det är ju alltid bra att få veta hur en omorganisation har fallit ut, t. ex. den om den regionala åklagarorganisationen. Enligt vår mening har alltför kort tid förflutit sedan omorganisationen gjordes. Det har inte gått två år. Det är enligt vår mening inte meningsfullt med en utvärdering nu. Vi får säkert anledning att återkomma i den frågan.

Anf. 89 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Sedan några år tillbaka sker en organisatorisk översyn av åklagarväsendet. Det bästa och mest naturliga hade självfallet varit om man börjat från grunden, dvs. med den lokala organisationen, övervägt om den verksamheten kan förbättras och därefter anpassat den regionala och centrala organisationen till den lokala. Med ett sådant förfarande hade hela åklagarverksamheten kunnat bli bättre och effektivare.

Den socialdemokratiska regeringen har valt att börja i toppen. Inriktningen har varit att på bästa byråkratiska sätt bygga åklagarorganisationen uppifrån. Till yttermera visso har omstöpnings skett etappvis. Centraliseringsreformen 1985 innebar att de dåvarande 21 länsåklagarområdena minskades till 12 regioner. Centerpartiet kämpade mot denna koncentration. Vi anser fortfarande att förändringen var felaktig och att den inte har medfört ökad effektivitet och bättre rättssäkerhet.

Nu är den lokala organisationen föremål för överväganden. Centraliseringsvägen skall tydligen rulla vidare. Det har en utredningsmajoritet föreslagit. Frågan bereds för närvarande inom regeringskansliet.

Från centerpartiets sida anser vi att det bör ske en utvärdering av den centraliserade regionala åklagarverksamheten i god tid före ett eventuellt beslut om en omorganisation av de lokala myndigheterna. Vi anser att effekterna av den regionala organisationen nu bör utvärderas, främst vad avser kontakter och samarbete mellan regionåklagaren och polismyndigheten, men även när det gäller regionåklagarens möjligheter att leda förunder-

sökningar av komplicerade mål. Denna utvärdering bör utföras i anslutning till överväganden som pågår avseende eventuella förändringar i den lokala åklagarorganisationen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

I en motion av Kjell A. Mattsson och Elving Andersson hemställs att riksdagen beslutar att en sammanläggning av Mölndals åklagardistrikt med Göteborgs åklagardistrikt ej skall genomföras. Bakgrunden till motionen är att den tidigare nämnda utredningen om åklagarväsendets lokala organisation har föreslagit denna sammanläggning av dessa båda åklagardistrikt, tillsammans med ett antal andra distriktssammanslagningar. Som ledamot av denna utredning reserverade jag mig mot dessa centraliseringsförslag. Jag kunde inte finna att de argument som lagts fram för en ändrad distriktsindelning var hållbara. De nuvarande lokala åklagarmyndigheterna fullgör sina arbetsuppgifter på ett godtagbart sätt. Därför bör det inte ske några sammanslagningar.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

I reservation 3 följer vi upp vårt tidigare ställningstagande till de vidgade möjligheterna till åtalsunderlåtelse och förundersökningsbegränsning. För att allmänhetens tilltro till rättskipningen inte skall skadas är det viktigt att brott utreds och beivras.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 3.

Anf. 90 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Kurderns utsatta situation och den förföljelse av kurder som pågår i deras hemländer Turkiet, Iran och Irak och i flyktingbosättningarna i Libanon gör att Sveriges behandling av kurder måste ske med varsamhet och ansvar. Kurderna skall inte behöva uppleva förföljelse även här. Bland de kurdiska flyktingarna finns även medlemmar av den terroriststämplade organisationen PKK. Som väl alla vet har den gruppen kurder utpekats som misstänkt i spaningarna på statsminister Olof Palmes mördare. Men i den jakten har inte ens berörda myndigheter gjort skillnad på kurder och kurder, utan drastiska åtgärder – som i sig själva var rättsligt diskutabla – drabbade också kurder utanför den krets som ansågs ha sympatier för PKK.

I operation Alfa, som gick ut på att kurder skulle störas, förlamas, åtalas, dömas och utvisas, finns flera exempel på att även kurder som aldrig varit PKK-aktuella, ja, som t. o. m. ser PKK som sina fiender råkade ut för polisens trakasserier. Polisaktionernas utformning och bristen på aktiva dementier byggde upp och gav underlag till massmedias skeva bild och till en beskrivning för allmänheten av att en bred klappjakt på en vid krets av kurder pågick.

Det finns ett svenskt talesätt, att den sten blir slutligen vät som många spottar på. Så kan man sammanfattningsvis beskriva kurdernas upplevelser i dag, för allmänhetens syn på kurder är att det förmodligen var de som mördade vår statsminister. Det skrämmande och stötande i hela denna sak är att myndigheters auktoritet missbrukades för att kasta ett negativt ljus över en hel folkgrupp. Så får det inte gå till. Genom falska påståenden har personer i myndighetsställning utsatt en hel grupp människor för grovt negativa påståenden. Myndigheterna är skyldiga att gottgöra detta. Vi kan

inte bara gå vidare och låtsas som om ingenting hänt. Det handlar om att dels återupprätta kurderna som folkgrupp, dels klargöra misstankarna mot den kurdiska organisationen PKK och dess medlemmar. Bevis måste framläggas och skyldiga straffas, eller också måste det göras auktoritativa uttalanden att kurder och kurdiska organisationer inte har något att göra med Palme-mordet.

Vpk föreslår att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att begränsa de skadeverkningar som kurderna i Sverige utsatts för genom det s. k. huvudspåret i spaningarna efter Olof Palmes mördare. Jag yrkar därmed bifall till vår motion Ju302.

Anf. 91 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! I föreliggande betänkande behandlas regeringens förslag om anslag till åklagarväsendet samt ett antal motioner med anknytning till åklagarväsendet.

Innan jag går in på motionerna och de reservationer som avlämnats av de borgerliga partierna i utskottet vill jag göra en liten tillbakablick på åklagarväsendet.

Åklagarväsendet har sedan en tid varit föremål för en översyn i organisatoriskt hänseende. Den 1 juli 1985 genomfördes en ändring av den regionala åklagarorganisationen. 13 regionåklagarmyndigheter inrättades samtidigt som länsåklagarorganisationen avskaffades. Jämsides härmed har verksamheten vid riksåklagarens kansli fått delvis ändrade uppgifter och ändrad organisation. Vidare har en statsåklagarmyndighet för speciella mål inrättats. Denna nya regionala åklagarorganisation torde ha ökat förutsättningarna för en effektiv handläggning av mål om omfattande ekonomisk brottslighet samt andra särskilt krävande mål.

Det andra steget i översynen av åklagarväsendet har genomförts av åklagarkommittén i dess betänkande Åklagarväsendets lokala organisation. I det betänkandet föreslås en rad förändringar avseende den lokala åklagarorganisationen. Det innebär bl. a. att den lokala åklagarmyndigheten blir självständigare och övertar vissa administrativa uppgifter från regionåklagarmyndigheterna. Åklagarkommittén föreslår också att åtta åklagardistrikt skall sammanläggas med andra distrikt. Därmed skulle antalet distrikt minska från 88 till 78.

I två reservationer behandlas frågan om åklagarorganisationen.

I reservation nr 1 av centerpartisterna i utskottet yrkas att riksdagen skall uttala att någon sammanläggning av Mölndals åklagardistrikt med Göteborgs åklagardistrikt inte skall genomföras.

Frågan om en ny lokal åklagarorganisation är för närvarande under beredning i regeringskansliet på grundval av remissbehandlingen av åklagarkommitténs betänkande. Ett förslag om en ny distriktsindelning kommer att föreläggas riksdagen för ställningstagande. Eftersom så är fallet skulle det vara något märkligt om riksdagen nu gjorde ett uttalande i fråga om ett av de berörda lokala åklagardistrikten. Jag yrkar därför avslag på reservation nr 1.

I reservation nr 2, också den avgiven av centerpartisterna i utskottet, föreslås att riksdagen skall uttala sig för en utvärdering av åklagarväsendets regionala organisation. Även den reservationen yrkar jag avslag på. Skälen till detta är två.

För det första är det naturligtvis så att regeringen vid sin beredning av frågan om den nya lokala åklagarorganisationen måste inhämta kunskaper och uppgifter om hur regionåklagarmyndigheterna fungerat under den tid de varit i funktion. Därför får vi möjligheter att diskutera den frågan när ett eventuellt förslag om ny lokal åklagarorganisation föreläggs riksdagen.

För det andra har det gått alltför kort tid för att det skall anses motiverat att genomföra en särskild, omfattande utvärdering. En sådan utvärdering bör lämpligen ske först sedan hela den nya åklagarorganisationen, såväl den regionala som den lokala, fungerat något år. Då får man också möjlighet att genomföra en utvärdering av helheten i den nya åklagarorganisationen.

Herr talman! Innan jag lämnar åklagarväsendet och anslagstilldelningen och övergår till att behandla reservation nr 3, vill jag understryka en sak som utskottet i sin helhet står bakom.

Vi markerar i utskottsbetänkandet den betydelse riksåklagaren och hans kansli har, inte bara för en effektiv och väl fungerande åklagarverksamhet på alla nivåer, utan också för rättsutvecklingen och rättstillämpningen i övrigt i landet. Vi har för nästa budgetår kunnat acceptera regeringens förslag till anslagstilldelning, men vi uttrycker vår oro för anslagsutvecklingen på sikt, särskilt med tanke på de betydande arbetsuppgifter som åvilar riksåklagarmyndigheten. Jag vill ha sagt detta, eftersom det är en sak som samtliga partier i utskottet har kunnat enas om i skrivningen.

Så till reservation nr 3, som avlämnats av samtliga borgerliga partier i utskottet. Den reservationen berör frågan om reglerna för åtalsunderlåtelse, en fråga som behandlades av riksdagen under de senaste två riksmötena. Även då förelåg reservationer från de borgerliga partierna med i stort sett likalydande innehåll som i den reservation vi har att behandla i dag.

Enligt rättegångsbalken gäller i dag – vilket också Sven Munke varit inne på – i princip s. k. absolut åtalsplikt. Det finns dock inskränkningar i denna absoluta åtalsplikt. Om den misstänkte är under 18 år kan åklagaren med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare besluta om åtalsunderlåtelse. Detta beslut förutsätter att gärningsmannen ställs under de sociala myndigheternas kontroll för lämplig vård. Överlämnas den misstänkte i stället till vård enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall, kan åklagaren också besluta om åtalsunderlåtelse.

Men det finns också en rad andra grunder för åtalsunderlåtelse i rättegångsbalken. Där står det att åklagare får underlåta åtal för brott under förutsättning att något väsentligt allmänt eller enskilt intresse ej åsidosätts samt

1. om brottet inte skulle föranleda annan påföljd än böter,
2. om det kan antas att påföljden skulle bli villkorlig dom och det finns särskilda skäl för åtalsunderlåtelse – en regel som bara får användas i undantagssituationer,
3. om den misstänkte begått annat brott och det utöver påföljden för detta brott inte krävs påföljd med anledning av det tidigare brottet, och
4. om brottet begåtts under inflytande av sådan själslig abnormitet som avses i ett visst kapitel i brottsbalken, eller om psykiatrisk vård eller vård för utvecklingsstörd kommer till stånd på annat sätt.

Detta är alltså grunderna för åtalsunderlåtelse. Dessa nya regler tillkom

den 1 april 1985, och de innebar en viss utvidgning av möjligheterna att underlåta åtal. Lagändringarna tillkom som ett led i strävandena att koncentrera rättsväsendets resurser till att bekämpa allvarlig brottslighet, bl. a. ekonomisk brottslighet, vålds- och narkotikabrottslighet.

Jag vill understryka att en principiell förutsättning för åtalsunderlåtelse är att det råder klarhet i skuldfrågan – att frågan är ordentligt utredd och att det föreligger erkännande.

I detta sammanhang vänder jag mig mot det resonemang som såväl Sven Munke som Lars Sundin för – att det här systemet skulle hota rättssäkerheten. Det är inte så, att antalet åtalsunderlåtelser har ökat dramatiskt efter den ändring som genomfördes den 1 april 1985. Under år 1985 beslutade åklagare om åtalsunderlåtelse för sammanlagt 23 000 personer, vilket var ca 2 000 fler än föregående år. Jag tror inte, Sven Munke, att man på goda grunder kan hävda att denna ökning med 2 000 personer har inneburit att rättssäkerheten har försämrats i det här landet, eller att den skulle allvarligt hotas. Går man tillbaka till 1983, kan man konstatera att antalet åtalsunderlåtelser ökade med 500 mellan 1983 och 1985. Jag tror inte heller att Sven Munke kan säga att den lilla ökningen under dessa två år utgör ett hot mot rättssäkerheten. Jag tycker inte att man skall använda så starka ord i debatten, när man inte har täckning för dem i den statistik som finns.

Det är utskottets uppfattning att lagstiftningen om åtalsunderlåtelse i sin nuvarande form är en rimlig avvägning mellan olika intressen, som gör sig gällande vid brottsbekämpningen. Det finns ett intresse av att på den allvarliga brottsligheten koncentrera de begränsade resurser som ändå står till förfogande.

Utskottet anser inte att det finns skäl att ta fasta på den allmänna kritik som förs fram i reservationen och motionen. Därför yrkar jag avslag på dessa.

Låt mig i detta sammanhang nämna ytterligare en sak. Jag vänder mig med skärpa mot resonemanget att ett beslut om åtalsunderlåtelse inte innebär en reaktion från samhällets sida mot den som har begått ett brott. Det råder inget som helst tvivel om att en förundersökning och ett beslut om åtalsunderlåtelse normalt innebär ett betydande obehag för den misstänkte. Därför kan det uppfattas som en reaktion från samhällets sida mot en brottsling, trots att denne slipper åtal på grund av att man inte anser det befogat att driva frågan vidare till domstol och eventuellt fällande dom. Jag yrkar avslag också på reservation 3.

Sedan, herr talman, en kort kommentar med anledning av Berith Erikssons inlägg och den vpk-motion som utskottet behandlat.

Utskottet har behandlat ett antal motioner som rör förundersökningen och spaningsarbetet med anledning av mordet på Olof Palme. Vi har kunnat avstyrka motionerna med hänvisning till att frågan om förundersökningens ledning och eventuella ändringar av reglerna i rättegångsbalken prövas av den tillsatta juristkommissionen. Frågorna kommer också upp under den parlamentariska kommissionens arbete. Därmed blir frågorna ordentligt utredda, och vi får ett fast underlag att stå på när vi skall ta ställning, om det behövs en ändring av gällande förundersökningsregler.

I en motion från vpk begärs att vi skall uttala oss med anledning av det spaningsarbete som har bedrivits mot PKK. I en ätt-sats står det att man

hemställer "att riksdagen hos regeringen hemställer om åtgärder för att begränsa de skadeverkningar som kurderna i Sverige utsatts för genom det s. k. huvudspåret i spaningarna efter Olof Palmes mördare". Denna att-sats går tillbaka på en text inne i motionen, där det står följande om spaningsarbetet: "Detta s. k. huvudspår" – alltså PKK-spåret – "har skadat alla kurder i Sverige. Denna affär bör avslutas, antingen med att hållbara bevis läggs fram och de skyldiga straffas eller också med att det görs ett auktoritativt uttalande att kurder och kurdiska organisationer inte har något att göra med Palmemordet."

Utskottet har enligt min mening gjort den rimliga, för att inte säga självklara bedömningen, att det inte är riksdagens sak och inte heller regeringens att genom uttalanden och anvisningar styra det pågående spaningsarbetet. Det är inte vår sak att leda förundersökningen. Därom borde väl Berith Eriksson och jag kunna vara överens. Däremot vill jag klart markera – det har också gjorts från polishäll, av invandrarministern, justitieministern och andra statsråd – att intresset i spaningsarbetet, när det gäller det här spåret, har koncentrerats till PKK och inte till den kurdiska folkgruppen som helhet. Det är inte den kurdiska folkgruppen som har varit föremål för polisens intresse, vilket har klart markerats såväl av polis och åklagare som av justitieministern och invandrarministern.

Med detta yrkar jag avslag på det av Berith Erikssons framställda yrkandet.

Anf. 92 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Lars-Erik Lövdén sade i sitt inlägg att den centraliserade regionala åklagarverksamheten torde ha ökat effektiviteten inom myndigheten. Det var nog bra med ett så här försiktigt uttalande, eftersom det säkert finns skäl att ta reda på hur det egentligen ligger till på detta område och hur det är med den ökade effektiviteten. Jag tycker att det måste vara en klok politik att ta vara på de erfarenheter som har gjorts, så att man inte gör om samma misstag.

Lars-Erik Lövdén hade två skäl till att inte kunna gå med på vårt krav på att man skall göra en sådan utvärdering. Det första skälet var att regeringen inhämtar uppgifter under det att frågan om den lokala åklagarverksamheten bereds. Det andra skälet var att det har gått för kort tid för att man skall kunna göra en utvärdering. Dessa båda skäl strider litet grand mot varandra.

Jag kan inte se att det skulle vara så stor skillnad på att inhämta uppgifter och att utvärdera. Jag vidhåller att det vore klokt att ta reda på hur det fungerar på den regionala åklagarmyndigheten innan man går vidare.

Anf. 93 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Prioriteringsproblem står vi alltid inför, men det som inger oro är proportionerna. Ett ökande antal brottsanmälningar avskrivs av tids- och resursskäl redan på polisenivå. Ur allmänhetens och allmänpreventionens synvinkel är detta förhållande djupt otillfredsställande. Allmänhetens anmälningar till polisen vid lägenhetsinbrott och stölder av cyklar, bilar, stereoapparater och liknande har i stor utsträckning fått karaktären av rutin. Detta hänger ofta samman med utformningen av försäkringsvillkoren.

Även anmälda misshandelsbrott har dock i oroväckande stor utsträckning börjat avskrivas. Kommer nu åtalseftergift därtill så kan man förstå de människor som inte längre tror på rättsväsendet.

En undersökning som häromåret utfördes av domstolsverket visar också att allmänhetens tilltro till rättsmyndigheterna har sjunkit till en bottennivå. Resultatet chockade faktiskt domstolsverket. Detta visar på en uppgivenhet som åtminstone vi beslutsfattare inte kan stå till svars för.

Jag vill fråga herr Lövdén hur han tror att de som drabbas av sådana brott uppfattar situationen när det blir åtalseftergift och ingenting sker. Det finns ingen större sanktion. Låt vara att det görs en polisundersökning, en förundersökning eller liknande, men sedan försvinner det hela och ingenting blir gjort. Hur skall ungdomarna uppfatta ett rättssamhälle där släpphäntheten har gått så långt som den faktiskt har gjort här?

Lövdén tog också upp en del siffror för att visa hur litet dessa åtalsunderlåtelser har ökat och nämnde då 1983–1985 med 500 fall. Detta var emellertid före den nya, skärpta "reformen" som vi fick häromåret. Faktum kvarstår att det sker en ökning på detta område. Vi har väldigt svårt att stå till svars inför allmänheten när frågor ställs om hur man kan låta brott begås utan att sedan göra någonting åt dem.

Anf. 94 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Lars-Erik Lövdén menar att de nuvarande reglerna utgör en rimlig avvägning mellan olika intressen. Det är just det vi inte menar. Vi anser att vi hade en rimligare balanspunkt innan de nya reglerna infördes den 1 april 1985. Då rådde absolut åtalsplikt. Fullt rimliga undantagsregler fanns, men dessa undantagsregler har utvidgats och det har inte – som Lars-Erik Lövdén säger – skett en viss utvidgning utan en avsevärd utvidgning, som det också står i utskottets betänkande.

De senaste årssiffrorna på antalet människor som erhållit åtalsunderlåtelser var 23 000. Bortemot hälften av dem som meddelades sådan underlåtelser var ungdomar mellan 15 och 20 år, och det är oroande. Ungdomsbrottsligheten ligger nu på en mycket hög nivå. Den har ökat oroväckande, orsakerna är många och komplicerade, och dessa frågor kan vi inte lösa här och nu. Vi är säkert överens om att det är förebyggande sociala åtgärder som skall till och att det är det viktigaste samhället kan göra för att attackera problemen. Men Lars-Erik Lövdén, underskatta inte de allmänpreventiva eller individualpreventiva effekterna som en begränsning av åtalsunderlåtelserna kan utgöra.

Lars-Erik Lövdén var slutligen också inne på att människor drabbas. Det är obehagligt med en förundersökning och ett beslut om åtalseftergift. Jag sade också i mitt inledningsanförande att det för många människor är en varning och en signal från samhället. Men tyvärr är det alltför många som nonchalerar dessa samhällets beslut och tolkar dem felaktigt. Det är därför vi vill ha en återgång till de tidigare reglerna. Det skulle vara en riktig signal från samhällets sida.

Anf. 95 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Jag anser att när Holmér säger att han till 95 % är säker på att medlemmar av PKK är skyldiga till mordet på Olof Palme så är det också

politiska myndigheters sak att se till att detta dementeras med samma styrka. Kurderna är en liten och utsatt grupp och det sätt på vilket Holmér och polisen agerade förde med sig att hela den kurdiska gruppen blev utpekad.

Prot. 1986/87:94
25 mars 1987

Åklagarverksamheten
m. m.

Anf. 96 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Först vill jag säga till Gunilla André att också jag tycker det är viktigt att man så långt möjligt tar reda på hur den regionala organisationen har fungerat, när man nu står inför ett beredningsarbete av den lokala åklagarorganisationen. Men jag ser ingen anledning att starta en särskild och omfattande utvärdering, utan regeringen får i sitt beredningsarbete om den lokala åklagarorganisationen inhämta den erfarenhet och den kunskap som finns ute på de regionala åklagarmyndigheterna innan den lägger fram sitt förslag.

Därefter, sedan hela den nya åklagarorganisationen är satt i sjön, kan det efter något år finnas anledning att se över och pröva om den genomförda organisationen fungerat bra. Det bör då gälla åklagarorganisationen i dess helhet.

Till Sven Munke och Lars Sundin: Det framställs här som om det vore en dramatisk skillnad mellan vår och de borgerliga partiernas syn på åtalsunderlåtelse. Det framställs som om de nuvarande reglerna vore ett allvarligt hot mot rättssäkerheten och att ni, om ni får igenom förslaget i er reservation om återgång till de regler som gällde före den 1 april 1985, hade undanröjt detta hot. Jag har i all stillsamhet pekat på utvecklingen när det gäller åtalsunderlåtelse. Under 1985, då de nuvarande reglerna under större delen av året var i kraft, skedde 23 000 åtalsunderlåtelse. Det är 2 000 fler än 1984, men det är bara 500 fler än 1983. Är det den differensen som leder till att ni kan utmåla det nuvarande systemet som ett hot mot rättssäkerheten? Jag tycker att ni tar till överord i den debatten.

Också jag ser allvarligt på den brottslighet som finns i samhället – vi gör det från socialdemokratis sida. Men vi tror inte att det är med främst rättsliga metoder man skall angripa den brottsligheten – det är genom det brottsförebyggande arbetet.

Däremot kan det kanske finnas anledning – det görs nu också inom regeringen – att pröva om man som villkor för att meddela åtalsunderlåtelse exempelvis skall kunna uppmana den unge att avhjälpa de skador eller fel han har förorsakat.

Jag tror också att det är viktigt att man när man meddelar villkorlig dom eller åtalsunderlåtelse gör det inte genom ett skriftligt meddelande utan i sådana former att man genom ett personligt samtal med den unge kan markera samhällets reaktion på det brott som är begånget. Jag tror inte att det är genom att minska möjligheterna till åtalsunderlåtelse som vi kan nå framgång i det brottsbäckämpande arbetet.

Anf. 97 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Jag sade, Lars-Erik Lövdén, att det viktigaste samhället kan göra för att attackera problemet med ungdomsbrottslighet är att vidta förebyggande sociala åtgärder. Den ökande ungdomsbrottsligheten måste väl också oroa Lars-Erik Lövdén, som är vice ordförande i justitieutskottet.

Tror Lars-Erik Lövdén att en begränsning av åtalsunderlåtelse har en preventiv effekt – allmänpreventiv eller individualpreventiv? Jag vore tacksam om jag i Lars-Erik Lövdéns sista inlägg kunde få ett svar på den mycket intressanta frågan.

Anf. 98 SVEN MUNKE (m):

Herr talman! Jag vidhåller att uppluckringen av rättsnormerna är mycket påtaglig – det försökte jag understryka i mitt huvudanförande. Som det är nu undergräver man tilltron till hela straffrättsväsendet. Genom systemet med varning, tillsägelse och rapporteftergift får polisen ensam agera åklagare och domstol. Åtalsunderlåtelse förstärker inte allmänhetens tilltro till rättsväsendet.

Herr Lövdén kom in på att regeringen faktiskt redan har underkänt det här systemet, eftersom man nu har börjat diskutera möjligheterna att föra in ett nytt institut – åtminstone ungdomar skulle då åläggas att återställa vad de skadat eller utföra något liknande arbete. Det faktum att man nu har börjat diskutera detta är ett bevis för att nuvarande ordning inte är bra. Det har jag och herr Sundin också påpekat och föreslagit att man skulle återgå till det gamla systemet. Vi tror att det skulle ha en preventiv verkan.

Anf. 99 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Det framgick av Lars-Erik Lövdéns senaste inlägg att vi tydligen är överens om att man skall ta vara på de vunna erfarenheterna. Det är bra. Vad vi däremot har litet olika uppfattningar om är sättet att göra det på.

Lars-Erik Lövdén hävdar att det är naturligt att departementet inhämtar uppgifter när frågan om den lokala organisationen är föremål för beredning. Vi har från vår sida hävdad att man skall göra en utvärdering – det är enligt min mening ett vidare begrepp; inhämta uppgifter kan man göra genom att bara lyfta på telefonluren och ringa några få personer.

Jag hoppas att jag kan tolka Lars-Erik Lövdéns uttalande så, att inhämtandet av uppgifter skall ske på ett grundligt sätt, så att vi får en klar uppfattning om hur den här verksamheten har fungerat på det regionala planet.

Anf. 100 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Det kan väl inte vara någon nyhet ens för Sven Munke att regeringen ser på möjligheterna att förbättra reglerna om åtalsunderlåtelse. När man exempelvis dömer någon till villkorlig dom skulle föreskrifter kunna ges om att den dömda skall medverka till att avhjälpa skadan i fråga. Det framgick redan i höstas, när regeringen lade fram sin skrivelse om vålds- och egendomsbrottsligheten, att dessa ting skulle utredas närmare och prövas.

Jag tycker att det nuvarande systemet med åtalsunderlåtelse är en lämplig avvägning mellan olika intressen i rättstillämpningen.

Domstolarnas samt polis- och åklagarmyndigheternas intresse av att koncentrera resurserna till allvarlig vålds- och egendomsbrottslighet samt till ekonomisk brottslighet och narkotikabrottslighet gör att det bör finnas vissa möjligheter till åtalsunderlåtelse. Som framgick av både mitt anförande och

min förra replik är skillnaden mellan de borgerliga partiernas inställning och vår inställning inte särskilt dramatisk och i varje fall inte så dramatisk som ni försöker framställa den här i kammaren. Ni undviker att gå i polemik i fråga om antalet åtalsunderlåtelse, och det förstår jag. Ni har svårt att hävda att vårt förslag är ett hot mot rättssäkerheten och att ert förslag om en återgång till ett tidigare system skulle vara att värna rättssäkerheten.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenium.)

12 § Föredrogs

försvarsutskottets betänkanden

1986/87:5 om piloter i flygvapnet, m. m. (prop. 1986/87:100 delvis),

1986/87:6 om beredskapsbudget för totalförsvarets civila del (prop.

1986/87:100 delvis) och

1986/87:7 om minnesmedalj.

Beträffande dessa betänkanden konstaterade tredje vice talmannen att ingen talare var anmäld.

(Beslut i ärendena skulle fattas vid nästa arbetsplenium.)

13 § Föredrogs

försvarsutskottets betänkande

1986/87:8 om sotning.

Tredje vice talmannen meddelade att debatten i fråga om detta betänkande skulle vara gemensam för punkterna 1 och 2.

Sotning

Anf. 101 CARL-JOHAN WILSON (fp):

Herr talman! I motion 1986/87:Fö502 föreslår folkpartiet att det s. k. sotningsmonopolet tas bort och att man inte skall behöva sota mer än nödvändigt. Folkpartiet anser att sotning skall ske på ett sakkunnigt sätt och när det behövs.

I stället för det monopol som innebär att alla fastighetsägare är hänvisade till en skorstensfejarmästare i resp. kommun förordar vi att auktoriserade skorstensfejare konkurrerar om uppdragen.

Regeringen har nyligen uppdragit åt statens räddningsverk att bl. a. utvärdera sotningsverksamhetens brandförebyggande betydelse.

Folkpartiet önskar att regeringen får riksdagens uppdrag att ge statens räddningsverk tilläggsuppdrag dels när det gäller sotningsfrister och sotningens omfattning, dels när det gäller möjlighet att ersätta sotningsmonopolet med auktorisation av skorstensfejare.

Den här aktuella motionens önskemål får stöd av en reservation – gemensam för moderata samlingspartiet, folkpartiet och centerpartiet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservationen.

Anf. 102 INGEMAR KONRADSSON (s):

Herr talman! Med hänvisning till den debatt som vi har fört i den här frågan om sotningsverksamheten för knappt fyra månader sedan yrkar jag bifall till utskottets hemställan. På den korta tid som har gått sedan den 9 december 1986 har det, som jag uppfattar saken, inte framkommit några nya argument som styrker reservanternas synpunkter.

Räddningsverket har nu fått i uppgift att utvärdera sotningsverksamheten i olika avseenden och därefter lägga fram de förslag som utvärderingen kan föranleda. Enligt gammal god tradition vill utskottet föreslå att man avvaktar räddningsverkets utvärdering innan man tar ställning och eventuellt föreslår några ändringar i den så nyligen beslutade ordningen för sotningsverksamheten. Något tilläggsuppdrag som binder förslagen i någon viss riktning torde inte vara nödvändigt.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenium.)

14 § Föredrogs

utbildningsutskottets betänkande

1986/87:10 om anslag till centrala och regionala myndigheter m. m. (prop. 1986/87:100 delvis).

Tredje vice talmannen meddelade att debatten i fråga om detta betänkande skulle vara gemensam för samtliga punkter.

Anslag till centrala och regionala skolmyndigheter m. m.

Anf. 103 GÖRAN ALLMÉR (m):

Herr talman! Utbildningsutskottets betänkande nr 10 behandlar en rad anslag till centrala och regionala myndigheter. Vi moderater har en del synpunkter på dessa anslag. Vi anser att några av dem kan avskaffas helt, medan andra bör kunna utgå med reducerade belopp.

Skälen till våra ståndpunktstaganden är att vi vill föra en politik som syftar till att i största möjliga utsträckning flytta besluten från politiker till den enskilde. Vi föreslår därför besparingar som skall möjliggöra skattesänkningar och en minskad offentlig sektor, vilket är en naturlig konsekvens av och en förutsättning för ett minskat inflytande för politiker.

En förutsättning för en sundare ekonomi är också att budgetunderskottet minskas. Våra besparingar på de olika departementsområdena syftar således också till att minska budgetunderskottet.

Vår politik har en klar profil. När besparingar är ofrånkomliga är det av avgörande betydelse att dessa görs på ett sådant sätt att de mest oundgängliga

delarna av utbildningsväsendet skyddas.

Vi kan t. ex. inte medverka till att löntagarorganisationerna erhåller ett anslag om 3,3 milj. kr. för olika slag av skolinformation, samtidigt som regeringen föreslår stora besparingar inom grundskoleanslaget. Det tycker vi är en dålig prioritering av skolans behov. Anser utskottsmajoritetens talesman att detta är en riktig avvägning? Vi anser att löntagarorganisationerna borde kunna klara denna verksamhet i önskad omfattning utan specialdestinerade statliga anslag. Vi föreslår sålunda att anslagsposten slopas.

När det gäller anslaget till länskolnämnderna anser vi att det finns möjligheter till en fortsatt rationalisering av länskolnämndernas administrativa arbete. Det bör därför vara möjligt att minska anslaget med 3 milj. kr.

Herr talman! Under anslagsposten Länskolnämndernas utvecklingsstöd utgår medel till lokal skolutveckling, till försöks- och utvecklingsarbetet inom gymnasieskolan samt till länskolnämndernas medverkan i skolledarutbildningen. Erfarenheterna visar att det regionala stödet till skolutveckling inte har lett till de resultat som avsågs när det tillskapades. Vi föreslår därför att detta bidrag avskaffas. Anslaget kan därmed minskas med 14,4 milj. kr.

Regeringen föreslår att statens institut för läromedel (SIL) och rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel för handikappade (RPH) från den 1 juli 1987 sammanförs till en myndighet. Vi har tidigare hävdat att SIL:s uppgifter med fördel kan skötas på annat sätt och föreslagit nedläggning av myndigheten. Ingenting, herr talman, har inträffat som visat att vi haft fel i vår uppfattning.

Vi kan tvärtom konstatera att tyngdpunkten i fråga om statens satsningar på läromedelsområdet alltmer kommit att förskjutas mot att främja produktionen av information om läromedel för minoritetsspråks- och invandrarundervisning samt för handikappade, något som onekligen bättre bör kunna skötas av RPH.

Behovet av SIL:s mera allmänna uppgifter, såsom utgivning av läromedelskataloger och läromedelsgranskning, har på motsvarande sätt minskat. Vi anser därför även nu att SIL bör läggas ned och att de uppgifter som inte kan undvaras bör övertas av skolöverstyrelsen. Det i budgetpropositionen föreslagna anslaget B 4. Statens institut för läromedel bör i enlighet härmed benämnas B 4. Rikscentralen för pedagogiska hjälpmedel för handikappade. Nedläggningen av SIL medför att anslaget kan minskas med 8,5 milj. kr. Vi anser vidare att anslagen B 5. Utvecklingsinsatser på läromedelsområdet m. m. och B 6. Stöd för produktion av läromedel bör sammanföras till ett anslag, benämnt B 5. Stöd för utveckling och produktion av läromedel m. m.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 2, 4, 9, 11, 16, 17, 19 och 20 samt i övrigt till utbildningsutskottets hemställan i betänkande 1986/87:10.

Anf. 104 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! I folkpartiets partimotion om grundskolan presenterar vi ett kvalitetsprogram. En viktig del i detta är att utveckla samarbetet mellan hemmen och skolan.

Skolans måldokument, både Lgr 80 och skolförordningen, ger klart uttryck för viljan att stärka sambandet mellan hemmen och skolan. Svårigheterna ligger i att finna formerna för och innehållet i denna samverkan. Föräldrarna känner sig fortfarande många gånger ovälkomna i skolan, och skolans personal betraktar ibland föräldrarnas intresse för skolan med en viss skepsis och rädsla.

Hem och skola-utredningen analyserade de bakomliggande hindren för ett bredare samarbete och föräldraengagemang och pekade på en del punkter. En var det bristande medinflytande som föräldrarna uppfattade sig ha, en annan var egen negativ inställning till skolan hos föräldrarna. Tidsfaktorerna spelade en roll. Språksvårigheter uppgav man också som ett problem. Man hade nämligen svårt att förstå det språk som skolans företrädare talade. Elevernas begynnande frigörelse var ibland orsaken. Osäkerhet om vem som hade ansvaret för samverkan och brister i lärarnas utbildning nämndes också.

I stort sett har denna analys inte medfört några större ansträngningar till nytt tänkande eller till förnyelse. Enligt folkpartiets uppfattning är det hög tid att göra något för att eliminera svårigheterna.

Ett förtroendefullt samarbete mellan hemmen och skolan är också ett viktigt inslag i kampen mot oro och våldstendenser.

I vår motion tar vi upp ett antal förslag om hur samarbetet kan utvecklas, men jag skall begränsa mig till den punkt som berör det anslag vi behandlar just nu.

Riksförbundet Hem o. skola får genom sitt anslag från skolöverstyrelsen möjlighet att utbilda, förbereda och på olika sätt göra föräldrarna bättre rustade att engagera sig i skolans verksamhet. Dess insatser når snart sagt alla föräldrar och har stor betydelse för samarbetsklimatet. Vi anser därför att riksförbundet bör ha mera pengar till sin verksamhet än vad regeringen föreslår.

Ett högre anslag ger utrymme för ökade informationsinsatser till hemmen i fråga om skolans mål, innehåll och arbetssätt. Den negativa skoldebatt som i dag förs på flera håll i landet skulle därigenom kunna påverkas, och man skulle kunna få en större vilja till ansvarstagande och uppslutning kring skolans mål, kring det egna barnets skolgång och det lokala sociala klimatet i skolan.

Herr talman! Regeringen vill dessutom skänka 3,3 milj. kr. till löntagarorganisationerna för deras utbildning av skolinformatorer. Detta gör man samtidigt som man gör mycket kraftiga besparingar på grundskoleelevernas undervisning. LO, SACO och TCO har tillsammans aktieportföljer som uppgår till ett värde av 365 milj. kr. I dag kan vi läsa i Expressen att man tänker satsa 1 miljard kronor för att göra aktieklipp på börsen, som det uttrycks. Vi i folkpartiet tycker att organisationerna kan klara sig utan statliga subventioner för sin utbildning av skolinformatorer.

Förra året beslutade riksdagen att länskolnämnderna skulle utökas med två ledamöter vardera som skulle företräda arbetstagarintressena. Vi reserverade oss mot detta beslut därför att vi ansåg att representanter som företräder partsintressen inte skulle delta i myndighetsutövning, som är en del av länskolnämndernas uppgifter. I konsekvens med detta tillstyrkte vi inte heller några pengar till en sådan utökning av länskolnämnderna.

Vi anser dessutom inte att det finns något behov av att staten ägnar sig åt att framställa läromedelskataloger och åt att granska läromedel. Det är ett ställningstagande vi har haft också tidigare år. Statens satsningar bör i stället koncentreras till att framställa läromedel och till att informera om läromedel för minoritetsspråk och invandrarundervisning samt för handikappade elever. Vi föreslår därför att statens institut för läromedelsinformation och rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel för handikappade läggs samman till en myndighet. Göran Allmér har redogjort för vilka förändringar i anslagen som detta innebär.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 3, 5, 10, 12, 19 och 20.

Anf. 105 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Hela den utbildningspolitiska debatten den här våren kommer att handla om besparingar i skolan: besparingar som är föreslagna, besparingar som kommer att bli av och besparingar som över huvud taget inte kommer att bli av. Redan i den allmänpolitiska debatten hade jag anledning att vara bekymrad över det sätt på vilket den socialdemokratiska regeringen nu försöker lägga ut besparingar i skolan och den brist på utbildningspolitisk profil som dessa besparingar bidrar till.

De punkter som vi har anledning att diskutera i kväll – i det betänkande som nu är aktuellt – innehåller också sådana typer av besparingar som gör att man blir litet fundersam. Man kan naturligtvis argumentera emot besparingar och man kan – som vi kommer att uppleva senare under våren – medverka till att de över huvud taget inte blir av. Men det är också så att man ibland kan ställa anslag mot varandra och göra bedömningar huruvida man tycker det ena är viktigare än det andra.

Herr talman! Jag tänkte i tre punkter ta upp några sådana frågor. Jag vill också till Helge Hagberg, som företräder utskottsmajoriteten, ställa frågan om han tycker att det är riktiga prioriteringar som här har gjorts.

Vi har från centerpartiets, moderaternas och folkpartiets sida föreslagit att bidraget till löntagarorganisationerna om 3,3 milj. kr. skall dras in. Detta gör vi inte därför att vi skulle vara löntagarfientliga eller för att vi inte tycker att den verksamhet med skolinformation som löntagarorganisationerna bedriver skulle vara bra eller värdefull. Vi tycker att denna verksamhet är bra och att den är värdefull, både den verksamhet som löntagarorganisationerna står för och den som arbetsgivarna står för. Men vi är alldeles övertygade om att de här organisationerna klarar att sköta denna verksamhet fortsättningsvis utan bidrag. Det är ju, som Ylva Annerstedt påpekade, inga fattiga organisationer som detta handlar om.

I dag har vi hört hur några LO-förbund är beredda att spendera medel i storleksordningen 1 miljard kronor på börsen. Då kan det inte vara så att den här verksamheten står och faller med om man får detta bidrag eller inte. Det är litet svagt, Helge Hagberg, om den enda motivering som utskottet har är att anslaget behövs. Jag skulle vilja att Helge Hagberg utvecklade varför det behövs. Varför är det så viktigt att man får dessa pengar, sett i relation till andra besparingar som görs i stället? Jag skall nämna ett par av dessa besparingar.

Dessa pengar kan t. ex. ställas mot den besparing som regeringen gör på länskolnämndernas anslag. Vi har accepterat att man även där får lov att tåla en viss rationalisering, och man får mindre pengar det kommande året än vad man har i år. Men vi tycker inte att det är riktigt att den verksamhet som länskolnämnderna ägnar sig åt under beteckningen länskolnämndens regionala stödorganisation för handikappade elever också skall vara med och bära denna besparing. När man läser utskottstexten kan man konstatera att det enda argument som utskottet har är att det inte är orimligt att den här organisationen också får bära besparingar. Med inte orimligt menar man naturligtvis att det är rimligt att den också spar in dessa pengar. Vi har för vår del uppskattat besparingen i fråga till 1,3 milj. kr. Vi tycker inte att det är rimligt sett i relation till anslaget till löntagarorganisationerna. Om Helge Hagberg och utskottsmajoriteten tycker att det skall vara på detta sätt, då får de argumentera litet mer för det och förklara varför de tycker så här.

I detta sammanhang kan man naturligtvis inte undgå att notera att moderaterna vill spara dubbelt så mycket på detta anslag. Moderaterna säger att länskolnämnderna borde kunna tåla en dubbelt så stor rationalisering. Det är möjligt. Men då är min fråga till Göran Allmér: Menar moderaterna också att den här dubbla besparingen skall drabba den regionala stödorganisationen för handikappade elever? Då blir bördan dubbelt så tung att bära. Det vore bra om vi kunde få besked på denna punkt.

När jag ändå ställer frågor till Göran Allmér vill jag tillägga att jag tycker att det är litet vårdslöst att bara säga, att på de anslag som länskolnämnderna har för regionalt stöd till skolutveckling kan man spara 14,4 milj. kr., med den enda motiveringen att erfarenheten visar att verksamheten inte har gett avsedda resultat. Vilken erfarenhet? Vad är det för exempel som Göran Allmér har på detta? Om det är som moderaterna påstår, att man kan säga och leda i bevis att dessa pengar inte har haft någon effekt, då skall man naturligtvis visa det så att vi alla kan ta ställning till om man skall spara dessa pengar, eftersom vi naturligtvis inte vill kasta bort 14 milj. kr. Men det skulle vara intressant att höra vilken erfarenhet som visar att denna skolutveckling inte fungerar och inte ger några resultat. Jag har en annan uppfattning, men om Göran Allmér har några exempel eller någon dokumentation på detta vore det bra om han talade om det.

En tredje punkt som vi har tagit upp gäller undervisningen i, som det har kallats både i SÖ:s anslagsframställan och i vår motion, överlevnadsfrågor. I detta ämne tar man upp sådant som internationellt samarbete, internationell förståelse, fredsfrågor, jordens resurser, hotet mot vår miljö och miljöfrågor över huvud taget. Skolöverstyrelsen anser att det är mycket angeläget att eleverna får ägna sig litet mer åt detta. Det gäller naturligtvis viktiga frågor. Det är dessutom sådana frågor som engagerar unga människor. De bryr sig faktiskt om huruvida det kommer att vara fred i världen fortsättningsvis. De bryr sig om miljöhoten, huruvida vår miljö utarmas och vår natur försuras, osv. Det här är alltså viktiga frågor för dem. Därför tycker skolöverstyrelsen att man borde satsa litet mera på detta och har begärt ett anslag på 2 miljoner. Det tycker faktiskt vi också. Om man ser på anslaget till löntagarorganisationerna kan vi konstatera att vi använt en del av pengarna till den regionala

handikapporganisationen och att det faktiskt finns 2 miljoner kvar att satsa på de här överlevnadsfrågorna.

Då säger utskottet att det är angeläget att denna undervisning främjas. Men man får inte några pengar till det. Man kan fråga sig: Hur menar Helge Hagberg att undervisningen skall främjas? Med vilka åtgärder och på vilket sätt?

Sammanfattningsvis: Det krävs, Helge Hagberg, faktiskt litet fler och bättre argument för att man ger motsvarande pengar till de redan rika löntagarorganisationerna men tar pengar från den regionala organisationen för handikappverksamhet och från undervisningen i överlevnadsfrågor. Det kräver en förklaring, Helge Hagberg.

Herr talman! I övrigt yrkar jag bifall till reservationerna 2, 4, 7, 13, 15 och 18.

Anf. 106 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Herr talman! I enlighet med moderaternas politik vill Göran Allmér ha ett minskat inflytande för politiker. Var märks det alldeles för stora inflytande som Göran Allmér som politiker haft i de frågor jag nu kommer att beröra? Jag ställer frågan redan nu, så Göran Allmér får litet betänketid.

Herr talman! Riksdagen har beslutat att alla skolpliktiga barn skall beredas plats i den obligatoriska skolan. Här skall ingen skillnad göras, utan skolan skall uppfylla skolplikten svarande mot en faktisk rättighet för barnen att ta del av undervisningen. Det var mot bakgrund av dessa principer som också beslut fattades om skolgång för elever med handikapp.

För vpk:s del handlar det om att försöka förverkliga de beslut som tas. Det är olyckligt om beslut stannar vid vackra ord och allmänt formulerade fraser. År efter år har vi därför återkommit till riksdagen med förslag om åtgärder för att åtminstone ta steg på vägen för att uppfylla handikappade elevers faktiska rätt till utbildning via det allmännas försorg.

Det har varit en vämjelig syn att se hur utskottsmajoriteten har vrängt och vridit sig för att slippa ta ansvar i fråga om elever med handikapp. Detta har särskilt gällt våra förslag om konsulenter för elever med medicinska handikapp. För varje år som gått då riksdagen avslagit våra förslag har vi desarmerat de motargument som framkrystats, bit för bit. Nu återstår för majoriteten tydligen bara att hänvisa till skolhälsovården och den egna skolans elevvårdande personal. Jag frågar mig: Vet inte utskottsmajoriteten vad den talar om? Vet den inte om att man via enkätundersökningar i västra Sverige fått fram att skolhälsovården inte klarar av dessa uppgifter i dagens situation, som utskottsmajoriteten påstår att den gör. Är det överraskande? Personligen anser jag det inte vara någon överraskande uppgift, efter alla de nedskärningar som drabbat skolan under 80-talet.

Jag vill bara för tydlighetens skull nämna vilka de största grupperna av de handikappade barnen med medicinska handikapp är:

Det är de med mag- och tarmsjukdomar.

Det är de med stomier.

Det är de med njursjukdomar, epilepsi, allergier, blödarsjuka och hjärtsjukdomar.

Som märks är det fråga om en heterogen grupp, och för dessa barn är det

Prot. 1986/87:94
25 mars 1987

Anslag till centrala och regionala skolmyndigheter m. m.

oerhört viktigt att deras skolkamrater, lärare och övrig personal kan få information, för förståelse om handikappets villkor, och få veta vilka behov som finns av att skapa en miljö i skolan där handikappet reduceras.

För att komma en bit på denna väg har vi från vpk:s sida föreslagit att fem tjänster som handikappkonsulenter skulle inrättas, för en kostnad av blyga 2 milj. kr. Men utskottsmajoriteten säger kallsinnigt nej, hård som sten.

Det är i sammanhanget allvarligt att utskottet dels väljer att inte reducera barnens handikapp via konsulenter, dels väljer att skära ner anslagen till länskolnämnderna. Detta är enligt vår mening att binda ris åt sin egen rygg. De 3 milj. kr. som man skär ner på anslaget till länskolnämnderna hade kunnat vara ett blygsamt bidrag till uppföljningsåtgärder beträffande riksdagsbeslut om t. ex. handikappade barn i skolan. Men inte ens detta förmår utskottsmajoriteten.

Nu kommer vi väl snart att få höra haranger och kvädesvisor om det statsfinansiella läget. Jämför det med arbetsklimatet för handikappade elever och 5 milj. kr. till deras gagn. Då får saker och ting sina rätta proportioner, och med detta kanske vi kan få slippa den nyss nämnda krystövningen här i kammaren.

Herr talman! Det betänkande vi nu behandlar innehåller inte bara brister – det skall sägas i ärlighetens namn. Betänkandet och det som senare kommer att bli riksdagens beslut innebär att det nu inte blir någon ytterligare avgiftsbeläggning av läromedel för handikappade, som regeringen föreslog i budgetpropositionen. Utskottet stoppar förslaget genom att peka på vissa rättviseaspekter i sammanhanget och begär en närmare belysning av problematiken.

Från vpk:s sida har vi valt att nu nöja oss med att tillfälligtvis stoppa avgiftsbeläggningen av läromedel till handikappade. Men vi vill redan nu deklarerat att vår målsättning är att göra handikappheternas produkter kostnadsfria. Vi menar att det gagnar saken att erbjuda så många barn som möjligt – även dem med handikapp – en skolgång i den vanliga skolan. Vi kommer alltså inte att biträda någon avgiftsbeläggning i framtiden.

I sammanhanget har det som något slags jämlikhetsargument för en avgiftsbeläggning förts fram att kommunerna redan nu har kostnader för vissa handikappade elevers läromedel – och nu skulle alla få betala. Javisst, men en orättvisa blir väl inte mindre därför att fler drabbas av samma orättvisa?

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk:s reservationer i betänkandet vi nu behandlar.

Anf. 107 HELGE HAGBERG (s):

Herr talman! Samtliga borgerliga partier yrkar i en reservation avslag på förslaget om anslag med 3,3 milj. kr. till löntagarorganisationernas rekrytering och utbildning av handledare. Skolinformatörer från de fackliga organisationerna skall kunna sitt jobb, och det är naturligtvis bättre att LO, TCO och SACO själva står för en riktig inriktning av den fackliga informationen. Det har sitt värde i sammanhanget att verklighetsanknyta skolan till den arbetsmarknad där de fackliga organisationerna har sin vistelse. Detta stormar nu de tre företrädarna för de borgerliga partierna mot

och pekar på att dessa rika organisationer minsann t. o. m. opererar på börsen.

Till det vill jag säga att de löntagarorganisationer vi har här i Sverige har vitt skilda uppgifter och ansvar, inte minst för sina medlemmar. Men de tar också ett totalt ansvar, ett ansvar i samhället i stort. Det är naturligtvis riktigt att staten något uppmuntrar den stora insats som de gör i vår skola bland de elever som vistas där och som så småningom kommer att vistas i arbetslivet.

Folkpartiet vill ha ett förhöjt anslag till Riksförbundet Hem o. skola på 200 000 kr. Där anför majoriteten att riksförbundet tillsammans med bl. a. departementet skall ta fram förslag till åtgärder mot vissa problem som t. ex. mobbningen. Vi får kanske invänta förslag från den arbetsgruppen innan vi höjer anslaget. Anslaget har höjts i sedvanlig ordning i förhållande till prisökningarna.

Folkpartiet vill inte heller ge skolöverstyrelsen extra medel för dess informationsverksamhet, vilket majoriteten förordar. Skolöverstyrelsen har behov av mera medel för att informera mera om Lgr 80 och speciella punkter som t. ex. jämställdhet, vilket bl. a. folkpartiet skulle vara intresserat av att satsa på.

Även i år återkommer, som vi hörde nyss, vpk med förslag om konsulenter vid planeringsregionerna med inriktning på medicinsk rådgivning, 2 milj. kr. skulle detta kosta. Den debatten har vi fört tidigare här i kammaren. I år kan vi meddela att skolöverstyrelsen har tillförts ett anslag på 150 000 kr. för att utvärdera verksamheten med stödet till handikappade vid planeringsregionerna. Det kanske är riktigt att vi inväntar resultatet av den inventering som skolöverstyrelsen skall göra. Då får vi också svar på om det finns behov av de konsulenter som vpk kräver.

Samma argument skulle vi kunna ange då centern vill höja stödet till den regionala organisationen med 1,3 milj. kr. Vpk har här föreslagit oförändrat anslag, alltså 3 milj. kr. mer än vad majoriteten föreslår. Nu har sparandet på den här punkten gått efter gängse ordning. Det bedöms att länskolnämnderna skall kunna klara detta. Däremot kan inte länskolnämnderna klara besparingar på ytterligare 3 milj. kr. som moderaterna vill. Det skulle omöjliggöra viktiga arbetsuppgifter för länskolnämnderna.

Folkpartiet vill heller inte att länskolnämndernas förtroendevalda ledamöter skall ha oförändrade arvoden. Antalet ledamöter har utökats med två, och vi anser därför att det är orealistiskt med ett oförändrat anslag och avstyrker folkpartiets krav på den punkten.

Skolöverstyrelsen vill ha 2 milj. kr. för undervisning i s. k. överlevnadsfrågor. I propositionen anförs att frågan är angelägen – det återopade också Larz Johansson att vi hade som argument – men att nya anslag saknas. Däremot kan skolöverstyrelsen i andra program fånga in också de här frågorna för att få ut dem i undervisningen. Centerns reservation på den här punkten kan vi alltså inte biträda för närvarande.

Moderaterna har aldrig slutit upp kring länskolnämndernas stöd till den regionala skolutvecklingen. Där kan man spara 14,4 milj. kr., föreslår moderaterna. Dessa anslag är dock avgörande för att länskolnämnderna aktivt skall kunna styra in det lokala utvecklingsarbetet på för län och land angelägna områden.

Prot. 1986/87:94
25 mars 1987

Anslag till centrala och regionala skolmyndigheter m. m.

Moderaterna och folkpartiet vill inte ha kvar statens institut för läromedel, SIL. SIL och rikscentralerna för pedagogiska hjälpmedel för handikappade föreslås föras samman till en gemensam organisation. Anslag ges till den samlade verksamheten på olika sätt beroende på till vilken avnämare man riktar sig.

Utskottsmajoriteten biträder förslaget till organisation och avstyrker reservationerna från moderaterna och folkpartiet.

Jag tänkte utöver det sagda ta upp den aktuella debatten om skolk, våld och mobbning. I Socialnytt från socialstyrelsen läser vi t. ex. om projekt för kamratstöd i en skola utanför Stockholm. Där låter det i inledningen så här:

”Jag tycker det är en väldig skillnad, för jag skolkar mindre nu, säger Magnus Norrman som går i nian i Österholmskolan i Skärholmen utanför Stockholm. Magnus klass har kamratstöd sedan åttan. Magnus tycker det är tråkigt i skolan, men när han försöker skolka så skäller elevassistenten ut honom, säger han. ”Hon är ju så djävla sträng!” Men han ser inte ledsen ut för det. Utan ler och verkar glad över att Christina Karlsson tar tag i honom och bryr sig om vart han tar vägen.”

Ja, så kan en vardagsbild se ut i vår svenska skola i dag. De s. k. assistenter som förekommer är ungdomslag som blir resurser i skolan.

I en annan artikel i brottsförebyggande rådets tidning Apropå tas frågan upp om skolan kan vara en kraft för att förändra det sociala arvet. Ett sådant projekt kan genomföras t. ex. inom utvecklingsorganisationen. Men de bästa resultaten finns hämtade utomlands.

Jag vet inte om det beror på att kategoriseringen av boendet och därmed också skolan är mera förekommande där. I vart fall mättes skolelevernas skolprestationer och också det område från vilket eleverna kom. Här var det viktigt att lärarnas inställning och engagemang framkom, för det hade effekt på det resultat som eleverna presterade.

Lärarna i den bättre skolan ansåg att de hade ansvaret för elevernas inläring. De utgick inte från den sociala bakgrund som eleverna hade.

Lärarna ansåg att elevernas bakgrund visserligen kunde vara ett problem men att den inte bestämde taket för vad eleverna kunde lära sig. Det som bestämde taket var i stället de villkor man skapade för eleverna i skolan. Bestämde man sig för att förväntade prestationer uttrycktes tydligt och man höll detta, då kunde – oavsett social bakgrund – resultat uppnås i undervisningen. Man fick med andra ord svar på frågan: Kan skolan ändra i det sociala arvet?

Det kan vara viktigt att vi skolpolitiker uppmärksammar såväl projekt som handlar om hur man angriper problem i skolsituationen som projekt som handlar om hur man genomför undervisning och hur man värderar resultatet i skolan. Det finns många projekt och vitt skilda studier som vi borde känna glädje över. Kanske är det också en stimulans för verksamheten och för oss att tala om dessa positiva sidor i vår skola.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 108 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Såvitt jag kunde höra var det inget av de borgerliga partierna som på något sätt underkände löntagarorganisationernas insatser med

skolinformatörer. De behövs, och det är angeläget att organisationerna själva får informera om sin verksamhet och att eleverna får ta del av den. För den skull finns det dock ingen som helst anledning för staten att gå in med bidrag på 3,3 milj. kr. till organisationer som utan att blinka kan tänka sig att satsa 1 miljard kronor på börsen. Att socialdemokraterna, som sparar ett antal miljoner på t. ex. grundskoleeleverna, kan göra denna prioritering är för mig fullständigt obegripligt.

Därmed kommer jag över till nästa anslag som vi har tagit upp, nämligen till Hem o. skolas verksamhet. Allt som allt får Hem o. skola drygt 900 000 kr. för att informera, utbilda och engagera alla föräldrar i hela Sverige som har barn i grundskolan. 900 000 får man, och det skall vägas mot 3,3 miljoner till de rika löntagarorganisationerna! Hem o. skola, som arbetar fullständigt ideellt, med en medlemsavgift som, om jag inte missminner mig, är 3 eller högst 5 kr. för att alla föräldrar skall kunna vara med, kan ni inte ge ens 200 000 kr. mer. Det är naturligtvis bra att ni sitter tillsammans med organisationen i en arbetsgrupp i regeringskansliet, men det hjälper ju den inte för nästa budgetår.

Länsskolnämndernas förtroendevaldas arvoden nämner Helge Hagberg vidare. Men det är inte vilka förtroendevalda som helst, utan det är de ytterligare två representanter för löntagarna som regeringen satte in i fjol. Återigen en prioritering av löntagarna och deras arvoden framför grundskoleelevernas fundamentala utbildningsbehov!

Jag skulle kunna ge en annan verklighetsbild än den ljusa bild Helge Hagberg på slutet målade upp av de elever som känner sig omhändertagna av personal i skolan. Det finns också ständigt skiftande vikarier, bristande resurser att ta hand om de störda eleverna och bristande möjligheter att dela klasser och ge extra träning i grundläggande färdigheter och kunskaper som att läsa och skriva.

Tycker verkligen Helge Hagberg att det är mer angeläget att ge 3,3 milj. kr. till löntagarorganisationerna och spara massor av miljoner på grundskoleeleverna?

Anf. 109 GÖRAN ALLMÉR (m) replik:

Herr talman! Nej, Helge Hagberg, vi stormar inte mot löntagarorganisationernas information i skolan. Den är, som redan sagts, värdefull. Vi har inte haft någonting att invända mot den.

Vad vi vänder oss emot är att socialdemokraterna tydligen tycker att staten måste ge pengar till verksamheten, samtidigt som man sparar på väsentliga inslag i grundskolans undervisning. Jag fick aldrig svar på min fråga om Helge Hagberg anser att detta är en riktig och rimlig prioritering.

Sedan tog Helge Hagberg upp frågan om ytterligare rationalisering inom länsskolnämndernas ansvarsområde. Han trodde inte att det skulle vara möjligt att genomföra en sådan rationalisering med mindre än att någonting skulle komma i kläm. Vi från moderat sida har inte den uppfattningen, och vi är dessutom övertygade om att denna rationalisering inte skulle komma att drabba den regionala organisationen för stöd åt handikappade.

Helge Hagberg menade att det regionala stödet till lokal skolutveckling var mycket väsentligt för att de olika lokala skolkommunerna skulle kunna

bedriva ett utvecklingsarbete som var till glädje och nytta för regionen. Men det är just vad det inte är, Helge Hagberg. I SÖ:s anslagsframställningar har man vid flera tillfällen påvisat att detta stöd används på fel sätt i kommunerna. Det används till små och ganska obetydliga objekt och projekt som inte har någon egentlig betydelse för regionen.

Anf. 110 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Helge Hagberg argumenterade för bidraget till löntagarorganisationerna från den utgångspunkten att det var viktigt för dem att ha dessa pengar för sin rekrytering och för utbildning av skolinformatörer. Men löntagarorganisationerna är ju inte ensamma om att informera i skolan – det gör också arbetsgivarföreträdarna; SAF svarar för motsvarande information. Men det har tydligen inte föresvävat Helge Hagberg och socialdemokraterna att de skulle ha något bidrag till detta ändamål. Och det tycker inte jag heller att de skall ha, för de har pengar nog för att klara den här verksamheten ändå. Av samma skäl behöver heller inte löntagarorganisationerna detta bidrag.

Men vad Helge Hagberg undvek var att deklarerat huruvida han tycker att det är viktigare att löntagarorganisationerna får det här bidraget än att man har pengar till den regionala stödorganisationen för handikappade elever. Jag för min del säger klart och tydligt att det är viktigare med stödet till de handikappade. Om Helge Hagberg tycker motsatsen, får han faktiskt säga det och inte bara gå förbi frågan.

Sedan påstår Helge Hagberg att centerpartiet vill höja stödet till handikapporganisationerna. Nej, vi vill bara låta dem behålla de pengar de hade förra året. Det är ni som tar ifrån dem 1,3 milj. kr. – det är skillnaden.

Jag förstod inte riktigt argumentationen kring överlevnadsfrågorna. Om jag uppfattade Helge Hagberg rätt, sade han att SÖ kanske på andra program kan fånga upp den här verksamheten. Jag vet inte vad det betyder, men det är i varje fall inte något argument som ger underlag för att påstå att man inte skulle behöva några resurser.

Det sista resonemanget som Helge Hagberg förde förstod jag inte heller riktigt, måste jag erkänna. Möjligen betydde det ungefär följande: Om vi gör riktade insatser, om vi ger extra stöd där det bäst behövs, till de elever som är sämst ställda, som är socialt utsatta, som har ett svagt föräldrastöd hemifrån, då kan vi få bra resultat i skolan. Ja, just det, Helge Hagberg. Och det är precis vad vårens besparingsdebatt har handlat om. Det är ju det stödet som regeringen tänkte ta ifrån dem, men som ni nu är på väg att delvis lämna tillbaka. Fortfarande spar man emellertid 69 milj. kr. på de särskilda åtgärderna i skolan, just de pengar som är avsedda för den här verksamheten samt när det gäller förstärkningsresursen 18 milj. kr. som också skall användas för samma ändamål. Så det var en litet konstig argumentation, Helge Hagberg.

Anf. 111 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Helt parentetiskt vill jag säga att jag tycker SAF borde betala skolinformationen åt de fackliga organisationerna.

När det gäller behovet av konsulenter för handikappade elever ignorerar Helge Hagberg den argumentation som han själv stod bakom i utskottet. SÖ

får 150 000 kr. för en inventering av behovet, säger Helge Hagberg. Jag tror i och för sig att det kan finnas fler behov som behöver utredas, men jag misstror inte olika handikapporganisationer när de gång på gång stöter på mig och Helge Hagberg om behovet av konsulenter för elever med handikapp i skolan. Nu skall jag ta upp det sista krystade argumentet som Helge Hagberg kommer med, och det skall jag göra genom att ställa en rak fråga: Har skolhälsovården i t. ex. Örebro de resurser som behövs för att ge det stöd och den information och hjälp som handikappkonsulenter skulle kunna lämna?

Anf. 112 HELGE HAGBERG (s) replik:

Herr talman! Får jag börja med Björn Samuelson. Han tror att man med fem konsulenter i fem planeringsregioner kan klara alla de problem som kan uppkomma i skolan. I det här fallet rör det sig om medicinska handikapp. Jag var tveksam redan i fjol när frågan var uppe, och jag är det också i år. Låt oss avvakta resultatet av den utvärdering som SÖ håller på med. Då får kanske både Björn Samuelson och vi andra besked om vad som blir den bästa inriktningen för att kunna klara sådana problem som vi i dag inte kan klara reguljärt.

Enligt min mening gjorde sig Björn Samuelson i sitt första inlägg skyldig till en väldig överdrift. Han påstod att majoriteten inte satsar på handikappade. Jag skulle vilja säga att vi satsar mest på de elever som bäst behöver stöd. Vi försöker anpassa anslagen och olika stödåtgärder därefter. Detta är inriktningen. Den enda begränsningen ligger i de ekonomiska resurserna. På olika punkter skulle det naturligtvis behöva satsas mera. Nu menar särskilt de borgerliga att det finns en motsättning mellan satsningen på löntagarnas engagemang i skolan och satsningen på t. ex. handikappade. Detta är ju ett felaktigt resonemang. Löntagarna har under lång tid fått anslag för att bedriva sin viktiga skolinformation och för att verklighetsanknyta skolan och dess elever till det samhälle som finns utanför skolan. Det är viktigt att vi uppmärksammar och uppmuntrar detta arbete, och det är också viktigt att löntagarna ansvarar för denna uppgift. Representanterna för de borgerliga partierna säger: Visst är det viktigt att löntagarna gör detta, men de skall göra det gratis.

Det är typiskt att när man från borgerligt håll skall göra prutningar så skall de vara riktade mot löntagarna och deras organisationer. Det gäller både löntagarorganisationernas skolinformationsutbildning och deras medverkan i länskolnämnderna – där skall det inte behövas några arvoden vid sammankomster. Detta gäller även beträffande andra betänkanden, som kommer senare under våren. Det är speciellt moderata samlingspartiet och folkpartiet som är ute för att pruta på och minska resurserna när det gäller vuxenutbildningen och folkbildningen, som i hög grad är riktad till de organisationerna.

Det var kanske mera jag skulle svara på, men jag får återkomma i nästa inlägg.

Anf. 113 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Herr talman! Helge Hagberg sade att jag i fjol var tveksam till handikappkonsulenter. Det är inte riktigt sant. Ni pekade då på en del problem utöver dem som redovisas i det här betänkandet. Sekretesslagen sades då vara ett hinder, men nu vill ni inte beteckna den som ett hinder för att inrätta konsulenter för elever med handikapp. Jag har inte sagt att fem konsulenter skulle vara ett mirakel för de handikappade, men medge att det är ett steg på vägen och att olika handikapporganisationer inte kan ha fullständigt fel i detta. Jag har inte fått något svar på frågan om skolhälsovården i Örebro har resurser för att tillgodose de behov som handikappkonsulenterna tillgodoser för skolelever med handikapp.

Helge Hagberg pekar på att det finns ett problem att lösa och att den resurs som behövs är skolhälsovården. Man kan emellertid inte förringa problemet så som Helge Hagberg försöker göra i den senaste repliken. Helge Hagberg måste ju inse att det här finns ett problem, men han väljer att peka enbart på skolhälsovård som en möjlig resurs. Min fråga är återigen: Har skolhälsovården i Örebro de resurser som krävs för att klara dessa uppgifter?

Anf. 114 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag ber att till protokollet få upprepa den inledning som Helge Hagberg hade i sin replik nyss. Han sade att våra anslag bygger på att man skall ge mest till de elever som bäst behöver det. Det var mycket bra sagt, Helge Hagberg, och jag skall mer än gärna understryka det. Vi får även anledning att återkomma till den frågan flera gånger under detta riksmöte.

Helge Hagberg sade vidare att vi konstruerar en felaktig motsättning mellan bidrag till löntagarorganisationerna och exempelvis stödet till de handikappade eleverna. Varför är den felaktig? Man har här att välja mellan att ge pengar till den ena eller andra verksamheten. Det är uppenbarligen så att Helge Hagberg och socialdemokraterna tycker att det är viktigast att ge till löntagarorganisationerna – som en uppmuntran. Är det så att man misstänker att löntagarorganisationerna skulle utebli från skolan om de inte fick detta bidrag? De har ju faktiskt medverkat i sådant här informationsarbete under många år innan det över huvud taget infördes något bidrag.

Sedan säger Helge Hagberg att de borgerliga partierna tycker att det visst är bra med den här verksamheten, men att den inte får kosta något. Men det ligger ju i organisationernas eget intresse att få komma till skolan och informera om sina verksamheter.

I ett annat sammanhang sägs att det är viktigt och angeläget med undervisning i överlevnadsfrågor, fredsfrågor, miljöfrågor och internationell förståelse, men den får inte kosta något. Det är, Helge Hagberg, att skapa motsättningar mellan å ena sidan löntagarnas information och å andra sidan ett viktigt undervisningsområde i grundskolan.

Anf. 115 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Helge Hagberg inleder med att säga att löntagarorganisationerna har fått bidrag sedan länge. Men Helge Hagberg, det är väl inget skäl för att dessa bidrag skall fortsätta i all evighet. Organisationer som anser sig kunna ha 1 miljard kronor att satsa på börsaffärer måste väl kunna klara av

att betala sina skolinformatörer i den allmänna grundskolan, vilket dessutom är i deras eget intresse, som Larz Johansson sade. Verksamheten är alldeles utmärkt. Det är nödvändigt och viktigt att eleverna får den anknytningen till arbetslivet, men det behöver inte ske med skattemedel.

Helge Hagberg säger vidare att vi ger oss på arvodena till löntagarrepresentanterna i länskolnämnderna. Nej, vi ger oss inte på deras arvoden som sådana, utan vi anser det principiellt fel att dessa representanter skall vara där över huvud taget med tanke på att länskolnämndernas verksamhet i viss del utgörs av myndighetsutövning. I en sådan organisation skall det inte sitta representanter som företräder partsintressen.

Jag skulle dessutom ytterligare vilja understryka det som också Larz Johansson tog upp, nämligen att Helge Hagberg säger att man i socialdemokratien vill ge mest till de elever som bäst behöver det. Hur kan ni då anse att ni kan spara 87 milj. kr. på de svagaste eleverna i grundskolan men ändå vilja ge 3,3 milj. kr. i statsbidrag till de rika löntagarorganisationerna?

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 116 GÖRAN ALLMÉR (m) replik:

Herr talman! Jag behöver egentligen inte säga så mycket. Det som behöver sägas har redan sagts av Larz Johansson och Ylva Annerstedt då det gäller frågan om anslaget till löntagarorganisationerna. Jag kan bara konstatera att Helge Hagberg vägrar att svara på den fråga jag ställde till honom, men av hans inlägg framgår det ändå klart att han och hans parti vid besparingar hellre prutar på anslagen till undervisningen än på anslagen till löntagarorganisationerna.

Anf. 117 HELGE HAGBERG (s) replik:

Herr talman! Det är faktiskt så, Larz Johansson, att ämnen som handlar om internationell solidaritet, ekologi och naturresursfrågor ingår som naturliga delar i både NO- och SO-ämnena i skolan. Det kan tjäna som exempel på att man visst kan ta upp överlevnadsfrågor och fredsfrågor, som var de exempel Larz Johansson nämnde.

Det är visserligen så, Ylva Annerstedt, att löntagarorganisationerna föreslår kandidater vid val av ledamöter i länskolnämnderna, men de företräder inga partsintressen. De är dock mycket intresserade och aktiva och har möjlighet att tillföra utbildningsverksamheten viktiga rön och kunskaper. Från den synpunkten tycker vi från socialdemokratiskt håll att de spelar en stor roll och har en stor uppgift att fylla i dessa nämnder.

När det gäller skolhälsovården i Örebro kan jag naturligtvis inte i detalj svara på om man där klarar alla de problem och uppgifter som man kan ställas inför. Säkert gör det inte det, utan det finns begränsningar. Men jag är inte säker på att fem konsulenter i fem planeringsregioner löser de problemen heller.

Men förmodligen är skolhälsovården en viktig resurs i vårt skolväsende, och den skall vi slå vakt om. Låt mig för tredje gången understryka att vi får en utvärdering av detta. Låt oss hoppas att vi får nödiga svar, så att vi i

Prot. 1986/87:94
25 mars 1987

Anslag till centrala och regionala skolmyndigheter m. m.

fortsättningen inte behöver "stängas" om det här.

Jag påstod att vi har ett skolväsende som ger mest till dem som mest behöver. Det är en socialdemokratisk uppfattning att det så skall vara. Det har länge varit så i vårt skolväsende, och det accepterades tydligen också av de borgerliga regeringarna under sex år. Det var de som inledde sparandet i det här samhället, och de var tvungna att göra så som de hade ställt till det i ekonomin i landet – det har vi tyvärr att dras med än. Än en gång yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Andre vice talmannen anmälde att Ylva Annerstedt anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 118 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Mycket vackert sägs i våra läroplaner för grundskola och gymnasium om jämställdheten. I läroplanen för gymnasieskolan ingår bl. a. att skolan bör verka för jämställdhet mellan kvinnor och män inom samhällslivet och att skolan bör orientera om könsrollsfrågan och stimulera eleverna att debattera och ifrågasätta rådande förhållanden. Detta arbete skall bl. a. "leda till insikt om att könen måste vara jämställda".

Vi kan lätt få den uppfattningen att det bedrivs ett mycket aktivt arbete för att ändra förlegade attityder och värderingar vad gäller kvinnor och män. Visst finns det exempel på att så är fallet, men generellt sett stämmer nog de vackra orden dåligt överens med skolans undervisning. Frågor som rör kvinnors och mäns villkor och värderingar är inte något som bara helt naturligt kommer med i skolarbetet. Det måste finnas med i lärarutbildningen, och där måste särskilt metodiken att föra in jämställdhetsfrågorna i alla ämnen särskilt studeras.

För att få till stånd en förändring, som de flesta muntligen bekänner sig till, krävs medvetna, insiktsfulla och långsiktiga insatser. Med andra ord – ingenting förändras av sig självt på detta område.

Läromedlen har självfallet en mycket stor betydelse härvidlag.

I motion Ub348 har Rosa Östh och jag tagit upp frågan om presentationen och framställningen av kvinnor i litteraturhistorier. Vi har anfört ett exempel på en nyutkommen litteraturhistoria för gymnasiet, en bok där författarna hävdar att de är medvetna om den rådande snedfördelningen mellan kvinnor och män. Trots detta visar en undersökning av Boel Söderbergh – en uppsats på 60-poängsnivån – att de manliga författarna ges 96 % av antalet boksidor, medan kvinnorna får nöja sig med 4 %.

Eleverna har fråntagits många förnämliga kvinnliga författares liv och verk. Flickorna får nöja sig med mestadels bara manliga förebilder. Kvinnors värderingar som bygger på deras kunskaper och erfarenheter får ingen genomslagskraft.

Vi inbillar oss gärna att en successiv förbättring inträffat genom åren. Tyvärr är så inte fallet. I den nyssnämnda uppsatsen med rubriken "Ej kunde jag dela din ära och glans" redovisar Boel Söderbergh resultatet av de undersökningar hon gjort på elva litteraturhistorier för skolbruk avseende kvinnliga författare och hur de behandlats. Där framgår:

"Man väntar sig att finna att läroboksförfattarna i dag ägnar skäligt

Prot. 1986/87:94
25 mars 1987

*Anslag till forskning
och centralt utvecklingsarbete inom skolväsendet, m. m.*

utrymme åt kvinnorna då jämställdheten finns inskriven som ett av målen i både gymnasiet och grundskolans läroplaner. Det är därför förvånande att upptäcka att kvinnornas sidutrymme minskat till hälften eller mindre jämfört med äldre litteraturhistorier som skrevs för den skola som inte värnade speciellt om pojkars och flickors lika värde och rättigheter." Vidare skriver Boel Söderbergh:

"Jag har också visat på hur vår kvinnliga nationalskald Selma Lagerlöf tappat utrymme i förhållande till vår manlige nationalskald August Strindberg." Studien visar sålunda på ett övertygande sätt att kvinnor i litteraturhistorien nu erhåller ett mindre utrymme än tidigare. Förebilderna för unga kvinnor blir klart färre, och kvinnors värderingar åsidosätts.

I vår motion anser vi att en effektiv och djupgående läromedelsgranskning från jämställdhets- och könsrollssynpunkt bör ske.

Utskottet, som avstyrker motionen, hänvisar till en förestående utredning som skall kartlägga situationen på läromedelsområdet och utgår från att frågor av den art som aktualiseras i motionen tas upp i detta sammanhang.

Utredningskvaren skall alltså mala under en oviss framtid. Dock är statens läromedelsnämnd oförhindrad att redan nu utföra s. k. temagranskning av läromedel även i andra ämnen än de samhällsorienterade, om man så vill. Vår motion är en del av den opinionsbildning som tydligen krävs för att så skall bli fallet. Jag anser att det är en skyldighet att hålla i blåslampan för att om möjligt väcka dem som stillatigande ser hur kvinnor och kvinnors värderingar försvinner ut ur historien, dvs. det lilla som kan finnas.

Herr talman! Jag kommer med stort intresse att följa vad som sker på detta område.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetspleum.)

15 § Föredrogs

utbildningsutskottets betänkande

1986/87:11 om anslag till forskning och centralt utvecklingsarbete inom skolväsendet, m. m. (prop. 1986/87:100 delvis).

Andre vice talmannen meddelade att debatten i fråga om detta betänkande skulle vara gemensam för samtliga punkter.

Anslag till forskning och centralt utvecklingsarbete inom skolväsendet, m. m.

Anf. 119 GÖRAN ALLMÉR (m):

Herr talman! I utbildningsutskottets betänkande nr 11 behandlas anslag till forskning och centralt utvecklingsarbete inom skolväsendet m. m.

Moderata samlingspartiet anser att statens stöd till forskning i största möjliga utsträckning bör vara fritt från statlig styrning. Det är en styrka för hela samhället att universiteten kan fullgöra sin kritiska funktion. Vi har mot

denna bakgrund i tidigare sammanhang föreslagit att de medel som fördelas via s. k. sektorsorgan, dvs. departement och myndigheter, förs direkt till fakultetsanslagen.

Till anslaget B 7, Forskning och centralt utvecklingsarbete inom skolväsendet, anvisar regeringen omkring 30 milj. kr. Av dessa medel används ungefär hälften till forskning om förskola, grundskola, gymnasieskola och vuxenutbildning. Vi anser att sådan forskning skulle gynnas av att resurserna för den på inomvetenskapliga grunder bedrivna samhällsvetenskapliga forskningen ökas. Vi föreslår därför att 5 milj. kr. överförs från anslaget B 7 till anslaget D 19, Samhällsvetenskapliga fakulteterna.

Herr talman! Jag yrkar med detta bifall till reservation 1.

I betänkandet behandlas också frågor som rör lärarfortbildning. I folkpartiets motion 1986/87:Ub827 anfördes mycket välmotiverade synpunkter på fortbildningens organisation. Jag utgår från att Ylva Annerstedt i sitt anförande närmare kommer att utveckla dessa och nöjer mig därför med att här yrka bifall också till reservation 2.

Slutligen, herr talman, några ord om utbildningen av handledare för den nya grundskolläraryrket utbildningens praktikdelar.

Vi har tidigare hävdade att den nya grundskolläraryrket utbildningen fått en olycklig utformning. Jag skall inte här ta upp en ny debatt om hur utbildningen borde varit utformad utan vill bara peka på att systemet med s. k. senarelärare kommer att urholka lärarnas ämnesteoritiska kompetens. I avvaktan på ett nytt beslut bör därför den i budgetpropositionen föreslagna utbildningen av handledare för grundskolläraryrket utbildningens praktikdelar inte genomföras. Därmed kan anslaget B 8 minskas med 2 milj. kr.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall också till reservation 3 i utbildningsutskottets betänkande nr 11.

Anf. 120 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Folkpartiet har i sin partimotion om skolan pekat på de olägenheter som den nuvarande fortbildningen med korta kurser om ett par poäng, uppdelade på flera olika pass, medför för skolan. Kontinuiteten försvinner och eleverna blir oroliga av att en mängd vikarier kommer och går i klasserna. Många gånger har följderna t. o. m. blivit att ansvars-kännande lärare avstått från fortbildning för att inte äventyra arbetsron i sina klasser.

Under de närmaste åren kommer en stor grupp lärare att vara aktuell för fortbildning. Vi anser att både den nuvarande och den kommande fortbildningen måste organiseras och förläggas så att den inte kommer på schemalagd tid.

När det sedan gäller beloppet till handledarutbildning är också folkpartiets inställning till den föreslagna läraryrket utbildningen välkänd. Vi ansluter oss där till moderaternas yrkande om avslag på de 2 miljonerna.

Vi anser också att skolöverstyrelsen med hänsyn till det statsfinansiella läget får utveckla prov för komvux utan tillskott av särskilda medel, lika väl som att utgifterna för det nationella utvärderingsprogrammet nästa budgetår får begränsas till 2 milj. kr.

Med hänvisning till de anförda synpunkterna yrkar jag bifall till reservationerna 2, 3 och 4.

Anf. 121 MARGARETA HEMMINGSSON (s):

Herr talman! Låt mig inledningsvis be att få yrka bifall till utbildningsutskottets hemställan i betänkande 1986/87:11, vilket innebär avslag på samtliga reservationer.

Forskningen skulle gynnas om vi tog bort 5 milj. kr. från SÖ, säger Göran Allmér. Med anledning av det reserverar sig moderaterna och säger att de här pengarna skall inte SÖ styra, utan de skall hanteras lokalt ute på högskolorna osv.

Då skulle jag vilja fråga: På vilket sätt skulle forskningen gynnas? Det tycker jag skulle vara intressant för oss att få belyst.

I reservation 2 har moderata samlingspartiet och folkpartiet pekat på en del problem – Ylva Annerstedt redogjorde också för dem – nämligen de olägenheter som fortbildning kan innebära för elever och lärare. Men de här problemen har ju uppmärksammats på olika sätt, och inom regeringskansliet bereder man nu frågan och försöker finna vägar för hur fortbildningen skall utformas i framtiden. Som utskottsmajoriteten också uttrycker det i betänkandet är det väl lämpligt att vänta och se vad man kan komma fram till för lösningar.

I stället föreslår reservanterna att fortbildningen skall förläggas till andra tider. Det kommer naturligtvis att medföra andra problem. Skall fortbildningen ske under helger eller skall den ske under ferietid? Då kommer givetvis krav att resas på ersättningar till personalen, vilket i sin tur föranleder ökade kostnader. Den frågan tycker jag att reservanterna bakom reservation 2 bör belysa för oss.

Sedan är det det här konstiga med lärarutbildningen. Jag skall instämma i vad Göran Allmér sade – vi skall inte ta någon debatt om den. Men faktum kvarstår ju, och jag tycker att moderata samlingspartiet och folkpartiet någonstans måste upptäcka att vi här i Sveriges riksdag har fattat ett beslut om en ny grundskolläroverutbildning som träder i kraft hösten 1988.

Jag vet inte vad ni förväntar er av ett regeringsskifte 1988. Skulle ni meddela elever som eventuellt har kommit in på grundskolläroverutbildningen att den inte kommer att se ut som den de har sökt till, för nu har ni tagit över och då skall den se ut på ett annat sätt? Det får ni väl först diskutera med centerpartiet i en regeringsöverläggning.

Men bör inte de elever som skall tas in på den här utbildningen, lärarkandidaterna, få möjlighet till en god utbildning? De skall ju så småningom komma ut och ta ansvaret för den utbildning som barnen skall ha i grundskolan.

Nu säger ni att de inte kommer att få en tillräckligt bra utbildning. Men det är inte det vi skall diskutera här, utan vi diskuterar det faktum att utskottsmajoriteten föreslår att de här kandidaterna skall ha utbildade handledare som kan ta vara på dem när de börjar sin utbildning så att de får en bra praktik och får goda kontakter med skolan och den undervisning som där bedrivs.

Jag tycker det är en mycket underlig reservation ni har avgivit i avvaktan på nya beslut. Beslutet har ju redan fattats här i riksdagen.

I sina ansökningar om medel för ett provprogram inom komvux och också ett nationellt utvärderingsprogram har SÖ begärt 7,3 miljoner. I budgetpro-

Prot. 1986/87:94
25 mars 1987

*Anslag till forskning
och centralt utveck-
lingsarbete inom skol-
väsendet, m. m.*

positionen föreslås en nedskärning av det beloppet till 5,3 miljoner.

Nu föreslår reservanterna i reservation 4 en ytterligare neddragning med 1,5 milj. kr. när det gäller utvärderingsprogrammet. I detta fall står folkpartiet för reservationen och vill dessutom skära ned med 2 milj. kr. när det gäller möjligheten att söka samråd mellan komvux-utbildningen och gymnasieutbildningen.

Det har diskuterats tidigare vilka ekonomiska insatser som behövs och vad som kan göras utan tillskott av ekonomiska medel. Jag måste säga att om kraven från folkpartiet bifalls, kommer SÖ att förlora 5,8 milj. kr. utifrån de anslagsäskanden folkpartiet har gjort för det nationella utvärderingsprogrammet. Då blir det inte mycket pengar kvar. Man kan då fråga sig om folkpartiet över huvud taget vill att man skall ta itu med detta. Folkpartiet säger dessutom rent ut i reservation 4: Att utveckla prov för komvux bör kunna lösas utan tillskott av särskilda medel. Vi kanske kan få några förslag i dag på hur det skall ske.

Anf. 122 GÖRAN ALLMÉR (m):

Herr talman! Margareta Hemmingsson undrade hur i all sin dar forskningen skulle gynnas om man plockade bort 5 milj. kr.

Först och främst, Margareta Hemmingsson, plockas inte några 5 milj. kr. bort från forskningen. Däremot sade jag att den fria och obundna forskningen skulle gynnas om dessa pengar flyttades över till anslaget för de samhällsvetenskapliga fakulteterna. Det är detta som är poängen, Margareta Hemmingsson.

Anf. 123 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! När det gäller synpunkterna på fortbildningen tycker Margareta Hemmingsson att vi skall vänta och se vad arbetsgruppen som arbetar i departementet kommer fram till. Vår inställning är att inriktningen på dess arbete skall leda till att fortbildningen läggs på icke schemabunden tid. Det är klart att nya problem uppstår, men vi är medvetna om detta.

Vi har tagit ställning för eleverna. Vi anser att regeringskansliet med hela sin apparat till förfogande bör kunna ge förslag till hur man skall bemästra dessa problem och inte överlämna dem till oss med de avsevärt mindre resurser ett partikansli i riksdagen har till sitt förfogande. Vår inställning är klar. Eleverna skall skyddas från den situation som råder i dag: Lärarna tas ut till fortbildning en vecka här, en vecka där, två veckor en annan gång, allt medan vikarierna passerar revy i klasserna.

När det gäller förslaget om hur SÖ skall klara det nationella utvärderingsprogrammet och proven vill jag påminna om att SÖ äskar om och att regeringen vill anslå 14 655 000 kr. till denna verksamhet. Vi tycker man får klara sig med det som man får ytterligare för dessa speciella inslag. T. ex. får man kanske gå något långsammare fram när det gäller utvecklingen av det nationella utvärderingsprogrammet.

Anf. 124 MARGARETA HEMMINGSSON (s):

Herr talman! Göran Allmér sade att den fria obundna forskningen skulle gynnas genom att man flyttar bort 5 milj. kr. från SÖ. Göran Allmér

missförstod mig om han trodde att jag hävdade att vi skulle ta bort pengarna.

Däremot skall forskning avse den utbildning som SÖ har att handlägga. Så ostyrd och helt fri är ju inte forskningen, då någon annan avgör på vilka områden forskningen skall ske. I det här fallet är ju forskningen till för att man skall få fram bra ramar för hur utbildningen skall se ut i landet. De pengar som Ylva Annerstedt hänvisar till för detta program är ju SÖ:s totala ram på detta område, och den innehåller fler områden än det nationella värderingsprogrammet och komvuxplanen.

Om igen vill jag säga något om fortbildningen. Om ni nu är överens om att det finns vissa problem i detta sammanhang, varför då inte vänta tills det kommer överväganden och förslag, Ylva Annerstedt? Ni säger ingenting i er reservation om att ni är villiga att avvakta utan ni säger att "såväl nuvarande som kommande fortbildning bör förläggas till tid då undervisning inte pågår". Det bör ju innebära att den nuvarande fortbildningen som lärare kanske befinner sig i i dag i stället bör förläggas till annan tid. Det handlar inte om att den skall förskjutas.

Det faktum att vi inte skulle diskutera lärarutbildningen här betyder inte att ni inte gärna får försvara den och tala om hur ni skall reda ut frågan om handledarutbildningen. Detta tar ni upp i reservation 3 tillsammans med moderaterna. Det vore mycket intressant för oss att få veta om de elever som skall starta sin lärarutbildning 1988 har att se fram emot några handledare i grundskolan eller inte.

Anf. 125 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! När det gäller fortbildningen vill jag säga följande. Nej, vi vill inte vänta med att ge till känna vilken inriktning som vi anser att denna arbetsgrupp skall ha. Det är fråga om utomordentligt stora problem, och vi tycker att det är angeläget att klart säga ifrån att det inte får vara på detta sätt i fortsättningen. Man får naturligtvis vänta en termin, men den fortbildning som kommer att starta till hösten bör definitivt inte vara upplagd på det sätt som den är nu. Det är därför vi vill säga ifrån att elevernas rätt till undervisning först och främst skall skyddas i detta fall.

Anf. 126 MARGARETA HEMMINGSSON (s):

Herr talman! Jag skall be att få läsa upp ett citat. I utbildningsutskottets betänkande står några rader som folkpartiet och moderata samlingspartiet har reserverat sig emot, nämligen:

"Enligt vad utskottet har inhämtat skall de av motionärerna aktualiserade problemen rörande fortbildningen övervägas under den fortsatta beredningen inom regeringskansliet."

Detta har man alltså reserverat sig emot. Man kan inte ställa sig bakom att detta skall beredas utan i stället säger man att "såväl nuvarande som kommande fortbildning bör förläggas till tid då undervisning inte pågår". Man vill att det skall ske nu direkt, och det tycker jag är ett konstigt sätt att bereda frågor på.

Prot. 1986/87:94
25 mars 1987

*Svensk undervisning i
utlandet, specialskolorna m. m.*

Anf. 127 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Skillnaden mellan det som reservanterna, dvs. vi i folkpartiet och moderaterna, säger när det gäller fortbildningen och det som utskottsmajoriteten har skrivit i betänkandet är ju att utskottsmajoriteten inte är villig att klart säga ifrån att fortbildningen skall förläggas till icke undervisningsbunden tid.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

16 § Föredrags

utbildningsutskottets betänkande

1986/87:13 om anslag till svensk undervisning i utlandet, m. m. (prop. 1986/87:100 delvis).

Andre vice talmannen meddelade att debatten i fråga om detta betänkande skulle vara gemensam för samtliga punkter.

Svensk undervisning i utlandet, specialskolorna m. m.

Anf. 128 GÖRAN ALLMÉR (m):

Herr talman! I utbildningsutskottets betänkande nr 13 behandlas anslag till svensk undervisning i utlandet, m. m.

Skolöverstyrelsen har i sin anslagsframställning föreslagit en utökning av antalet kurser i korrespondensundervisning samt i kompletterande svensk undervisning. Moderata samlingspartiet anser att det är viktigt att barn till utlandsarbetande svenskar får en undervisning av hög kvalitet. I avvaktan på resultatet av SÖ:s översyn av statsbidragssystemet föreslår vi i enlighet med SÖ:s förslag ett med 500 000 kr. förhöjt anslag. Jag yrkar bifall till reservation 1. I motion 1986/87:Ub347 av Lars Leijonborg yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till hur Bräcke Östergård i Göteborg kan utvecklas till ett nationellt kunskaps- och resurscentrum för undervisning av svårt rörelsehindrade elever i grundskolan. Jag förutsätter att Ylva Annerstedt i sitt anförande kommer att närmare utveckla de omständigheter som ligger till grund för yrkandet. Jag nöjer mig här med att anföra att de uppgifter som kommit utskottet till del under ärendets behandling gjort att moderata samlingspartiet ställer sig bakom yrkandet i motionen.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall också till reservation 3 i utbildningsutskottets betänkande nr 13.

Anf. 129 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Många svenskar arbetar utomlands, anställda av svenska företag, SIDA eller olika missions- och hjälporganisationer. De flesta har också sin familj med sig. Barnen skall då ha svensk undervisning.

Formerna för statsbidragen har tillkommit efter två större utlandsskoleut-

redningar i mitten av 1960- resp. 1970-talet. Mycket har dock förändrats, och de bidrag som från början var tänkta att ge full täckning har urholkats väsentligt.

Svenska utlandsskolors förening har genom en enkät bland utlandsskolorna under 1985 fått en översikt som visar att endast ca 40 % av skolornas totala budget i dag utgörs av statsbidrag.

Nu har ytterligare en översyn gjorts, och en remissbehandling pågår. Vi vet att remissarbete och senare propositionsskrivning tar tid. Vi anser därför att riksdagen redan nu borde göra något för att förbättra utlandsskolornas villkor. SÖ har föreslagit en del förbättringar. Vi vet att utlandsskolornas biblioteks- och läromedelsresurser på många håll är ytterligt knappa. Deras verksamhet har när statsbidragen ständigt urholkas svårt att hålla den kvalitet som är önskvärd.

I väntan på en proposition förslår vi att ytterligare 2 milj. kr. skall anslås till utlandsskolornas verksamhet.

Herr talman! Folkpartiet har också reserverat sig till förmån för att regeringen skall komma med ett förslag till hur Bräcke Östergård i Göteborg skall kunna utvecklas till ett statligt resurscenter för rörelsehindrade barn. Resurscentra finns för närvarande för bl. a. syn- och hörselskadade elever och fyller en mycket viktig funktion, därför att man där kan koncentrera specialistkompetens och andra resurser som krävs för en effektiv undervisning och vård.

Sammanfattningsvis, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 2 och 3.

Anf. 130 VIOLA CLAEISSON (vpk):

Herr talman! Vi ser det som mycket positivt att vår motion från förra året om hur man kan ge Bräcke Östergård möjligheter att utvecklas till resurscentrum för elever med rörelsehinder i år har följts upp av en folkpartimotion.

Handikapp är inte ett statiskt tillstånd. Både förmåga och krav kan skifta från tid till annan. Framför allt är det den omgivande miljön som avgör graden av s. k. handikapp. Det handlar om samhällets insatser och vilja att ta bort alla de hinder som står i vägen för den enskildes möjligheter och rätt till människovärde.

Det fanns en tid då människor med funktionshinder helt enkelt anpassade sig till det liv som bjöds dem. Så är det inte längre. I dag ställer han eller hon som vuxen krav på sin rättmätiga plats i samhället. Det kan gälla arbete, rätten till en egen bra bostad eller möjlighet att delta i kultur- och föreningsliv.

Herr talman! Tyvärr återstår det mycket att göra innan kraven uppfyllts. En av de viktigaste grupperna i samhället är de barn och ungdomar som drabbats av olika slag av handikapp. Bräcke Östergård har gett möjligheter att just undanröja hinder. De rörelsehindrade elever från Västsverige som bor och får undervisning där får chansen till självttillit, och de löper mindre risk att misslyckas i skolan.

Det behövs skolor där större resurser kan samlas – t. ex. vid Tomtebodaskolan för synskadade och vid Ekeskolan för hörselskadade, som nämnts i

folkpartimotionen. Varför inte också en skola för svårt rörelsehindrade grundskolcelever? Det tycks ju finnas enighet om att det kunnande som finns vid institutioner som Bräcke Östergård bättre än hittills borde tas till vara. Detta framhålls i såväl betänkandet från förra året som det vi nu diskuterar. Om ett sådant uttalande skall ha någon mening, måste man också undersöka vilka möjligheter som i praktiken finns för att ta till vara kunnandet och kompetensen på Bräcke Östergård på bästa möjliga sätt.

Folkpartimotionen som ligger till grund för reservation nr 3 argumenterar, liksom förra årets vpk-motion, för varför denna institution är så lämplig som resurscenter. Folkpartimotionen innehåller dessutom mycket goda argument för att det fordras en stabil finansiering om inte den unika kompetensen vid skolan skall gå till spillo. Det finns i dag oklarheter om vilken myndighet som har betalningsansvaret. Är det då meningen att Bräcke Östergårds omvittnade betydelse för svårt rörelsehindrade elever skall brytas ned av kivande myndigheter på regional eller lokal nivå?

Herr talman! Jag tycker faktiskt att det är en smula andefattigt att inte utskottsmajoriteten besvarar sig med att utförligare kommentera de gamla och nya fakta som talar för att göra Bräcke Östergård i Göteborg till ett nationellt resurscenter.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 3.

Anf. 131 MARGARETA HEMMINGSSON (s):

Herr talman! Även denna gång väljer jag att inledningsvis yrka bifall till hemställan i utskottsbetänkandet, som i det här fallet är utbildningsutskottets betänkande 1986/87:13, och avslag på reservationerna. Som påpekats i vårt betänkande pågår många överväganden just nu kring utlandsskolorna. Vi hade också förra året en diskussion kring ekonomin för dem.

Med risk för att upprepa mig måste jag omigen ställa mig litet frågande till folkpartiets agerande i de här frågorna. Man vill nu göra ett påslag med 2 milj. kr. och pekar på att det krävs extra pengar för att klara av exempelvis bibliotek. Förra året när vi behandlade samma fråga hade folkpartiet två olika motioner. I den ena önskade man att regeringen skulle ge skolöverstyrelsen i uppdrag att skyndsamt göra en översyn av statsbidraget till lärarlöner vid utlandsskolorna, och i den andra önskade man en total översyn av statsbidraget till svensk undervisning utomlands. Dessa önskemål beviljades, kan man väl säga, i form av ett uppdrag som skulle redovisas före den 1 mars i år. Så stod det i det betänkande som antogs av riksdagen och som också folkpartiet ställde sig bakom vid förra årets behandling.

När vi så i år pekar på att gruppen har lagt fram sina synpunkter och att ärendet skall färdigberedas tycker inte folkpartiet att man kan vänta på detta, utan vill att innan förslaget kommer skall 2 milj. kr. extra anslås.

Det är naturligtvis vällovt att man följer upp sina reservationer och de synpunkter som man haft, men jag kan ändå inte riktigt förstå det hela. Förra året ville man inte anslå några pengar utan tyckte att det var viktigt att först bereda ärendet ordentligt, men i år kan man inte invänta den beredning som man har begärt utan tycker att pengar skall anslås först.

Så till Bräcke Östergård. Jag väntade spánt på att Viola Claesson skulle ta upp några nya synpunkter som skulle ha framkommit i ärendet. Kanske får vi

höra mer om det sedan. Jag är mycket intresserad av att få veta det.

Det är faktiskt så, som vi skriver i utskottstexten: Det är viktigt att ta vara på det kunnande som byggts upp vid Bräcke Östergård. Däremot finns det inget som säger att man från statsmaktens sida i dag har några funderingar på att bygga upp ytterligare ett sådant resurscentrum.

I dag finns, som vi har nämnt i utskottet tidigare, riksrekryterande statliga specialskolor på fyra olika områden. Däremot finns det inga sådana för rörelsehindrade barn. Vi har i stället sett det som viktigt att så långt möjligt integrera dem i den vanliga undervisningen. Jag tycker att det är en mycket fin åtgärd. Det är naturligtvis positivt om vi kan göra detta möjligt för barnen. Självfallet kan det vara besvärligt, speciellt om den rörelsehindrade även har andra handikapp, att trots de hjälpmedel som finns klara av utbildningen i den vanliga grundskolan eller grundsärskolan. Då finns det alltså regioninstitutioner inom sjukvårdsregionerna att lita till, vilket Bräcke Östergård i Göteborg är ett exempel på.

Lars Leijonborg har i sin motion om Bräcke Östergård också pekat på de ekonomiska problem som man har där. Det är naturligtvis besvärligt om man på en institution känner att man med dagens finansiering inte riktigt kan klara sina åtaganden. Nu pekar statsrådet i budgetpropositionen på att vi måste fundera över hur fördelningen av betalningen skall ske mellan värdkommun och hemkommun, också för de speciella omkostnader som kan uppkomma vid denna typ av specialutbildning och i vissa fall vård.

Detta till trots föreslår inte utskottet att Bräcke Östergård skall bli något statligt resurscentrum. Utskottet föreslår inte heller någon utredning kring Bräcke Östergård. Men vi vill omigen peka på att det kunnande som finns skall tas till vara och att man vidare bör utreda möjligheterna för att klara ut betalningsfördelningen mellan värdkommun och hemkommun.

Anf. 132 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Som Margareta Hemmingsson redogjorde för har vi tidigare motionerat om en översyn av statsbidragen till utlandsskolorna. Den översynen har kommit. Det är utmärkt att man har gjort denna utredning och att vi nu har ett förslag som är ute på remiss. Men Margareta Hemmingsson vet lika väl som jag att en remissomgång tar tid. Sedan skall den behandlas i regeringskansliet. Det skall formuleras en proposition, om vilken vi inte har något besked beträffande om och när den kommer.

Vi har under det senaste året fått många propäer från utlandsskolorna. Vi tycker att vi måste lyssna på dem. Vi måste försöka göra någonting redan under det kommande budgetåret för att åtminstone ge någon förbättring till t. ex. deras biblioteksresurser och läromedel. Vi är medvetna om att 2 miljoner inte löser alla deras problem. Men vi har ändå fått den uppfattningen att de skulle vara mycket tacksamma för att få det tillskottet till läromedel och bibliotek. Därför har vi föreslagit det i vår motion. Vi har också reserverat oss till förmån för det.

När det gäller Bräcke Östergård hänvisar Margareta Hemmingsson till att det i utskottsbetänkandet står att man skall fundera över detta. Ja, men vi begär ett konkret förslag hur man skall kunna garantera en fortsatt trygg existens för Bräcke Östergård som ett nationellt resurscentrum för de

rörelsehandikappade. Det är skillnaden mellan våra krav och utskottsmajoritetens ställningstagande.

Anf. 133 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Jag tycker att det är en mycket underlig argumentation som Margareta Hemmingsson använder. Dels tycks det som om Margareta Hemmingsson inte har läst den motion som vpk lämnade in förra året eller det betänkande som då skrevs och den argumentation som framfördes för att avslå vårt yrkande den gången, dels efterlyser Margareta Hemmingsson vad det är för något nytt som har hänt som gör att det skulle finnas starkare argument i år. Det tyder på att hon inte heller har läst folktopmotionen, vilket bekymrar mig ganska mycket.

Förra årets argument handlade inte om att det i första hand behövdes ekonomiska resurser för att rädda Bräcke Östergård. Vi argumenterade för de resurser som fanns och som gjorde det aktuellt att tala om behovet av ett nationellt centrum för rörelsehindrade barn. Margareta Hemmingsson använder sig inte av några sakargument när hon går emot detta utan talar i termer av att det finns en tradition att bara ha centrer av detta slag uppbyggda på de områden där det tidigare har funnits sådana. För den här gruppen av elever har man inte tidigare haft något sådant centrum, och därför kan man inte tänka sig att ha det i fortsättningen heller.

Men det finns alltså en kompetens vid Bräcke Östergård som skulle kunna innebära mycket också för andra skolor, dvs. att integrationen vid andra skolor i landet skulle kunna underlättas genom den kunskap och de resurser som finns på Bräcke Östergård.

Jag tycker att dessa argument räcker och att det är svagt att med de argument som Margareta Hemmingsson använder yrka avslag på den motion som har skrivits i år. Om man låter skolan dö därför att man inte nu är beredd att fatta beslut, då tycker jag att man har misslyckats totalt när det gäller den möjlighet som vi pekar på i förra årets motion och som finns i denna reservation.

Anf. 134 MARGARÉTA HEMMINGSSON (s):

Herr talman! Först en kommentar till Ylva Annerstedt. Om ett parti i två reservationer vid föregående riksmöte krävt utredningar kring statsbidraget till utlandsskolorna, antar jag att det partiet räknade med att det krävs tid för beredning innan ett förslag kan presenteras. När man fått ett sådant yrkande bifallet, kan man inte sedan säga: Nej, nu vill vi inte vänta längre.

Sedan, Viola Claesson, försökte jag i mitt inlägg peka på behovet av att tillvarata kunnandet vid Bräcke Östergård. Jag beklagar att Viola Claesson står här år 1987 och diskuterar förra riksmötets motioner. Vi behandlade dem förra året – det är redan klubbade och klart. Jag har läst både den motion som lades fram vid förra riksmötet och Lars Leijonborgs motion, som vi har diskuterat här i dag. Jag utgår fortfarande från att det är årets motioner som vi behandlar.

Jag frågade Viola Claesson vad det var för nya detaljer som framkommit, eftersom Viola Claesson tidigare från talarstolen sade att jag inte hade tagit del av nya uppgifter. Det skulle varit intressant om kammaren hade fått ta del

av dem för att i så fall kunna göra nya bedömningar. Jag tycker emellertid inte att några nya uppgifter har framkommit här.

Prot. 1986/87:94
25 mars 1987

Anslag till trafiksäkerhet

Anf. 135 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! De argument som har framkommit i år, som finns i folktopartimotionen som jag hänvisade till, handlar ju om vad som kan hända om olika myndigheter kivas om vem som har ansvaret. Om nu Bräcke Östergård upphöjs till att bli den resurs för hela landet som den verkligen förtjänar att bli, skulle man ju slippa de problem som Bräcke Östergård har därför att olika myndigheter lastar över ansvaret på varandra. Detta framgår klart av motionen, och även av den verklighet som gör att Bräcke Östergård också har ekonomiska bekymmer att brottas med.

Förutom de argument vi använde förra året, om den kompetens som finns där och som man måste ta till vara för att den också skall komma andra till godo i hela landet, har alltså ekonomiska sakargument framkommit, som gör att det är alltför bråttom för att man skall kunna skjuta detta avgörande framför sig ytterligare år.

Anf. 136 MARGARETA HEMMINGSSON (s):

Herr talman! Låt mig avslutningsvis konstatera att jag kan instämma i Viola Claessons farhågor. Det är inte bra när man inte kan komma överens om vem som skall betala. Detta har också regeringen pekat på i budgetpropositionen och föreslår där att man skall finna vägar för att komma till rätta med detta. Det tycker jag fortfarande är mycket positivt.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

17 § Föredrags

trafikutskottets betänkande

1986/87:13 om anslag till Trafiksäkerhet (prop. 1986/87:100 delvis).

Andre vice talmannen meddelade att debatten i fråga om detta betänkande skulle vara gemensam för samtliga punkter.

Anslag till trafiksäkerhet

Anf. 137 JAN SANDBERG (m):

Herr talman! Jag kommer i mitt anförande att ta upp den moderata reservationen i trafikutskottets betänkande men också beröra min motion angående ansvars- och anslagsfördelningen mellan trafiksäkerhetsverket och Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, NTF.

Regeringen har vid flera tillfällen uttalat att vi måste spara och förändra den offentliga verksamhetens organisations- och finansieringsformer. Det har också kommit signaler om att man bör överväga en utökad avgiftsfinansiering av statliga verks och myndigheters verksamheter.

Vi moderater har fört fram dessa argument och direkta förslag under en följd av år. Det gäller också finansieringen av den nu aktuella verksamheten, trafiksäkerhetsverkets anslag för Trafik och administration.

I motion T224 föreslår vi moderater att anslaget skall avgiftsfinansieras och vill därför anvisa ett förslagsanslag på 1 000 kr. Dess värre har inte utskottsmajoriteten biträtt vårt förslag. Detta är beklagligt men också förvånande, eftersom trafiksäkerhetsverket självt anhållit om att få finansiera just detta anslag genom avgifter. Det gjordes från TSV:s sida inför såväl 1983/84 års som 1984/85 års anslagsframställning.

I behandlingen inför den nu aktuella anslagsframställningen, för 1987/88, återkommer man till frågeställningen. I TSV:s framställan går att läsa, under rubriken Alternativ finansiering av verksamheter inom anslag C 1.: "Verket finner att tidigare framförda argument alltså är giltiga." Jag instämmer i den bedömningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den moderata reservationen i betänkandet.

Jag vill också kortfattat kommentera behandlingen av min egen motion T929, där jag föreslagit att anslaget till NTF återförs till trafiksäkerhetsverket. Samma krav har för övrigt återfunnits i en annan motion.

Jag har inte för avsikt att yrka bifall till min motion utan är i stället i stora drag nöjd med den behandling som motionen fått i detta betänkande.

Utskottet understryker vikten av att frivilligorganisationerna på trafikområdet får stöd för sin trafiksäkerhetsfrämjande verksamhet och förutsätter därför att medel till NTF:s trafiksäkerhetsinformation kanaliseras även till de enskilda organisationerna. Utskottet förutsätter också att regeringen följer NTF:s verksamhet med den pläderande informationen och noga prövar om några förändringar är erforderliga.

Jag kan upplysa kammarens ledamöter om att jag själv kommer att följa NTF:s verksamhet mycket noga och har för avsikt att återkomma i ärendet om det visar sig behövas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den moderata reservationen i betänkandet.

Anf. 138 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! I detta betänkande, som alltså behandlar anslaget till trafiksäkerhet, är utskottet överens på alla punkter utom en, där moderaterna har reserverat sig. Det gäller punkt 1, Trafik och administration. Reservanterna anser att verksamheten är så integrerad med de redan avgiftsfinansierade verksamheterna att någon artskillnad inte finns.

Problemet med avgiftsfinansieringen på denna punkt är att det inte är så enkelt att peka ut vilka som är konsumenter av dessa informationstjänster och hur konsumenterna skall betala de avgifter som moderaterna föreslår. Även fotgängare, cyklister och mopedister samt passagerare i bil drar nytta av ifrågavarande tjänster. Skall då fotgängare och övriga trafikanter betala för dessa informationsinsatser som TSV gör, och i så fall hur? Skall de t. ex. betala en extra avgift när de köper reflexer, eller skall de göra det när de köper en cykel? Eller skall bilägarna betala för de andra trafikanternas information via registerhållningsavgifterna?

Det finns alltså en rad frågetecken på det här området, som gör att utskottsmajoriteten föredrar skattefinansiering. För övrigt är denna fråga och moderaternas inställning och argumentation välkända sedan flera år tillbaka. Kammarerna har också behandlat denna fråga årligen i åtminstone tre år.

Mot den bakgrunden, herr talman, avser jag inte att anföra någon längre argumentation i den här frågan utan avslutar helt enkelt mitt inlägg med att yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 139 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Trafiksäkerhetsverket har i år, enligt vad som framkommer i budgetpropositionen, inte kunnat lägga fram ett komplett trafiksäkerhetsprogram med förslag till konkreta åtgärder. Årets program har karaktären av en lägesrapport och ägnar särskilt intresse åt ett planeringssystem och åt inriktningen av programarbetet.

Det trafiksäkerhetsråd som numera finns inom verket har bedömt följande problemområden som väsentliga: hastighetsanpassning, oskyddade trafikanter, nyblivna motorfordonsförare, trafikonykterhet, funktionsnedsättningar hos trafikanter och trafikanters informationsinhämtning. Det är således ett avsevärt område. Till detta har kommunikationsministern velat foga problemet barn i trafik.

Jag har dristat mig att till den här listan lägga ännu en kategori, som jag vill rikta uppmärksamheten på, nämligen äldre bilförare. De är kanske inte så ofta inblandade i olyckor själva, men kan många gånger skapa situationer genom sin ovana vid dagens hårdare trafik och nya trafikregler.

Liksom antalet äldre i samhället stiger, ökar också antalet äldre bilförare hela tiden. Detta är positivt. Det är viktigt för en människas egenvärde och frihet liksom för hans eller hennes möjligheter att bo kvar, t. ex. i sin bostad utanför tätorterna att man kan sköta sina egna transporter själv.

Men trafiksäkerhetsinformationen behöver stimulera de äldre att stärka sin ställning i trafiken. Förra året anslogs 450 000 kr. som ett engångsanslag för information riktad mot de äldre. Jag framhöll i min motion då, att man skulle försöka ordna utbildning i t. ex. studiecirkelform och i samarbete mellan pensionärsorganisationer och trafikorganisationer, som NTF eller någon av frivilligorganisationerna.

Nu kommer trafiksäkerhetsverket med en kampanj i maj, och jag vill helst inte ge omdömen om något innan det är genomfört. Men enligt förhandsbesked följer man i stort sett den gamla mallen "papper med tryck" och genomför inga åtgärder som främjar utbildning och studieinitiativ.

Häromdagen hade vi i trafikutskottet tillfälle att se nya inslag i trafikskolornas förarutbildning. Det fanns t. ex. en videofilm, där man genom knapptryckning kunde pröva sin reaktionsförmåga i en realistisk skildrad trafikmiljö. Detta är ju ingenting märkvärdigt i dagens tekniska samhälle. Men varför försöker inte trafiksäkerhetsverket skapa möjligheter där sådana resurser kan användas, i stället för att skicka ut brev?

Jag hoppas att man i det fortsatta arbetet att hjälpa äldre bilförare, liksom i annat trafiksäkerhetsarbete, söker nya konstruktiva vägar. Detta borde väl också höras till inriktningen av programarbetet – det som man har satt upp som ett av årets mål.

Prot. 1986/87:94
25 mars 1987

Anslag till trafiksäkerhet

I min motion för i år har det inte föreslagits några specialdestinerade pengar till de äldre bilförarna. Jag förutsätter att informationsarbetet kan fortsätta inom det totala anslaget och att det program som påbörjas i vår kommer att fullföljas med nya åtgärder nästa år – och som sagt helst litet mer konstruktiva åtgärder.

I vad gäller olika sätt att bedriva trafiksäkerhetsarbete vill jag påpeka vikten av att de frivilliga organisationerna ges en framträdande roll. NTF:s roll som paraplyorganisation får inte leda till att anslagen stannar centralt, utan anslagen måste spridas till alla dem som vill verka för en förbättring av säkerheten på våra vägar.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till hemställan i trafikutskottets betänkande 13.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

18 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1986/87:L128 av Martin Olsson m. fl. (c)

1986/87:L129 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m)

Riktade emissioner m. m. (prop. 1986/87:76)

19 § Kammaren åtskildes kl. 22.06.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Olof Marcusson

Onsdagen den 25 mars

Förste vice talmannen 78
Andre vice talmannen 88
Tredje vice talmannen 3
Allmér, Göran (m) 132, 141, 145, 147, 150, 152
Anderlund, Ingegerd (s) 89
André, Gunilla (c) 122, 127, 130, 146
Annerstedt, Ylva (fp) 133, 140, 144, 148, 150, 151, 152, 155
Branting, Charlotte (fp) 47, 63, 66
Chrisopoulos, Alexander (vpk) 78, 85, 88
Claesson, Viola (vpk) 153, 156, 157
Eriksson, Berith (vpk) 123, 128
Eriksson, Ingvar (m) 114, 116
Exner, Lahja (s) 81, 86, 89
Gennser, Margit (m) 97, 112, 114
Godin, Sigge (fp) 72, 84, 87
Hagberg, Helge (s) 138, 143, 145
Hagberg, Lars-Ove (vpk) 13, 18, 25, 28, 34, 40
Hasselström Nyvall, Ingrid (fp) 159
Hemmingsson, Margareta (s) 149, 150, 151, 154, 156, 157
Högmark, Anders G (m) 43, 61, 65
Hörnlund, Börje (c) 11, 24, 28, 35, 39
Johansson, Kjell (fp) 102, 113, 114
Johansson, Larz (c) 135, 142, 144
Jonsson, Elver (fp) 7, 17, 18, 23, 27, 33, 39
Josefson, Stig (c) 106, 112, 114
Karlsson, Ingvar, i Bengtsfors (c) 50, 62, 66
Karlsson, Ove (s) 90
Konradsson, Ingemar (s) 132
Leijon, Anna-Greta, arbetsmarknadsminister 30, 36, 41
Lövdén, Lars-Erik (s) 124, 129, 130
Munke, Sven (m) 119, 127, 130
Nilsson, Bo (s) 56, 64, 67
Persson, Karl-Erik (vpk) 53, 62, 66
Poromaa, Bruno (s) 109, 113, 114, 115, 116
Rembo, Sonja (m) 68, 83, 86
Samuelson, Björn (vpk) 137, 142, 144
Sandberg, Jan (m) 157
Sundin, Lars (fp) 121, 128, 129
Sundström, Sten-Ove (s) 158
Thurdin, Görel (c) 76, 85, 88
Ulander, Lars (s) 19, 25, 29
Wilson, Carl-Johan (fp) 131
Wittbom, Bengt (m) 4, 23, 26, 33, 38
Wohlin-Andersson, Anna (c) 116

